

Dovilė ŠAKALIENĖ

Daktaro disertacija

KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS
PROPORCINGUMO UŽTIKRINIMAS
ASMENS TEISĖS Į PRIVATŲ
GYVENIMĄ APSAUGOS KONTEKSTE

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (S 001)
VILNIUS, 2026

Mykolas Romeris
universitetas

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Dovilė Šakalienė

KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS
PROPORCINGUMO UŽTIKRINIMAS ASMENS
TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ APSAUGOS
KONTEKSTE

Mokslo daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2026

Mokslo daktaro disertacija rengta 2018–2025 metais Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Raimundas Jurka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001).

Mokslo daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001).

Nariai:

prof. dr. Rima Ažubalytė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001);

doc. dr. Mindaugas Bilius (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001);

prof. dr. Natalia Daško (Mikalojaus Koperniko universitetas, Lenkijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė S 001);

prof. dr. Edita Gruodytė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001).

Mokslo daktaro disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2026 m. rugsėjo 11 d. 13 val. Mykolo Romerio universitete, I-414 auditorijoje.
Adresas: Ateities g. 20, 08303 Vilnius.

PADĖKA

Mano ramybės uostui Lukui ir įkvėpėjui Dominykui.

TURINYS

PAGRINDINIAI SUTRUMPINIMAI	6
ĮVADAS	7
TYRIMŲ APŽVALGA	16
MOKSLINIO TYRIMO METODAI	26
1. TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ RIBOJIMO PROPORCINGUMAS KRIMINALINĖJE ŽVALGYBOJE	29
1.1. Valstybės pareiga užtikrinti asmens teises: pozityvioji ir negatyvioji pareiga	29
1.1.1. Valstybės pozityviosios pareigos samprata ir turinys	31
1.1.2. Valstybės negatyviosios pareigos samprata ir turinys	38
1.1.3. Apibendrinimas	43
1.2. Proporcingumo principas kaip asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos garantija	44
1.2.1. Asmens teisės į privatų gyvenimą samprata	44
1.2.2. Asmens teisės į privatų gyvenimą ribojimo sąlygos ir viešojo bei privataus interesų pusiausvyra	49
1.2.3. Proporcingumo principo turinys ir struktūriniai elementai	52
1.2.4. Nusikalstamų veikų atskleidimas kaip teisėtas tikslas riboti asmens teisę į privatų gyvenimą	59
1.2.5. Apibendrinimas	69
2. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS TEISINIO REGULIAVIMO PROPORCINGUMO PROBLEMOS SĄVEIKOJE SU BAUDŽIAMOJU PROCESU	72
2.1. Kriminalinės žvalgybos ir baudžiamojo proceso teisinio reguliavimo suderinamumo klausimai	72
2.2. Kriminalinės žvalgybos veiksmų kontrolės spragos: teismo priežiūros ir termino ribojimo klausimai	76
2.2.1. Kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo teisinis reglamentavimas	78
2.2.2. Kriminalinės žvalgybos veiksmų trukmės teisinio reglamentavimo vertinimas	86
2.2.3. Apibendrinimas	90
2.3. Kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos tvarkymo ir panaudojimo teisinis reglamentavimas	91

2.3.1. Kriminalinės žvalgybos informacijos tvarkymo procedūrų aiškumo stoka	94
2.3.2. Išorinės kontrolės mechanizmų pakankamumas, tvarkant kriminalinės žvalgybos informaciją	99
2.3.3. Apibendrinimas.....	101
2.4. Kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo atribojimo teisinė problema	103
2.4.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo momento teisinis apibrėžtumas kriminalinėje žvalgyboje	104
2.4.2. Kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo galimybės pradėjus ikiteisminį tyrimą	109
2.4.3. Apibendrinimas.....	111
3. ASMENS TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ GYNYBOS MECHANIZMAI KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS KONTEKSTE.....	112
3.1. Kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo tvarka.....	114
3.2. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą vertinimas baudžiamajame procese	121
3.2.1. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą samprata: formalieji ir materialieji aspektai.....	121
3.2.2. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą vertinimas formaliuoju aspektu	127
3.2.3. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą vertinimas materialiuoju aspektu	138
3.3. Valstybės materialinė atsakomybė už žalą, padarytą kriminalinės žvalgybos veiksmais	149
3.4. Apibendrinimas.....	156
IŠVADOS.....	160
PASIŪLYMAI	163
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	167
SANTRAUKA.....	200
MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS.....	215
SUMMARY	217

PAGRINDINIAI SUTRUMPINIMAI

Konvencija – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija.

ABTĮ – Administracinių bylų teisenos įstatymas.

BPK – Baudžiamojo proceso kodeksas.

BVK – Bausmių vykdymo kodeksas.

CK – Civilinis kodeksas.

CPK – Civilinio proceso kodeksas.

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas.

KŽĮ – Kriminalinės žvalgybos įstatymas.

OVI – Operatyvinės veiklos įstatymas.

Konstitucinis teismas – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas.

Kasacinis teismas – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

Prokuratūra – Lietuvos Respublikos prokuratūra.

IVADAS

Specialios nusikaltimų tyrimo formos ir metodai, kaip teisėti ir neretai būtini, pirmiausia pripažįstami tarptautiniuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, tai numatyta ir 1988 m. gruodžio 19 d. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijoje dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta¹, ir 1990 m. lapkričio 8 d. Europos konvencijoje dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo² ir kituose tarptautiniuose norminiuose aktuose. Dar 1996 m. tarpvyriausybinių Finansinių veiksmų specialios paskirties darbo grupė dėl pinigų plovimo (*Financial Action Task Force on Money Laundering*) valstybėms narėms bei kitoms valstybėms paskelbė 40 rekomendacijų, kaip veiksmingai kovoti su pinigų plovimu. 1999 m. sausio 27 d. Europos Taryba paskelbė pasirašymui Baudžiamosios teisės konvenciją dėl korupcijos (ESS Nr. 173), kurios 23 straipsnis skelbia, kad kiekviena valstybė – konvencijos dalyvė kovai su korupcija turi imtis visų būtinų priemonių, įskaitant specialias tyrimo priemones.

Oficialiojoje Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) doktrinoje taip pat pripažįstamas slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių naudojimas siekiant atskleisti nusikalstamas veikas, kartu pažymint, kad šių priemonių pobūdį ir formas nulemia atskirų nusikaltimų kategorijų pavojingumas, sudėtingumas ir dinamika. Kurti tokias specialias priemones, metodus ir tai naudoti atskleidžiant nusikaltimus, nustatant kaltininkus yra pateisinama ir būtina, nes kai kurių nusikaltimų įprastais tyrimo būdais, metodais dažnai būna neįmanoma atskleisti arba tai padaryti labai sunku³. Konstitucinio Teismo teigimu, teisėsaugos institucijos, negalėdamos slapta persekioti galimai nusikalstamas veikas vykdančius ar vykdžiusius asmenis, iš esmės prarastų realias galimybes atskleisti konspiruotumu pasižyminčius nusikaltimus, dėl to kilę neigiami padariniai paliestų kiekvieną valstybės sociumo narį. Dėl to kovos su nusikalstamumu priemonės turi būti veiksmingos ir šiuolaikinės. Tam pritariama ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – Kasacinis teismas) praktikoje nurodant, kad tiriant nusikalstamas veikas tam tikrais atvejais iškyla būtinybė taikyti neviešo pobūdžio tyrimo metodus (slaptą sekimą, techninių priemonių panaudojimą, nusikalstamos veikos imitavimą ir kita), nes dėl tam tikrų veikų latentiškumo, tokias veikas darančių asmenų atsargumo, profesinių žinių ir jų patirties būtų labai sudėtinga ar net neįmanoma surinkti įrodymus ir atskleisti tokias nusikalstamas veikas⁴. Dėl šios priežasties Lietuvos teisinėje sistemoje greta Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) jau daugiau kaip tris dešimtmečius galioja Kriminalinės žvalgybos įstatymas (toliau – KŽĮ), iki 2012 m. gruodžio 31 d. vadintas Operatyvinės veiklos įstatymu (toliau – OVĮ).

1 Pastaba: Lietuvos Respublikos ratifikuota 1998 m. kovo 12 d., įsigaliojo 1998 m. rugsėjo 6 d.

2 Pastaba: Lietuvos Respublikos ratifikuota 1994 m. gruodžio 22 d., įsigaliojo 1995 m. spalio 1 d.

3 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content> >.

4 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-788/2018.

Sutiktina su mokslinėmis pozicijomis, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių naudojimo baudžiamojo persekiojimo srityje būtinybė yra nulemta aplinkybės, kad kiekvieno šiuolaikinės visuomenės nario sąmoningumas nėra pasiekęs tokio lygio, kad jis savo noru padėtų atskleisti įvykdytą nusikalstamą veiką ir prisiimtų už ją atsakomybę, tinkamai vykdytų procesinio įstatymo nustatytas pareigas⁵. Tačiau, nepaisant šios nekvestionuojamos svarbos, Lietuvos teisės mokslo doktrinoje kartu pabrėžiama, kad valstybė nusikalstamų veikų atskleidimo negali siekti bet kokia kaina: neleistina, kad efektyvesnio baudžiamojo persekiojimo būtų siekiama visiškai nesi-skaitant su asmens teisėmis⁶. Užsienio teisės mokslo doktrinoje taip pat nurodoma, kad baudžiamosios justicijos efektyvumas negali būti matuojamas vien materialiu teisingumu⁷, dėl ko siekiant atskleisti nusikalstamas veikas kartu yra būtina saugoti proceso dalyvių teises ir teisėtus interesus⁸.

Konstitucinio Teismo doktrinoje suformuota fundamentali nuostata, kad Konstitucijoje įtvirtintos vertybės sudaro darnią sistemą, tarp jų yra pusiausvyra⁹, todėl Konstitucijos saugomų vertybių sandūroje turi būti rasti sprendimai, užtikrinantys, kad nė viena iš tokių vertybių nebus paneigta ar nepagrįstai apribota¹⁰. Taigi, teisė privalo nustatyti balansą tarp individualių bei visuomeninių interesų¹¹, todėl ir baudžiamajame persekiojime procesinės taisyklės nustatomos tam, kad apsaugotų asmens teises bei laisves ir užkirstų kelią valstybės atstovams, taip pat ir policijos pareigūnams, prokurorams,

-
- 5 Egidijus Losis, „Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata“, *Jurisprudencija* 6(108) (2008): 76.
 - 6 Gintaras Goda, „Procesinė prievarta baudžiamajame persekiojime ir žmogaus teisės“, straipsnis knygoje Stasys Šedbaras, *Žmogaus teisių problema baudžiamojoje teisėje ir baudžiamajame procese. Konferencijos medžiaga* (Vilnius: Lietuvos teisininkų draugija, 1995), 23.
 - 7 Jens Dallmeyer, *Beweisführung im Strengbeweisverfahren: Die Beweisbefugnisse als Voraussetzungen der Wahrheitserforschung im Strafprozess*, (Frankfurtas: Books on Demand, 2002), 51; Dorothea Rzepka, *Zur Fairness im deutschen Strafverfahren*, (Frankfurtas: Vittorio Klostermann, 2000), 135.
 - 8 Philip Kunig, *Das Rechtsstaatsprinzip: Überlegungen zu seiner Bedeutung für das Verfassungsrecht der Bundesrepublik Deutschland*, (Tiubingenas: Mohr, 1986), 443.
 - 9 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content> >.
 - 10 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. spalio 27 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1647/content> >; 2016 m. spalio 27 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1648/content> >; 2016 m. birželio 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1618/content> >; 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta172/content> >; 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta291/content> >; 2003 m. lapkričio 17 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta290/content> >; 2003 m. kovo 17 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta280/content> >; 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta348/content> >; 1999 m. kovo 16 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta354/content> >..
 - 11 Abraham Ralph Newman, *Equity in the World's Legal Systems* (Briuselis: Établissements Émile Bruylant, 1993), 15.

teisėjams piktnaudžiauti savo įgaliojimais elgtis savavališkai¹². Demokratinėje visuomenėje prioritetas teikiamas žmogui, todėl viskas, kas susiję su pagrindinėmis asmens teisėmis ir laisvėmis, reguliuojama įstatymais: tai ir asmens teisių bei laisvių patvirtinimas, ir jų turinio apibrėžimas, ir apsaugos bei gynimo teisinės garantijos, ir leistinas jų apribojimas¹³. Valstybė turi pareigą tiek įstatymu garantuoti asmens teises bei įtvirtinti jų apsaugos mechanizmą, tiek ir pati nesiimti veiksmų, galinčių lemti šių teisių pažeidimą.

Nusikalstamos veikos tyrimas yra valstybinės veiklos sritis, kurioje gali būti plačiai ribojamos pagrindinės asmens teisės, ypač asmens teisė į privatų gyvenimą. Kuo platesni tam tikros srities pagrindinių teisių ribojimo pagrindai, tuo atsakingiau valstybė turi veikti asmens teisių apsaugos srityje, kartu užkirsdama kelią pagrindinių asmens teisių pažeidimams. Kalbant apie valstybės įgyvendinamas neviešo pobūdžio tyrimo priemonės, renkant nusikalstamos veikos atskleidimui reikšmės turinčius duomenis, pažymėtina, kad kiekviena valstybė turi pareigą kuo tiksliau nustatyti tiek baudžiamojo proceso, tiek ir sekimo veiklos taisykles¹⁴, būtent tokiu būdu nustatydama asmens ir valstybės interesų pusiausvyrą¹⁵. Viena vertus, jeigu valstybė nesiimtų deramų veiksmų užkardyti nusikaltimus, būtų griauamas pasitikėjimas jos valdžia, įstatymais, didėtų nepagarba teisinei tvarkai ir socialiniams institutams¹⁶, kita vertus, yra itin svarbu užtikrinti ir asmens, įtariamo (ar kaltinamo) padarius nusikaltimą, teisių apsaugą, išvengti nepagrįsto asmens baudžiamojo persekiojimo ir neteisingos bausmės – nekalto asmuo negali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn ir nuteistas¹⁷. Remiantis tuo, procesinės taisyklės yra nustatomos ne tik tam, kad valstybės įgaliosios institucijos galėtų tinkamai pritaikyti įstatymą ir kaltą asmenį patraukti baudžiamajon atsakomybėn¹⁸ (tokiu būdu priimant teisingą sprendimą¹⁹), bet ir, siekiant apsaugoti asmens teises bei laisves, užkirsti kelią baudžiamojo persekiojimo subjektams piktnaudžiauti įgaliojimais ar elgtis savavališkai.

Temos aktualumas. Lietuvos teisės moksle nurodoma, kad valstybės suteikti įgaliojimai tirti nusikalstamas veikas, atlikti procesinius veiksmus, nagrinėti baudžiamąsias

12 Ramūnas Jurgaitis, *Konstituciniai baudžiamojo proceso teisės pagrindai. Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai* (Vilnius: Industrus, 2009), 18.

13 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta419/content> >; 1995 m. spalio 26 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta435/content> >; 1994 m. sausio 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta438/content> >.

14 Estijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 3-1-1-86-07. Prieiga per internetą: < <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/detailid.html?id=206128487> >.

15 Ramūnas Jurgaitis, *op. cit.*, 59.

16 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. rugsėjo 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta345/content> >.

17 *Ibid.*

18 Gintaras Goda et al., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys (1-220) straipsniai* (Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003), 10.

19 Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis. I knyga. Vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 30 - 33.

Tačiau, analizuojant kriminalinės žvalgybos reglamentavimą, pastebėta, kad Lietuvos teisininkų bendruomenėje aktyviai diskutuojama apie kriminalinės žvalgybos proporcingumą ir netinkamą asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą šioje veikloje. Teisės mokslo atstovai ir teisininkai praktikai akcentuoja, kad KŽĮ yra komplikutas, nekonkretus ir neaiškus²⁴. Tai įrodo ir praktiniai pavyzdžiai. Antai, dar 2021 m. Lietuvos advokatūra pateikė skundą EŽTT²⁵ prašydama ištirti, ar kriminalinės žvalgybos subjekto atsisakymas asmeniui, kurio atžvilgiu vykdyta kriminalinė žvalgyba, suteikti prašomus duomenis apie vykdyto kriminalinės žvalgybos tyrimo faktą, nepažeidžia

25 Lietuvos advokatūros 2019 m. gruodžio 10 d. peticija Nr. 64301/19 Europos Žmogaus Teisių Teismui. Prieiga per internetą: <

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 straipsniu saugomo asmens privataus gyvenimo. Viešame pranešime²⁶ Advokatų tarybos pirmininkas išreiškė susirūpinimą, kad „<...> mūsų valstybėje niekas negali žinoti, kas ir kada yra ir buvo sekamas, nebent pačios tarnybos nuspręs, kad yra tikslinga informuoti“. Siekdama būti išgirsta ir daryti teigiamą įtaką kriminalinės žvalgybos teisiniam reguliavimui Lietuvos advokatūra kreipdamasi į Lietuvos Respublikos Seimą²⁷ (toliau – Seimas) skatino 2024 m. – 2028 m. Seimo kadenciją pakeisti KŽĮ, t. y. suderinti šį teisės aktą su pagarbos privataus gyvenimo apsaugos principu. Lietuvos advokatūros nuomone, „Kriminalinės žvalgybos veiksmų (arba slaptų sekimo priemonių) reglamentavimas vertintinas kaip visiškai paneigiantis Konstitucijos laiduojamas asmens teisės, visų pirma, į privataus gyvenimo neliečiamumą. Deja, to patogu nematyti ne tik teisėsaugos institucijoms, bet neretai ir teismams. Iš esmės šios srities reglamentavimas nėra pasikeitęs nuo sovietų epochoje galiojusio Operatyvinės veiklos įstatymo. Kriminalinės žvalgybos įstatymas, nesant jokių protingų saugiklių, iš esmės numato neribotą teisėsaugos institucijų diskreciją, todėl leidžia (atlikus formalumus) bet kuriam asmeniui taikyti bet kurias sekimo priemones“.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kriminalinės žvalgybos veiksmais surinktos informacijos plataus panaudojimo reglamentavimą Lietuvoje prieštaraujančiu pagrindinėms asmens teisėms pripažino ir 2022 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas²⁸ (toliau – ESTT), nors Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimu tokios informacijos panaudojimas pripažintas suderinamu su Konstitucija ir jos normomis saugomomis teisinėmis vertybėmis.

Be to, teisėkūros kontekste svarbu pažymėti, kad 2022 m. kovo 8 d. Seime buvo registruotas KŽĮ pakeitimo įstatymo projektas²⁹, kuriuo inicijuoti kriminalinės žvalgybos reglamentavimo pokyčiai. Antai, Aiškinamajame rašte³⁰ rašoma, kad šią iniciatyvą lėmė siekis „<...> sukurti Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką atitinkantį asmens

26 Lietuvos advokatūra, „Lietuvos advokatūra: nekontroliuojamas sekimas yra akivaizdus žmogaus teisių pažeidimas ir didžiulė valstybės problema“, *RaseiniaiTV.lt*, žiūrėta 2025 m. vasario 24 d., <http://raseiniai.tv.lt/lietuvos-advokatura-nekontroliuojamas-sekimas-yra-akivaizdus-zmogaus-teisiu-pazeidimas-ir-didziule-valstybes-problema/>.

27 Lietuvos advokatūra, „Lietuvos advokatūros kreipimasis į 2024 – 2028 m. kadencijos Seimą „Dėl žmogaus teisių užtikrinimo lūkesčių“, žiūrėta 2025 m. kovo 10 d., https://www.advokatura.lt/uploads/LA_kreipimasis%20%C4%AF%20Seim%C4%85_visas.pdf.

28 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2023 m. rugsėjo 7 d. sprendimas byloje A. G. prieš Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą, Nr. C-162/22. Prieiga per internetą: < <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=277068&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=fir&part=1&cid=1551155> >.

29 Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-1377, e-seimas. lrs, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d02394529eb311ec9e62f960e3ee1cb67?fwid=-i9h8ecwld> >.

30 Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projekto“, e-seimas.lrs, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f5d5b2009eb311ec9e62f960e3ee1cb67?fwid=-i9h8ecwld> >.

teisių apsaugos modelį, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktriną dėl žmogaus teisių apsaugos, atsižvelgiant į tai, kad galiojantis teisinis reguliavimas neužtikrina realios galimybės asmeniui apskusti jo atžvilgiu vykdytus kriminalinės žvalgybos veiksmus, kad būtų efektyviai patikrinta, ar, taikant kriminalinės žvalgybos priemones, nebuvo padaryta Kriminalinės žvalgybos įstatymo <...> konstitucinių žmogaus teisių pažeidimų, apsiginti ir reikalauti žalos atlyginimo, jeigu asmens teisės buvo pažeistos“. Šiuo projektu siūlyta keisti kriminalinės žvalgybos informacijos saugojimo ir naikinimo procedūras, užtikrinti veiksmingesnę kriminalinės žvalgybos informacijos naikinimo kontrolę, įtvirtinti asmens teisę gauti informaciją apie savo duomenų tvarkymą bei suvienodinti kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo procedūrą. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė), priėmus nutarimą³¹ dėl minėto projekto, parengta ir Seime registruota antroji projekto redakcija³². Tačiau disertacijos rengimo metu šis projektas nebuvo įtrauktas į Seimo plenarinio posėdžio darbotvarkę. Dėl to minėtu projektu inicijuoti kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo pokyčiai taip ir nebuvo įgyvendinti.

Disertacinio tyrimo temos aktualumą taip pat pagrindžia ir kiekybiniai kriminalinės žvalgybos veiklos rodikliai. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos ataskaitų³³, paskelbtų šio disertacinio tyrimo rengimo laikotarpiu (2019 m. – 2024 m.), duomenys rodo, kad minėtu laikotarpiu iš viso buvo pradėta vykdyti 2 185 vnt. kriminalinės žvalgybos tyrimų ir kontroliuota net 23 749 vnt. asmenų bei iš viso 52 847 vnt. telefono ryšio numerių, elektroninio pašto adresų ir galinių įrenginių. Tai leidžia pagrįstai teigti, kad Lietuvoje teisėsaugos institucijos nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti reikšmės galinčius turėti duomenis neretai renka, vadovaudamosi ne tik BPK, bet ir KŽĮ (kaip ir anksčiau galiojusi OVĮ).

31 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1019 „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1377, TAR, 2022, Nr. 20764.

32 Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIVP-1377(2), e-seimas.lrs, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/36281bc0bf3a11ed924fd817f8fa798e?positionInSearchResults=25&searchModelUID=e6053061-405d-48c7-a167-6354939f243a> >.

33 2025 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 metais ataskaita Nr. 17.9.-2640. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2025/04/metine-prokuraturos-ataskaita-2024-final.pdf> >; 2024 m. kovo 6 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 metais ataskaita Nr. 17.9.-2177. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf> >; 2023 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 metais ataskaita Nr. 17.9.-1974. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/03/2022-m.-ataskaita-2023-03-01-nr.-17.9.-1974.pdf> >; 2022 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2021 metais ataskaita Nr. 17.9.-2228. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2022/03/2021-m.-ataskaita-2022-03-01-nr.-17.9.-222803.21.pdf> >; 2021 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921. Prieiga per internetą: < https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_2021-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921-03-30.pdf >; 2020 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2019 metais ataskaita Nr. 17.9.-3260. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2020/03/prokuraturos-veiklos-2019-m.-ataskaita-2020-03-03-nr.-17.9.-3260.pdf> >.

Taigi, kiekybiniai kriminalinės žvalgybos veiklos rodikliai kartu su neblėstančiu bendro pobūdžio poreikiu nuolat stiprinti asmens teisių apsaugą bei dabartiniu Lietuvos teisinės bendruomenės nuogaštavimu dėl netinkamos arba, kitaip tariant, neveiksnios asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos kriminalinėje žvalgyboje suponuoja šio disertacinio tyrimo temos aktualumą ir poreikį ieškoti sprendimų, kaip asmens teisės į privatų gyvenimą apsauga gali būti stiprinama šioje teisinėje veikloje.

KŽĮ 2 straipsnio 6, 13 bei 10 punktai³⁴ leidžia teigti, kad Lietuvoje kriminalinė žvalgyba yra orientuota tiek į praeitį, kadangi jos metu siekiama surinkti pakankamai duomenų apie nusikalstamą veiką, kad būtų pradėtas ikiteisminis tyrimas, tiek į ateitį, kadangi ja taip pat siekiama ir iš anksto nustatyti tam tikras grėsmes ir prevenciškai užkirsti kelią kaltininkams įvykdyti nusikalstamus ketinimus. Vis dėlto šiame disertaciniame tyrime pasirinkta siauresnė mokslinės analizės kryptis. Būtent šiame tyrime nėra keliamas tikslas kompleksiskai vertinti kriminalinės žvalgybos modelį, jos organizavimą ir funkcijas. Disertacijoje ši veikla tiriama tik tiek, kiek ji yra susijusi su nusikalstamų veikų atskleidimu naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, kuriomis įsiterpiama į asmens privatų gyvenimą, o surinkti duomenys naudojami baudžiamajame procese kaltei pagrįsti. Taigi, tyrimo ir jo rezultatų tikslas nėra iš esmės keisti kriminalinės žvalgybos modelio, bet sisteminiu požiūriu tobulinti esamą reguliavimą, kad būtų užtikrinta veiksmingesnė asmens teisės į privatų gyvenimą apsauga.

Pažymėtina, kad Lietuvos teisės moksle kriminalinė žvalgyba nagrinėjama įvairiais aspektais – analizuojama jos samprata, tikslai, santykis su baudžiamuoju procesu, taip pat atskirų duomenų rinkimo priemonių teisinis reguliavimas. Naujausioje teismų praktikoje taip pat akcentuojamos gana skirtingos teisinio reguliavimo, teisės taikymo problemos – nuo KŽĮ normų ir Advokatūros įstatymo nuostatų santykio³⁵; KŽĮ 11 str. įtvirtinto slapto patekimo į asmens būstą, tarnybines ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones, taikymo teisėtumo sąlygų³⁶; kriminalinės žvalgybos ar ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindų atribojimo³⁷ ir pan. Vis dėlto disertacijoje dėmesys sutelkiamas tik į tam tikras sistemines kriminalinės žvalgybos teisinio

34 Pastaba: KŽĮ 2 straipsnio 6 punkte yra įtvirtinta kriminalinės žvalgybos sąvoka, kuria ši veikla apibrėžiama kaip kriminalinės žvalgybos subjektų veikla renkant, fiksuojant, vertinant ir panaudojant turimą informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus, vykdoma šio įstatymo nustatyta tvarka. KŽĮ 2 straipsnio 13 punkte įtvirtinta kriminalinės žvalgybos tyrimo sąvoka, numatanti, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas – tai organizacinė taktinė kriminalinės žvalgybos forma, kai esant kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindui šio įstatymo nustatyta tvarka naudojami kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai ir priemonės siekiant įgyvendinti kriminalinės žvalgybos uždavinius. KŽĮ 2 straipsnio 10 punkte numatyta, kad kriminalinės žvalgybos objektai – galimai rengiamos, daromos ar padarytos nusikalstamos veikos, jas rengiantys, darantys ar padarę asmenys, šių asmenų aktyvūs veiksmai neutralizuojant kriminalinę žvalgybą, kiti su valstybės nacionaliniu saugumu susiję įvykiai ir asmenys.

35 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 25 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10-976/2026.

36 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 23 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.

37 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-788/2026.

reguliavimo spragas ir būtent analizuojami slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimo pagrįstumo ir teisminės kontrolės mechanizmai, kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų disponavimo bei jų panaudojimo baudžiamajame procese sąlygos, kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimų atribojimo pagrindai, taip pat asmens galimybės veiksmingai ginti savo teisę į privatų gyvenimą tais atvejais, kai ši teisė galimai pažeidžiama vykdant kriminalinės žvalgybos veiksmus.

Šio disertacinio tyrimo **naujumas** ir **reikšmė** atsiskleidžia, analizuojant kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo, kiek ši veikla skirta nusikalstamų veikų atskleidimui, naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, ir proporcingumo principo santykį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos kontekste. Nors kriminalinė žvalgyba yra itin veiksminga priemonė kovojant su sunkiais ir latentiniais nusikaltimais, esminė problema išlieka – kaip užtikrinti, kad šios priemonės būtų taikomos nepažeidžiant asmens teisės į privatų gyvenimą. Analizuojama tema yra aktuali ne tik mokslinė, bet ir praktinė prasme, nes atskleidžia būtinybę peržiūrėti kriminalinės žvalgybos veiklą reguliuojančias nuostatas, kad jos atitiktų asmens teisės į privatų gyvenimą standartus. Šiuo disertaciniu tyrimu prisidedama prie teisės mokslo plėtos siūlant konkrečius sprendimus dėl veiksmingesnės asmens privatumo apsaugos kriminalinėje žvalgyboje, užtikrinant proporcingą pusiausvyrą tarp valstybės interesų ir minėtos asmens teisės.

Mokslinė problema. Kriminalinė žvalgyba, kaip slapto pobūdžio informacijos rinkimu grindžiama valstybės veiklos forma, neišvengiamai suponuoja intensyvių kišimasi į asmens privatų gyvenimą. Nors Lietuvos teisinėje sistemoje yra įtvirtintos konstitucinės ir įstatyminės šios teisės garantijos, kyla pagrįstų abejonių, ar galiojantis kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas ir jos praktinis taikymas sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai, proporcingai ir nuosekliai asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai.

Doktrininė problema pasireiškia tuo, kad teisės moksle nėra pakankamai sistemiškai ir kompleksiškai išanalizuotas kriminalinės žvalgybos ir asmens teisės į privatų gyvenimą santykis, apimantis valstybės pozityviąsias ir negatyviąsias pareigas bei proporcingumo principo taikymą privatumo apsaugos sistemoje. Trūksta nuoseklaus teorinio pagrindimo, leidžiančio įvertinti, kaip šie elementai tarpusavyje sąveikauja ir ar jų visuma sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai kriminalinės žvalgybos kontekste.

Teisinio reguliavimo lygmeniu problema pasireiškia neaiškiomis ir plačiai interpretuojamomis kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo sąvokomis, ribota kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo kontrole, veiksmų atlikimo terminų ribojimo trūkumais bei neaiškiu kriminalinės žvalgybos metu surinktos informacijos tvarkymo, saugojimo ir panaudojimo reglamentavimu. Tai sudaro prielaidas plačiai kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijai, galimam pertekliniam duomenų kaupimui ir situacijoms, kai, nustačius nusikalstamos veikos sudėties požymius, ikiteisminis tyrimas nepradedamas arba pradėjus jį tęsiami sankcionuojami kriminalinės žvalgybos veiksmai. Tai kelia klausimą, ar esamas reguliavimas aiškiai apibrėžia valstybės pozityviųjų ir negatyviųjų pareigų ribas ir ar užtikrina proporcingumo principo

įgyvendinimą, taikant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones.

Teisės taikymo kontekste problema atsiskleidžia, vertinant esamų gynybos mechanizmų – kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūros, duomenų leistinumą vertinimo baudžiamajame procese ir valstybės materialinės atsakomybės – praktinę veiksmingumą. Dėl kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumo režimo, asmens informavimo apie jo atžvilgiu taikytus veiksmus ribotumo ir plačios paslapčių subjekto diskrecijos, priimant sprendimą dėl kriminalinės žvalgybos duomenų išslaptinimo, šių mechanizmų realus prieinamumas ir efektyvumas gali būti riboti. Todėl kyla klausimas, ar tokios priemonės sudaro pakankamas sąlygas asmeniui veiksmingai apginti pažeistą teisę į privatų gyvenimą.

Disertacijoje sprendžiama **mokslinio tyrimo problema** – ar Lietuvos kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas užtikrina veiksmingą asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą? Kas lemia poreikį įtvirtinti veiksmingą Lietuvos kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą, siekiant užtikrinti asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą ir kokių doktrininį pagrindų tai turėtų būti grindžiama? Kiek kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas ir praktinis taikymas yra konceptualiai tinkamiausias ir suderinamas su proporcingumo principo reikalavimais?

Šios problemos analizė sudaro prielaidas pagrįsti ginamuosius teiginius ir teoriškai argumentuotai formuluoti siūlymus teisinio reguliavimo tobulinimui.

Tyrimo tikslai ir uždaviniai

Kompleksiškai išanalizavus kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą, kiek ši veikla susijusi su siekiu atskleisti nusikalstamą veiką, naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, disertaciniame tyrime **siekiami** įvertinti šios veiklos poveikį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai, nustatyti reglamentavimo spragas, susijusias su teisinių gynybos priemonių veiksmingumu bei pateikti mokslines ir teisėkūros rekomendacijas asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos stiprinimui.

Siekiant užsibrėžto tikslo, keliami šie uždaviniai:

1. Nustatyti valstybės pozityviųjų ir negatyviųjų pareigų turinį, užtikrinant asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą kriminalinėje žvalgyboje, bei atskleisti proporcingumo principo reikšmę, ribojant šią teisę slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo metu.
2. Identifikuoti kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo spragas, susijusias su kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimu, jų taikymo trukme, kriminalinės žvalgybos metu surinktos informacijos tvarkymu ir neaiškiomis teisės aktuose vartojamomis sąvokomis, nustatant šių spragų poveikį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai.
3. Nustatyti, ar esami asmens teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmai – kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūra, duomenų leistinumą vertinimas baudžiamajame procese ir valstybės civilinė atsakomybė – užtikrina veiksmingą šios teisės apsaugą kriminalinės žvalgybos veikloje.

Formuluodama disertacinio tyrimo **ginamąjį teiginį**, šio tyrimo autorė teigia, kad asmens teisė į privatų gyvenimą kriminalinėje žvalgyboje gali būti veiksmingai apsaugota tik užtikrinant tinkamą valstybės pozityviosios pareigos įgyvendinimą, taikant

proporcingumo principą šiose kryptyse: aiškiai reglamentuojant privatus gyvenimo ribojimo sąlygas bei nustatant veiksmingas gynybos priemones, skirtas eliminuoti pareigūnų piktnaudžiavimo riziką.

TYRIMŲ APŽVALGA

Disertacinio tyrimo tikslas bei mokslinė problema padiktavo ne tik šio tyrimo struktūrą, kurią sudaro trys dalys, tačiau ir pasirinktus tirti mokslinius šaltinius, kuriuos taip pat galima atitinkamai skirstyti į atskiras temines kryptis.

Konstruojant disertacinio tyrimo teorinį pagrindą, kuriame analizuotos kriminalinės žvalgybos proporcingumo prielaidos, analizuota Lietuvos ir užsienio teisės mokslo literatūra. Apie pozityviąją valstybės pareigą užtikrinti asmens teises rašė Alfonsas Vaišvila³⁸, Alvidas Lukošaitis³⁹, Vytautas Sinkevičius⁴⁰, Egidijus Kūris⁴¹, Remigijus Merkevičius⁴², Petras Ragauskas⁴³, Audronė Gedmintaitė⁴⁴, Edita Žiobienė⁴⁵, Alvidas Lukošaitis⁴⁶, Jolita Bieliauskaitė⁴⁷, Lavrysen Laurens⁴⁸, Alastair Mowbray⁴⁹, Egidijus Losis⁵⁰ ir kiti. Šių teisės mokslo atstovų darbuose akcentuota valstybės pareiga kurti ir plėtoti tokį teisinį reguliavimą, kuris ne tik deklaruotų, bet ir užtikrintų asmens teisės

38 Alfonsas Vaišvila, *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje* (Vilnius: Litimo, 2000), 482.

39 Alvidas Lukošaitis, „Teisėkūra Lietuvoje: instituciniai ir kultūriniai problemų suvokimo fragmentai“, *Parlamento studijos* (28) (2020): 44.

40 Vytautas Sinkevičius, *Lietuvos parlamento teisė. Vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013), 335.

41 Mary Ann Glendon et al., *Vakarų teisės tradicijos* (Vilnius: Pradai, 1993), 27; Egidijus Kūris, „Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (1)“, *Jurisprudencija* 26(18) (2002): 40.

42 Remigijus Merkevičius, *Baudžiamojo proceso enciklopedija* (Vilnius: Registrų centras, 2018), 400.

43 Petras Ragauskas, *Istatymų leidyba Lietuvoje. Samprata ir institucinis modelis* (Vilnius: Teisės institutas, 2005), 57.

44 Audronė Gedmintaitė, „Teisėtų lūkesčių apsaugos principas viešojoje teisėje“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2016): 74, https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Audrone-Gedminaitė_Teisėtų-lukesčių-apsaugos-principas-viesojoje-teiseje.pdf.

45 Edita Žiobienė, „Aktualios konstitucinės teisės į privatų gyvenimą apsaugos problemos“, *Jurisprudencija* 64(56) (2005): 129.

46 Alvidas Lukošaitis, *Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005), 165.

47 Jolita Bieliauskaitė, „Šiuolaikinės socialinės teisinės valstybės samprata“, (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2011): 52, <https://gs.elaba.lt/object/elaba:1739361/1739361.pdf>.

48 Lavrysen Laurens, *Human Rights in a Positive State. Rethinking the Relationship between Positive and Negative Obligations under the European Convention on Human Rights* (Bruselis: Intersentia Ltd, 2016), 215.

49 Alastair Mowbray, *The Development of Positive Obligations under the ECHR by the European Court of Human Rights* (Oksfordas: Hart Publishing, 2004), 29.

50 Egidijus Losis, „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2010): 50, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/710ee682-5afb-4450-85f1-90ea8148ccf7/content>.

į privatų gyvenimą apsaugą baudžiamojo persekiojimo srityje. Tuo tarpu negatyvioji valstybės pareiga nagrinėta Kęstučio Stungio⁵¹, Aurelijaus Gutausko⁵², Ramūno Jurgaičio⁵³, Haroldo Šinkūno⁵⁴, Audronės Gedmintaitės⁵⁵, Jolitos Bieliauskaitės⁵⁶, Gintaro Godos⁵⁷, Raimundo Jurkos⁵⁸, Aurimo Brazdeikio⁵⁹, Lauryno Pakštaičio⁶⁰, Andrew Charlesworth bei Holly Cullen⁶¹, Azadeh Abdollahzadeh Shahrabaki⁶² ir kitų autorių moksliniuose darbuose. Analizuotose publikacijose sutartinai nurodoma, kad valstybė turi pareigą ne tik teisės aktuose įtvirtinti nuostatas, užtikrinančias asmens teisių apsaugą, bet ir pati (veikdama per valstybės institucijas ir jų pareigūnus) susilaikyti nuo veiksmų, galinčių paneigti teisės aktuose deklaruojamas asmens teisės į privatų gyvenimą užtikrinančias normas. Nors disertaciniame tyrime kriminalinės žvalgybos proporcingumą, tiriant asmens teisę į privatų gyvenimą bei bendrąsias šios teisės apribojimo proporcingumo sąlygas daugiausia remtasi EŽTT praktika ir oficialiąja Konstitucinio Teismo doktrina, taip pat atsižvelgta ir į užsienio teisės mokslo atstovų, pavyzdžiui, Alan F. Westin⁶³, Judith Wagner DeCew⁶⁴, David Banisar⁶⁵, Ruth Gavison⁶⁶,

51 Kęstutis Stungys, „Baudžiamasis ir baudžiamojo proceso įstatymas – žmogaus teisių garantas“, straipsnis knygoje Šedbaras Stasys et al., *Žmogaus teisių problema baudžiamojoje teisėje ir baudžiamajame procese. Konferencijos medžiaga* (Vilnius: Lietuvos teisininkų draugija, 1995), 33.

52 Aurelijus Gutauskas, „Kriminalinė žvalgyba ir privatus gyvenimas“, *Teisė* (113) (2019): 12.

53 Ramūnas Jurgaitis, *supra note*, 12: 18.

54 Haroldas Šinkūnas, „Valdžių padalijimo principas ir teisinės valdžios vieta valdžių padalijimo sistemoje“, *Teisė* (49) (2003): 115.

55 Audronė Gedmintaitė, *op. cit.*, 73.

56 Jolita Bieliauskaitė, *op. cit.*, 52.

57 Gintaras Goda, *Vertybinių prioritetų baudžiamajame procese* (Vilnius: Registrų centras, 2014), 10.

58 Raimundas Jurka, „Slaptųjų tyrimo veiksmų procesinės formos darnos aspektai, Baudžiamoji justicija ir verslas“, *Teisės apžvalga* 2(14) (2016): 268.

59 Aurimas Brazdeikis, „Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2011): 31-32, https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Aurimas-Brazdeikis_Piktnaud%C5%BEiavimas-procesin%C4%97mis-teis%C4%97mis.pdf.

60 Laurynas Pakštaitis, „Kriminalinės justicijos humanizavimo ir modernizavimo problemos šiuolaikinėje Lietuvoje: kritinis diskursas“, straipsnis knygoje Gabrielė Juodkaitė – Granskienė, *Baudžiamasis procesas Teisingumo garantas ar kliūtis?* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014), 91.

61 Andrew Charlesworth, Holly Cullen, *European Community Law* (London: Blackstone, 1994), 122.

62 Azadeh Abdollahzadeh Shahrabaki, „La qualité des normes: étude des théories et de la pratique“ (daktaro disertacija, Aix-Marseille Université, 2017), 52, <https://theses.fr/2017AIXM0127>.

63 Alan F. Westin, *Privacy and Freedom* (New York: Atheneum, 1967), 7 - 8.

64 Judith Wagner DeCew, *In Pursuit of Privacy: Law, Ethics, and the Rise of Technology* (New York: Cornell University Press, 1997), 62.

65 David Banisar et al., „Privacy and Human Rights an International Survey of Privacy Laws and Practice“, žiūrėta 2025 m. liepos 11 d. Prieiga per internetą: <<https://gilc.org/privacy/survey/intro.html>>.

66 Ruth Gavison, „Privacy and the Limits of the Law“, *Yale Law Journal* 89(3) (1980): 428.

Leonids Makans⁶⁷, Debbie V. S. Kasper⁶⁸ bei Yu Alenin ir Vladlena Voloshyna⁶⁹ mokslines išvalgas, anot kurių, nors asmens privataus gyvenimo samprata yra tokia plati, kad jos neįmanoma apibrėžti, kiekviena valstybė turi nekvestionuojamą pareigą asmens teisės į privatų gyvenimą ribojimo srityje vadovautis proporcingumo principu, nustatydamos teisingą pusiausvyrą tarp šios teisės ribojimo ir valstybės pareigos atskleisti nusikalstamas veikas. Taip pat nagrinėti ir šiam moksliniam požiūriui antrinantys Lietuvos teisės mokslo atstovų, kaip Ilonos Petraitytės⁷⁰, Danutės Jočienės ir Kęstučio Čilinsko⁷¹, Liudvikos Meškauskaitės ir Mindaugo Lankausko⁷², Artūro Panomariovo⁷³, Justinos Balčiūnaitės ir Lijanos Štarienės⁷⁴, darbai.

Atliekant kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo analizę, pastebėta, kad Vakarų Europoje, ypač valstybėse, priklausančiose anglosaksų „common law“ teisės sistemai, ir Jungtinėse Amerikos Valstijose daugiausia tyrimų, susijusių su slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis ir šių priemonių teisinio reguliavimo įtaka asmens teisei į privatų gyvenimą, publikuota žvalgybos srityje, susijusioje su valstybių nacionalinio saugumo užtikrinimu, bei žvalgyba paremta policijos veikla („Intelligence-Led Policing“). Šiuo aspektu tyrimus rengė tokie autoriai kaip Clive Norris, Paul de Hert, Xavier L'Hoiry ir Antonella Galetta⁷⁵, Aaron Nance⁷⁶, Laura K. Donohue⁷⁷,

67 Leonids Makans, „Integration of Investigative and Intelligence Activities“, straipsnis knygoje Gorazd Mesko et al., *Policing in Central and Eastern Europe: Dilemmas of Contemporary Criminal Justice*, (Slovėnija: Faculty of Criminal Justice, University of Maribor, 2004), 391-395.

68 Debbie V. S. Kasper, „The Evolution (or Devolution) of Privacy“, *Sociological Forum* 20(1) (2005): 69.

69 Yu Alenin ir Vladlena Voloshyna, „Determining the principle of proportionality in criminal proceedings“, *Юридичний вісник* (2) (2018): 31.

70 Ilona Petraitytė, „Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatų gyvenimą“, *Teisė* (80) (2011): 166-167

71 Danutė Jočienė ir Kęstutis Čilinskas, *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje* (Vilnius: UAB Petro Ofsetas, 2004), 57.

72 Liudvika Meškauskaitė ir Mindaugas Lankauskas, „Baudžiamoji atsakomybė už asmens privataus gyvenimo neriečiamumo pažeidimus Europos Žmogaus Teisių Teismo bei Lietuvos teismų praktikos kontekste“, *Teisės problemos* 1(91) (2016): 53; Mindaugas Lankauskas, „Balansavimas tarp teisės į privatumą ir saviraiškos laisvės Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje“, *Teisės problemos* 2(56) (2007): 105.

73 Artūras Panomariovas, „Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis reiškiny“, *Jurisprudencija* 32(24) (2002): 83-94; Artūras Panomariovas, „Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese“, *Jurisprudencija* 23(15) (2001): 102.

74 Justina Balčiūnaitė ir Lijana Štarienė, „Right to privacy v. European Commission's expanded power of inspection according to regulation 1/2003“, *Jurisprudencija* 3(121) (2010): 119.

75 Clive Norris et al., *The Unaccountable State of Surveillance: Exercising Access Rights in Europe*, (Berlynas: Springer International Publishing, 2017).

76 Aaron Nance, „Taking the Fear Out of Electronic Surveillance in the New Age of Terror Note“, *UMKC Law Review* 70 (3) (2002 2001): 751-80.

77 Laura K. Donohue, „FISA Reform“, *I/S: A Journal of Law and Policy for the Information Society* 10(2) (2014): 599-640.

Stephen I. Vladeck⁷⁸, William C. Banks⁷⁹. Sykiu Europos Komisijos užsakymu studiją apie privataus gyvenimo apsaugą parengė ir Europos mokslininkų grupė⁸⁰, taip pat apie duomenų apsaugos reformą teisėsaugos srityje rašė ir pavieniai Europos mokslininkai⁸¹. Analizuotuose mokslo šaltiniuose atkreipiamas dėmesys į asmens teisei į privatų gyvenimą kylančias grėsmes, valstybėms atliekant plataus pobūdžio sekimo veiksmus ir kritikuojamas visuotinis asmenų stebėjimas, kurio metu ne tik renkami duomenys apie valstybės saugumui grėsmę keliančių asmenų privatų gyvenimą, bet ir apie niekaip su šia grėsme nesusijusių asmenų gyvenimą. Žvalgyba paremtą policijos veiklą analizavo Jerry Ratcliffe⁸², Patrick Walsh⁸³, Morgan Burcher ir Chad Whelan⁸⁴. Šie autoriai daugiausia dėmesio skiria žvalgyba paremtos policijos veiklos principams, nacionalinių žvalgybos modelių, pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės „*National Intelligence Model*“, veikimui ir praktiniam taikymui. Autoriai akcentuoja analitinių metodų taikymą nusikalstamumo grėsmių vertinimui, prioritetų nustatymui bei resursų paskirstymui, pabrėždami, kad efektyvi slapto pobūdžio duomenų rinkimo veikla priklauso nuo organizacinės kultūros, pareigūnų ir analitikų bendradarbiavimo bei technologinių priemonių naudojimo.

Nepaisant gausios užsienio literatūros apie slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių naudojimą, nacionalinio saugumo užtikrinimą ir žvalgyba paremtos policijos veiklos modelį, tokie tyrimai neapima specifinės teisinės ir institucinės struktūros, egzistuojančios Lietuvoje. Pagrindinė priežastis – Lietuvoje kriminalinė žvalgyba yra reglamentuojama vientisu KŽĮ, taikomu visoms kriminalinę žvalgybą vykdančioms institucijoms šalies teisėsaugos sistemoje. Šis įstatymas nustato vieningas funkcijas, slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo tvarką bei kontrolės mechanizmus, o tokio vientiso reguliavimo modelio užsienio literatūroje beveik nėra, nes daugelyje kitų šalių kriminalinė žvalgyba organizuojama atskirose teisėsaugos

78 Stephen I. Vladeck, „The FISA Court and Article III Cybersurveillance in the Post-Snowden Age“, *Washington and Lee Law Review* 72(3) (2015): 1161-80.

79 William C. Banks, „The Death of FISA“, *Minnesota Law Review* (641) (2007): 1209-1301.

80 Francesca Bignami, „The US legal system on data protection in the field of law enforcement. Safeguards, rights and remedies for EU citizens“ (studija, Europos Parlamento LIBE komitetas, 2015), [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2015\)519215](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2015)519215).

81 Yi-Hsuan Chen, „EU Data Protection Law Reform: Challenges for Service Trade Liberalization and Possible Approaches for Harmonizing Privacy Standards into the Context of GATS“, *Spanish Yearbook of International Law* 19 (2015): 211-220; Marija Boban, „Digital Single Market and EU Data Protection Reform with Regard to the Processing of Personal Data as the Challenge of the Modern World“ pranešimas konferencijoje 16th International Scientific Conference on Economic and Social Development - The Legal Challenges of Modern World: book of proceedings, Splitas, 2016; Marina Skrinjar Vidovic, „EU Data Protection Reform: Challenges for Cloud Computing Notes“, *Croatian Yearbook of European Law and Policy* (12) (2016): 171-206.

82 Jerry Ratcliffe, *Intelligence-led Policing*, (Londonas: Routledge, 2008).

83 Patrick Walsh, *Intelligence and Intelligence Analysis*, (Londonas: Routledge, 2011).

84 Morgan Burcher, Chad Whelan, „Intelligence - Led Policing in Practice: Reflections From Intelligence Analysts“, *Police Quarterly* 22(2) (2019): 139-160.

institucijose ar nacionalinio saugumo agentūrose, kurių veiklos ir reguliavimo mastas skiriasi. Be to, užsienio tyrimai daugiausia orientuoti į bendruosius žvalgyba paremto policijos veiklos modelio principus, nacionalinių žvalgybos modelių veikimą ir analitinių metodų taikymą nusikalstamumo grėsmių vertinimui, o ne į vieningą, visoms institucijoms taikomą teisinę sistemą, kaip tai numato Lietuvoje galiojantis KŽĮ.

Pastaroji aplinkybė lėmė tai, kad didžiausias dėmesys skirtas Lietuvos teisės mokslo atstovų publikacijoms, kadangi jų išvados turėjo svarbiausią indėlį šiame disertaciniame tyrime suformuotoms mokslinėms išvadoms. Tiriant kriminalinės žvalgybos tikslus, analizuotos Dainiaus Žilinsko⁸⁵, Petro Tarasevičiaus⁸⁶, Artūro Panomariovo, Tomo Rudzkiego⁸⁷ mokslinės publikacijos, kuriose laikytasi nuomonės, kad kriminalinė žvalgyba (kaip ir anksčiau vykdyta operatyvinė veikla) nepatenka į baudžiamojo proceso teisinius santykius ir ikiteisminio tyrimo atžvilgiu yra atskira veikla. Kartu analizuoti ir kitų mokslininkų, t. y. Gintaro Godos⁸⁸ ir Remigijaus Merkevičiaus⁸⁹ moksliniai straipsniai, kuriuose išdėstyta priešinga pozicija, t. y. teigiama, kad kriminalinė žvalgyba, kuri vykdoma siekiant atskleisti nusikalstamas veikas, yra prilyginama ikiteisminiam tyrimui, o kriminalinės žvalgybos metu taikomos priemonės laikytinos procesinėmis prievartos priemonėmis.

Atsižvelgiant į šią disertaciniame tyrime padarytą išvadą, kad kriminalinė žvalgyba patenka į baudžiamojo persekiojimo teisinių santykių sritį, disertacinio tyrimo autorė laikosi pozicijos, kad kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas, kiek ši veikla susijusi su nusikalstamos veikos atskleidimu, taikant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, turėtų būti grindžiamas proporcingumo reikalavimais, kurie asmens teisės į privatą gyvenimą apsaugos požiūriu iš esmės atitiktų pagal BPK vykdomo ikiteisminio tyrimo metu taikomus standartus. Tokiai šio tyrimo autorės mokslinei pozicijai padėjo susiformuoti Lietuvos teisės mokslo šaltiniai. Tam tikrus bendro pobūdžio proporcingumo reikalavimus, pavyzdžiui, būtinybę riboti valstybės subjektų galią baudžiamajame procese, veiksmingos teisinės gynybos bei proporcingo procesinių prievartos priemonių taikymo baudžiamajame procese užtikrinimą (kurių pagrįstai galima reikalauti ir iš kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo), yra tyrę Gintaras Goda⁹⁰,

85 Dainius Žilinskas, „Policijos teisės prielaidos: operatyvinės veiklos teisinio reglamentavimo problema“, *Jurisprudencija* 49(41) (2003): 54-64.

86 Petras Tarasevičius, „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis“, *Jurisprudencija* 49(41) (2003): 65-75; Petras Tarasevičius, „Esminės operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo reglamentavimo poįstatyminiais teisės aktais problemos“, *Jurisprudencija* 75(67) (2005): 76-82.

87 Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzakis, „Baudžiamojo proceso ir operatyvinės veiklos sąveika“, *Jurisprudencija* 17(9) (2000): 117-125.

88 Gintaras Goda, „Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo“, *Teisė* (98) (2016): 27-40.

89 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42.

90 Gintaras Goda, *supra note*, 57: 296; Gintaras Goda, „Operatyvinės veiklos teisinio reguliavimo problemos ir perspektyvos problema“, *Teisė* (58) (2006): 70-83.

Remigijus Merkevičius⁹¹, Anrijs Kavalieris⁹², Darius Petrošius⁹³, Artūras Panomariovas⁹⁴ ir savo mokslinėse publikacijose yra identifikavę ir tam tikrus šių vertybinių reikalavimų trūkumus, o Darius Petrošius⁹⁵ atliktame moksliniame tyrime papildomai pažymėjo etikos ir moralės nuostatų svarbą kriminalinei žvalgybai. Tiriant kriminalinės žvalgybos atitikį konkreitiems proporcingumo reikalavimams, analizuoti kiti siauresnės apimties Lietuvos mokslininkų darbai. Štai Gintaras Goda⁹⁶, Kęstutis Šimkus⁹⁷, Laurynas Pakštaitis⁹⁸, Raimundas Jurka⁹⁹, Laurynas Pakštaitis¹⁰⁰ tyrė nusikalstamos veikos imitavimo reguliavimą teisinio proporcingumo kontekste, vertindami kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo prielaidas asmens provokavimui daryti nusikalstamą veiką. Linas Belevičius¹⁰¹, Petras Tarasevičius¹⁰² ir Darius Štītis¹⁰³ nagrinėjo techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka ir akcentavo šios priemonės teisinio reguliavimo nesuderinamumą su proporcingumo, teisės aktų apibrėžtumo, aiškumo, prieinamumo principais bei jų taikymo padarinių numatymo reikalavimais. Eglė

-
- 91 Remigijus Merkevičius, „Šiandienė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma“, straipsnis knygoje Gabrielė Juodkaitė – Granskienė, *Baudžiamasis procesas Teisingumo garantas ar kliūtis?* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014), 103-118; Remigijus Merkevičius, „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas Lietuvos Respublikos Konstitucijos kontekste: straipsnis knygoje Egidijus Kūris et al., *Lietuvos Respublikos Konstitucijos dvidešimtmetis: patirtis ir iššūkiai: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys* (Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2012), 176-197.
- 92 Anrijs Kavalieris, „Integration of investigation and intelligence activities – towards effectiveness of investigation“, *Jurisprudencija* 43(35) (2003): 43-47.
- 93 Darius Petrošius, „Operatyvinės veiklos įstatymo raida žmogaus teisių apsaugos kontekste“, *Jurisprudencija* 63(55) (2004): 126-138.
- 94 Artūras Panomariovas, *supra note*, 73: 98 - 105; Artūras Panomariovas, „Slaptumas – tiesios baudžiamajame procese nustatymo priemonė“, *Jurisprudencija* 75(67) (2005): 50-57.
- 95 Darius Petrošius, „Etiniai moraliniai operatyvinės veiklos aspektai“, *Jurisprudencija* 76(68) (2005): 70-76.
- 96 Gintaras Goda, „Agento provokatoriaus veikla ir žmogaus teisė į sąžiningą procesą“, *Teisė* (37) (2000): 34-43; Goda, Gintaras, „Nusikalstamos veikos imitacijos modelio kaip teisėto tyrimo veiksmo atskyrimas nuo draudžiamo provokavimo daryti nusikalstamą veiką“, *Teisė* (73) (2009): 7-23.
- 97 Kęstutis Šimkus, „Nusikalstamos veikos imitacijos modelio ir slaptosios operacijos vieta operatyvinėje veikloje“, *Jurisprudencija* 42(43) (2003): 57-67.
- 98 Laurynas Pakštaitis, „Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus“, *Jurisprudencija* 23(15) (2001): 82-96.
- 99 Raimundas Jurka, „Provokacija kaip priemonė renkant įrodymus baudžiamajame procese“, *Jurisprudencija* 20(1) (2013): 249-265.
- 100 Laurynas Pakštaitis, *op. cit.*, 82 - 96.
- 101 Linas Belevičius, „Duomenų perdavimo elektroninių ryšių tinklais galimybės baudžiamojoje procesinėje veikloje“, *Jurisprudencija* 6(108) (2008): 54-59; Linas Belevičius, „Techninių priemonių panaudojimo tiriant nusikaltimus teisinis reglamentavimas“, *Jurisprudencija* 29(21) (2002): 72-85.
- 102 Petras Tarasevičius, „Techninių priemonių naudojimo kriminalinėje žvalgyboje teisėtumo problemos“, *Teisė* (105) (2017): 84-99.
- 103 Darius Štītis, „Privataus gyvenimo elektroniniuose ryšiuose ribojimas nusikaltimų tyrimo tikslais“, *Jurisprudencija* 9(87) (2006): 69-75.

Latauskienė ir Snieguolė Matulienė¹⁰⁴ kartu atliko tyrimą kontroliuojamo gabenimo teisinio reguliavimo klausimu ir identifiko šios priemonės sąvokos trūkumus. Gediminas Bučiūnas¹⁰⁵ disertaciniame tyrime tyrė slapto sekimo proporcingumą. Sigutė Stankevičiūtė¹⁰⁶ analizavo, kokie elektroniniai duomenys yra renkami kriminalinės žvalgybos metu ir konstatavo, kad KŽĮ nuostatos, įpareigojančios pranešti asmeniui apie jo atžvilgiu taikytą elektroninių ryšių tinklais perduodamų asmens duomenų kontrolę tik tuo atveju, kai buvo pažeistos to asmens teisės, neatitinka EŽTT formuojamos praktikos ir oficialiosios Konstitucinio Teismo doktrinos. Darius Štītis¹⁰⁷ taip pat analizavo ir interneto protokolo (IP) telefonijos kontrolės bei nusikaltimų tyrimo tikslais teisinio reguliavimo problemas ir nustatė, kad šis reguliavimas Europos Sąjungos valstybėse beveik nekoordinuojamas. Justina Dešriūtė¹⁰⁸ įžvelgė problemą, kad Lietuvoje nėra nepriklausomos priežiūros institucijos ištraukimo į baudžiamajame procese (bei kriminalinėje žvalgyboje) vykstantį asmens duomenų tvarkymo procesą.

Ieškant atsakymo, ar kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemas gali būti efektyviai sprendžiamos inicijuojant teisinius procesus, disertaciniame tyrime siekta pateikti autentiškas tyrimo išvadas, todėl daugiausia remtasi Lietuvos administracinių ir bendrosios kompetencijos teismų praktikos pavyzdžiais, EŽTT bylomis bei oficialiąja Konstitucinio Teismo doktrina. Tačiau kartu, siekiant tyrimo išsamumo, taip pat nagrinėta eilė mokslinių šaltinių. Vertinant kaltinamojo galimybę ginčyti kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų atitiktį įrodymams, keliams reikalavimams, nagrinėti Juozo Šato¹⁰⁹, Audriaus Juozapavičiaus¹¹⁰, Gintaro

104 Eglė Latauskienė, Snieguolė Matulienė, „Kontroliuojamasis gabenimas – de lege lata, procesinė prievartos priemonė – de lege ferēda“, *Jurisprudencija*, 79(1) (2006): 59–64.

105 Gediminas Bučiūnas, „Slaptas sekimas – tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“ (daktaro disertacija, Vytauto didžiojo universitetas Mykolo Romerio universitetas, 2014), <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/471c887a-2f50-4017-8c3f-b2b31ea14270/content>.

106 Sigutė Stankevičiūtė, „Asmens duomenų rinkimo elektroninėje erdvėje teisės saugos ir žvalgybos tikslais reglamentavimas“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020), <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/6144e4d2-6eb9-4867-84f2-21efcda68f31/content>.

107 Darius Štītis, „Elektroninių ryšių kontrolės nusikaltimų tyrimo tiksliai teisiniai aspektai“, *Informacijos mokslai* (34) (2005): 103–110; Darius Štītis ir Marius Laurinaitis, „IP telefonija – iššūkis elektroninių ryšių kontrolės, siekiant ištirti nusikaltimus, teisiniam reguliavimui“, *Socialinių mokslų studijos*, (1) (2009): 205 – 221.

108 Justina Dešriūtė, „Esminiai asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese reformos Europos Sąjungoje aspektai ir jų įtaka nacionaliniam teisiniam reguliavimui“, *Teisės problemos* 1(91) (2016): 25 – 51.

109 Juozas Šatas et al., *Lietuvos teisės pagrindai* (Vilnius: Justitia, 2004), 26.

110 Audrius Juozapavičius, „Duomenų (įrodymų), gautų pažeidžiant teisę, naudojimo neleistinumas Lietuvos baudžiamajame procese“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012), <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2022306/>; Audrius Juozapavičius, „Nesavarankiškas įrodymų naudojimo neleistinumas: kai kurie konstituciniai teisiniai aspektai“, straipsnis knygoje Gabrielė Juodkaitė – Granskienė, *Baudžiamasis procesas Teisingumo garantas ar kliūtis?* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014), 118–126; Audrius Juozapavičius, „Įrodymų leistinumą samprata Lietuvos baudžiamajame proceso teisėje“, *Teisė* 77 (2010): 81–97.

Godos¹¹¹, Rimos Ažubalytės¹¹², Remigijaus Merkevičiaus¹¹³, Rogall Klaus¹¹⁴, Gerhard Kerckhoff¹¹⁵, Amelung Knut¹¹⁶ bei Andrew Ashworth¹¹⁷ moksliniai darbai, kuriuose esančiomis išvalgomis remtasi formuojant įrodymų lestinimo (būti duomenimis, gautais „*teisėtai būdais*“) formalųjį ir materialųjį aspektus. Taip pat remtasi Rimos Ažubalytės¹¹⁸ mokslinė idėja dėl galimybės teismams spręsti „*nekokybiško įstatymo*“ problemą baudžiamojoje byloje teismui *ad hoc* taikant konstitucinius ir baudžiamojo proceso principus arba inicijuojant teisės akto vertinimo procedūrą Konstituciniame Teisme. Analizuojant šio teisės į privatų gyvenimą gynimo mechanizmo efektyvumą atsižvelgta į Pauliaus Veršekio¹¹⁹, Valentino Mikelėno¹²⁰, Rūtos Latvelės¹²¹, Egidijaus Jarašiūno¹²² mokslinius darbus. Atliekant asmens, manančio, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeista jo teisė į privatų gyvenimą, galimybės kriminalinės žvalgybos veiksmus ginčyti civiliniame procese, naudojantis valstybės materialinės atsakomybės institutu, analizuotos Algio Norkūno¹²³, Ernesto Rimšelio¹²⁴, Marijaus Šal-

111 Gintaras Goda et al., *supra note*, 18.

112 Rima Ažubalytė, „Privataus asmens gyvenimo ribojimas slaptomis priemonėmis (ne)kokybiško įstatymo problema“, *Jurisprudencija* 26(2) (2019): 260 - 291.

113 Remigijus Merkevičius, „Baudžiamajame procese „atsitiktinai“ gautos faktinės informacijos panaudojimas kitame baudžiamajame procese“, 395 - 458, straipsnis knygoje Gintaras Švedas, *Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui - 10 metų*, (Vilnius: Registrų centras, 2011).

114 Rogall Klaus, *Exclusion of evidence withing the EU and Beyond*, (Fryburgas (Breisgau)): Edition Iuscrim, 1999).

115 Gerhard Kerckhoff, „Beweisverbote im französischen Strafprozess“, (daktaro disertacija, Trier, 1991).

116 Knut Amelung, *Informationsbeherrschungsrechte im Strafprozeß. Dogmatische Grundlagen individu-alrechtlicher Beweisverbote*. (Berlynas: Duncker & Humblot, 1990). Prieiga per internetą: < https://elibrary.duncker-humblot.com/pdfs/web/viewern.html?file=../pdf/book/45424/9783428469123_01765373723_L.pdf >; Knut Amelung, „Subjektive Reiche in der Lehre von den strafprozessualen Beweisverböten“, straipsnis knygoje *Festschrift für Günter Bemmman zum 70. Geburtstag am 15. Dezember 1997*, (Baden Badenas: Nomos - Verl. - Ges, 1997).

117 Andrew Ashworth, „Excluding Evidence as Protecting Rights“, *Criminal Law Review* (3) (1977): 723-735.

118 Rima Ažubalytė, *op. cit.* 260 - 291.

119 Paulius Veršekys, „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013), https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Paulius-Ver%C5%A1ekys_Vertinamieji-nusikalstamos-veikos-sud%C4%97ties-po%C5%B1eymai-.pdf.

120 Valentinas Mikelėnas, „The guarantee of the uniform interpretation of law and the principle of equality before law: requirements of legal certainty“, *Teisė* (44) (2002): 71-85.

121 Rūta Latvelė, „Teisėjo vaidmuo aiškinant teisę“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2010), <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1891893/index.html>.

122 Egidijus Jarašiūnas, „Konstitucinė justicija ir demokratija: keletas sąveikos problemų“, *Jurisprudencija* (64)56 (2005): 74-83.

123 Algis Norkūnas, *Civilinės teisinės atsakomybės samprata. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013).

124 Ernestas Rimšelis, „Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2006), <https://www.lituanistika.lt/content/6600>.

čiaus¹²⁵, Renatos Volodko¹²⁶ mokslinės publikacijos. Galiausiai, atsižvelgta ir į Lietuvos bei užsienio teisės mokslo atstovų, pavyzdžiui, Egidijaus Kūrio¹²⁷, Christos Rozakis¹²⁸, Ewa Szuber-Bednarz¹²⁹, Brice Dickson¹³⁰ mokslinius darbus, kuriuose pritariama pozicijai, kad būtent įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymo lygiu užtikrinti efektyvią asmens teisių pažeidimo gynimo procedūrą.

Ištyrus šias publikacijas, pastebėta, kad didžioji dalis šių mokslinių tyrimų yra atlikta seniau nei prieš dešimtmetį. Tai rodo naujų mokslinių tyrimų kriminalinės žvalgybos tema Lietuvoje stygių. Kita vertus, kritinė Lietuvoje atliktų mokslinių tyrimų dalis yra susijusi su konkrečių, pavienių kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonių teisiniu reguliavimu. Nors, kita vertus, pavieniuose tyrimuose į kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemišumą bandyta pažiūrėti plačiau. Pavyzdžiui, Petras Tarasevičius¹³¹ bei Kęstutis Šimkus¹³² tyrė kriminalinės žvalgybos sampratą bei sąvokas¹³³ (Petras Tarasevičius taip pat tyrė nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje sampratą ir įgyvendinimo problemas¹³⁴), tačiau iki šiol atliktų mokslinių tyrimų tendencija lieka ta pati – dažniau apsiribojama vienos kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonės analize, išryškinant šios duomenų rinkimo priemonės teisinio reguliavimo probleminius aspektus. Tad šio disertacinio tyrimo rengimo metu Lietuvos teisės moksle itin stigo naujų mokslinių tyrimų, kuriuose kriminalinės žvalgybos problemišumas (ypač teisinio proporcingumo kontekste) būtų tiriamas ne orientuojantis į vieną konkrečią kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonę, tačiau tiriant visuminio kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo (neapsiribojant vien KŽĮ) arba kitaip – teisinio modelio legitimumą asmens teisės į privatų

125 Marijus Šalčius, „Baudžiamojo proceso veiksmų (sprendimų) teisėtumo vertinimas baudžiamajame ir civiliniame procesuose“, *Teisės apžvalga* 2(3) (2020): 21–39.

126 Renata Volodko, „Teoriniai ir praktiniai neturtinės žalos instituto taikymo aspektai Lietuvos civilinėje teisėje“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009), https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Renata-Volodko_Teoriniai-ir-praktiniai-neturin%C4%97s-%C5%BEalos-instituto-taikymo-aspektai-Lietuvos-civilin%C4%97je-teis%C4%97je.pdf.

127 Egidijus Kūris, *supra note*, 41: 30–55.

128 Rozakis Christos, „The right to a fair trial in civil cases“, *Irish Judicial Studies Institute Journal* (4:2) (2004): 96–106.

129 Szuber-Bednarz Ewa, „The right to a fair trial in the ECHR judiciary“, *Studia Administracji i Bezpieczeństwa*, (10) (2021): 17–27.

130 Dickson Brice, „Positive obligations and the European Court of Human Rights“, *Northern Ireland Legal Quarterly* 61(3) (2020): 203–208.

131 Petras Tarasevičius, „Kriminalinės žvalgybos samprata be jos interpretavimo problemos“, *Teisės problemos* 2(86) (2018): 59–78.

132 Kęstutis Šimkus ir Petras Tarasevičius, „Operatyvinės veiklos teorinis identitetas“, *Jurisprudencija* 27(19) (2002): 100–107.

133 Petras Tarasevičius, „Kai kurių Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatyme įtvirtintų sąvokų interpretavimo problemos“, *Jurisprudencija* 2(92) (2007): 18–27.

134 Petras Tarasevičius, „Nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje samprata ir įgyvendinimo problemos“, *Teisės problemos* 1(93) (2017): 78–99.

gyvenimą kontekste. Tiesa, platesniu moksliniu požiūriu apie kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą yra pasidalinęs Remigijus Merkevičius¹³⁵. Šio autoriaus knygoje „Baudžiamojo proceso enciklopedija“ paskiri kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo aspektai yra nagrinėjami teisinės valstybės principo kontekste. Tam tikrus kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo proporcingumo aspektus yra tyrusi ir Rima Ažubalytė¹³⁶, pasak jos, konstitucinių asmens teisių ribojimo baudžiamojo proceso metu reguliavimui (įskaitant ir kriminalinės žvalgybos tyrimą dėl galimų nusikalstamų veikų) keliama ne tik formos, bet ir turinio reikalavimai ir nors neviešo pobūdžio procesinių prievartos priemonių reguliavimas pagal BPK ir KŽĮ iš esmės atitinka formos reikalavimą, tačiau kai kuriais aspektais neatitinka įstatymo kokybės reikalavimo. Aurelijus Gutauskas¹³⁷, kaip ir šio disertacinio tyrimo autorė, yra analizavęs asmens privataus gyvenimo aspektus kriminalinėje žvalgyboje. Mokslininkas savo išvadose pateikia apibendrintas rekomendacijas: kriminalinės žvalgybos tarnybų veikla turi būti aiškiai reglamentuota, kad būtų užtikrinta pamatinių žmogaus teisių apsauga; kiekvienu atveju taikant procesines prievartos priemones būtina įvertinti jų teisėtumą ir proporcingumą, nes priešingu atveju gauti duomenys gali būti pripažinti neteisėtais; teismų praktika ir tarptautiniai standartai reikalauja vis labiau konkretinti kriminalinės žvalgybos priemonių taikymo sąlygas, ribas ir pagrindimą, siekiant užtikrinti teisėtumo kontrolę. Taip pat tam tikrus slaptiems (neviešo pobūdžio) veiksams keliamus proporcingumo reikalavimus (kaip būtinąjį tokiu pagrindu gautų duomenų pripažinimo įrodymais baudžiamojoje byloje elementą) disertaciniame tyrime analizavo Rasa Žibaitė-Neliubšienė¹³⁸. Būtent šis platesnis požiūris į kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemišumą ir paskatino šio disertacinio tyrimo autorę išanalizuoti visus kriminalinę žvalgybą reguliuojančius viešai prieinamus teisės aktus ir juos ne tik įvertinti minėto proporcingumo principo kontekste, bet ir sistemiškai sugretinti su pagal BPK vykdomo išteisinio tyrimo teisiniu reguliavimu, identifikuojant šio reguliavimo skirtumus.

Tokios apimties ir metodologinius kokybinius parametrus atitinkantis disertacinis tyrimas leido ne tik atrasti iki šiol dar jokiuose moksliniuose tyrimuose neanalizuotas kriminalinės žvalgybos proporcingumo mokslines problemas, tačiau kartu sudarė sąlygas identifikuoti, kurie kriminalinės žvalgybos, kaip nusikalstamos veikos tyrimo veiklos, aspektai užtikrina siauresnę asmens teisę į privatų gyvenimą apsaugą, nei ji yra užtikrinama baudžiamojo proceso metu bei papildomai, nei esti aptartuose šia

135 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42.

136 Rima Ažubalytė, *supra note*, 112: 260 - 291.

137 Aurelijus Gutauskas, „Kriminalinė žvalgyba ir privatus žmogaus gyvenimas“, *Teisė* (113) (2019): 8-26; Aurelijus Gutauskas, „Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintų priemonių taikymas ir žmogaus teisių apsauga šiuolaikiniame moderniaame gyvenime“, 53-71, straipsnis knygoje Bronius Sudavičius, *Kelyje su konstitucija: recenzuotų straipsnių rinkinys*, (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022).

138 Rasa Žibaitė - Neliubšienė, „Laisvas įrodymų vertinimas baudžiamajame procese: diskrecija apibrėžtose ribose“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2023), <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/83266037-4241-4a49-9902-6cedda41fd12/content>

tema jau publikuotuose moksliniuose šaltiniuose, pasiūlyti konkrečias šios teisės apsaugą didinančias teisinės priemones.

MOKSLINIO TYRIMO METODAI

Lietuvos teisės mokslo doktrinoje išskiriama apie dešimt pagrindinių ir svarbiausių teisinio teksto aiškinimo metodų: lingvistinis, sisteminis, istorinis, teleologinis, precedentinis, įstatymų leidėjo ketinimo, lyginamasis, bendrųjų teisės principų, analoginis, loginis¹³⁹. Alfonsas Vaišvila kaip svarbiausius metodus išskiria, jo žodžiais, „*vadinaamuo-sius tradicinius*“ aiškinimo būdus: kalbinį, sisteminį, istorinį ir loginį¹⁴⁰. Linas Baublys akcentuoja kalbinį, sisteminį, istorinį, lyginamąjį, loginį metodus¹⁴¹, o Rūta Kalvelė – lingvistinį, sisteminį, istorinį, įstatymų leidėjo ketinimą, teleologinį (įstatymo tikslo) metodus¹⁴². Teisės aiškinimo ir interpretavimo teorijoje pripažįstama, kad tam tikro teisinio reiškinių turinio pažinimas turėtų prasidėti nuo jo lingvistinės analizės¹⁴³.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo disertaciniu tyrimu esminis dėmesys skiriamas KŽĮ, BPK ir juos įgyvendinančių poįstatyminių teisės aktų normų analizei, šiame tyrime derinami įvairūs metodai, leidžiantys atskleisti teorinę ir praktinę analizuojamų klausimų problematiką.

Dedukcijos metodas šiame tyrime taikytas kaip loginės analizės būdas, leidžiantis sistemingai judėti nuo bendrųjų, aukštesnio lygio teorinių ir norminių prielaidų prie konkretaus teisinio reiškinių vertinimo. Tyrimas pradėtas nuo valstybės pareigos užtikrinti asmens teisių apsaugą – fundamentalios teisinės pareigos – analizės, kurios metu buvo nagrinėjamos tarptautinės ir nacionalinės teisės normos bei konstitucinės vertybės, nustatančios valstybės teigiamas ir neigiamas prievoles gerbti ir garantuoti pagrindines asmens teises, įskaitant asmens teisę į privatų gyvenimą. Remiantis šiomis bendrosiomis normomis ir principais atlikta išsami teisės į privatų gyvenimą analizė, kurioje apibrėžtas jos turinys, ribojimo sąlygos bei teisinės apsaugos standartai. Tik įsisavinus šias bendrąsias prielaidas pereita prie konkretaus kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo vertinimo. Taikant dedukciją, taip pat įvertinta, ar KŽĮ ir jį įgyvendinančių poįstatyminių teisės aktų nuostatos atitinka proporcingumo principą ir asmens teisių apsaugos reikalavimus. Šis metodas leido padaryti išvadą, kad esamas kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas nesuderinamas su proporcingumo principu, kas neigiamai atsiliepia asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai. Aptariamas metodas naudotas ir atliekant asmens teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmų efektyvumo vertinimą.

139 Dalia Mikelėnienė ir Valentinas Mikelėnas, *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai* (Vilnius: Justitia, 1999), 167–170.

140 Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija* (Vilnius: Justitia, 2004), 366–367.

141 Linas Baublys et al., *Teisės teorijos įvadas* (Vilnius: MES, 2010), 330–333.

142 Rūta Latvelė et al., *Teisės teorija, vadovėlis* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020), 320.

143 D. Neil McCormick ir Robert S., Summers, *Interpreting statutes: a comparative study*, (Olderšotas: Dartmouth, 1995), 512–513.

Teleologinis metodas disertaciniame tyrime taikytas siekiant nustatyti kriminalinės žvalgybos veiklą reguliuojančių teisės normų turinį ir prasmę, remiantis ne vien pažodiniu KŽĮ normų tekstu, bet ir atsižvelgiant į šios veiklos tikslą bei funkciją Lietuvos teisinėje sistemoje. Aptariamas metodas pasitelktas tam, kad būtų galima išaiškinti KŽĮ normų esmę, atsižvelgiant į jų paskirtį ir siekiamus rezultatus. Kadangi minėtame įstatyme nėra *expressis verbis* įtvirtintas šios veiklos tikslas, objektyviai tikslinga teleologiškai aiškinti KŽĮ 4 straipsnio „Kriminalinės žvalgybos uždaviniai“ nuostatas siekiant nustatyti, kurie iš šiame straipsnyje įvardytų elementų atlieka instrumentinę funkciją (t. y. yra laikytini uždaviniais), o kurie išreiškia pačios veiklos galutinį siekinį – tikslą. Teleologinė analizė taip pat leido išskirti, kad kriminalinės žvalgybos pagrindinis tikslas apima tik nusikalstamos veikos atskleidimą ir su ja susijusio asmens nustatymą. Kriminalinė žvalgyba yra orientuota būtent į baudžiamojo proceso tikslų įgyvendinimą, nes ji yra priemonė rinkti, fiksuoti ir vertinti informaciją, reikalingą ikiteisminiam tyrimui vykdyti. Ši veikla atlieka svarbų instrumentinį vaidmenį nusikalstamumo prevencijos ir baudžiamojo persekiojimo procese.

Naudojant **lyginamąjį metodą** buvo atlikta skirtingų teisės aktų – OVĮ, KŽĮ ir BPK nuostatų palyginimas. Tai leido atskleisti, kokiais aspektais kriminalinės žvalgybos veikla persidengia su baudžiamuoju procesu, kokie metodai yra panašūs, o kuriose srityse išlieka skirtumai, ypač dėl šių veiklų tikslų, uždavinių ir teisinių pagrindų. Toks palyginimas padėjo išryškinti tiek teisės normų bendrumus, tiek ir specifiką, kas yra svarbu, vertinant kriminalinės žvalgybos veiklos reglamentavimą ir jo proporcingumą.

Kadangi kriminalinė žvalgyba yra reguliuojama ne tik KŽĮ, bet ir kitais poįstatymiais teisės aktais (daugiausia generalinio prokuroro įsakymais patvirtintomis rekomendacijomis, aprašais ir tvarkomis), tiriant šios veiklos teisinio reguliavimo problemiškumą gausiai naudotas **sisteminės analizės metodas**. Taip sudarytos prielaidos identifikuoti tiek KŽĮ nuostatų vidinį prieštarumą, tiek šio įstatymo sinergijos su generalinio prokuroro patvirtintomis rekomendacijomis trūkumą. Šis metodas taip pat gausiai taikytas vertinant asmens teisės į privatą gyvenimą gynybos mechanizmų efektyvumą, siekiant nustatyti Lietuvos teismų praktikos suformuotas teisės aiškinimo taisykles bei jas palyginti su EŽTT suformuota praktika.

Taikant **dokumentų analizės metodą**, tyrime analizuojami teisės aktai: Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – Konstitucija), Konvencija, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, BPK, KŽĮ, generalinio prokuroro įsakymais patvirtintos rekomendacijos ir kiti kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą įgyvendinantys poįstatyminiai teisės aktai.

Šalia dokumentų analizės disertaciniame tyrime aktyviai naudotas **normatyvinis (dogmatinis) metodas**, leidęs atlikti detalią teisės normų sisteminę, loginę bei hierarchinę analizę.

Taip pat taikytas ir **indukcijos metodas**, leidęs judėti nuo konkrečių individualių atvejų prie bendresnių, sisteminių išvadų. Gauti rezultatai tapo pagrindu formuluoti argumentuotus teiginius dėl esamo kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo neatitikimo proporcingumo principui bei neigiamos įtakos asmens teisei į privatą gyvenimą. Indukcijos metodas leido atskleisti sisteminės minėto teisinio reguliavimo

problemas ir poreikį tobulinti teisės aktus, siekiant efektyvesnės asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos.

Atskiro aptarimo reikalauja atliktas *empirinis kokybinis tyrimas*, apimantis EŽTT, Konstitucinio Teismo ir Lietuvos bendrosios kompetencijos bei administracinių teismų sprendimų analizę, siekiant identifikuoti kriminalinės žvalgybos teisiniam reguliavimui keliamus proporcingumo principo reikalavimus ir jų poveikį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai. Tyrimui buvo taikytas *kokybinis turinio analizės metodas*, pagrįstas teismų sprendimų problemų identifikacija, aiškinimu ir lyginimu, siekiant atskleisti teisinio reguliavimo spragas bei praktines proporcingumo principo taikymo problemas. Tyrimo imtis sudaryta, remiantis „*prisotinimo*“ dėsniu: pasirinkta 99 tarptautinių ir užsienio valstybių teismų sprendimai, 98 Konstitucinio Teismo nutarimai (sprendimai) ir 87 bendrosios kompetencijos bei administracinių teismų sprendimai. Sprendimų atranka vyko, sistemingai naudojant raktinius žodžius ir temines paieškas teismų duomenų bazėse.

Siekiant nuodugniai analizuoti problemas, taikytas ir kokybinio tyrimo imties sudarymo būdas – *intensyviųjų atvejų atranka*¹⁴⁴: atrinkti atvejai, geriausiai iliustruojantys tyrimo problematiką ir pateikiantys argumentus, patvirtinančius tyrimo pozicinę kritiką. Šie atvejai buvo analizuojami atsižvelgiant į EŽTT praktiką ir oficialiąją Konstitucinio Teismo doktriną, siekiant užtikrinti tinkamą teisinio konteksto interpretaciją bei pagrįsti išvadas dėl proporcingumo principo ir valstybės pareigų taikymo kriminalinės žvalgybos reguliavime. Tyrimo rezultatai leido identifikuoti pasikartojančias kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo spragas, reglamentuojant duomenų rinkimą, kontrolės mechanizmų trūkumus ir galimus teisės į privatų gyvenimą pažeidimus, kurie buvo pagrindas disertacijos išvadoms ir rekomendacijoms.

144 Liudmila Rupšienė, *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*, (Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007), 26-27.

1. TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ RIBOJIMO PROPORCINGUMAS KRIMINALINĖJE ŽVALGYBOJE

1.1. Valstybės pareiga užtikrinti asmens teises: pozityvioji ir negatyvioji pareiga

Konstitucijos 18 straipsnyje, kuriuo prasideda Konstitucijos skirsnis „Žmogus ir valstybė“, įtvirtinta pamatinė norma, kuria remiantis garantuojamos ir ginamos prigimtinės žmogaus teisės ir laisvės¹⁴⁵. Prigimtinės žmogaus teisės – tai individo prigimtinių galimybių, kurios užtikrina jo žmogiškąjį orumą socialinio gyvenimo srityse. Jos sudaro tą minimumą, atskaitos tašką, nuo kurio plėtojamos ir papildomos visos kitos teisės ir kurios sudaro tarptautinės bendruomenės neginčijamai pripažintas vertybes. Prigimtinis žmogaus teisių pobūdis reiškia, kad jos yra neatskiriamos nuo individo, nesusietos nei su teritorija, nei su tauta. Lietuvos konstitucinėje justicijoje pripažįstama, kad asmuo prigimtines teises turi nepriklausomai nuo to, ar jos yra įtvirtintos valstybės teisės aktuose, ar ne. Šias teises turi kiekvienas žmogus, tai reiškia, kad jas turi ir geriausieji, ir blogiausieji žmonės¹⁴⁶. Valstybės institucijos ir jų pareigūnai turi saugoti, ginti žmogaus teises ir laisves, o ypač svarbu, kad vykdydami jiems patikėtas funkcijas, jie patys nepažeistų žmogaus teisių ir laisvių¹⁴⁷. Iš žmogaus teisių ir laisvių apsaugos doktrinos seka, kad valstybė įpareigojama gerbti žmogaus teises ir laisves teisinėmis, materialinėmis, organizacinėmis priemonėmis užtikrinti jų gynimą nuo neteisėto kėsینimosi ar ribojimo¹⁴⁸. Sykiu akcentuojama, kad demokratinės teisinės valstybės vienas iš svarbiausių uždavinių – ginti ir saugoti asmens teises ir laisves – suponuoja įstatymų leidėjo, kitų teisėkūros subjektų pareigą, priimant asmens ir valstybės santykius reguliuojančius teisės aktus, vadovautis asmens teisių ir laisvių prioritetu, nustatyti pakankamas žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemones, jokių būdu šių teisių ir laisvių nepažeisti ir neleisti, kad jas pažeistų kiti¹⁴⁹.

EŽTT vienoje pirmųjų šiam disertaciniam tyrimui aktualių sprendimų byloje *Marckx prieš Belgiją*¹⁵⁰ nurodė, kad valstybė asmens teisių apsaugos srityje turi dvejopo pobūdžio pareigas. Pozityvioji valstybės pareiga reikalauja, kad nacionalinės valdžios

145 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta416/content> >.

146 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta385/content> >.

147 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta343/content> >.

148 *Ibid.*

149 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content> >.

150 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. birželio 13d. sprendimas byloje *Marckx prieš Belgiją*, petijijos Nr.6933/74. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22itemid%22:\[%22001-57534%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22itemid%22:[%22001-57534%22]}) >.

institucijos imtųsi veiksmų, t. y. reikiamų priemonių asmens teisėms apsaugoti. Pozityvių pareigų turinys gali būti itin įvairus – tai gali būti veiksmai įstatymų leidybos, kontrolės, prevencijos, tyrimo ir patraukimo baudžiamojon atsakomybės srityse¹⁵¹, veiksmingas, operatyvus ir savalaikis asmens teisių pažeidimų tyrimas, asmens teisių apsaugai palankios teisminės praktikos formavimas ir panašiai. Valstybė turi imtis aktyvių priemonių, kad ši pareiga būtų ne tik įtvirtinta teisės aktuose, bet ir efektyviai egzistuočių teisės taikymo aspektu¹⁵². Kartu valstybė turi ir neigiamą pareigą, pasireiškiančią valstybės įsipareigojimu pačiai (veikiant per valstybės institucijas ir jų pareigūnus) susilaikyti nuo veiksmų, kurie galėtų pažeisti asmens teises.

Tokiai pozicijai pritaria ir Lietuvos teisės mokslo atstovai, anot kurių, klasikinė žmogaus teisių koncepcija numato valstybei pareigą nesikišti ir netrukdyti asmeniui naudotis savo teisėmis. Konvencijos 1 straipsnyje nustatyta, kad susitariančios šalys įsipareigoja garantuoti Konvencijoje apibrėžtas teises ir laisves. Šis įsipareigojimas apima ne tik pozityvią, bet ir negatyviąją valstybės pareigą garantuoti asmens teises¹⁵³. Turiningoji teisės esmė įpareigoja valstybę kurti ir įgyvendinti tokį teisinio reguliavimo mechanizmą, kuris saugotų asmens ir jo šeimos bei artimųjų santykius valstybės institucijų veikloje¹⁵⁴. Tai reiškia, kad, pirmiausia, būtent įstatymų leidybos teisę įgyvendinantis parlamentas (šiuo atveju – Seimas) turi užtikrinti ne tik tai, kad minėti teisiniai santykiai būtų sureguliuoti teisės aktais, tačiau kartu turi užtikrinti ir pačių priimamų sprendimų (šiuo atveju – teisės aktų ir jais asmens teisėms ir laisvėms daromos įtakos) kokybę¹⁵⁵. Įstatymų leidėjo teisinė kultūra daro įtaką tiek bendrai visuomenės kultūrai¹⁵⁶, tiek ir bendram valstybės požiūriui į asmens teisių ir laisvių apsaugą, be kita ko, ir baudžiamojo persekiojimo srityje. Įstatymų leidėjo kuriama teisė turi atitikti valstybėje pripažintus teisės principus ir pradus¹⁵⁷. Kartu pabrėžiama, kad įstatymų leidžiamoji valdžia negali priimti prigimtinių ir pilietinių teisių įgyvendinimą trukdančių įstatymų, įstatymai negali prieštarauti Konstitucijoje įtvirtintiems principams¹⁵⁸. Valdžios institucijos privalo veikti gera valia¹⁵⁹. Ši valia išreiškiama subjektyviuoju – objektyviuoju pagrindinių asmens teisių ir fundamentalių procesinių garantijų turiniu, ne tik draudžiančiu valstybei (jos institucijoms ir pareigūnams) pažeisti šias teises ir garantijas (negatyvioji valstybės pareigos išraiška), bet ir objektyviai įpareigojančiu valstybę (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis ir 3 dalis) bei suteikiančiu

151 Lavrysen Laurens, *supra note*, 48: 215.

152 Alastair Mowbray, *supra note*, 49: 29.

153 Edita Žiobienė, *supra note*, 45: 129.

154 Raimundas Jurka, „Draudimas versti duoti parodymus prieš save kaip asmens konstitucinių teisių baudžiamajame procese garantas“, *Jurisprudencija* (79) (2006): 31.

155 Alvidas Lukošaitis, *supra note*, 46: 165.

156 Vytautas Sinkevičius, *supra note*, 40: 335.

157 Mary Ann Glendon et al., *supra note*, 41: 27.

158 Petras Ragauskas, *supra note*, 43: 57.

159 Egidijus Kūris, *supra note*, 41: 40.

indivogui subjektyvią teisę reikalauoti (Konstitucijos 6 straipsnio 2 dalis su nuoroda į konkrečią asmens teisę ar procesinę garantiją deklaruojančią Konstitucijos nuostatą), kad valstybė imtųsi pozityvių veiksmų, užtikrinančių asmeniui veiksmingą galimybę realizuoti savo teises bei naudotis konstitucinėmis garantijomis (valstybės pozityviosios pareigos išraiška)¹⁶⁰.

1.1.1. Valstybės pozityviosios pareigos samprata ir turinys

Valstybės pozityviosios pareigos, užtikrinant asmens teisių apsaugą, aspektu Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime apibrėžė iš teisinės valstybės principo kylančius bendrus reikalavimus įstatymų leidėjui ir tuo pradėjo formuoti kokybiško teisinio reguliavimo doktriną. Taigi, konstitucinėje justicijoje atkreipiamas dėmesys¹⁶¹, kad teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų; teisės aktuose nustatyti reikalavimai turi būti grindžiami bendro pobūdžio nuostatomis (teisės normomis ir principais), kurias įmanoma taikyti visiems numatytiems atitinkamų teisinių santykių subjektams; diferencijuotas teisinis reguliavimas turi būti grindžiamas tik atitinkamais teisės aktais reguliuojamų visuomeninių santykių subjektų padėties objektyviais skirtumais; kad teisinių santykių subjektai galėtų žinoti, ko iš jų reikalauja teisė, teisės normos turi būti nustatomos iš anksto, teisės aktai turi būti oficialiai skelbiami, jie turi būti vieši ir prieinami; įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinamas teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius¹⁶²; kad teisinių santykių subjektai galėtų savo

160 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42: 400. Tiesa, mokslinėje teisinėje literatūroje galima sutikti ir nuomonių, kad, deja, Lietuvos parlamentas teisėkūros srityje prioritetą teikia ne kokybiniais, o kiekybiniais veiklos rodikliams. Plačiau žr.: Alvidas Lukošaitis, *supra note*, 39: 44.

161 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta76/content> >; 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta176/content> >; 2010 m. kovo 22 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta170/content> >; 2009 m. kovo 2 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta513/content> >; 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta246/content> >.

162 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1657/content> >; 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1540/content> >; 2014 m. gegužės 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta20/content> >; 2013 m. spalio 10 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta98/content> >; 2013 m. vasario 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta77/content> >; 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta175/content> >; 2009 m. birželio 22 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta526/content> >; 2004 m. sausio 26 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta250/content> >; 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta285/content> >.

elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus, teisinis reguliavimas turi būti santykinai stabilus¹⁶³, dažnas ir impulsyvus teisės aktų keitimas prieštarauja teisinio saugumo kriterijui, asmuo negali jaustis saugus dėl savo teisinės padėties ir negali būti įsitikinęs, jog teisėms ir laisvėms nekils grėsmė, o pasirinkęs tam tikrą elgesio modelį, jis nepatirs nepagrįstos rizikos ir nuostolių¹⁶⁴; teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų; teisės aktų galia yra nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų galiojimas atgal neleidžiamas, nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams; teisės pažeidimai, už kuriuos teisės aktuose yra nustatyta atsakomybė, turi būti aiškiai apibrėžti; nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti, o jeigu šios teisinės priemonės yra susijusios su sankcijomis už teisės pažeidimą, tai minėtos sankcijos turi būti proporcingos padarytam teisės pažeidimui; teisiškai reguliuojant visuomeninius santykius privalu paisyti prigimtinio teisingumo reikalavimų, apimančių būtinumą užtikrinti asmenų lygybę įstatymui, teismui ir valstybės institucijoms ar pareigūnams; leidžiant teisės aktus turi būti paisoma teisėkūros procedūrinių reikalavimų, taip pat ir tų, kuriuos yra nusistatęs pats teisėkūros subjektas¹⁶⁵; įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti suprantamas, ypač aiškiai suprantamos turi būti sąvokos, susijusios su konstitucinių asmens teisių įgyvendinimu bei jų ribojimu¹⁶⁶. Šie reikalavimai teisėkūros subjektams keliama visoje ordinarinėje teisėje, kas reiškia, kad teisinis reguliavimas turi atitikti aukščiau išvardintus reikalavimus, kuriuos įgyvendinus būtų galima teigti, kad konkretaus teisinio santykio kontekste yra tinkamai užtikrinama asmens teisių apsauga.

Kalbant apie baudžiamąjį persekiojimą, EŽTT savo praktikoje pažymi, kad kai įstatymuose nėra aiškiai įtvirtintų baudžiamojo proceso taisyklių, gali būti pažeistas šalių lygiateisiškumo principas¹⁶⁷. Kadangi šios taisyklės skirtos apsaugoti įtariamąjį, kaltinamąjį nuo galimo valdžios piktnaudžiavimo, aiškumo stoka ir neveikimas

163 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta24/content> >.

164 Audronė Gedmintaitė, *supra note*, 44: 74.

165 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta275/content> >.

166 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta511/content> >.

167 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. birželio 22 d. sprendimas byloje Coëme ir kiti prieš Belgiją, peticijų Nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ir 33210/96. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{22itemid%22:\[%22001-59194%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{22itemid%22:[%22001-59194%22]}) >.

dažniausiai neigiamai veikia būtent gynybos pusę.¹⁶⁸ Konstitucinis Teismas oficialiojoje doktrinoje taip pat yra nurodęs, kad baudžiamojo proceso teisinis reguliavimas turi būti pagrįstas konstituciniais teisėtumo, lygybės įstatymui ir teismui, nekaltumo prezumpcijos, viešo ir teisingo bylos nagrinėjimo, teismo ir teisėjo nešališkumo ir nepriklausomumo, teismo bei kitų valstybės institucijų (pareigūnų), dalyvaujančių baudžiamajame procese, funkcijų atskyrimo, teisės į gynybą garantavimo ir kitais principais.¹⁶⁹ Šis Teismas be aukščiau aptartų visai ordinarinei teisei keliamų kokybės reikalavimų teisėkūros srityje akcentavo, kad valstybė turi pareigą reguliuoti baudžiamojo proceso teisinius santykius¹⁷⁰ ir papildomai išvardino šioje teisinio reguliavimo srityje teisėkūros subjektui keliamus reikalavimus. Konstitucija įpareigoja teisėkūros subjektus reguliuojant baudžiamojo proceso teisinius santykius nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrintos ir baudžiamojo proceso dalyvių teisės; baudžiamasis procesas turi būti toks, kad nebūtų pažeistos asmens, įtariamo, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, konstitucinės teisės: turi būti užtikrinta jo teisė į gynybą, teisė turėti advokatą, teisė žinoti, kuo yra kaltinamas;¹⁷¹ baudžiamojo proceso teisinis reguliavimas neturi sudaryti priedaidų vilkinti nusikalstamų veikų tyrimą ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą, taip pat priedaidų baudžiamojo proceso dalyviams piktnaudžiauti procesinėmis ar kitomis teisėmis, kitaip pasunkėtų valstybės konstitucinės priedermės teisėtomis priemonėmis užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą, konstitucinėmis vertybėmis grindžiamą teisinę tvarką įgyvendinimas¹⁷². Baudžiamajame procese turi būti paisoma proceso aiškumo, proceso dalyvių lygiateisiškumo, jų dalyvavimo įrodinėjimo procese, jų teisės turėti vertėją, rungimosi ir kitų principų, idant būtų išsamiai, objektyviai, nešališkai ištirtos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės ir būtų priimtas teisingas sprendimas baudžiamojoje byloje¹⁷³; tam tikrais atvejais proceso dalyviai turi turėti galimybę susitaikyti¹⁷⁴; baudžiamąsias bylas nagrinėjantys teismai turi pareigą tikrinti ir vertinti visų jiems pateiktų įrodymų teisėtumą,

168 Council of Europe/European Court of Human Rights, *Guide on Article 6: Right to a Fair Trial (Criminal Limb)*, 2014, 32. Prieiga per internetą: < <https://rm.coe.int/1680304c4e> >.

169 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta523/content> >; 2008 m. sausio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content> >.

170 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content> >.

171 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 27 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1619/content> >; 2017 m. kovo 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1679/content> >.

172 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2088/content> >; 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta101/content> >.

173 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. birželio 26 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1721/content> >;

174 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 170.

patikimumą, tikrumą bei leistinumą¹⁷⁵. Tam tikrus teisinio reguliavimo reikalavimus akcentuoja Kasacinis teismas, anot kurio, baudžiamasis procesas turi vykti derinant veiksmingumą, funkcionalumą ir asmens teisių apsaugą¹⁷⁶.

Kalbant apie kriminalinės žvalgybos reglamentavimą, Konstitucinis Teismas šiuo aspektu yra pasisakęs tik keletą kartų. Pirmą kartą, t. y. 1993 m. Konstituciniame Teisme buvo pradėta konstitucinė teisena¹⁷⁷ dėl anuomet OVĮ įtvirtinto asmenų prevencinio sulaikymo konstitucingumo, tačiau nustojus galioti vertintam teisės aktui teisena buvo nutraukta, nepasisakant dėl minėtos priemonės teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijos normoms bei nesuformuojant papildomų reikalavimų įstatymui leidėjui šios veiklos teisinio reguliavimo atžvilgiu. Štai 2000 m. balandžio 5 d. nutarime¹⁷⁸ Teismas, vertindamas operatyvinės veiklos įskaitos sudarymo teisinį reguliavimą, akcentavo, kad poįstatyminis teisės aktas negali prieštarauti aukštesnės galios teisės aktui, tačiau plačiau dėl operatyvinės veiklos teisiniam reguliavimui keliamų reikalavimų nepasisakė¹⁷⁹. 2000 m. gegužės 8 d. nutarimu¹⁸⁰ Konstitucinis Teismas vertino nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio teisėtumą ir įtvirtino draudimo provokuoti asmenį daryti nusikalstamą veiką taisyklę bei suformavo nuostatą, kad Lietuvos Respublikos prezidento pareigas einančio asmens atžvilgiu negali būti taikomos jokios operatyvinės veiklos formos, taip pat ir nusikalstamą veiką imituojantis elgesio modelis. Tačiau, vėlgi, pačiam kriminalinės žvalgybos teisiniam reguliavimui keliamų reikalavimų neapibrėžė. 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimu¹⁸¹ Konstitucinis Teismas sprendė, kad tuo metu galiojusio (2000 m. liepos 11 d. redakcijos) Telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio 2 dalis, numąčiusi telekomunikacijų operatoriams pareigą fiksuoti visus telekomunikacijų įvykius ir jų dalyvius, užtikrinti ir nuolat palaikyti techninę galimybę operatyvinės veiklos subjektams įstatymų nustatyta tvarka kontroliuoti telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinį, taip pat teikti operatyvinės veiklos subjektams, kvotos ir tardymo organams nusikaltimų užkardymui, tyrimui, nustatymui reikalingą informaciją apie operatyvinės veiklos objektus ir kitus tyrimui reikalingus abonentus bei jų telekomunikacijas, prieštaravo Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintai

175 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 3.

176 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-942/2017.

177 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 21 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta479/content> >.

178 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta339/content> >.

179 Pastaba: Konstitucinis Teismas vertino Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731-19 patvirtintų Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų atitiktį tuo metu galiojusiam OVĮ, ta apimtimi, kuria minėtas Vyriausybės nutarimas nustatė, kad operatyvinės įskaitos naudojimo tvarką nustatė vidaus reikalų ministras, kai, tuo tarpu OVĮ nurodė, jog operatyvinės įskaitos sudarymo ir naudojimosi ja tvarką privalėjo nustatyti pati Vyriausybė.

180 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 3.

181 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta309/content> >.

asmens teisei į privatų gyvenimą. Šis nutarimas buvo akstinas priimti naują (2004 m. balandžio 15 d.) Elektroninių ryšių įstatymą, kurio 77 straipsnio 2 dalyje minėta telekomunikacijų operatorių pareiga saugoti minėtus duomenis buvo apribota 6 mėnesių terminu su galimybe šį terminą pratęsti dar maksimaliam 6 mėnesių terminui, kai to teisės aktų nustatyta tvarka reikalauja operatyvinės veiklos subjektai, ikiteisminio tyrimo įstaigos, prokuroras ar teismas, siekiant užkardyti ir tirti nusikalstamas veikas. Nors šiame Konstitucinio Teismo nutarime ir nebuvo suformuotas konkretus reikalavimas teisėkūros subjektui kriminalinės žvalgybos veikloje, tačiau Elektroninių ryšių įstatymo pataisos (t. y. duomenų saugojimas apribojant iš viso maksimaliu 12 mėnesių terminu, kuris galioja iki šiol), leidžia daryti prielaidą, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Teismas suformavo draudimą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris įgalintų neribotą telekomunikacijų duomenų rinkimą, saugojimą ir panaudojimą (tiek kriminalinėje žvalgyboje, tiek pagal BPK normas atliekamame ikiteisminiame tyrime) nusikalstamos veikos atskleidimo tikslu. Kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo klausimu Konstitucinis Teismas pasisakė ir 2019 m. balandžio 18 d. nutarime¹⁸² nagrinėdamas KŽĮ įtvirtintą galimybę panaudoti kriminalinės žvalgybos informaciją apie korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinčią veiką, tiriant tarnybinius nusižengimus, ir sprendė, jog aptariama galimybė neprieštarauja Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui, tačiau neapibrėžė kriminalinės žvalgybos teisiniui reguliavimui keliamų reikalavimų. Pažymėtina, kad disertacinio tyrimo rengimo metu Konstitucinio Teismo pirmininkas 2025 m. gegužės 13 d. priėmė potvarkį¹⁸³ priimti pareiškėjo prašymą ištirti Žvalgybos įstatymo nuostatas tiek, kiek jose, pasak pareiškėjo, nenustatyti konkretūs žvalgybos informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo – elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio, susirašinėjimo ir kitokio asmens susižinojimo stebėjimo ir fiksavimo – pagrindai, taikymo terminas; taip pat tiek, kiek juose nenustatyti žvalgybos informacijos saugojimo terminai ir detali tvarkymo, panaudojimo bei teikimo kitiems subjektams tvarka, atitiktį Konstitucijos 22 straipsniui; taip pat minėto įstatymo normas tiek, kiek jose, pasak pareiškėjo, nenustatyta asmens teisė kreiptis į teismą dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio, susirašinėjimo ir kitokio asmens susižinojimo stebėjimo ir fiksavimo bei kitų žvalgybos informacijos rinkimo priemonių taikymo atitiktį Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai. Nors ši konstitucinės justicijos byla tiesiogiai nėra susijusi su kriminalinės žvalgybos teisiniu reguliavimu, tikėtina, kad šioje byloje Konstitucinis Teismas pasisakys ir dėl šiai veiklai aktualių vertybinių kriterijų, priskirtinų valstybės pozityviajam įsipareigojimui asmens teisės į privatų gyvenimą užtikrinimo kontekste.

Išanalizavus oficialią Konstitucinio Teismo doktriną, matyti, kad kriminalinės žvalgybos teisiniui reguliavimui keliami reikalavimai formuojami palaipsniui: per

182 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1927/content> >.

183 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko 2025 m. gegužės 13 d. potvarkis. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3130/content> >.

daugiau nei tris dešimtmečius priimti vos keli Konstitucinio Teismo nutarimai. Tačiau, atsižvelgiant į aptartą Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, suformavusią teisėkūros subjektų bendro pobūdžio pareigas teisės aktų leidybos srityje, spręstina, kad, kuriant kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą, ypač tais aspektais, kuriais įsiterpiama į asmens privatų gyvenimą, būtina vadovautis tiek visai ordinarinei teisei, tiek konkrečiai baudžiamajam procesui aktualia oficialiąja Konstitucinio Teismo doktrina. Analizuojamam klausimui pravartu būtų žvilgtelti ir į kaimyninės valstybės Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo poziciją. Lenkijos Respublikos Konstitucinis Tribunalas, apibendrinęs EŽTT bei ESTT praktiką, savo sprendimuose suformulavo minimalius teisei valstybei keliamus reikalavimus slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių teisinio reguliavimo srityje. Anot Tribunolo, asmens duomenų rinkimas, saugojimas ir tvarkymas, ypač privatumo srityje, leidžiamas tik aiškiai ir tiksliai apibrėžto įstatymo pagrindu¹⁸⁴; operatyvinės ir žvalgybinės priemonės turi būti naudojamos tik kaip kraštutinė priemonė, kai nėra galimybės gauti informacijos jokių kitu būdu¹⁸⁵; įstatyme turi būti nustatytas maksimalus laikotarpis, kurio metu asmeniui gali būti taikomos operatyvinės ir žvalgybinės priemonės, ir šis laikotarpis negali viršyti demokratinės valstybės teisėtumo ribų¹⁸⁶; turi būti aiškiai reglamentuotos taisyklės, susijusios su operatyvinės veiklos metu surinktų duomenų tvarkymu, ypač jų naudojimo ir nereikalingų ar neteisėtai surinktų duomenų sunaikinimo procesas; asmenys turi būti informuojami apie slaptą jų duomenų rinkimą per pagrįstą laikotarpį po operatyvinės veiklos pabaigos ir turi turėti teisę kreiptis į teismą dėl šių priemonių teisėtumo peržiūros; šios taisyklės išimtis gali būti taikoma tik ypatingais atvejais¹⁸⁷. Šiuo klausimu taip pat yra pasisakęs ir Kasacinis teismas. Pasak teismo, KŽĮ ir jo taikymą detalizuojančiuose norminiuose aktuose turi būti įtvirtintos adekvačios, veiksmingos, aiškos ir pakankamos priemonės, kurios užkirstų kelią galimam vykdomųjų institucijų ir jų pareigūnų piktnaudžiavimui ir kurios garantuotų individui adekvačią apsaugą nuo savivalės, nekenktų teisėtiems gynybos interesams. Teismo vertinimu, kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų ir priemonių reguliavimas turėtų būti toks, kad kiek įmanoma konkrečiau būtų nustatyta žmogaus teisės ir laisvės varžančių priemonių taikymo tvarka. Svarbu užtikrinti, kad šie duomenys galėtų būti patikrinti baudžiamajame procese, t. y. slapto tyrimo veiksmų metu surinkti duomenys turi būti patikrinti BPK priemonėmis per teismo bylos nagrinėjimo procesą¹⁸⁸.

Lietuvos teisės moksle pabrėžiama, kad baudžiamasis procesas (disertacinio tyrimo autorės nuomone, ir baudžiamasis persekiojimas, į kurį patenka ir kriminalinė

184 Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 2009 m. birželio 23 d. sprendimas Nr. K54/07. Prieiga per internetą: < <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=K%2054/07> >.

185 Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 2005 m. gruodžio 12 d. sprendimas Nr. K 32/04. Prieiga per internetą: < <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/662DA943> >.

186 Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 2014 m. liepos 30 d. sprendimas Nr. K23/11. Prieiga per internetą: < <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=K%209/16> >.

187 Lenkijos Respublikos Konstitucinis Tribunalas, *supra note*, 185.

188 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 36.

žvalgyba, apskritai) turi būti tinkamas ir pakankamas užtikrinti kiekvienos jame įgyvendinamos ar ribojamos asmens teisės ir procesinės garantijos turinį. Kaip rašo Remigijus Merkevičius, tai turi ne tik užtikrinti, kad šis turinys nebus paneigtas ar iškreiptas, bet detalizuotu reglamentavimu padėti pasiekti atitinkamoje Konstitucijos nuostatoje įtvirtintą materialųjį rezultatą¹⁸⁹. Tai yra itin svarbu, nes, pritariant Kęstutis Stungio nuomonei, baudžiamojo proceso įstatymai asmens teisių požiūriu suvokiami kaip garantai nuo nusikalstamo kėsینimosi į jas ir nuo valdžios institucijų bei pareigūnų savivalės¹⁹⁰. Lietuvos teisės moksle taip pat akcentuojama, kad, pavyzdžiui, slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių reguliavimas turi atitikti šias sąlygas: pati priemonė turi būti įtvirtinta teisės normoje; teisės norma, nustatanti suvaržymą (prievartos priemonės taikymo galimybę), turi būti viešai prieinama; teisės norma, nustatanti prievartos priemonės taikymo sąlygas ir tvarką, turi būti aiški; jos turinys turi būti numatomas (prognuozuotinas)¹⁹¹. Autoriai Artūras Panomariovas ir Ramūnas Ramanauskas šiuo aspektu pasisako netgi plačiau, nurodydami, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių teisinis reguliavimas turi atitikti šiuos reikalavimus: teisės akte turi būti pateiktas sąrašas nusikalstamų veikų ar aplinkybių, kuriomis galima taikyti šias priemones; minėtos priemonės turi būti taikomos tik tais atvejais, kai jų taikymas yra neišvengiamas, t. y. kai jau surinkti duomenys leidžia manyti (įtarti), jog asmuo daro, padarė ar rengiasi padaryti sunkų nusikaltimą, arba kai tokių duomenų neįmanoma gauti kitais būdais ir tik tiek, kiek būtina apsaugoti valstybės ar asmenų interesus; leidimas taikyti duomenų rinkimo priemones turi būti pagrįstas motyvuotu, rašytiniu aukštas pareigas užimančio pareigūno prašymu ir išduodamas pareigūno, nepriklausančio vykdomajai valdžiai; taip pat turi būti aiškiai nustatytas priemonės taikymo laikotarpis; reglamentuotas ataskaitų, susijusių su minėtų priemonių panaudojimu, surašymas ir atsargumo priemonės keičiantis gauta informacija tarp teisėsaukos institucijų bei apibrėžtos sąlygos, kada surinkta informacija turi būti ar gali būti sunaikinta¹⁹².

Remiantis tuo, galima apibendrintai teigti, kad valstybei įgyvendinant pozityviąją pareigą baudžiamojo persekiojimo srityje užtikrinti asmens teisių ir laisvių apsaugą, pirmiausia būtina įtvirtinti tokį baudžiamojo persekiojimo (įskaitant ir kriminalinę žvalgybą) teisinį reguliavimą, kuris atitiktų tiek bendruosius visai ordinarinei teisei keliamus reikalavimus, tokius kaip aiškumas, stabilumas, nuoseklumas ir prieinamumas, tiek ir konkrečiu atveju užtikrintų baudžiamajame procese dalyvaujančių asmenų teises.

189 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 22: 77.

190 Kęstutis Stungys, *supra note*, 51: 33.

191 Egidijus Losis, *supra note*, 50: 50.

192 Artūras Panomariovas ir Ramūnas Ramanauskas, „Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė“, *Jurisprudencija* 75(67) (2005): 53-54.

Teismas yra nurodęs, kad valstybė turi ne tik pozityvaus turinio pareigą imtis visų reikiamų priemonių, kad kiti asmenys nekliudytų visuomenėje laisvai skleisti informacijai bei idėjoms, bet ir negatyvaus turinio pareigą pačiai tam netrukdyti¹⁹⁸; kitame nutarime¹⁹⁹ Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad valstybė turi tiek negatyvią pareigą užtikrinti, kad žmogui nebūtų kliudoma laisvai naudotis sukurtais kultūros vertybėmis, tiek ir pozityvią pareigą priimti tokius sprendimus, kurie sudarytų prielaidas kultūros vertybes padaryti prieinamas kuo didesniai žmonių ratui. Tiesa, šių konstitucinės justicijos bylų pavyzdžių, kuriose negatyvi valstybės pareiga asmens teisių ir laisvių apsaugos srityje būtų paminėta tiesiogiai, esama vos keletas. Kartu oficialiojoje Konstitucinio Teismo doktrinoje nurodoma, kad demokratinės teisinės valstybės vienas iš svarbiausių uždavinių – ginti ir saugoti asmens teises ir laisves – suponuoja ne tik įstatymų leidėjo, kitų teisėkūros subjektų pareigą, leidžiant asmens ir valstybės santykius reguliuojančius teisės aktus vadovautis asmens teisių ir laisvių prioritetu, nustatyti pakankamas asmens teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemones, bet ir jokių būdu šių teisių ir laisvių nepažeisti ir neleisti, kad jas pažeistų kiti²⁰⁰. Taigi, valstybės negatyvioji pareiga reiškia valstybės įsipareigojimą susilaikyti nuo veiksmų, galinčių pažeisti asmens teises. Konstitucinio Teismo išaiškinta, kad taikant teisę būtina užtikrinti, kad jurisdikcinės ir kitos teisės taikymo institucijos būtų nešališkos, nepriklausomos, siektų nustatyti objektyvią tiesą ir sprendimus priimtų tik teisės pagrindu²⁰¹. Valstybės institucijas, pareigūnus žmonės pagrįstai gali laikyti valstybės valios reiškėjais ar vykdytojais, kurie jokiais aplinkybėmis negali veikti *ultra vires*, neteisėtais veiksmais pažeisti asmens teisių ir laisvių. Antraip būtų griauamas žmonių pasitikėjimas valstybės valdžia, įstatymais ir teise. Toleruojant valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtus veiksmus, kuriais pažeidžiamos asmens teisės ir laisvės, neužkirtus jiems kelio, atsirastų didžiulis socialinis disbalansas, būtų pažeista pamatinė pusiausvyra, kai asmuo iš esmės neturi priemonių, galimybių pasipriešinti valstybės – galingo mechanizmo – savivalei ir, paliktas be veiksmingos institucionalizuotos pagalbos, yra gniuždomas visa valstybės mechanizmo jėga²⁰². Dėl šios priežasties visos valstybės valdžią įgyvendinančios bei kitos valstybės institucijos turi veikti, remdamosi teise ir paklusdamos teisei²⁰³.

198 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta228/content> > .

199 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta242/content> > .

200 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 149.

201 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta278/content> > ; 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta357/content> > .

202 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta217/content> > .

203 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta336/content> > .

Kalbant apie valstybės negatyvios pareigos tinkamą įgyvendinimą baudžiamojo persekiojimo srityje, priešingai nei valstybės pozityvios pareigos atveju, daugiau įpareigojimų randama bendrosios kompetencijos ar administracinių teismų sprendimuose nei oficialiojoje Konstitucinio Teismo doktrinoje. Tokia situacija neturėtų stebinti, kadangi Konstitucinis Teismas, vertindamas Seimo, Prezidento bei Vyriausybės ar referendumo metu priimtų teisės aktų teisėtumą Konstitucijos atžvilgiu, atlieka teisės aiškinimą, tuo tarpu galimai neteisėtus valstybės pareigūnų veiksmus, jų atitiktį galiojančiam teisiniam reguliavimui nagrinėja bendrosios kompetencijos bei administraciniai teismai. Dėl šios priežasties būtent pastarųjų teismų procesiniuose sprendimuose galima įžvelgti, kokie reikalavimai aptariamam aspektu valstybei (jos pareigūnams) taikomi teisės taikymo srityje.

Analizuojant disertaciniam tyrimui aktualius negatyvios valstybės pareigos pavyzdžius, Kasacinio teismo praktikoje pirmiausia pažymima, kad baudžiamasis persekiojimas reglamentuojamas viešosios teisės, joje dominuoja imperatyvus teisinio reguliavimo metodas, todėl ikiteisminio tyrimo institucijų ir pareigūnų atliekama baudžiamojo persekiojimo veikla turi atitikti įstatymuose įtvirtintus teisės principus ir teisės normas, reglamentuojančias tam tikrą tvarką ir konkrečias procedūras²⁰⁴. Kartu nurodoma, kad pareigūnų, taikančių slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, provokuojantis ar su provokacija supanašėjantis elgesys viršijant įgaliojimus vertintinas ne tik kaip veiklos teisėtumo principo, bet ir surinktų duomenų atitikties įrodymų leistinumo reikalavimui pažeidimas²⁰⁵. Tuo ne tik nurodant, koks valstybės pareigūno elgesys laikytinas teisiškai netinkamu, bet ir suformuojant šių veiksmų sukeltą teisinių padarinių vertinimo taisyklę. Sykiu Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad išvada apie tai, jog valstybės pareigūnai skatina asmenis daryti nusikalstamas veikas, gali būti daroma ne tik tada, kai nustatoma, jog asmenys, prieš kuriuos atliekami neviešo pobūdžio veiksmai, buvo tiesiogiai įtikinėjami, raginami atlikti priešingus teisei veiksmus, bet ir tada, kai pareigūnų elgesys nebuvo vien pasyvus ir iš jo buvo galima spręsti, kad ilgesnį laiką trunkantys pareigūnų veiksmai turėjo esminę įtaką asmenų, prieš kuriuos buvo taikomos neviešo pobūdžio priemonės, veiksmams. Provokacija pripažįstama ir tada, kai asmuo nesirengė daryti nusikaltimo, o teisėsaugos pareigūnai sukurstė jį padaryti nusikaltimą, t. y. kai nusikaltimo be teisėsaugos pareigūnų žinios nebūtų²⁰⁶. Kitoje nutartyje²⁰⁷ Kasacinis teismas pripažino BPK esminį pažeidimą nustatęs, kad pagal KŽĮ atlikti nusikalstamos veikos imitavimo veiksmai buvo atlikti be teismo sankcijos, tuo pripažindamas ne tik tokia priemone surinktų duomenų

204 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-695/2020.

205 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 29 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262/2012.

206 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 5 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-434/2013.

207 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-373-303/2015.

neatitikimą įrodymams keliamiems reikalavimams, bet ir konstatuodamas šiuos veiksmus atlikusių pareigūnų veikimą *ultra vires*. Dar kitoje nutartyje²⁰⁸ Kasacinis teismas sprendė, kad pareigūnų veiksmai, slapta patenkant į tarnybines patalpas ir įrengiant šiose patalpose technines priemones, specialia tvarka pagal KŽĮ, kai teismo nutarties, kuria sankcionuotos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, rezoliucinėje dalyje buvo leistas tik slaptas pateikimas į minėtas patalpas, buvo atlikti neteisėtai, kadangi peržengė teismo sankcijos ribas. Savo praktikoje Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad vertinant, ar atliekant operatyvinius veiksmus ar taikant slaptašias procesines prievartos priemones, nebuvo pažeista teisinga pusiausvyra tarp siekio išsamiai atskleisti nusikalstamą veiką ir asmens privataus gyvenimo neliečiamumo užtikrinimo, turi būti atsižvelgiama ne tik į tai, ar tiriamą nusikalstama veika patenka į įstatymu nustatytą nusikalstamų veikų, dėl kurių tokios priemonės gali būti taikomos, sąrašą, bet ir į galimybes surinkti bylai ištirti svarbius duomenis be šių priemonių taikymo, jų pobūdį, apimtį, trukmę ir panašiai²⁰⁹. Kitoje nutartyje²¹⁰ nurodoma, kad kriminalinės žvalgybos subjektai, prokurorai ir sankcijas priimančios teisminės institucijos turi pareigą įvertinti slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės taikymo trukmės pagrįstumą ir proporcingumą. Taigi, netoleruotinos teisinės situacijos, kai per protingą laiką nepasitvirtinus įtarimui dėl nusikalstamos veikos toliau nepagrįstai ilgai atliekama slapta telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolė, iš esmės tikintis (nesant tam rimto pagrindo) gauti informacijos dėl kokios nors kitos nusikalstamos veikos ir taip siekiant pateisinti šios priemonės taikymą. Pasak Kasacinio teismo, baudžiamasis procesas turi vykti, derinant veiksmingumą, funkcionalumą ir žmogaus teisių apsaugą. Sklandžiam baudžiamajam procesui būtinas protingas taikomų priemonių funkcionalumo ir proceso dalyvių teisių apimtys derinys. Pareigūnų persistengimo atveju baudžiamasis procesas galėtų sukelti daugiau neigiamų padarinių nei pati nusikalstama veika (ypač jei tiriamą veika nepriskirtina sunkesnių nusikaltimų kategorijai), dėl kurios procesas ir buvo pradėtas. Toks procesas neabejotinai paneigtų asmens teisių ir laisvių esmę bei prasmę, išplaukiančią iš šiuolaikinės žmogaus teisių sampratos²¹¹.

Šie teisminės praktikos pavyzdžiai leidžia teigti, kad valstybės negatyvios pareigos užtikrinant tinkamą asmens teisių apsaugą, konkretūs reikalavimai valstybės pareigūnams asmens teisių apsaugos srityje yra formuojami byla po bylos, nagrinėjant konkrečią faktinę situaciją, tad paskiri reikalavimai baudžiamojo persekiojimo srityje yra formuojami nuolatos.

Mokslinėje literatūroje atkreipiamas dėmesys, kad didelių galių suteikimas

208 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285-976/2018.

209 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 23 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-94-511/2018.

210 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 1 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

211 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 176.

teisėsaugos pareigūnams didina ne tik jų galimybes atskleisti nusikalstamas veikas, bet ir riziką proceso metu pernelyg apriboti konstitucines asmens teises²¹². Raimundo Jurkos teigimu, teisėsaugos institucijų pareigūnai, įgyvendindami slaptuosius tyrimo veiksmus, turi paisyti ir laikytis principo, kad „leidžiama tai, kas numatyta įstatyme“²¹³. Valstybės piktnaudžiavimo valdžia pavojus slypi kiekvienoje slapto sekimo sistemoje ne tik konkretaus pareiškėjo byloje, bet ir savaime: dėl nereguliuotos tokių priemonių skyrimo ir jų vykdymo tvarkos bei veiksmingos teisinės gynybos nebuvimo kartu su pernelyg dažnu praktiniu tokių priemonių taikymu²¹⁴. Nors negalima teigti, kad valstybė (jos institucijos, pareigūnai) niekada nepažeidžia asmens teisių, tačiau būtent valstybė jas garantuoja ir gina, būtent valstybei tenka didžiausia atsakomybė už asmens teisių apsaugą bei reikiamų sąlygų joms įgyvendinti sukūrimą. Asmens teisių gynimo funkciją valstybė atlieka įvairiais būdais²¹⁵, pavyzdžiui, nustatydama taisykles baudžiamajame persekiojime, kad būtų apsaugotos asmens teisės bei laisvės ir būtų užkirstas kelias valstybės atstovams, taip pat ir policijos pareigūnams, prokurorams, teisėjams piktnaudžiauti savo įgaliojimais elgtis savavališkai²¹⁶ arba, kitaip tariant, piktnaudžiauti teise, kai pareigūnas, viena vertus, elgiasi pagal jam suteiktą diskreciją, kita vertus, ja naudojasi peržengdamas jam suteiktas ribas²¹⁷. Vykdomosios valdžios institucijos turi pareigą užtikrinti, kad teisės normos būtų taikomos, atsižvelgiant į pagrindą jų buvimą, tam tikrą aiškinimo bei taikymo būdą²¹⁸. Remiantis tuo, Lietuvos teisės moksle pabrėžiama, kad teisėsauga turi elgtis taip, kad asmens interesų pradai būtų ne antraeilis, šalutinis dalykas po procedūrų skraiste, tačiau esminis veiklos stimulus ir reguliatorius²¹⁹. Taip pat pažymima, kad visų lygių valstybės tarnautojai privalo veikti pagal konkretų pagrindą, kurį jiems suteikia atitinkami įgaliojimai, jog valstybės tarnautojai privalo vadovautis gera valia, neviršyti suteiktų įgaliojimų ir tik tuo tikslu, kuriuo jiems šie įgaliojimai buvo suteikti²²⁰.

Taigi, valstybei įgyvendinant negatyviąją pareigą baudžiamojo proceso srityje, itin svarbu užtikrinti, kad valstybės institucijos ir jų pareigūnai susilaikytų nuo bet kokių veiksmų, galinčių pažeisti asmens teises ir laisves. Sykiu tai reiškia, kad įgyvendinant ir kriminalinės žvalgybos veiksmus turi būti griežtai laikomasi įstatymų, neperžengiant suteiktų įgaliojimų ribų. Negatyviosios pareigos vykdymas reikalauja, kad būtų

212 Aurelijus Gutas, *supra note*, 52: 12.

213 Raimundas Jurka, *supra note*, 58: 268.

214 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. sausio 30 d. sprendimas byloje Asociacija už Europos integraciją bei žmogaus teises ir Ekimdzchiev prieš Bulgariją, peticijos Nr. 62540/00. Prieiga per internetą: <[https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:[%22001-81323%22])> .

215 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta406/content>> .

216 Ramūnas Jurgaitis, *supra note*, 12: 18.

217 Aurimas Brazdeikis, *supra note*, 59: 31 – 32.

218 Andrew Charlesworth ir Holly Cullen, *supra note*, 61: 122.

219 Laurynas Pakštaitis, *supra note*, 60: 91.

220 Haroldas Šinkūnas, *supra note*, 54: 115.

suformuota aiški praktika ir užtikrinta veiksminga kontrolė, leidžianti užkirsti kelią piktnaudžiavimui valdžia bei asmens teisių pažeidimams. Šios pareigos įgyvendinimas suponuoja, kad teismai turi operatyviai reaguoti į galimus pažeidimus, o valstybės atstovų veikla turi būti vertinama atsižvelgiant į teisėtumo, proporcingumo ir asmens teisių apsaugos principus.

1.1.3. Apibendrinimas

Atsižvelgiant į išanalizuotas valstybės pozityvią ir negatyvią pareigas asmens teisių ir laisvių apsaugos srityje, matyti, kad baudžiamajame procese esama daugiau imperatyvių reikalavimų pozityviosios teisės turinio kokybei. Tai reiškia, kad didesnis dėmesys skiriamas normų turiniui, o ne savitiksliam valdžios apribojimui, remiantis logine seka: pirma atsiranda teisės norma, vėliau – ja paremtas valstybės pareigūnų ir institucijų elgesys. Kaip rašoma mokslinėje literatūroje, „*teisės norma formuluoja veikimo sąlygas ir elgesio modelį*“²²¹. Užtikrinus kokybišką bei darnų teisinį reguliavimą, bus užtikrintas ir į baudžiamąjį procesą įtraukto asmens teises saugantis vykdančių institucijų ir pareigūnų procesinis veikimas. Užsienio teisės mokslo šaltiniuose pastebima, kad būtų naivu tikėtis turėti veiksmingą teisinę sistemą, jei ji pati parengta netinkamai, todėl pirmiausia reikia parengti teisės aktą (*pozityvi valstybės pareiga – aut. pastaba*) ir tik tuomet vertinti visuomenės, įskaitant ir valstybės pareigūnų, reakcijas į šį teisinį reguliavimą (*negatyvi valstybės pareiga – aut. pastaba*)²²². Tik tada, kai asmuo sužino, kad yra nustatytas tam tikras teisinis reguliavimas ir turi objektyvias galimybes suprasti jo turinį, jis gali būti tikras dėl to, ko iš jo reikalauja teisė²²³. Būtent valstybė yra įpareigota ne tik formaliai deklaruoti asmens teises, jas įtvirtinant teisės aktuose, bet taip pat yra atsakinga už šių teisių įgyvendinimą, t. y. už teisės aktuose prisiimtų įsipareigojimų vykdymą²²⁴.

Baudžiamojo proceso veiksmai turi būti atliekami ir sprendimai baudžiamojoje byloje priimami ne tik taikant konkrečias normas (taisykles), bet ir vadovaujantis universalesnėmis nuostatomis – baudžiamojo proceso principais (juk valstybės subjektų įgaliojimų baudžiamajame procese nepakanka apibrėžti įstatymuose konkrečią tam tikro proceso veiksmų tvarką), todėl kiekvienas valstybės vardu veikiantis pareigūnas turėtų suvokti baudžiamojo proceso principų turinį ir reikšmę, išsiugdyti poreikį konkrečiose situacijose šiais principais vadovautis ir gebėti tai daryti²²⁵. Sutiktina, kad kiekvienas valstybės pareigūnas yra atsakingas veikti taip, kad jo veiksmai, vykdant jam valstybės suteiktus įgaliojimus, atitiktų asmens teisių apsaugos standartus, tačiau, kita vertus, kartu atsižvelgiant į tai, jog valstybės pareigūnas yra toks pats visuomenės

221 Giedrė Lastauskienė, „Teisinio teksto interpretavimo ribų ir teisės principų santykis: teorinės nuostatos ir Lietuvos teismų praktika“, *Teisės problemos* 1(47) (2005): 9.

222 Azadeh Abdollahzadeh Shahrabaki, *supra note*, 62: 52.

223 Audronė Gedmintaitė, *supra note*, 44: 73.

224 Jolita Bieliauskaitė, *supra note*, 47: 52.

225 Gintaras Goda, *supra note*, 57: 10.

narys kaip ir tokių pareigų neįmanantis asmuo, galintis priimti sprendimą piktnaudžiauti, pavyzdžiui, jam valstybės suteiktais įgaliojimais, pirmiausia turi būti siekiama tokį galimą piktnaudžiavimą užkardyti, sukuriant tokiam piktnaudžiavimui nepalankų teisinį reguliavimą.

EŽTT savo praktikoje yra pažymėjęs, kad nors Konvencijos 8 straipsnio tikslas iš esmės yra apsaugoti asmenį nuo savavališko valdžios institucijų įsikišimo, šis straipsnis neapsiriboja vien tik įpareigojimu valstybei susilaikyti nuo tokio įsikišimo. Be šio, pirmiausia, neigiamo įsipareigojimo, gali kilti ir pozityvių pareigų, būtinų veiksmingai gerbti privatų ir šeimos gyvenimą. Tokios pareigos reiškia ėmimąsi priemonių, siekiant užtikrinti pagarbą privačiam ir šeimos gyvenimui net ir santykiuose tarp privačių asmenų²²⁶. Neigiamos valstybės pareigos gali glūdėti ir pozityviose valstybės pareigose²²⁷. Dėl to ribos tarp valstybės pozityvių ir negatyvių pareigų negali būti tiksliai apibrėžtos²²⁸. Tai reiškia, kad valstybės pozityvioji ir negatyvioji pareigos asmens teisių apsaugos srityje yra neatsiejamos viena nuo kitos, kadangi norint įvykdyti valstybės neigiamą pareigą, teisinėmis priemonėmis užtikrinant teisėtą valstybės pareigūnų elgesį, pirmiausia turi būti rūpinamasi tinkamu valstybės pozityviosios pareigos vykdymu, sukuriant ir teisės sistemoje įtvirtinant tokį teisinį reguliavimą, kuris ne tik deklaruotų asmens teises baudžiamojo persekiojimo srityje, bet ir sudarytų sąlygas veiksmingam šių teisių įgyvendinimui.

1.2. Proporcingumo principas kaip asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos garantija

1.2.1. Asmens teisės į privatų gyvenimą samprata

Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtina, kad kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas (1 dalis), valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės

226 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Odièvre prieš Prancūziją, peticijos Nr. 42326/98. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60935%22\]}>](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60935%22]}>).>

227 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje Keegan prieš Airiją, peticijos Nr. 16969/90. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57881%22\]}>](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57881%22]}>).>

228 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas byloje Palomo Sánchez ir kiti prieš Ispaniją, peticijos Nr. 28955/06. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%22S%C3%A1nchez%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-106176%22\]}>](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:[%22S%C3%A1nchez%22],[%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],[%22itemid%22:[%22001-106176%22]}>); 2007 m. kovo 20 d. sprendimas byloje Tysiac prieš Lenkiją, peticijos Nr. 5410/03. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-79812%22\]}>](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-79812%22]}>); 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje Kroon ir kiti prieš Nyderlandus, peticijos Nr. 18535/91. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57904%22\]}>](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57904%22]}>).>

saugumo, visuomenės saugos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti (2 dalis). 1948 m. gruodžio 10 d. priimtoje Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos (toliau – Deklaracija) 12 straipsnyje nurodoma, kad niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsिनimosi į jo garbę ir reputaciją. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsिनimosi. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnyje nurodoma, kad kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas. Asmens privataus gyvenimo apsaugos poreikis įtvirtintas ir Europos Parlamento, ir Tarybos teisės aktuose. Europos Sąjungoje 2016 m. pradėta stiprinti asmens teisę į savo asmens duomenų apsaugą, užtikrinant vienodo ir aukšto lygio fizinių asmenų apsaugą, tvarkant jų asmens duomenis visoje Europos Sąjungoje, be kita ko, ir baudžiamojo persekiojimo srityje. Šiam tikslui 2016 m. balandžio 27 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos, kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, siekiant atkreipti dėmesį į būtinybę užtikrinti asmens duomenų saugumą ir sukurti visapusišką sistemą, kuria reglamentuojamas asmens duomenų tvarkymas, be kita ko, ir teisėsaugos srityje. Direktyva į Lietuvos Respublikos teisinę sistemą perkelta 2018 m. priėmus Asmens duomenų, tvarkomų, vykdant policijos ir teisminę bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymą taip užtikrinant ne tik tarptautinių įsipareigojimų tinkamą vykdymą, bet dar labiau sustiprinant Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintą asmens teisės į privatų gyvenimą užtikrinimą.

Konstitucijos 22 straipsnis, kaip ir paminėti tarptautiniai teisės aktai, leidžia teigti, kad asmens teisė į privatų gyvenimą yra viena svarbiausių asmens teisių. Tačiau nė vienas šių aktų neapibrėžia privataus gyvenimo sampratos. Šiuo aspektu EŽTT byloje *Niemietz prieš Vokietiją*²²⁹ netgi pažymėjo, kad nėra nei būtinybės, nei juolab galimybės išsamiai apibrėžti privataus gyvenimo sąvoką, kadangi pagal Konvencijos 8 straipsnį saugomas asmens privatus gyvenimas yra plati kategorija, apimanti asmens fizinį ir psichologinį integralumą, įvairius daugialypius fizinės ir socialinės asmens tapatybės aspektus, teisę turėti ir plėsti santykius su kitais asmenimis ir išoriniu pasauliu, taip pat asmens pirštų atspaudų, ląstelių pavyzdžių, DNR požymių rinkimą, kaupimą, naudojimą ir saugojimą baudžiamosios justicijos ar kitais teisėtais tikslais²³⁰. Sprendime byloje

229 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Niemietz prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 13710/88. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57887%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57887%22]}) >.

230 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 5 d. sprendimas byloje *Bărbulescu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 61496/08. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-177082%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-177082%22]}) >.

*Malone prieš Jungtinę Karalystę*²³¹ EŽTT taip pat pripažino, kad asmens teisė į privataus gyvenimo ir susirašinėjimo slaptumo apsaugą apima ir asmens telefoninius pokalbius ar kitokio susirašinėjimo priemones, todėl minėtų pokalbių slaptu klausymusi ar korespondencijos kontroliavimu galima pažeisti Konvencijos 8 straipsnį (analogiška EŽTT pozicija atskleista ir sprendime byloje *Drakšas prieš Lietuvą*²³²). Strasbūro teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad privataus gyvenimo samprata apima asmens fizinį ir psichologinį neličiamumą²³³ ir tam tikru mastu – teisę megzti ir plėtoti santykius su kitais asmenimis²³⁴. Kartais privataus gyvenimo kategorija gali apimti ir asmens fizinės ir socialinės tapatybės aspektus²³⁵. Privatumo sąvoka taip pat apima teisę į „asmeninį tobulėjimą“ arba teisę į savarankiškumą²³⁶ bei teisę į pagarbą sprendimams tiek turėti vaikų, tiek jų neturėti²³⁷. Pasak EŽTT, asmens privataus gyvenimo sąvoka apima ir kiekvieno asmens teisę kreiptis į kitus, siekiant užmegzti ir plėtoti santykius su juo ir su išoriniu pasauliu, t. y. teisę į privatų socialinį gyvenimą²³⁸. Į privataus gyvenimo sferą patenkančiais duomenimis laikomas, be kita ko, ir asmens IP adresas²³⁹. Privataus gyvenimo sąvoka taip pat gali apimti ir profesinę veiklą bei santykius su kitais asmenimis, vykstančius už asmens namų ar privačių patalpų ribų, tad tam tikri privatumo lūkesčiai egzistuoja ir darbo vietoje, taip pat tuo atveju, kai bendrauja keli žmonės²⁴⁰.

Antai Lietuvos konstitucinėje justicijoje taip pat laikomasi EŽTT pozicijos, teigiant,

231 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 balandžio 26 sprendimas byloje *Malone prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 8691/79. Prieiga per internetą: < [232 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. liepos 31 d. sprendimas byloje *Drakšas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 36662/04. Prieiga per internetą: < \[233 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 m. kovo 26 d. sprendimas byloje *X and Y prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 8978/80. Prieiga per internetą: < \\[234 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 229.\\]\\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\\[%22001-57603%22\\]}> .</p></div><div data-bbox=\\)\]\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-112588%22\]}> .</p></div><div data-bbox=\)](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57532%22]}> .</p></div><div data-bbox=)

235 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. rugsėjo 4 d. sprendimas byloje *Mikulič prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 53176/99. Prieiga per internetą: < [236 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. liepos 29 d. sprendimas byloje *Pretty prie Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 2346/02. Prieiga per internetą: < \[237 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje *Evans prieš Jungtinę karalystę*, peticijos Nr. 6339/05. Prieiga per internetą: < \\[238 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Botta prieš Italiją*, peticijos Nr. 153/1996/772/973. Prieiga per internetą: < \\\[239 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Benedik prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 62357/14. Prieiga per internetą: < \\\\[240 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 5 d. sprendimas byloje *Köpke prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 420/07. Prieiga per internetą: < \\\\\[46\\\\\]\\\\\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\\\\\[%22001-101536%22\\\\\]}> .</p></div><div data-bbox=\\\\\)\\\\]\\\\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\\\\[%22001-182455%22\\\\]}> .</p></div><div data-bbox=\\\\)\\\]\\\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\\\[%22001-58140%22\\\]}> .</p></div><div data-bbox=\\\)\\]\\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\\[%22001-80046%22\\]}> .</p></div><div data-bbox=\\)\]\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60448%22\]}> .</p></div><div data-bbox=\)](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60035%22]}> .</p></div><div data-bbox=)

kad asmens privatus gyvenimas yra plati kategorija, kurią sunku tiksliai visiems atvejams apibrėžti²⁴¹. Dėl šios priežasties Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė į privataus gyvenimo gerbimą ir šios teisės apsaugą aiškintina plečiamai, remiantis dinaminio asmens teisių aiškinimo principu, atsižvelgiant *inter alia* į visuomenės raidą, mokslo ir technologijų pažangą, suteikiančią vis daugiau galimybių kištis į asmens privatų gyvenimą. Konstitucinis Teismas pažymi, kad privataus gyvenimo teisinė samprata siejama su asmens būseną, kai asmuo gali tikėtis privatumo su jo teisėtais privataus gyvenimo lūkesčiais²⁴². Šio Teismo vertinimu privatus asmens gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeiminė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais asmenimis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas²⁴³, garbės ir reputacijos neliečiamumas, asmens fizinė ir psichinė neliečiamybė, asmeninių faktų slaptumas, draudimas skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kita²⁴⁴.

Šie EŽTT ir Lietuvos konstitucinės justicijos pavyzdžiai leidžia teigti, kad asmens privataus gyvenimo kategorija (samprata) iki šiol nėra tiksliai apibrėžta nei tarptautiniu, nei nacionaliniu lygmeniu. Tiesa, pastebėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 41 punkte visgi įtvirtino privataus gyvenimo sąvoką, pagal kurią privatus gyvenimas – asmeninis žmogaus, jo šeimos gyvenimas, gyvenamoji aplinka, kurią sudaro žmogaus gyvenamoji patalpa, jai priklausanči privati teritorija ir kitos privačios patalpos, kurias žmogus naudoja savo ūkinei, komercinei ar profesinei veiklai, laisvalaikiui, poilsiui, taip pat kitos žmogaus privataus gyvenimo sritys, kuriose jis pagrįstai gali tikėtis privatumo, žmogaus psichinė ir fizinė neliečiamybė, garbė ir reputacija, slapti asmeniniai faktai, žmogaus fotonuotraukos ar kiti atvaizdai, informacija apie žmogaus sveikatą, privatus susirašinėjimas ar kitoks ryšio palaikymas, žmogaus pažiūros, įsitikinimai, įpročiai ir kiti duomenys, kuriuos galima naudoti tik jam sutikus. Ši sąvoka atkartojama ir Kasacinio teismo praktikoje,²⁴⁵ papildomai nurodant, kad privataus gyvenimo sąvoka, be kita ko, apima ir asmenybės raidą asmens santykiuose su kitais asmenimis, asmens fizinį ir moralinį vientisumą, seksualinę orientaciją ir lytinį gyvenimą, informaciją apie asmenį²⁴⁶. Sykiu išaiškinta, kad privataus gyvenimo sąvoka yra gana plati, ir net nedetalizuojama Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 167 straipsnyje, numatančiame baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą, todėl apie tai, kas yra konkretaus asmens privataus gyvenimo dalis, kokia informacija patenka į konkretaus

241 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 182.

242 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 3.

243 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 9.

244 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta363/content> >.

245 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 11 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234-489/2022.

246 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-85-628/2023.

asmens privataus gyvenimo sferą, teismas sprendžia, įvertinęs byloje nustatytą aplinkybių ir faktų visumą²⁴⁷. Visa tai leidžia teigti, kad asmens privataus gyvenimo samprata priklauso nuo konkretaus atvejo analizės²⁴⁸.

Štai teisės moksle nurodoma, kad privataus gyvenimo sąvoka yra konstruojama plačiai, todėl teismai gali nuolat plėsti šios sąvokos turinį²⁴⁹. Asmens privataus gyvenimo kategorija gali būti apibrėžiama kaip asmens apsisprendimo teisė spręsti, kada, kokiais atvejais ir kokios apimties informacija apie jį gali būti atskleista kitiems asmenims²⁵⁰; tai sudėtinė samprata, apimanti informacijos apie save patį ir fizinio bei psichinio neličiamumo kontrolę ir galimybę priimti svarbius sprendimus šeimos ir gyvenimo būdo klausimais²⁵¹ bei sudaranti kiekvieno asmens erdvę, kurioje jis gali jaustis laisvas nuo trukdymo, įsibrovimo bei varžymo, kai turima galimybė kontroliuoti laiką bei informacijos apie save atskleidimo būdą²⁵². Kartu pažymima, kad asmens privatų gyvenimą sudaro trys pagrindiniai dėmenys – anonimiškumas (asmens teisė išlikti neatpažintam), vienatvė (asmens teisė nebūti stebimam) ir intymumas (asmens teisė bendrauti su paties pasirinktais asmenimis, nepatiriant išorinio kišimosi)²⁵³. Lietuvos teisinėje literatūroje akcentuojama, kad teisė į privatų gyvenimą suvokiama kaip pasyvi teisė, kurios paskirtis – apsaugoti asmenį nuo neteisėto kišimosi į jo asmeninį gyvenimą²⁵⁴. Šios teisės realizavimas priklauso ne nuo jos turėtojo, o nuo aplinkinių elgesio – asmuo šią teisę įgyja per kito asmens veiksmus, kuriais pastarasis minėtą teisę gerbia ir jos nepažeidžia²⁵⁵. Kartu pastebima, kad įvairiuose nacionaliniuose ir ypač tarptautiniuose teisės aktuose asmens teisė į privatų gyvenimą yra apibrėžiama gan lakoniškai²⁵⁶, todėl ir mokslinėje literatūroje įprastai nėra siekiama formuluoti tikslaus teisės į privatumą ar privataus gyvenimo turinio apibrėžimo²⁵⁷. Tiesa, vis tik kai kuriuose literatūros šaltiniuose galima rasti bandymų apibrėžti privataus gyvenimo kategoriją. Pavyzdžiui, Artūras Panomariovas rašo, kad Konstitucijos ir tarptautinių teisės aktų žmogui garantuota teisė į privataus gyvenimo neličiamumą reiškia, kad nei valstybė, nei joks kitas fizinis ar juridinis asmuo neturi teisės kištis į privatų asmens gyvenimą, kontroliuoti asmens elgesį su darbo santykiais nesusijusiu laiku ar

247 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-185-976/2021.

248 Oleg Fedosiuk, „Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimas kaip nusikalstama veika: ar aiškus kriminalizacijos turinys“, *Jurisprudencija* 32(1) (2025): 222.

249 Dirk Ehlers et al., *European Fundamental Rights and Freedoms* (Berlynas: De Gruyter, 2007), 69.

250 Alan F. Westin, *supra note*, 63:7 - 8.

251 Judith Wagner DeCew, *supra note*, 64: 62.

252 David Banisar et al., *supra note*, 65.

253 Ruth Gavison, *supra note*, 66: 428.

254 Monika Žalnieriūtė, „An international constitutional moment for data privacy in the times of mass-surveillance“, *International Journal of Law and Information Technology*, (23) (2015): 104.

255 Ilona Petraitytė, *supra note*, 70: 166 - 167.

256 Danutė Jočienė ir Kęstutis Čilinskas, *supra note*, 71: 57.

257 Liudvika Meškauskaitė ir Mindaugas Lankauskas, *supra note*, 72: 53.

bet koku kitu būdu pažeisti žmogaus asmeninę paslaptį²⁵⁸. Kartu autorius išskiria ir asmens privataus gyvenimo paslaptį sudarančius keturis savarankiškus, o sykiu ir susijusius elementus: informacinį privatumą, kūno neliečiamumą, asmens susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo neliečiamumą bei asmens būsto arba teritorijos neliečiamumą²⁵⁹. Pasak Ilonos Petraitytės, asmens duomenys (vardas, pavardė, gyvenamoji vieta, išsilavinimas, narystė vienoje ar kitoje organizacijoje, įsitikinimai ir panašiai) yra vienas iš asmens privataus gyvenimo elementų, o su šių duomenų rinkimu ir naudojimu susijusi veikla turi mažesnę ar didesnę įtaką asmens privačiam gyvenimui²⁶⁰. Autorės Justina Balčiūnaitė ir Lijana Štarienė asmens privataus gyvenimo kategorijai priskiria asmens duomenų apsaugą, profesinio ar verslo pobūdžio veiklą, teisę į asmeninį tobulėjimą, teisę nustatyti išsamią informaciją apie savo, kaip individo, tapatybę, teisę būti laisvam nuo aplinkos teršimo, teisę į apsaugą nuo asmeninės informacijos ir atvaizdo atskleidimo²⁶¹.

Taigi, apibendrinus galima teigti, kad nors asmens teisė į privatų gyvenimą yra aktyviai saugoma²⁶² (ir jos apsauga laikytina vienu svarbiausiu šio laikotarpio teisės tikslų²⁶³), tačiau nei teismų praktika, nei teisės mokslo doktrina nepateikia vienareikšmės ar išbaigtos privataus gyvenimo sampratos, t. y. nepateikia galutinio privačiam asmens gyvenimui priskirtinų atvejų sąrašo, todėl vienos ar kitos situacijos ar aplinkybės priskyrimas teisinei privataus gyvenimo kategorijai priklauso tiek nuo konkrečios valstybės teisinės tradicijos²⁶⁴, tiek nuo technologinės pažangos, laikmečio ir socialinio (o kartu ir įstatymų leidėjo) vertybinių įsitikinimų ir nuolat kinta. Disertacinio tyrimo kontekste pažymėtina, kad asmens teisės į privatų gyvenimą samprata ir jos apsauga baudžiamajame persekiojime veikia kaip esminis asmens ir valstybės interesų pusiausvyros garantas, ribojantis savavališką valstybės kišimąsi ir užtikrinantis demokratinės teisinės valstybės standartų laikymąsi.

1.2.2. Asmens teisės į privatų gyvenimą ribojimo sąlygos ir viešojo bei privataus interesų pusiausvyra

Tarp asmens teisių ir laisvių ir visuomenės interesų apsaugos neretai kyla įvairios kolizijos. Ne išimtis – konfliktas tarp visuomenės ir nusikalstamai veikiančio (veiką rengiančio, darančio ar padariusio asmens): visuomenei turint lūkestį būti apsaugotai nuo nusikalstamų veikų, o į baudžiamąjį persekiojimą įtrauktam asmeniui – kad šio proceso metu būtų užtikrinta jo teisių ir laisvių apsauga, įskaitant ir tokio asmens teisę

258 Artūras Panomariovas, *supra note*, 73: 86.

259 Artūras Panomariovas, *supra note*, 73: 102.

260 Ilona Petraitytė, *op. cit.*, 165.

261 Justina Balčiūnaitė ir Lijana Štarienė, *supra note*, 74: 119

262 Danutė Jočienė ir Kęstutis Čilinskas, *supra note*, 71: 57.

263 Oliver Diggelman ir Maria Nicole Cleis, „How the right to privacy became a human right“, *Human Rights Law Review* (14) (2014): 442.

264 Mindaugas Lankauskas, *supra note*, 72: 105.

į privatų gyvenimą. Visuomenės apsauga šiame kontekste pasireiškia operatyviu nusikalstamos veikos atskleidimu ir galimai kalto asmens nustatymu. Tuo tarpu kaltininko teisės į privatų gyvenimą apsauga – tokia slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių procesinė forma, kuri užtikrintų proporcingą pusiausvyrą renkant, fiksuojant nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti reikšmingus duomenis, kai tokio rinkimo metu asmens teisė į privatų gyvenimą yra ribojama tik tiek, kiek iš tiesų būtina ir reikalinga nusikalstamos veikos atskleidimui ir ne kiek daugiau.

EŽTT praktikoje²⁶⁵ pritariama asmens teisinių vertybių ribojimui tais atvejais, kai asmuo, naudodamasis savo teisėmis ir laisvėmis, nepagrįstai riboja kito žmogaus teises ir laisves, pavyzdžiui, daro nusikalstamą veiką. Tais atvejais, kai asmuo veikia nusikalstamai ar daro kitas priešingas teisei veikas, neteisėtais veiksmais pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą ar kelia grėsmę atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei, jis supranta arba turi ir gali suprasti, kad tai sukels atitinkamą valstybės institucijų reakciją, kad už jo rengiamą, daromą ar padarytą teisės pažeidimą gali būti taikomos valstybės prievartos priemonės, kuriomis bus daromas tam tikras poveikis jo elgesiui. EŽTT sprendime byloje *Lüdi prieš Šveicariją*²⁶⁶ šiuo klausimu nurodoma, kad „<...> ponas Lüdi turėjo suvokti, kad jis daro kriminalinį nusikaltimą, baudžiamą pagal įstatymą dėl narkotikų, ir kad rizikuoja susidurti su policijos infiltruotu pareigūnu, kuriam buvo pavesta iš tikrųjų jį demaskuoti“. Teismas sykiu pabrėžė, kad šiuo konkrečiu atveju asmuo pats atsisako nuo teisės į privatų gyvenimą ta apimtimi, kurią nulemia jo daromas nusikaltimas. Kitoje byloje *Denisov prieš Ukrainą*²⁶⁷ Teismas taip pat pažymėjo, kad Konvencijos 8 straipsnis nesuteikia teisės skųstis dėl asmeninių, socialinių, psichologinių ar finansinių sunkumų, jei jie yra tikėtinos pasekmės paties asmens veiksmų, pavyzdžiui, padaryto nusikaltimo ar netinkamo elgesio.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika taip pat patvirtina, kad privataus gyvenimo teisinė samprata siejama su asmens teisėtais privataus gyvenimo lūkesčiais. Jei asmuo daro nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei, jis supranta arba turi ir gali suprasti, kad tai sukels atitinkamą valstybės institucijų reakciją, kad už jo daromą (ar padarytą) teisės pažeidimą gali būti taikomos valstybės prievartos priemonės, kuriomis bus daromas tam tikras poveikis jo elgesiui. Nusikalstamą veiką padaręs asmuo neturi ir negali tikėtis, kad jo privatus gyvenimas bus saugomas

265 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *Taraneks prieš Latviją*, peticijos Nr. 3082/06. Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:\[%22001-148268%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:[%22001-148268%22]}) >; 2008 m. vasario 5 d. sprendimas byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 74420/01. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-68969%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-68969%22]}) > .

266 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. birželio 15 d. sprendimas byloje *Lüdi prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 12433/86. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57784%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57784%22]}) > .

267 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. rugsėjo 25 d. sprendimas byloje *Denisov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 76639/11. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-186216%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-186216%22]}) > .

lygiai taip pat kaip ir asmenų, kurie nepažeidžia įstatymų²⁶⁸. Tai lemia, kad nusikalstamam elgesiui netaikomas asmens privataus gyvenimo apsaugos principas. Ši taisyklė kildinama ir iš Konstitucijos 28 straipsnio nuostatos, kad, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, asmuo privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių²⁶⁹. Sykiu būtina prisiminti ir tai, kad pagal oficialiąją konstitucinę doktriną valstybė ne tik siekia saugoti ir ginti asmenį ir visuomenę nuo nusikaltimų ir kitų pavojingų teisės pažeidimų, bet ir sugeba tai daryti veiksmingai²⁷⁰. Šiuo klausimu Konstitucinio Teismo praktikoje pabrėžiama, kad Konstitucijoje įtvirtintos žmogaus teisės ir laisvės sudaro vieningą ir darnią sistemą²⁷¹, todėl būtina siekti, kad minėtam konfliktui išspręsti naudojamos priemonės smarkiai nepažeistų vertybių pusiausvyros²⁷². Kiekvienoje valstybėje visada buvo ir visada bus reikalingi operatyvūs, išsamūs ir kompleksiški nusikalstamumo ir kovos su juo būdai²⁷³ ir, jeigu valstybė nesiimtų deramų veiksmų užkardyti nusikaltimus, būtų griauamas pasitikėjimas jos valdžia, įstatymais, didėtų nepagarba teisei tvarkai ir socialiniams institutams²⁷⁴. Tačiau kartu yra itin svarbu užtikrinti ir asmens, įtariamo (ar kaltinamo) padarius nusikalstamą veiką, teisių apsaugą, išvengti nepagrįsto asmens baudžiamojo persekiojimo ir neteisingos bausmės paskyrimo – nekaltas asmuo negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir nuteistas²⁷⁵. Tokio paties požiūrio laikomasi ir Lietuvos teismų praktikoje, kurioje pažymima, kad slaptai renkant informaciją apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, gali būti apribojama asmens teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą²⁷⁶. Asmens teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą gali būti apribojama operatyvinio tyrimo (kriminalinės žvalgybos) metu slaptai renkant informaciją apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, taip pat taikant viešo pobūdžio procesines prievartos priemones, numatytas BPK²⁷⁷.

268 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta281/content> >.

269 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 181.

270 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta490/content> >.

271 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta389/content> >.

272 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 7 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta333/content> >; 1999 m. kovo 4 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta352/content> >; 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta393/content> >.

273 Egidijus Kurapka, „Kriminalistikos raidos tendencijos: mokslas ir praktika“, *Jurisprudencija* 15(7) (2000): 2.

274 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 16.

275 *Ibid.*

276 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-424-696/2016.

277 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 25 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-976/2017.

Teisinėje literatūroje šiuo klausimu pabrėžiama, kad vienas iš pagrindinių bet kurios valstybės tikslų – apsaugoti asmenis nuo nusikalstamų kėsinių²⁷⁸. Kartu pastebima, kad privatumas – tai ne prabangos teisė, o kertinė laisvos ir demokratinės visuomenės dalis²⁷⁹. Pripažįstant asmens teisės į privatų gyvenimą svarbą, būtina pažymėti, kad asmens teisė į privatumą nėra absoliuti. Todėl, siekiant tinkamai įgyvendinti pareigą užtikrinti nusikalstamų veikų atskleidimą, teisės aktų leidėjas įstatymuose įtvirtina įvairias slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, kurių pagalba, kaltininkui nežinant, surenkami nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti reikšmingi duomenys. Tai yra vienas motyvų, kuriuo teisės mokslo doktrinoje grindžiama nuomonė, kad baudžiamasis persekiojimas yra tas procesas, kuris labiausiai varžo asmens pagrindines teises, ir jo rezultatas gali sukelti asmeniui itin žalingų pasekmių²⁸⁰, kadangi siekiant atskleisti nusikalstamą veiką yra itin kišamasi į asmens privatų gyvenimą.

Taigi, konfliktas tarp asmens teisės į privatų gyvenimą ir visuomenės intereso būti apsaugotai nuo nusikalstamų veikų yra neišvengiamas, tačiau valstybė turi anksčiau minėtas pozityvią ir negatyvią pareigas spręsti šį konfliktą, užtikrindama minėtų interesų proporcingą pusiausvyrą. Asmuo, kuris rengia, daro ar padaro nusikalstamą veiką, negali tikėtis tokio pat privataus gyvenimo apsaugos lygio kaip įstatymų nepažeidžiantis asmuo, tačiau nusikalstamos veikos atskleidimo negalima siekti bet kokia kaina – nagrinėjamu atveju taikomos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės turi būti proporcingos, pagrįstos ir riboti asmens teisę į privatų gyvenimą tik tiek, kiek tai yra būtina teisėtam nusikalstamos veikos atskleidimo tikslui pasiekti.

1.2.3. Proporciningumo principo turinys ir struktūriniai elementai

Deklaracijos 29 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad kiekvienam, kuris naudojasi savo teisėmis ir laisvėmis, gali būti taikomi tik tokie apribojimai, kokie yra nustatyti įstatymo, tik tam, kad būtų užtikrintas kitų teisių ir laisvių pripažinimas ir pagarba joms ir kad demokratinėje visuomenėje būtų laikomasi teisėtų moralės, viešosios tvarkos ir visuotinės gerovės reikalavimų. Chartijos 52 straipsnyje nurodoma, jog bet koks šios Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Remiantis proporciningumo principu, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti. Šis principas įtvirtintas ir BPK 11 straipsnio 1 dalyje, skelbiančioje, kad procesinės prievartos priemonės turi būti taikomos tik tais atvejais, kai be jų negalima pasiekti reikiamų proceso tikslų.

278 Leonids Makans, *supra note*, 67: 391 - 395.

279 Europos Parlamento 2014 m. kovo 12 d. rezoliucija „Dėl JAV Nacionalinės saugumo agentūros (NSA) sekimo programos, sekimo tarnybų įvairiose valstybėse narėse ir jų poveikio ES piliečių pagrindinėms teisėms ir transatlantiniam bendradarbiavimui teisingumo ir vidaus reikalų srityje (2013/2188(INI))“. Prieiga per internetą: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014IP0230> >.

280 Debbie V. S. Kasper, *supra note*, 68: 76.

Bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymas turi būti nedelsiant nutrauktas, kai tai tampa nereikalinga.

Nagrinėjamu aspektu sprendime *Rotaru prieš Rumuniją*²⁸¹ EŽTT atkreipė dėmesį, kad valstybės įgaliojimai slapčiai sekti piliečius (*t. y. naudoti slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones – aut. pastaba*) yra būdingi policinei valstybei ir pagal Konvenciją yra toleruotini tik tiek, kiek tai griežtai būtina demokratinėms institucijoms apsaugoti. Pagal EŽTT, viena vertus, nėra įmanoma situacija, kad teisės aktai numatytų visus galimus duomenų rinkimo priemonių panaudojimo atvejus²⁸², kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį, kad valstybės naudojamos slaptos/neviešos kontrolės priemonių praktinio įgyvendinimo pati visuomenė kontroliuoti negali, dėl to įstatyme turi būti pakankamai aiškiai nurodyta bet kokios tokios kompetentingoms institucijoms suteiktos diskrecijos apimtis ir jos įgyvendinimo būdas, kad asmuo būtų tinkamai apsaugotas nuo savavališko kišimosi²⁸³. Byloje *Soering prieš Jungtinę Karalystę*²⁸⁴ Teismas pabrėžė, kad Konvencijos paskirtis yra rasti sąžiningiausią pusiausvyrą tarp visuomenės pagrindinių interesų gerbimo ir fundamentalių individo teisių gynimo reikalavimų. Nagrinėjamu atveju ir ESTT praktikoje pažymima, kad Europos Sąjungos institucijų reikalaujama, kad jų veiksmai neviršytų to, kas tinkama ir būtina nagrinėjamų teisės aktų teisėtiems tikslams pasiekti, todėl, kai galima rinktis iš keleto tinkamų priemonių, reikia taikyti mažiausiai suvaržančią, o sukelti nepatogumai neturi būti neproporcingi nurodytiems tikslams²⁸⁵.

Vertinant kompetentingoms institucijoms suteiktos diskrecijos apimtį ir jos įgyvendinimo būdus asmens teisės į privatų gyvenimą kontekste, EŽTT praktikoje konstatuota, kad bet kokia intervencija į Konvencijos 8 straipsnyje numatytas bei Konvencijos garantuojamas teises, t. y. į asmens teisę į privatų gyvenimą, gali būti pateisinama išimtinai tik pagal Konvencijos 8 straipsnio 2 dalį, jeigu tokia intervencija atitinka įstatymą, ja siekiama vieno ar daugiau teisėtų tikslų pagal Konvencijos 8 straipsnio 2 dalį ir tokia intervencija yra reikalinga demokratinėje visuomenėje, norint pasiekti

281 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 281.

282 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 26 d. sprendimas byloje Hasan ir Chaush prieš Bulgariją, peticijos Nr. 30985/96. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:\[%22001-58921%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:[%22001-58921%22]}) >.

283 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. kovo 26 d. sprendimas byloje Leander prieš Švediją, peticijos Nr. 9248/81. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57519%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57519%22]}) >.

284 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Soering prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 14038/88. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:\[%22001-57619%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:[%22001-57619%22]}) >.

285 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. liepos 12 d. sprendimas byloje H. J. prieš Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Nr. C-189/01. Prieiga per internetą: < <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=46530&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10771895> >; 1990 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje The Queen prieš Fedesair, Nr. C-331/88. Prieiga per internetą: < <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=96352&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10771895> >.

atitinkamus tikslus²⁸⁶. Šiuo klausimu EŽTT ne kartą pastebėjo, kad asmens teisių ir laisvių varžymo proporcingumas vertinamas atsižvelgiant į tai, ar ribojimai yra įtvirtinti įstatyme, ar vykdomi griežtai, remiantis įstatymo raide, ar tokiais ribojimais yra siekiama pagrįstų tikslų ir ar tokie ribojimai yra būtini demokratinėje valstybėje²⁸⁷.

Formuluotė „*atitinka įstatymą*“, EŽTT aiškinimu, reikalauja, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės ne tik būtų įtvirtintos įstatyme, bet ir atitiktų teisinės valstybės principus, ką eksplisitiškai akcentuoja Konvencijos preambulė, kuri neatsiejama nuo Konvencijos 8 straipsnio²⁸⁸; įstatymas privalo atitikti nors minimalius kokybės reikalavimus, jog būtų numatomas šio įstatymo poveikis, o pats įstatymas būtų prieinamas asmeniui²⁸⁹. Dėl šios priežasties įstatymas privalo aiškiai numatyti kompetentingai institucijai suteiktų įgaliojimų apimtį bei jų veikimo būdą, kuris būtų aiškus bei apsaugotų asmenį nuo savavališkos kompetentingos institucijos intervencijos²⁹⁰. Todėl labai svarbu, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonę reguliuojančios normos turinys būtų aiškus ir suprantamas, kad, remdamasis jos turiniu, asmuo galėtų suprasti, kokiomis aplinkybėmis ir kokiomis sąlygomis valdžios institucijos yra įgalios taikyti slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones²⁹¹.

Vertinant, ar ginčijama priemonė buvo „*būtina demokratinėje visuomenėje*“, pasak EŽTT, turi būti svarstoma, ar, atsižvelgiant į visą bylą, priežastys, pateiktos šiai priemonei pateisinti, buvo tinkamos ir pakankamos Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies tikslais²⁹². Tai reiškia, kad, vertinant „*būtinumo demokratinėje visuomenėje*“ sąlygą, svarbu identifikuoti asmens teisę į privatą gyvenimą varžančios priemonės taikymo tikslus. Tai nėra sudėtinga, mat tikslai, kuriems pasiekti gali būti naudojamos minėtos

286 Europos Žmogaus Teisių 2010 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje Kennedy prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 26839/05. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-98473%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-98473%22]}) > .

287 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Szabó ir Vissy prieš Vengriją, peticijos Nr. 37138/14. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160020%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160020%22]}) > .

288 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje S. ir Marper prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 30562/04 ir 30566/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-79331%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-79331%22]}) > .

289 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 281.

290 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. balandžio 24 d. sprendimas byloje Huvig prieš Prancūziją, peticijos Nr. 11105/84. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57627%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57627%22]}) > .

291 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. birželio 26 d. sprendimas byloje Algirdas Butkevičius prieš Lietuvą, peticijos Nr. 48297/99. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60344%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60344%22]}) > ; 1998 m. liepos 30 d. sprendimas byloje Valenzuela Contreras prieš Ispaniją, peticijos Nr. 58/1997/842/1048. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58208%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58208%22]}) > ; 2009 m. kovo 10 d. sprendimas byloje Bykov prieš Rusiją, peticijos Nr. 4378/02. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-91704%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-91704%22]}) > .

292 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. sausio 24 d. sprendimas byloje Paradiso ir Campanelli prieš Italiją, peticijos Nr. 25358/12. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-170359%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-170359%22]}) > .

slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, yra išvardinti Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje: tai valstybės saugumas, viešoji tvarka, šalies ekonominė gerovė, siekis užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, gyventojų sveikata ar dorovė. Nusikalstamos veikos atskleidimas be jokios abejonės patenka į šioje normoje išvardintus tikslus.

Tuo tarpu „būtinumo“ reikalavimo aiškinimas yra kiek keblesnis klausimas. EŽTT „būtinumo“ sąvoką aiškina kaip proporciją tarp siekio įsikišti į asmens privatų gyvenimą ir tikslo pasiekti vieną iš minėtų demokratinės visuomenės tikslų. Nors šio Teismo praktikoje nepateikiama tiksli „būtinumo“ sąvoka (kadangi „būtinumas“ yra vertinamas *ad hoc* kontekste), byloje *Silver ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*²⁹³ EŽTT patikslino, kad būdvardis „būtinai“ nėra sinonimas žodžiui „nepakeičiamas“, taip pat jis neturi tokio lankstumo kaip tokios sąvokos, kaip „priimtinas“, „įprastas“, „naudingas“, „protingas“ ar „pageidautinas“. Todėl „būtinumas“ nagrinėjamu atveju reiškia, kad apribojimas atitinka neatidėliotiną socialinę reikmę²⁹⁴ ir galėtų reikšti teisingą pusiausvyrą tarp dviejų konkuruojančių interesų: privataus intereso į privataus gyvenimo gerbimą ir visuomenės intereso, pavyzdžiui, būti apsaugotai nuo nusikalstamų veikų²⁹⁵. Teismo jurisprudencijoje pažymima, kad tos Konvencijos straipsnių dalys, kuriose numatyta garantuojamos asmens teisės išimtis, turi būti aiškinamos siaurai²⁹⁶.

Anot EŽTT, susitariančiosios valstybės turi tam tikrą, bet ne neribotą diskrecijos laisvę, nustatant apribojimus, tačiau galutinį sprendimą dėl to, ar jie suderinami su Konvencija, priima Teismas²⁹⁷. Strasbūro Teismo praktikoje papildomai pabrėžiama, kad asmens teisės į privatų gyvenimą ribojimas turi būti vykdomas griežtai, remiantis įstatymo raide. Tai reiškia, kad duomenų rinkimo procese (nepaisant, kokio įstatymo pagrindu jie būtų renkami) turi būti nuolat tikrinamas taikomų procesinės prievartos priemonių (kurioms priskiriamos ir slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės) pagrįstumas ir tolesnio taikymo tikslingumas, turi būti nuolat tikrinama, ar dar neišnyko procesinių prievartos priemonių taikymo pagrindai. Vertinant, ar ginčijama priemonė gerbiama, reikalaujama teisinga pusiausvyrą ir būtent ar ją neuždedama

293 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1983 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *Silver ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, peticijų Nr. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57577%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57577%22]}) >.

294 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gruodžio 28 d. sprendimas byloje *Messina prieš Italiją*, peticijos Nr. 25498/94. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58818%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58818%22]}) >.

295 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *A, B and C prieš Airiją*, peticijos Nr. 25579/05. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-102332%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-102332%22]}) >; 2001 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Coster prieš Jungtinę karalystę*, peticijos Nr. 24876/94. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-59156%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-59156%22]}) >.

296 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Klass ir kiti prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 5029/71. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57510%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57510%22]}) >.

297 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside prieš Jungtinę karalystę*, peticijos Nr. 5493/72. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57499%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57499%22]}) >.

EŽTT formuojamos praktikos atspindžiai matomi ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Čia pažymima, kad proporcingumas vertinamas atsižvelgiant į tai, ar ribojimai taikomi vadovaujantis įstatymu, ar jie būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ar ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė²⁹⁹. Reikalavimas neriboti asmens teisių ir laisvių įstatymu labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių ribojimus: ribojantis asmens teises ir laisves įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų sudarytos prielaidos, kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens padėtį ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teisę į privatų gyvenimą priemones³⁰⁰. Žmogaus teisių doktrinoje bei ja besiremiančioje demokratinėse valstybėse laikomasi esminės nuostatos, kad negalima apriboti asmens teisės kokia nors pagrindinė žmogaus teisės turinio esmė. Jeigu teisė taip apribojama, kad jos įgyvendinti pasidaro neįmanoma, jeigu teisė suvaržoma, peržengiant protingai suvokiamas ribas, arba neužtikrinamas jos teisinis gynimas, tai tokiu atveju būtų pagrindo teigti, jog pažeidžiama pati teisės esmė, o tai tolygu šios teisės neigimui³⁰¹. Tokio teisių ir laisvių varžymo vertinimo

301 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 215.

laikomasi ir bendrosios kompetencijos teismų praktikoje³⁰², kurioje, pavyzdžiui, rašoma, kad „*Istatimų nustatytos institucijos, taikydamos šias priemones, kiekvienu atveju turi įvertinti konkrečią situaciją, nustatyti, ar yra pakankamas atitinkamos priemonės taikymo faktinis pagrindas, išsiaiškinti, ar negalima tų pačių tikslų pasiekti neįsiterpiančią į privatų žmogaus gyvenimą, arba, jeigu toks įsiterpimas yra neišvengiamas, užtikrinti, kad žmogaus teisė į privatumą nebūtų apribota labiau negu būtina minėtam visuomenei reikšmingam ir konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti*“.

Teisės moksle nagrinėjamu klausimu rašoma, kad proporcingumas yra teisinės valstybės sudedamoji dalis, kurios pagalba užtikrinama viena iš svarbiausių funkcijų – asmens teisių ir laisvių apsauga ir išsaugojimas³⁰³. Pasak Walter Cairns, valdžios institucijos privalo išlaikyti tinkamus tikslus, kuriuos reikia pasiekti, ir priemonių, kurios gali būti panaudotos, siekiant tų tikslų, proporcingumą³⁰⁴. Vadovaujantis proporcingumo principu, ribojamas piktnaudžiavimo valstybės valdžia pavojus³⁰⁵. Kartu rašoma, kad bet koks teisinis įsikišimas į asmens privatų gyvenimą turi atitikti tam tikrus kriterijus. Pažymėtina, kad užsienio teisės mokslininkai pateikia analogišką anksčiau minėtai teismų praktikai proporcingumo sampratos išaiškinimą, tačiau kartu plačiau paaiškina proporcingumo sampratą sudarančius elementus, nurodydami, kad, pirmiausia, šis įsikišimas turi būti adekvatus – teisiniam tikslui pasiekti skirtos priemonės turi būti tinkamos (tuo draudžiama naudoti įstatyme neįtvirtintas priemones, pavyzdžiui, asmens kankinimą); aptariamoms priemonėms negali pernelyg varžyti minėtos teisės į asmens privatų gyvenimą; taip pat taikomos ribojančios priemonės, tikslo teisėtumo vertinimas turi būti kildinamas iš Konstitucijos ir įstatymų; taikoma priemonė materialiniu požiūriu turi būti tinkama siekiamam tikslui: slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemone apskritai turi būti techniškai įmanoma surinkti norimus duomenis (pavyzdžiui, turint tikslą sekti asmens buvimo vietą, neturėtų būti sankcionuojama jo pašto korespondencijos kontrolė); taikoma priemonė turi būti būtina, tai reiškia, kad kita, mažiau asmens teisę į privatų gyvenimą ribojančia priemone nebūtų įmanoma pasiekti siekiamų tikslų (konkrečių duomenų surinkimo); galiausiai, priemonės naudojimas turi pasižymėti ir procedūriniu racionalumu, reiškiančiu, kad taikomų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių naudojimo tikslas turi atitikti asmens

302 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 25 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-360/2004; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-49-616/2020; 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-146-197/2018; 2018 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-239-449/2018; 2018 m. balandžio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-47-197/2018; 2018 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-449/2018; 2017 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-14-449/2017; Šiaulių apygardos teismo 2022 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-77-744/2022; Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. liepos 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-213-557/2018.

303 Yu Alenin ir Vladlena Voloshyna, *supra* note, 69: 27 - 32.

304 Walter Cairns, *Europos Sąjungos teisės įvadas*, (Vilnius: Eugrimas, 1999), 116.

305 Emmanouil Billis, „The Typology of Proportionality“, straipsnis knygoje Emmanouil Billis et al., *Proportionality in Crime Control and Criminal Justice*, (Oksfordas: Hart Publishing, 2021), 21.

praradimo dėl jo teisės į privatų gyvenimą apribojimo mastą³⁰⁶.

Panašaus mokslinio požiūrio laikosi ir Lietuvos autoriai. Štai, Erikos Leonaitės vertinimu, tikrinant konkretų apribojimą, pirmiausia tiriama, ar ribojimas buvo nustatytas įstatymo, vėliau – ar juo buvo siekiama teisėto tikslo, ir galiausiai – ar jis buvo būtinas demokratinėje visuomenėje³⁰⁷. Gintaras Goda proporcingumo principą apibrėžia trijų aspektų visuma: ar taikant kokią nors priemonę gali būti pasiekti tikslai, kurių siekiant buvo nuspręsta taikyti tą priemonę; ar tie patys tikslai negali būti pasiekti, netaikant konkrečios priemonės ar taikant švelnesnes priemones; ar rezultatas, kuris bus pasiektas pritaikius priemonę, bus pakankamai reikšmingas palyginti su suvaržymais, kuriuos turės patirti asmuo, kuriam ta priemonė bus pritaikyta³⁰⁸. Anot Egidijaus Losio, proporcingumo principą galima pavadinti „*sveiko proto jausmu*“, pagal kurį valstybės valdžia gali veikti neperžengdama tiksliai nustatytų ribų, kurios yra būtinos valstybės valdžios teisėtiems tikslams pasiekti³⁰⁹. Taigi, galima spręsti, kad proporcingumas yra vienas reikšmingiausių asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos garantų. Jo ypatinga svarba išryškėja baudžiamojo persekiojimo srityje. Rimos Ažubalytės požiūriu, reglamentuojant bei taikant procesines prievartos priemones, nustatant žmogaus teises ir laisves varžančių prievartos priemonių taikymo pagrįstumą, leistinumą, tapo svarbus ne tik teisėtumo principo reikalavimų besąlygiškas laikymasis (t. y. dėmesys įstatymo nustatytai veiksmo atlikimo tvarkai), bet ir proporcingumo principas, kuris lemia žmogaus teisių suvaržymo apimtį³¹⁰.

Teisinėje literatūroje taip pat akcentuojama, kad įstatymų leidėjo kuriama teisė turi atitikti valstybėje pripažintus teisės principus ir pradus³¹¹. Procesinės taisyklės nustatomos ne tik tam, kad valstybės įgalios institucijos galėtų tinkamai pritaikyti įstatymą ir kaltą asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn³¹² (tokiu būdu priimant teisingą sprendimą³¹³), bet ir tam, kad apsaugotų asmens teisę į privatų gyvenimą ir užkirstų kelią baudžiamąjį procesą vykdančioms subjektams piktnaudžiauti savo įgaliojimais ar elgtis savavališkai, todėl įstatymų leidėjas, reguliuodamas baudžiamojo persekiojimo teisinius santykius, turi siekti nustatyti asmens ir valstybės interesų pusiausvyrą³¹⁴.

306 Kristina Trykhlis, „The principle of proportionality in the jurisprudence of the European Court of Human Rights“, *EU 2020 – Lessons from the past and solutions for the FUTURE* (4) (2020): 151.; Evelyn Ellis, *The Principle of Proportionality in the Laws of Europe* (Oksfordas: Hart Publishing, 1999), 19 - 21.

307 Erika Leonaitė, „Proporcingumo principas ir jo taikymas EŽTT bylose prieš Lietuvą pagal EŽTK 8 straipsnį“, *Teisė* (77) (2010): 115.

308 Gintaras Goda, *supra note*, 6: 23 – 24.

309 Egidijus Losis, „Proporcingumo principas – tarptautinis prievartos priemonių taikymo standartas“, straipsnis knygoje Raimundas Jurka et. al., *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 372 - 376.

310 Rima Ažubalytė, *supra note*, 112: 266.

311 Mary Ann Glendon et al., *supra note*, 41: 27.

312 Gintaras Goda et al., *supra note*, 18: 10.

313 Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančauskienė, *supra note*, 19: 30 - 33.

314 Ramūnas Jurgaitis, *supra note*, 12: 18.

Taigi, atsižvelgiant į valstybės pozityvios ir negatyvios pareigų tamprų tarpusavio santykį, valstybė turi siekti, kad proporcingumo principo implikavimas vyktų teisėkūros procese, t. y. slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių naudojimas baudžiamajame persekiojime turi būti reglamentuojamas taip, kad galėtų užtikrinti realų šio principo įgyvendinimą. Užtikrinus proporcingumo principo įgyvendinimą, šiuo principu privalės vadovautis ir valstybės pareigūnai savo veikloje. Tokiu būdu bus reikšmingai prisidedama prie asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos kriminalinėje žvalgyboje.

1.2.4. Nusikalstamų veikų atskleidimas kaip teisėtas tikslas riboti asmens teisę į privatų gyvenimą

Slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių naudojimas, siekiant atskleisti nusikalstamą veiką tiek EŽTT, tiek nacionalinių teismų praktikoje, pripažįstama proporcinga priemone pastarajam tikslui pasiekti. KŽĮ yra įtvirtinta eilė slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių, kurios iš esmės riboja asmens teisę į privatų gyvenimą. Tad kyla klausimas: kam yra skirta Lietuvoje vykdoma kriminalinė žvalgyba, koks yra jos tikslas? Ir ar šis tikslas yra proporcingas šios konstitucinės asmens teisės varžymui?

Mokslinėje literatūroje rašoma, kad kriminalinės žvalgybos kaip veiklos raida nėra aiškiai apibrėžta³¹⁵, tačiau manoma, kad jos atsiradimą lėmė būtent prognozavimo poreikis ir galimybės tai padaryti dėl augančio kriminalistikos priemonių panaudojimo baudžiamajame procese bei žvalgybos metodų pritaikomumo prognostiniams procesams³¹⁶. Užsienio teisės mokslininkai rašo, kad, pavyzdžiui, Australijoje žvalgyba paremta policinė veikla ir baudžiamasis procesas veikia skirtingose vertybinėse sistemose, kadangi šios veiklos esmė yra suprasti nusikalstamą aplinką ir numatyti kylančias grėsmes, o ne tik fiksuoti įvykusias nusikalstamas veikas ir duomenis apie jas, kaip tai yra daroma baudžiamojo proceso metu³¹⁷. Tuo tarpu kitų valstybių mokslininkai, pavyzdžiui, teigia, kad Lenkijos Respublikoje vykdoma operatyvinė veikla susijusi su informavimu, prevencija, tyrimais ar įrodymais³¹⁸, kad ši veikla sietina su esamais ar būsimais baudžiamojo proceso tikslais ir skirta nusikalstamumo bei kitų teisiškai neigiamai apibrėžtų socialinių reiškinių prevencijai ir kontrolei³¹⁹, kartu pabrėžiant, kad, siekiant kovoti su nusikalstamumu kartu užtikrinti ir asmens teises, kriminalinės

315 Sigutė Stankevičiūtė, *supra note*, 106: 186.

316 David L. Carter, *Law Enforcement Intelligence Operations. Concept, issues, terms*, (Michiganas: Michigan State University, 1990) 23.

317 John Wiliam Coyne, Peter Bell, *The Role of Strategic Intelligence in Law Enforcement* (Londonas: Palgrave Pivot, 2014); John Wiliam Coyne, Peter Bell, „Strategic intelligence in law enforcement: a review“, *Journal of Policing Intelligence and Counter Terrorism Intelligence and Counter Terrorism* (2011) (1): 23-39.

318 Jan Widacki, *Kryminalistyka* (Varšuva: CH Beck, 2016), 172; Adam Taracha, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze aspekty kryminalistyczne*, (Lublinas: Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej, 2006), 25.

319 Tadeusz Hanausek, *Kryminalistyka*, (Varšuva: Zakamycze, 2009), 121.

žvalgybos teisinis reguliavimas turi būti nuolat tobulinamas ir peržiūrimas³²⁰. Antai Slovėnijoje kriminalinę žvalgybą teisės mokslininkai taip pat apibūdina kaip policinę (tiriamąją) veiklą, pasižyminčią organizuotu informacijos gavimu, vertinimu bei analize, siekiant visais lygiais paremti veiksmingas pastangas sumažinti nusikalstamumą, o galutinis šios veiklos rezultatas – informacija apie nusikalstamas veikas, įvykius, vykdytojus, įtariamuosius ir panašiai³²¹.

Nagrinėjant Lietuvos baudžiamojo proceso teisės mokslo šaltinius³²² taip pat pastebėta, kad kriminalinės žvalgybos kaip organizacinės teisinės veiklos atskiri klausimai yra nuolatinių mokslinių tyrimų objektu, tačiau, disertacinio tyrimo autorės nuomone, šios veiklos kompleksinei analizei skiriama per mažai dėmesio. Dalis kriminalinės žvalgybos ir baudžiamojo proceso santykį analizavusių autorių laikėsi pozicijos, kad anksčiau operatyvine veikla vadinta kriminalinė žvalgyba ir baudžiamasis procesas yra atskiros, savarakiškos veiklos: „akivaizdu, kad operatyvinę veiklą su baudžiamuoju procesu bei ikiteisminiu tyrimu, kaip baudžiamojo proceso stadija, kuria prasižada baudžiamasis procesas, sieja toks reiškinys kaip nusikalstama veika, tačiau operatyvinė veikla neapsiriboja nusikalstamų veikų prevencija arba išaiškinimu. Platus operatyvinės veiklos uždavinių sąrašas leidžia pamatyti, kokia plati yra operatyvinės veiklos sritis. Šių uždavinių priskyrimas operatyvinei veiklai lemia ir platų operatyvinės veiklos objektų sąrašą, kuris yra daug platesnis nei ikiteisminio tyrimo arba bendrai baudžiamojo proceso objektų sąrašas“³²³; „<...> šios veiklos formos yra atskiros, nes skiriasi šių veiklų tikslai, uždaviniai, veiklų atlikimo pagrindai, metodai bei rezultatai, gauti atliekant vieną ar kitą veiklą. Be to, šios skirtingos veiklos formos viena kitos neapima, tačiau, esant tam tikroms sąlygoms bei pagrindams, įmanoma iš vienos

320 Leonīds Makans, „Kriminalistikas un operatīvās darbības teorijas apakšnozare dažī operatīvās darbības procesa optimizācijas aspekti“, *Administratīvā un Kriminālā Justīcija* (2) (2019): 5. Prieiga per internetą: < <https://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/download/4297/4359/6409> >.

321 Damjan Potparič, „The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study“, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 65(4) (2014): 348.

322 Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzkiš, *supra note*, 87: 117 - 125; Petras Tarasevičius, *supra note*, 86: 65 - 75; Petras Tarasevičius, Petras Tarasevičius, *supra note*, 86: 76 - 82; Dovilė Šakalienė, „Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo legitimumas tiriant tarnybinius ir (ar) drausminius nusižengimus“, *Jurisprudencija* (2) (2021): 386-404; Eugenijus Palskys, „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymų raida 1990–1994 metais“, *Kriminalinė justicija: mokslo darbai* (4) (1995): 98; Vladimiras Andrejevas, „Profesionalus operatyvinis tyrimas – ikiteisminio tyrimo garantas“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* (6) (2011): 38; Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42; Stanislovas Liutkevičius, „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis: teoriniai ir praktiniai aspektai“ (pranešimas konferencijoje – diskusijoje „Būti ar nebūti: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“, Vilnius, 2006), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5272&p_d=56516&p_k=1 >.

323 Petras Tarasevičius, *supra note*, 86: 67.

veiklos formos pereiti į kitą³²⁴; esama netgi baudžiamojo proceso skverbimosi į operatyvinę veiklą kritikavusių nuomonių³²⁵. Tuo tarpu kiti autoriai teigia, kad labai svarbi sėkmingos teisėsaugos institucijų veiklos prielaida – kvalifikuota ir teisėta operatyvinė veikla, kadangi būtent ši veikla (kriminalinė žvalgyba) ir yra kriminalinės policijos, kitų nusikaltimus atskleidžiančių ir tiriančių tarnybų veiklos metodologinis pagrindas. Pasak Dainiaus Žilinsko, pasitelkus šią specifinę veiklos rūšį nuo seniausių laikų renkama informacija, be kurios negalėtų būti sėkmingai atskleidžiami ir užkardomi nusikaltimai³²⁶. Rima Ažubalytė³²⁷ pažymi, kad „konstitucinių asmens teisių ribojimo baudžiamojo proceso metu reguliavimui (įskaitant ir kriminalinės žvalgybos tyrimą dėl galimų nusikalstamų veikų) keliama ne tik formos <...>, bet ir turinio <...> reikalavimai“. Remigijaus Merkevičiaus nuomone, tiek BPK, tiek KŽĮ reguliuoja tuos pačius visuomeninius santykius – nusikalstamų veikų tyrimą³²⁸. Kiti gi autoriai teigia, kad kriminalinė žvalgyba – tai viena svarbiausių teisėsaugos institucijų ir kitų specialiųjų tarnybų veikla, kovojant su nusikalstamumu³²⁹, ši veikla nukreipta į duomenų, informacijos bei žinių, susijusių su nusikalstama veikla ir (ar) su ja susijusiomis aplinkybėmis, gavimu, vertinimu ir panaudojimu³³⁰.

Taigi, mokslinės išvalgos patvirtina, kad Lietuvos kriminalinės žvalgybos priemonės, skirtos duomenų rinkimui, ko gero, jeigu yra ne analogiškos, tai tikrai itin panašios į priemones, reglamentuojamas baudžiamojo proceso įstatyme. Sugretinus atitinkamas KŽĮ ir BPK nuostatas matyti, kad KŽĮ 10 straipsnyje įtvirtintas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė savo esme primena BPK 154 straipsnyje numatytą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą bei 148 straipsnyje numatytą pašto siuntos poėmį; KŽĮ 15 straipsnyje numatytas sekimas – BPK 160 straipsnyje įtvirtintą slapta sekimą; KŽĮ 12 straipsnyje numatytas teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas – BPK 158 straipsnyje numatytus savo tapatybės neatskleidžiančius ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus; KŽĮ 13 straipsnyje numatytas nusikalstamos veikos imitavimas – BPK 159 straipsnyje numatytą leidimą atlikti nusikalstamos veikos

324 Artūras Panomariovas, „Slaptų tyrimo veiksmų panaudojimo baudžiamajame procese teisiniai reikalavimai bei žvalgybinių veiklų esmė“ (pranešimas konferencijoje – diskusijoje „Būti ar nebūti: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“, Vilnius, 2006), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5272&p_d=56516&p_k=1 >.

325 Eugenijus Palskys, *supra note*, 322: 98.

326 Dainius Žilinskas, *supra note*, 85: 55.

327 Rima Ažubalytė, *supra note*, 112: 289.

328 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42: 66.

329 Vladas Tumulavičius, „Drošības jautājumi: mūsdienu tendences Lietuvas tiesību aizsardzības sistēmā“, *Socrates* 3(3) (2015): 15-21. Prieiga per internetą: < <https://vb.lka.lt/object/elaba:15775935/> >.

330 Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzkis, „Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problemos“, *Teisės problemos* 2(98) (2019): 98.

imitavimo veiksmus. Tačiau atsižvelgiant į skirtingas teisės mokslo atstovų nuomones, manytina, kad vien šių slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių tarpusavio panašumas nėra pakankamas identifikuoti kriminalinėje žvalgyboje siekiamą tikslą, kas užkerta kelią ir kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo proporcingumo vertinimui. Todėl būtina tiek istoriškai, tiek ir sistemiškai analizuoti kriminalinės žvalgybos tikslo turinį, jo raidą ir kryptis.

Operatyvinės veiklos, dabar vadinamos kriminaline žvalgyba, teisinis reguliavimas prasidėjo anksčiau nei buvo priimtas ir 1992 m. įsigaliojo OVĮ. Iki pirmosios OVĮ redakcijos įsigaliojimo operatyvinė veikla 1990 m. Lietuvoje buvo reglamentuojama tik Lietuvos Respublikos policijos įstatymu. Šią veiklą taip pat reguliavo ir iš sovietmečio paveldėtos slaptos žinybinės instrukcijos, su kuriomis asmenims nebuvo leidžiama susipažinti³³¹. Taigi, 1990 m. redakcijos³³² Policijos įstatymo 20 straipsnis numatė, kad policijos operatyvinė veikla – tai neviešo pobūdžio nusikaltimų prevencijos ir išaiškinimo veiksmai, kurie naudojami rinkti informacijai apie rengiamus ir padarytus nusikaltimus. Atliekant tuos veiksmus, dokumentuojama gaunama medžiaga, vykdoma nusikaltimus padariusiųjų, taip pat be žinios dingusiųjų asmenų paieška, išaiškinami neteisėtų pajamų įgijimo šaltiniai ir būdai. Pagal šį straipsnį policija, vykdydama operatyvinę veiklą, galėjo naudotis specialiąja technika, savanoriška vieša ar slapta piliečių pagalba, taip pat žvalgybinės apklausos, operatyvinio patikrinimo bei apžiūros, sekimo, žvalgybos ir kitais specialiosios kontrolės metodais. Operatyvinės veiklos priemonės, metodus, būdus ir jų taikymo tvarką reglamentavo specialūs Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Prokuratūros parengti bei Vyriausybės patvirtinti norminiai aktai. Operatyvinės veiklos priemonių ir būdų panaudojimą kiekvienu konkrečiu atveju sankcionavo prokuroras, jeigu tai buvo numatyta šio įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje apibrėžtuose norminiuose aktuose. Faktiniai duomenys, gauti panaudojus šiuos metodus ir užfiksuoti techninėmis priemonėmis, baudžiamojo proceso įstatymo nustatyta tvarka galėjo būti įrodymais baudžiamojoje byloje. Policijos operatyvinė veikla buvo vykdoma tik kovos su kriminaliniais nusikaltimais bei jų prevencijos tikslais ir buvo operatyvinių policijos tarnybų išimtinė teisė. Taigi, ką tik atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, operatyvinė veikla buvo skirta išimtinai nusikalstamų veikų tyrimui ir atskleidimui. Tačiau, kaip nurodoma oficialiojoje Konstitucinio Teismo doktrinoje, teisės sistemai yra būdinga tai, kad teisinis reguliavimas (nesvarbu, kokios srities visuomeniniai santykiai yra reguliuojami) nuolat kinta³³³; tam tikrų visuomeninių santykių teisinis reguliavimas, anksčiau buvęs tik epizodinis, fragmentiškas, gali suintensyvėti, anksčiau buvęs nesusistemintas teisinis reguliavimas gali būti susistemintas³³⁴. Puikiu šio reiškinio pavyzdžiu yra ir pačios operatyvinės (kriminalinės

331 Gintaras Goda, *supra note*, 90: 71.

332 Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. Lietuvos aidas. 1990, Nr. 148-0.

333 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta400/content> >.

334 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta486/content> >.

žvalgybos) veiklos reguliavimo pokytis.

Kaip minėta, pradėjus vykdyti operatyvinės veiklos reformą, dar 1992 m. įsigaliojo pirmasis OVĮ³³⁵, kuriame, nors ir nebuvo apibrėžta operatyvinės veiklos sąvoka, buvo apibrėžtas šios veiklos pagrindas – nusikalstama veika ir su ja susijęs asmuo. Tiesa, operatyvinės veiklos sąvoka buvo apibrėžta kitame norminiame akte – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos nutarime³³⁶, nurodžiusiame, kad operatyvinė veikla yra valstybinė teisinė kovos su nusikalstamumu forma, renkant informaciją nusikalstamumo sferoje ir infrastruktūroje, kurią sudarė nusikalstamos veikos, susijusios su prostitucija, narkomanija, valkatavimu, neteisėtomis pajamomis bei nusikaltimus ruošiančių ar padariusių asmenų aktyviais veiksmais neutralizuojant operatyvinę veiklą, infiltruojant nusikalstamų struktūrų narius į teisėsaugos organus. Paskesnėje OVĮ redakcijoje³³⁷, įsigaliojusioje 1997 m., buvo numatyta, kad operatyvinė veikla – tai valstybės įgaliotų institucijų teisinė žvalgybinio ir kontržvalgybinio pobūdžio kovos su nusikalstamumu forma. Šiame įstatyme buvo nustatytas ir operatyvinės veiklos objektų sąrašas, pagal kurį operatyvinės veiklos objektais buvo laikytini rengiami ir padaryti nusikaltimai, juos rengiantys ar padarę asmenys, prostitucija, narkomanija, nusikaltimus rengiančių ar padariusių asmenų aktyvūs veiksmai neutralizuojant operatyvinę veiklą arba įterpiant nusikalstamų struktūrų narius į teisėsaugos, krašto apsaugos ir kitas valstybės valdžios institucijas, kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklą.

Dar vėliau, t. y. 2002 m. – įsigaliojo ir trečioji OVĮ redakcija³³⁸. Šio įstatymo naujovė buvo ta, kad šio įstatymo 5 straipsnyje buvo įtvirtintas operatyvinės veiklos uždavinių sąrašas: nusikaltimų prevencija; nusikaltimų išaiškinimas, taip pat rengiančių, darančių ar padariusių nusikaltimus asmenų nustatymas; asmenų apsauga nuo nusikalstamo poveikio; asmenų, kurie slapstosi nuo kvotos, tardymo ar teismo, taip pat dingusių be žinios asmenų paieška; veikų, keliančių grėsmę valstybės konstitucinei santvarkai, jos nepriklausomybei, ekonominiam saugumui, valstybės gynybinės galios užtikrinimui ar kitiems svarbiems nacionalinio saugumo interesams, prevencija ir išaiškinimas; daiktų, pinigų, vertybinių popierių, kito turto, susijusio su nusikaltimų padarymu, paieška; valstybės paslapčių apsauga; kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklos tyrimas; operatyvinės veiklos subjektų saugumo bei imuniteto užtikrinimas.

Šiomis nuostatomis operatyvinės veiklos (kriminalinės žvalgybos) raida nesustojo. Štai, 2012 m. įvyko, ko gero, reikšmingiausias pokytis operatyvinės veiklos teisiniame reguliavime – buvo priimtas KŽĮ, pakeitęs ne tik operatyvinės veiklos pavadinimą, bet

335 „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.EB5CDDF16A91>.

336 „Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. liepos 15 d. nutarimo dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo įsigaliojimo 3 punkto 1 papunktis“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0EAF9B253797>.

337 „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D8C428743E5F>.

338 „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169652/QjHLvqjDY0>.

iš esmės modifikavęs šios veiklos teisinį reguliavimą. Įsigaliojus KŽĮ, OVĮ 5 straipsnyje numatytus operatyvinės veiklos uždavinius, galima sakyti, „*pasidalijo*“ naujai priimtas KŽĮ bei 2013 m. redakcijos Žvalgybos įstatymas. KŽĮ projekto Aiškinamajame rašte buvo rašoma, kad keičiamu teisiniu reguliavimu siekta teigiamo rezultato – teisėsaugos institucijų nusikalstamų veikų išaiškinimo veiklos atskyrimo nuo žvalgybos ir kontržvalgybos³³⁹. Remiantis tuo, kriminalinei žvalgybai teko nusikalstamų veikų prevencija ir jų išaiškinimas, su nusikalstamomis veikomis susijusių asmenų nustatymas, apsauga nuo nusikalstamo poveikio, tam tikrų asmenų, daiktų ar kito turto paieška bei pačios kriminalinės žvalgybos subjektų saugumo užtikrinimas. Tuo tarpu žvalgybai – žvalgybinės ir kontržvalgybos veiksmai ir priemonės, kuriomis siekiama užkardyti su Lietuvos Respublikos saugumu susijusias rizikas³⁴⁰.

Taigi, diferencijavus operatyvinės veiklos uždavinius ir juos įtvirtinus atskiruose įstatymuose³⁴¹, kurių pirmuosiuose straipsniuose numatyta iš esmės skirtinga jų paskirtis³⁴², bei ženkliai susiaurinus kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašą (kaip vėliau bus matyti, artimą ikiteisminį tyrimą vykdyti įgaliotų institucijų sąrašui), atrodo bus galima identifikuoti ir kriminalinės žvalgybos tikslą. Tačiau pastebėtina, kad dalis aukščiau aptartų mokslininkų nuomonių dėl kriminalinės žvalgybos tikslo teisės mokslo publikacijose buvo išsakytos jau po KŽĮ įsigaliojimo. Tai reiškia, kad net ir atskyrus operatyvinės veiklos uždavinius Lietuvos teisės mokslininkai ir šiandien neturi

339 „Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo projekto ir su šiuo įstatymu susijusių kitų įstatymų pakeitimo projektų“, e-seimas.lrs, žiūrėta 2022 m. kovo 2 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.420722?jfwid=-wwknh83ms> >.

340 Pastaba: KŽĮ 7 straipsnis.

341 Pastaba: kone išsamiausias KŽĮ ir Žvalgybos įstatymo atskyrimas yra išaiškintas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 14 d. kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-654/2024. Šioje nutartyje teismas nurodė: „Žvalgybos įstatymas ir Kriminalinės žvalgybos įstatymas skirtingai apibrėžia žvalgybą bei kontržvalgybą ir kriminalinę žvalgybą atliekančių institucijų veiklą, tikslus ir uždavinius. Žvalgybos įstatymas kalba apie jo įgaliotų institucijų uždavinius prognozuoti ir nustatyti rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, kylančius iš užsienio, prognozuoti, nustatyti ir šalinti rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, kylančius Lietuvos Respublikos viduje ir galinčius turėti reikšmės valstybės suverenitetui, teritorijos neliečiamybei ir vientisumui, konstitucinei santvarkai, valstybės interesams, gynybinei ir ekonominei galiai. Kriminalinės žvalgybos institucijų veikla yra susijusi su kriminalinių nusikaltimų prevencija ir tyrimu, kriminalinius nusikaltimus rengiančių, darančių ar padariusių asmenų paieška. Žiūrint iš šios perspektyvos, kriminalinės žvalgybos veikla visada turi būti susijusi su konkrečiais įvykiais, ji prasideda nuo minimalių, bet konkrečių, duomenų apie galimus nusikaltimus ar juos darančius asmenis. Žvalgybos tikslais duomenys gali būti renkami, nesiejant su konkrečiais įvykiais, o siekiant prognozuoti ir nustatyti pavojus ir grėsmes“.

342 Pastaba: KŽĮ 1 straipsnis numato, jog šis įstatymas nustato teisinius kriminalinės žvalgybos pagrindus ir principus, kriminalinės žvalgybos principus ir uždavinius, kriminalinės žvalgybos subjektų teises ir pareigas, kriminalinės žvalgybos tyrimo atlikimą, asmenų dalyvavimą kriminalinėje žvalgyboje, kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimą, taip pat kriminalinės žvalgybos finansavimą, koordinavimą ir kontrolę. Žvalgybos įstatymo 1 straipsnis nurodo, jog šis įstatymas nustato žvalgybos institucijų veiklos teisinius pagrindus, uždavinius, veiklos sritis ir principus, teises ir pareigas, struktūrą, veiklos kontrolės pagrindus ir būdus, taip pat žvalgybos pareigūnų statusą, tarnybos eigą, tarnybinę atsakomybę, tarnybinį atlyginimą, socialines ir kitas garantijas.

vieningos nuomonės, kam yra skirta kriminalinės žvalgybos veikla. Remigijus Merkevičius atkreipia dėmesį, kad Lietuvos teisės mokslo atstovai plačiau nediskutuoja kriminalinės žvalgybos veiklą reglamentuojančių teisės aktų baudžiamojo proceso teisės šaltinių kontekste³⁴³. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad klausimas, kam iš tiesų yra skirta kriminalinė žvalgyba ir ar ji gali būti išimtinai siejama su nusikalstamos veikos atskleidimu, lieka aktualus iki šiol.

Štai, KŽĮ 2 straipsnio 6 punkte nurodoma, kad kriminalinė žvalgyba – tai jos subjektų veikla renkant, fiksuojant, vertinant ir panaudojant turimą informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus, vykdoma šio įstatymo nustatyta tvarka. Lingvistiiniu metodu analizuojant šią sąvoką, matyti, kad kriminalinės žvalgybos definicija yra pernelyg sudėtinga: reikšmingą faktinį turinį išreiškiančią sąvoką įstatymų leidėjas stengiasi paaiškinti kitomis sąvokomis. Siekiant išgryninti kriminalinės žvalgybos sąvoką, greta šio įstatymo 2 straipsnio 6 dalies, būtina kartu analizuoti ir šio įstatymo 2 straipsnio 8, 10, 12 dalis bei 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 straipsnius, anot kurių turinio, kriminalinė žvalgyba – tai jos subjektų – Vyriausybės nutarimu patvirtintų kriminalinę žvalgybą įgaliotų vykdyti padalinių³⁴⁴ – veikla, kurią vykdydami šių padalinių pareigūnai, taikydami ir naudodami kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus³⁴⁵, renka, fiksuoja, vertina ir panaudoja informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus – galimai rengiamas, daromas ar padarytas nusikalstamas veikas, jas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis, šių asmenų aktyvius veiksmus neutralizuojant kriminalinę žvalgybą, kitus su valstybės nacionaliniu saugumu susijusius įvykius ir asmenis, kai turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įvardytus apysunkius nusikaltimus, arba apie šias veikas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis, taip pat kai pasislepia įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis³⁴⁶.

Vyriausybės nutarime dėl kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo

343 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42: 88.

344 Pastaba: kriminalinę žvalgybą įgalioti vykdyti šių institucijų padaliniai: 1) Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos; 2) Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos; 3) Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybos; 4) Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos; 5) Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Muitinės kriminalinės tarnybos; 6) Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos; 7) Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

345 Pastaba: nagrinėjant KŽĮ įvairiose šio teisės akto normose randami šie informacijos rinkimo būdai: 1) agentūrinė veikla; 2) apklausa; 3) apžiūra; 4) kontrolinis patikrinimas; 5) kontroliuojamasis gabenimas; 6) nusikalstamos veikos imitavimas; 7) pasala; 8) sekimas; 9) slaptoji operacija; 10) teisėsaugos institucijų užduotis; 11) galimybė gauti informaciją iš ūkio subjektų, teikiančių elektroninių ryšių tinklus ir (ar) paslaugas, Lietuvos banko, finansų įmonių ir kredito įstaigų, taip pat iš kitų juridinių asmenų; 12) techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka; 13) slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė; 14) slaptas patekimą į asmens būstą, tarnybines ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones; 15) bei asmenų pagalba kriminalinėje žvalgyboje.

346 Pastaba: KŽĮ 8 straipsnis.

ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo³⁴⁷ numatyta, kad kriminalinę žvalgybą įgalioti vykdyti: Lietuvos policija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Lietuvos Respublikos muitinė, Kalėjų departamentas ir Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnyba. BPK 165 straipsnis numato, kad išteisinį tyrimą atlieka Lietuvos policija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Karo policija, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Lietuvos Respublikos muitinė. Taigi, šešios iš septynių minėtame Vyriausybės nutarime nurodytų institucijų turi teisę vykdyti abu tyrimus. Kitaip tariant, beveik visų kriminalinę žvalgybą įgaliotų vykdyti subjektų viena pagrindinių veiklos sričių yra susijusi su nusikalstamų veikų tyrimu. Detaliau nagrinėjant Vyriausybės nutarimą, pastebima, kad trečiojoje nutarimo dalyje yra patikslintos kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos ribos, taikant kriminalinės žvalgybos veiksmus. Nagrinėjant minėtas nuostatas, matyti, kad visi kriminalinės žvalgybos subjektai kriminalinę žvalgybą gali vykdyti jų kompetencijai priskiriamų nusikalstamų veikų tyrimo apimtyse. Pavyzdžiui, Policijos departamento ir jam pavaldžių policijos įstaigų padaliniais leidžiama vykdyti kriminalinę žvalgybą, siekiant užkardyti rengiamas, tiriant daromas ar padarytas nusikalstamas veikas, Valstybės sienos apsaugos tarnybos padaliniais – užkardant rengiamas, tiriant daromas ar padarytas Valstybės sienos apsaugos tarnybos tarnautojų ir darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas ir t.t.³⁴⁸ Analizuojant kriminalinės žvalgybos subjektų veiklą reguliuojančius teisės aktus, galima pastebėti pasikartojančią tendenciją – normos, detalizuojančios konkrečių institucijų kompetenciją kriminalinėje žvalgyboje, taip pat akcentuoja nusikalstamų veikų tyrimą. Pavyzdžiui, Lietuvos Kriminalinės policijos biuro veiklos nuostatuose nurodyta, kad šios institucijos veiklos tikslas – dalyvauti formuojant ir įgyvendinti Lietuvos policijos veiklos strategiją kriminalinės žvalgybos vykdymo, išteisinio tyrimo atlikimo ir strateginės analizės srityse³⁴⁹, kurio siekiant vykdoma kriminalinė

347 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 108 „Dėl kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo“, Valstybės žinios, 2013, Nr. 16-780.

348 Pastaba: kriminalinę žvalgybą taip pat gali vykdyti: Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos padaliniai – užkardydami rengiamas, tiriant daromas ar padarytas nusikalstamas veikas finansų sistemai, kitas nusikalstamas veikas, susijusias su mokesčiais, įmokomis į Valstybinio socialinio draudimo fondą ir kitus valstybės pinigų fondus, taip pat Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos tarnautojų ir darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas; Muitinės departamento ir Muitinės kriminalinės tarnybos padaliniai – užkardydami rengiamą, tiriant daromą ar padarytą kontrabandą ir kitas su muitinės veikla susijusias nusikalstamas veikas, muitinės tarnautojų ir darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas; Specialiųjų tyrimų tarnybos padaliniais leidžiama vykdyti kriminalinę žvalgybą užkardant rengiamas, tiriant daromas ar padarytas korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, užkardant rengiamas, tiriant daromas ar padarytas Specialiųjų tyrimų tarnybos tarnautojų ir darbuotojų nusikalstamas veikas; Kalėjų departamento ir laisvės atėmimo vietų kriminalinę žvalgybą įgaliotiems vykdyti padaliniais – užkardant rengiamas, tiriant daromas ar padarytas nusikalstamas veikas laisvės atėmimo vietose, taip pat tiriant daromas ar padarytas Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų ar įmonių pareigūnų ar kitų valstybės tarnautojų ir darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas.

349 Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu Nr. 5-V-522 patvirtintų Kriminalinės policijos biuro nuostatų 10 punkto 10.2 papunktis, Valstybės žinios, 2007, Nr. 88-3521.

žvalgyba ir atliekamas ikiteisminis tyrimas³⁵⁰. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos misija – apsaugoti valstybės finansų sistemą, atskleidžiant nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba savo tikslą įgyvendina vykdydama kriminalinės žvalgybos priemones, atskleisdama nusikalstamas veikas ir atlikdama jų ikiteisminį tyrimą³⁵¹. Muitinės kriminalinės tarnybos nuostatuose nurodyta, kad vienas šios institucijos uždavinių – vykdyti kriminalinę žvalgybą su muitinės veikla susijusių nusikalstamų veikų faktams išaiškinti³⁵². Lietuvos kalėjimų tarnybos oficialioje internetinėje svetainėje detalai aptariama Kriminalinės žvalgybos analizės skyriaus veiklos specifiška³⁵³, pagal kompetenciją dalyvauja ikiteisminiuose ir kriminalinės žvalgybos tyrimuose, naudojant kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus ir technines priemones. Kriminalinės žvalgybos subjektų bei jų veiklos reguliavimo analizė rodo, kad iš esmės kriminalinės žvalgybos subjektai kriminalinę žvalgybą vykdo siekdami atskleisti nusikalstamas veikas bei nustatyti su jomis susijusius asmenis.

Išvadą, kad kriminalinė žvalgyba yra skirta nusikalstamų veikų atskleidimui, suponuoja ir tarp teisėsaugos institucijų³⁵⁴ dar 2009 m. sudarytas Sukčiavimo baudžiamojo persekiojimo stiprinimo Lietuvoje planas,³⁵⁵ kuriame rašoma, kad „<...> operatyvinės veiklos subjektų vadovai nepakankamai kontroliuoja, kad operatyvinis tyrimas ar atskiri operatyviniai veiksmai būtų nutraukti, kai nustatomi nusikalstamos veikos sudėties požymiai ar nepasitvirtina informacija apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikaltimą. Neretai operatyvinė veikla vykdoma pernelyg ilgai, kol nusprendžiama pradėti ikiteisminį tyrimą ir apie tai pranešti prokurorui“. Nors šioje disertacinio tyrimo dalyje neanalizuojama, kada vykdant kriminalinę žvalgybą atsiranda pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą, nurodyta citata leidžia teigti, kad kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas yra tarpusavyje glaudžiai susiję, kadangi šių abiejų veiklų metu siekiama to

350 Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu Nr. 5-V-522 patvirtintų Kriminalinės policijos biuro nuostatų 11 punkto 11.1 papunktis, Valstybės žinios, 2007, Nr. 88-3521.

351 Finansinių nusikaltimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, „Misija ir vertybės“, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: <https://fntt.lrv.lt/lt/apie-mus/misija-ir-vertybes/>.

352 Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 1B-667 patvirtintų Muitinės kriminalinės tarnybos nuostatų 10.2 papunktis, Valstybės žinios 2011, Nr. 153-7244.

353 Lietuvos kalėjimų tarnyba, „Vizija. Misija. Vertybės“, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://kalejimai.lrv.lt/lt/apie-mus/vizija-misija-vertybes/> >.

354 Pastaba: minimo susitarimo dalyviai: Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra, generalinis komisaras, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Muitinės kriminalinė tarnyba bei Valstybinės sienos apsaugos tarnyba.

355 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro, Lietuvos policijos generalinio komisaro, Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus, Muitinės kriminalinės tarnybos direktoriaus, L. E. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado pareigas įsakymas Nr. I-133/5-V-683/2-242/V-82/1R-130/4-620 „Dėl Sukčiavimo baudžiamojo persekiojimo stiprinimo Lietuvoje plano ir jo įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“, paskelbtas institucijos. Prieiga per internetą: < https://stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d7_84_doc_file_1_152011.pdf >.

paties tikslo – nusikalstamos veikos atskleidimo ir su ja susijusio asmens nustatymo.

Šią išvadą patvirtina ir teismų jurisprudencija. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad duomenys apie nusikalstamą veiką gali būti renkami, vadovaujantis KŽĮ nustatyta tvarka³⁵⁶. Kasacinio teismo praktikoje netgi nurodoma, kad Lietuvos teisėje yra įtvirtinta ir kita specifinė nusikalstamų veikų tyrimo teisinė forma – kriminalinė žvalgyba, kurios metu kontroliuojama ir stebima asmens veikla, kontaktai, komunikacija ar daromas kitoks poveikis³⁵⁷. Taip pat pažymima, kad kriminalinės žvalgybos veiksmų paskirtis – turimos informacijos pagrindu rinkti duomenis, būtinus ikiteisminiam tyrimui pradėti, arba, atvirkščiai, informacijai nepasitvirtinus, ikiteisminio tyrimo vykdymo pagrindui paneigti³⁵⁸. Kad visi operatyviniai veiksmai yra skirti baudžiamojo proceso tikslams pasiekti³⁵⁹, o operatyvinės veiklos metu neteisėtais teisėsaugos institucijų pareigūnų veiksmais (ar neveikimu) asmeniui padaryta žala yra prilyginama žalai, padarytai ikiteisminio tyrimo metu³⁶⁰. Naujausia teisminė praktika taip pat liudija, kad kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo metu atliekami veiksmai iš esmės yra skirti tiems patiems tikslams pasiekti³⁶¹; kriminalinės žvalgybos uždaviniai ir pagrindai (KŽĮ 4 ir 8 straipsniai) daugeliu atvejų yra susiję su atitinkamų nusikalstamų veikų išaiškinimu, o tai savaime nuo pat kriminalinės žvalgybos tyrimo pradžios suteikia pagrindą manyti, kad jos metu gauti duomenys gali būti panaudoti baudžiamajame procese³⁶². Kasacinio teismo praktikoje netgi yra išaiškinta, kad kai informacija apie privatų asmens gyvenimą renkama pagal KŽĮ, jos panaudojimui ki-
toje baudžiamojoje byloje *mutatis mutandis* taikytini BPK 162 straipsnio reikalavimai,

356 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 207.

357 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 204.

358 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 14 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-788/2024.

359 Pastaba: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017 nurodoma, jog: „Iš Baudžiamojo proceso kodekso 1 ir 2 straipsnių prasmės išplaukia, kad operatyvinių (kriminalinės žvalgybos) veiksmų laikas turi būti optimalus, t. y. jie turi tęstis lygiai tiek laiko, kiek reikia visiškai atskleisti ir užkardyti nusikalstamą veiką, surinkti įrodymus dėl nusikalstamos veikos padarymo, išaiškinti nusikaltimą padariusius asmenis, kad būtų galima greitai ir efektyviai nubausti kaltininkus“.

360 Pastaba: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. kasacinėje nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-695/2020 nurodoma, jog: „<...> CK 6.272 straipsnyje reglamentuojama civilinė atsakomybė už teisių pažeidimus, padarytus baudžiamojo persekiojimo metu, t. y. siekiant taikyti asmeniui baudžiamąją atsakomybę. Šis procesas yra reglamentuotas įstatymais ir susideda iš ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo. Atliekant ikiteisminį tyrimą šios normos prasme vertinami atitinkamais įstatymais įgaliotų institucijų vieši ar nevieši veiksmai, kuriais siekiama išaiškinti padarytas ar daromas nusikalstamas veikas ir jas darančius asmenis, dėl kurių vėliau pradedamas viešas ikiteisminis tyrimas pagal baudžiamojo proceso įstatymą. Atitinkamai asmens teisių pažeidimai, kurie tokiu atveju yra padaryti operatyvinės veiklos neviešame etape prieš iškeliant baudžiamąją bylą, gali būti vertinami kaip pažeidimai, padaryti ikiteisminiame nusikalstamos veikos tyrime, jeigu jie neatitinka įstatymų ir pažeidžia asmens teises“.

361 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.

362 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 188.

t. y. būtinas aukštesniojo prokuroro sprendimas, kuriuo įvertinamas tokio duomenų panaudojimo proporcingumas ir atitiktis asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos principams³⁶³.

Apibendrinant galima teigti, kad kriminalinė žvalgyba įsiskverbia į baudžiamojo proceso teisinius santykius, kadangi yra skirta padėti surinkti nusikalstamos veikos tyrimui ir nagrinėjimui reikšmės turinčius duomenis. Dėl to, viena vertus, asmens teisės į privatų gyvenimą suvaržymas kriminalinėje žvalgyboje veikos atskleidimo tikslu, yra pateisinamas. Antra vertus, labai svarbu, kad kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas padėtų įgyvendinti proporcingą minėtos asmens teisės apribojimą ir neperžengtų būtinumo demokratinėje visuomenėje ribų.

1.2.5. Apibendrinimas

Sutiktina su mintimi, kad tikrąjį valstybės demokratijos pažangos lygį vargu ar galima nustatyti, kalbant apie ką nors kitą, nei apie žmogaus teises ir jų realią apsaugą valstybėje ir visuomenėje: šiais laikais pagarba žmogaus teisėms yra kiekvienos demokratinės teisinės valstybės pagrindas³⁶⁴. Asmens teisė į privatų gyvenimą yra viena svarbiausių, prigimtinių asmens teisių. Ji apima ne tik asmeninį ir šeimos gyvenimą, bet ir teisėtus lūkesčius į privatumą įvairiose srityse. Ši teisė aiškinama plačiai, atsižvelgiant į technologinę pažangą ir visuomenės pokyčius. Atlikta teisės mokslo šaltinių analizė parodė, kad asmens teisė į privatų gyvenimą nėra absoliuti – ją galima riboti, tačiau tai turi būti vykdoma pagrįstai, kai to reikalauja viešasis interesas ar kitų asmenų teisės. EŽTT ir Lietuvos teisminė praktika pripažįsta, kad asmens teisė į privatų gyvenimą gali būti ribojama, kai asmuo vykdo nusikalstamą veiką. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad asmuo, vykdydamas nusikalstamą veiką, negali tikėtis, kad jo privatus gyvenimas bus gerbiamas ir teisinėmis priemonėmis ginamas taip pat, kaip ir asmenų, kurie laikosi įstatymų, todėl nusikalstamas veikas tiriančios ir tokiu būdu jas užkardyti siekiančios teisėsaugos institucijos turi teisę taikyti tam tikras slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, galinčias neigiamai paveikti asmens teisę į privatų gyvenimą. Įstatymų leidėjas turi užtikrinti, kad į privatų gyvenimą itin įsiterpiančių slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymas būtų proporcingas ir atitiktų teisėsaugos tikslus, kad nebūtų pažeista teisinga pusiausvyra tarp asmens teisės į privatų gyvenimą ir visuomenės poreikio būti apsaugotai nuo nusikalstamų veikų. Tai reiškia, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymas turi būti proporcingas, t. y. bet kokie asmens teisės į privatų gyvenimą ribojimai turi būti būtini, tinkami ir neviršyti to, kas reikalinga siekiant teisėtų tikslų.

Valstybė, siekdama išaiškinti rengiamas, daromas ar jau padarytas nusikalstamas veikas, turi turėti veiksmingą baudžiamojo persekiojimo mechanizmą, kurio sudėtine

363 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 19 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225/2009; 2020 m. spalio 14 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-689/2020.

364 Dovilė Pūraitė - Andrikienė, *Žmogaus teisių apsauga ir gynimas Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme*, (Vilnius: Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas, 2023), 5.

dalimi, be abejo, yra ir slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės. Tačiau nors teisėsaugos institucijų aktyvi veikla ir yra būtina minėtam tikslui pasiekti, svarbu, kad ji netaptų agresyvia ar nehumaniška. Teisėsaugos institucijų veikla negali būti paremta vien rezultatų siekimu bet kokia kaina, valstybės galimybė taikyti procesinę prievartą ir specialiąsias tyrimo priemones turi būti pamatuota³⁶⁵. Todėl tam, kad būtų gerbiamos ir saugomos asmens teisės, nehumaniškas elgesys bet kokios teisėsaugos veiklos metu neturi būti toleruojamas, o teisėsaugos veikla turi būti ne tik teisėta, žiūrint formaliai, tačiau nežeminanti ir žmogiška³⁶⁶. Baudžiamasis persekiojimas turi kiek įmanoma (ir kiek tai leidžia jo specifinė paskirtis) prisidėti prie teisinės santarvės atkūrimo visuomenėje, o tai būtent lemia humaniškumo, teisingumo bei kitų konstitucinių principų reikalavimų įgyvendinimas baudžiamųjų bylų procese³⁶⁷. Slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymas asmens atžvilgiu turi būti kuo mažiau ribojantis asmens teisę į privatų gyvenimą, tačiau vis tiek pakankamai veiksmingas. Taigi, proporcingumo principas nėra tik teorinė sąvoka – tai praktinis įrankis, padedantis užtikrinti, kad intensyviai į asmens privatų gyvenimą įsiterpiančios valstybės veiksmai nepažeistų pagrindinių asmens teisių ir būtų taikomi tik tinkamais ir būtinais atvejais.

Proporcingumo reikšmė ypač išryškėja analizuojant kriminalinės žvalgybos veiklą, kuri dėl savo specifikos kelia sudėtingus teisės į privatų gyvenimą ribojimo klausimus. Tai paskatino Lietuvos teisės mokslo bendruomenę plačiau analizuoti kriminalinės žvalgybos vietą baudžiamajame procese ir jos santykį su ikiteisminiu tyrimu. Mokslininkų nuomonės dėl kriminalinės žvalgybos ir baudžiamojo proceso, tiek imant dėmę jį visą, tiek jį siaurinant iki ikiteisminio tyrimo stadijos, per pastaruosius daugiau nei 30 metų laipsniškai kito, tačiau šis pokytis nebuvo nuoseklus. Tiek kriminalinės žvalgybos mokslinių tyrimų pradžioje, tiek šiam metui aktualiose mokslinėse publikacijose išlieka priešingos nuomonės dėl kriminalinės žvalgybos paskirties ir jos atskirties arba sąsajos su pagal BPK vykdomu ikiteisminiu tyrimu. Vis dar nerandama vieningo atsakymo į klausimą, ar kriminalinė žvalgyba patenka į baudžiamojo persekiojimo sritį.

Disertacinio tyrimo autorės nuomone, Lietuvoje vykdoma kriminalinė žvalgyba yra skirta nusikalstamų veikų atskleidimui, taip pat duomenų, reikšmingų baudžiamajam persekiojimui, surinkimui. Tai – veikla, kurios metu identifikuojami galimai nusikalstamas veikas įvykdę asmenys, renkami duomenys apie galimai padarytas nusikalstamas veikas ir sudaromos teisinės prielaidos pradėti ikiteisminį tyrimą. Taigi, nors kriminalinės žvalgybos veikla yra reglamentuojama atskirame įstatyme, tarp kriminalinės žvalgybos ir pagal BPK vykdomo ikiteisminio tyrimo egzistuoja glaudus praktinis ryšys – kriminalinės žvalgybos duomenys naudojami tiek ikiteisminiame tyrime, tiek vėlesnėse baudžiamojo proceso stadijose ir galiausiai – neretai tampa baudžiamosios atsakomybės realizavimo priemone (kriminalinės žvalgybos metu surinkti

365 Laurynas Pakštaitis, *supra note*, 60: 98.

366 *Ibid.*, 60 - 90.

367 Agnė Baranskaitė, „Humanizmo principas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės instituto istorinės raidos kontekste“, *Socialinių mokslų studijos* 4(4) (2009): 181.

duomenys neretai pripažįstami įrodymais baudžiamojoje byloje). Dėl šios priežasties asmens teisės į privatų gyvenimą garantijos ir jų užtikrinimo principai tiek kriminalinėje žvalgyboje, tiek baudžiamajame procese turi būti suderinti.

2. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS TEISINIO REGULIAVIMO PROPORCINGUMO PROBLEMOS SĄVEIKOJE SU BAUDŽIAMOJU PROCESU

2.1. Kriminalinės žvalgybos ir baudžiamojo proceso teisinio reguliavimo suderinamumo klausimai

„Tiek turime teisinės valstybės, kiek turime realios pagarbos žmogaus teisėms“,³⁶⁸ – šiomis prof. Alfonso Vaišvilos mintimis, ko gero, taikliausia pradėti šio skyriaus klausimų analizę, leisančią atsakyti, ar KŽĮ ir BPK nuostatos tarpusavyje organiškai dera, ar jos sukuria pridėtinę vertę teisėtų lūkesčių įgyvendinimo kontekste. EŽTT praktikoje pabrėžiama, kad asmens pasitikėjimas valstybe ir jos institucijomis yra teisėtų lūkesčių apsaugos pagrindas³⁶⁹. Konstitucinis Teismas oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje taip pat akcentuoja, kad valstybė turi siekti laiduoti asmens pasitikėjimą savo valstybe ir teise, o tai daroma, be kita ko, užtikrinant teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, pasireiškiantį darniu teisiniu reguliavimu³⁷⁰, pavyzdžiui, kai vengiama teisės aktuose nustatyti taisykles, vienu metu skirtingai reguliuojančias tuos pačius visuomeninius santykius³⁷¹. Anot Konstitucinio Teismo, keičiant kodifikuotos sistemos elementus daroma įtaka visos sistemos funkcionavimui³⁷², todėl, teisiškai vertinant baudžiamąjį persekiojimą reguliuojančias teisės normas, turėtų būti atsižvelgiama į jų santykį ne tik su Konstitucija, bet ir su BPK įtvirtinta baudžiamojo proceso sistema. Pagrindinis baudžiamojo proceso šaltinis yra aukščiausiosios įstatymų leidžiamosios valdžios paskelbtas kodifikuotas teisės aktas – kodeksas³⁷³. Tokiai nuomonei antrina ir Lietuvos teisės mokslininkai, kurie, remdamiesi BPK 4 straipsnio 1 ir 2 dalimis, reglamentuojančiomis, kad baudžiamojo proceso tvarką nustato proceso veiksmų atlikimo metu galiojantis BPK ir, nepaisant to, kur buvo padaryta nusikalstama veika, baudžiamasis procesas Lietuvos Respublikos teritorijoje vyksta pagal šio kodekso normas, teigia, kad BPK turėtų turėti prioritetą prieš kitus Lietuvos Respublikos įstatymus³⁷⁴ ir kad esant šio kodekso ir kitų įstatymų normų kolizijai pirmenybė turėtų būti teikiama būtent kodeksui (tapačios nuomonės laikomasi ir tuo atveju, kai tą pačią situaciją reguliuoja

368 Alfonsas Vaišvila, *supra note*, 38: 437.

369 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gegužės 14 d. sprendimas byloje N. K. M. prieš Vengriją, peticijos Nr. 66529/11. Prieiga per internetą: < [370 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta327/content> >.](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22itemid%22:[%22001-119704%22]}> .</p></div><div data-bbox=)

371 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 170.

372 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta351/content> >.

373 Mary Ann Glendon et al., *supra note*, 41: 31 - 41.

374 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42: 314.

specialieji įstatymai ir BPK³⁷⁵).

Kaip jau minėta, Lietuvoje vykdoma kriminalinė žvalgyba, be kita ko, skirta surinkti nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti reikšmės turinčius duomenis, arba, kitaip tariant, nusikalstamų veikų atskleidimui. To paties tikslo siekiama ir pagal BPK vykdomo ikiteisminio tyrimo metu. Disertacinio tyrimo kontekste ši aplinkybė svarbi tuo, kad nusikalstamos veikos atskleidimo procesas turi būti darnus, nepaisant to, kurio įstatymo pagrindu jis būtų vykdomas. Kasacinio Teismo praktika rodo, kad teisės taikymo procese kriminalinės žvalgybos metu vykdoma veikla yra vertinama BPK nustatytų standartų kontekste. Pavyzdžiui, vienoje nutarčių³⁷⁶ Kasacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija išaiškino: „<....> atliekant (ikiteisminio – aut. pastaba) tyrimo veiksmus, rašomi protokolai <...> Pagal BPK 96 straipsnio 1 dalies 1 punktą, ikiteisminio tyrimo veiksmų protokolai priskirti prie dokumentų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti <...> būtina, kad protokolai būtų informatyvūs – t. y. juose aiškiai būtų užfiksuota tyrimo veiksmų eiga ir rezultatai, panaudotos techninės priemonės (BPK 179 straipsnio 2 dalis), išsaugoti tyrimo protokolo priedai (BPK 179 straipsnio 5 dalis). Tik laikantis šių reikalavimų kriminalinės žvalgybos veiksmo metu surinkta ir užfiksuota informacija vėliau gali būti patikrinta BPK nustatytais veiksmais ir teismo pripažinta atitinkančia įrodymams keliamus reikalavimus.“ Ši Teismo praktika patvirtina, kad KŽĮ ar poįstatyminiais teisės aktais nesureguliuoti kriminalinės žvalgybos aspektai yra aiškinami remiantis būtent BPK normomis.

KŽĮ ir BPK normų, kiek jos susijusios su slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis, darnos poreikį suponuoja ir kriminalinės žvalgybos teisėkūros pokyčiai, kuriuos analizuojant matyti, kad jie ne kartą atlikti greta keičiant ir BPK nuostatas. Prieš įsigaliojant 2003 m. BPK Lietuvoje buvo rengiami teisės aktų pakeitimai, susiję su šio kodekso įsigaliojimu. Kaip pažymi Remigijus Merkevičius, dalis įvairios teisės galios teisės aktų buvo keičiama natūraliai, lyg ir savaime suprantant to reikmę, tačiau kitos dalies teisės aktų suderinimo pareiga buvo *expressis verbis* įtvirtinta įstatymu. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo³⁷⁷ (toliau – Įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas) 48 straipsnio 3 dalyje įstatymų leidėjas pateikė pasiūlymus generaliniam prokurorui patvirtinti įvairius baudžiamojo proceso

375 Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančkauskienė, *supra note*, 19: 76.

376 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 188.

377 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas, Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4970.

aspektus, susijusius su nusikalstamos veikos tyrimu³⁷⁸. Greta šio pasiūlymo minėto įstatymo 48 straipsnio 2 dalimi įstatymų leidėjas taip pat įpareigojo Vyriausybę ar jos įgaliotą instituciją parengti teisės akto projektą dėl tuomet galiojusio OVĮ ir tuomet naujuoju vadinto BPK nuostatų suderinimo. Sistemiskai analizuojant minėto įstatymo 48 straipsnį, matyti, kad OVĮ ir BPK suderinimo poreikis buvo numatytas šalia teisėsaugos institucijų ar teismų atliekamų procesinio/vadybinio pobūdžio veiksmų ir juos reguliuojančių normų derinimo gretos. Atkreiptinas dėmesys, kad trijų kodeksų įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatyme nebuvo kalbama apie jokių kitų teisės aktų suderinimą su minėtais kodeksais. Taip buvo ne todėl, kad toks derinimas nebuvo būtinas. Įsigaliojus naujiems BK, BPK ir Bausmių vykdymo kodeksui buvo galima priskaičiuoti ne mažiau kaip šimtą įstatymų, kuriuose vartojama terminija neatitiko naujųjų kodeksų. Nemažai tokių įstatymų galioja ir dabar. OVĮ buvo išskirtas manant, kad yra būtinas ne vien tik terminologinis šio įstatymo derinimas su naujais kodeksais, bet kad būtina ir naujai įvertinti operatyvine veikla vadinamų veiksmų atlikimo poreikį, galiojant naujam BPK³⁷⁹.

Be šio Įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo, anksčiau galiojęs OVĮ kartu su BPK keistas dar kelis kartus. 1993 m. tarpusavyje derinant pagal OVĮ sulaikyto asmens sulaikymo terminą su BPK nustatytais terminais³⁸⁰; 2000 m. priimant Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymą³⁸¹ turėjo būti padaryti atitinkami pakeitimai OVĮ bei BPK, įteisinantys Specialiųjų tyrimų tarnybą kaip kvotos bei parengtinio tardymo instituciją ir operatyvinės veiklos subjektą³⁸²; 2002 m. tarpusavyje derintos minėtų teisės aktų nuostatos dėl operatyvinės veiklos subjektų teisės gauti duomenis iš įmonių, įstaigų ir organizacijų operatyvinei veiklai reikalingą informaciją³⁸³; 2012 m. siekiant Lietuvos teisinėje sistemoje įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija,

378 Pastaba: pavyzdžiui, patvirtinti ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarką; proceso dokumentų (blankų) pavyzdžius; proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu rekomendacijas; kardomosiomis priemonėmis (išskyrus suėmimą) nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės tvarkos rekomendacijas; fotografavimo, filmavimo, matavimo, rankų atspaudų, pavyzdžio genetinei daktiloskopijai paėmimo tvarkos rekomendacijas.

379 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42: 321.

380 Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso papildymo“, Valstybės žinios, 1993, Nr. 70-1310.

381 Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 41-1162.

382 Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo projekto aiškinamasis raštas, e-seimas.lrs, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.91565?jfwid=10wshzaaro> >.

383 Aiškinamasis raštas „Dėl telekomunikacijų įstatymo 8, 24, 52 ir 57 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto; Telekomunikacijų įstatymo 6, 24, 26 ir 27 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto; Baudžiamojo proceso kodekso 48, ir 1982 straipsnių pakeitimo bei kodekso papildymo 1983 straipsniu įstatymo projekto; Operatyvinės veiklos įstatymo 7, 10 ir 23 straipsnių pakeitimo bei 24 straipsnio pripažinimas netekusiu galios įstatymo projekto“, e-seimas.lrs, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.193486?jfwid=10wshzaazk> >.

kuria panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR, inicijuoti OVĮ ir BPK pakeitimai, leidžiant naudoti neviešo pobūdžio procesinę prievartos priemonę – elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą bei operatyvinį tyrimą, atliekant visų minėtoje direktyvoje paminėtų nusikalstamų veikų tyrimą ir/ar prevenciją³⁸⁴; 2013 m. KŽĮ įtvirtinta Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų padalinių teisė vykdyti kriminalinę žvalgybą Kalėjimų departamente ir jam pavaldžiose įstaigose bei valstybės įmonėse prie pataisos namų, tokiu būdu sudarant sąlygas ne tik veiksmingai vykdyti kriminalinę žvalgybą minėtose įstaigose, bet ir būtinybei taikyti visas BPK numatytas procesines prievartos priemones ikiteisminių tyrimu metu³⁸⁵.

Apibendrinant atkreiptinas ypatingas dėmesys, kad dar 2003 m. teisėkūros srityje buvo pažymėta, kad atsižvelgiant į tai, jog BPK buvo (ir iki šiol yra) numatyta keletas neviešo pobūdžio veiksmų ir panašius veiksmus taip pat reguliavo anuomet OVĮ, buvo (ir iki šiol yra) būtina suderinti šių dviejų teisės aktų reguliavimą, siekiant išvengti šių normų ir atitinkamų BPK normų kolizijos. Šiuo įstatymo projektu taip pat buvo siekta išvengti procesinių ir operatyvinių veiksmų dubliavimosi bei jų priešpriešos³⁸⁶.

Pritariant aukščiau minėtiems argumentams, disertacinio tyrimo autorės nuomone, kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas, patenkantis į specialiojo įstatymo – KŽĮ ir jį įgyvendinančių poįstatyminių teisės aktų apimtį, turi būti nustatomas jį derinant su kodifikuotu teisės aktu: asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos standartai kriminalinėje žvalgyboje turi atitikti BPK įtvirtintus standartus. Įdomu pastebėti, kad nors įstatymas saisto ir patį įstatymų leidėją (dėl ko įstatymų leidėjas negali nevykdyti savo paties priimtų įstatymų ar būti tarsi jų „nepasiekiamas“³⁸⁷, kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo analizės metu atlikus intensyviųjų atvejų atranką ir atrinkus informatyviausius atvejus (detaliai aprašytus šio disertacinio tyrimo 2.2 – 2.4 skyriuose), pastebėta, kad kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas tam tikrais aspektais užtikrina siauresnę asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą nei ji užtikrinama baudžiamojo proceso metu (imant konkrečiai – ikiteisminį tyrimą). Pažymėtina, kad efektyvi

384 Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 60, 95, 151, 151¹, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 100¹, 100², 152¹ ir 252¹ straipsniais ir kodekso priedo papildymo įstatymo projekto, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 9, 154, 186, 280, 283 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso priedo papildymo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“, e-seimas.lrs, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.433465?jfwid=10wshzabx0> >.

385 Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 2, 5, 21 ir 22 pakeitimo įstatymo projekto“, e-seimas.lrs, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.458857?jfwid=10wshzabwz> >.

386 Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 3, 5, 9, 11, 17, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto“, e-seimas.lrs, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.208941?jfwid=10wshzaazl> >.

387 Egidijus Kūris, *supra note*, 41: 42.

teisės raida ir jos taikymas įmanomi tik tada, kai sudėtiniai jos elementai tarpusavyje yra suderinti. Todėl teisės normų vidinis prieštaringumas, jų nesuderinamumas skaldo teisinio reguliavimo sistemiškumą ir taip mažina teisinio reguliavimo veiksmingumą³⁸⁸, kadangi tokiu būdu konkrečioje teisinėje veikloje, šiuo atveju kriminalinėje žvalgyboje, tai neigiamai veikia asmens teisės į privatą gyvenimą užtikrinimą.

2.2. Kriminalinės žvalgybos veiksmų kontrolės spragos: teismo priežiūros ir termino ribojimo klausimai

Atsižvelgiant į tai, kad KŽĮ įtvirtintomis slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis yra itin varžoma asmens teisė į privatą gyvenimą, įstatymų leidėjas privalo siekti šių priemonių naudojimą reglamentuoti taip, kad tai eliminuotų šias priemones naudojančių valstybės pareigūnų savivalės grėsmę ir prievartos proporcingumo stoką. Vienos efektyviausių priemonių šiam uždaviniui įgyvendinti – tai šių priemonių sankcionavimo teisminė kontrolė bei jų taikymo trukmės ribojimas.

Lietuvos konstitucinės justicijos bylose pabrėžiama, kad Konstitucijos 22 straipsnio, įtvirtinančio asmens teisę į privatą gyvenimą, 3 dalies nuostata „*Informacija apie privatą asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą*“, taip pat Konstitucijos 22 straipsnio 4 dalies nuostata „*Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą*“ yra vienos svarbiausių asmens privataus gyvenimo neliečiamybės garantijų. Jomis asmens privatus gyvenimas saugomas nuo valstybės, kitų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų neteisėto kišimosi³⁸⁹. Nagrinėjamu aspektu mokslinėje literatūroje taip pat pastebima, kad valstybės naudojama prievarta negali būti autokratiška ar perteklinė – nei laipsniu, nei laiku³⁹⁰. Būtent baudžiamąsias bylas nagrinėjantys teismai atlieka proporcingumo kontrolę³⁹¹, dėl to teismas turi pareigą įsitikinti, ar yra teisėtas viešojo intereso pagrindas, kurį pateikė valdžios institucija, siekdama pateisinti aptariamą kišimąsi, o tuomet patikrinti, ar laikomasi tinkamumo ir mažiau ribojančių priemonių kriterijų³⁹². Šiai nuomonei pritariama ir moksliniuose šaltiniuose. Marina Gušauskienė nurodo, kad būtent ikiteisminio tyrimo teisėjas atlieka justicijos funkciją ikiteisminiame tyrime – konkrečiu atveju

388 Andrius Nevera, „Tarptautinės teisės ir nacionalinės baudžiamosios teisės santykio problema“, *Jurisprudencija* 21(13) (2001): 122.

389 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 181.

390 Csaba Fenyvesi, „Coercive Conduct in Criminal Procedures“, *Acta Juridica Hungarica* 44(1-2): 98.

391 Vanya Valkadinova, „The principle of proportionality in the application of sanctions and other measures of state coercion according to Bulgarian legislation and European Union law“, *Zbornik Radova Pravnog Fakulteta u Nišu*, 57(79) (2018): 186.

392 Nicolas A. J. Croquet, *The Role and Extent of a Proportionality Analysis in the Judicial Assessment of Human Rights Limitations within International Criminal Proceedings*, (Leidenas: Koninklijke Brill NV, 2015, 33.

konstatuodamas, ar buvo pakankamas pagrindas skirti procesines prievartos priemones³⁹³. Vytauto Kukaičio nuomone, proporcingumo principo erdvėje ikiteisminio tyrimo teisėjo diskrecijai tenka ypač didelis vaidmuo, kadangi būtent jis tikrina, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo veikloje, užtikrinant asmens teises ir laisves, visos asmeniui taikytos procedūros buvo pateisinamos³⁹⁴. Tokiai minčiai pritaria ir Remigijus Merkevičius, nurodydamas, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas savarankiškai vertina ir sprendžia tiek dėl procesines prievartos priemonės skyrimo pagrįstumo, tiek kontroliuoja baudžiamojo persekiojimo institucijų pritaikytos prievartos teisėtumą³⁹⁵.

Nagrinėjama atveju galima teigti, kad asmens privataus gyvenimą ribojančias priemones sankcionuojantis teismas veikia kaip svarbus garantas, apsaugantis asmenį nuo savavališko ar nepagrįsto valstybės institucijų kišimosi į jo asmeninį ir šeimos gyvenimą. Tuo tarpu procesiniai terminai prisideda prie į procesą įtraukto asmens teisių apsaugos: užtikrina įtariamąjį, kaltinamąjį teisių ir interesų apsaugą, kitaip tariant, šis reikalavimas yra baudžiamojo proceso efektyvumo rodiklis ir sąlyga, jis simboli-zuoja kovos su nusikalstamumu efektyvumą ir lemia visuomenės pasitikėjimą teisė-saugos institucijomis ir teisiniu procesu apskritai³⁹⁶. Remiantis tuo, Kasacinio teismo jurisprudencijoje plėtojama teisės taikymo taisyklė, kad, pavyzdžiui, BPK įtvirtinti konkretūs procesinės prievartos priemonės taikymo terminai yra viena iš garantijų, kad nebūtų piktnaudžiuojama šia priemone ir taip nepagrįstai suvaržoma asmens teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą³⁹⁷.

Atlikus kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo analizę intensyviųjų atvejų at-rankos metodu, pastebėta, kad kriminalinėje žvalgyboje, priešingai nei ikiteisminia-me tyrime, teismų kontrolės diskrecija slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimo procese yra perleista kitiems subjektams, maža to, pritariant ir pačių motyvų perrašinėjimui, o tam tikros kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo prie-monės, priešingai nei BPK numatytos slapto pobūdžio procesinės prievartos priemonės, gali būti vykdomos neribotą laiką. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, visa tai lemia kriminalinės žvalgybos teisinės kontrolės trūkumą, išbalansuojantį asmens teisės į privataus gyvenimą apsaugos garantijų darną kriminalinėje žvalgyboje su BPK įtvirtintomis garantijomis.

393 Marina Gušauskienė, „Ikiteisminio tyrimo teisėjas - žmogaus teisių garantas“, *Jurisprudencija* 54(49) (2004): 130.

394 Vytautas Kukaitis, „Ikiteisminio tyrimo teisėjo procesinis subjektiškumas atskirų baudžiamojo proceso principų perspektyvoje“, *Teisė* (73) (2009): 115.

395 Remigijus Merkevičius, „Ikiteisminio tyrimo teisėjo teisė kontroliuoti žmogaus pripažinimą įtariamuo-ju“, *Teisė* (57) (2005): 119.

396 Raimundas Jurka, Rima Ažubalytė, Marina Gušauskienė ir Artūras Panomariovas, *Baudžiamojo proce-so principai*, (Vilnius: Eugrimas, 2009), 194.

397 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 210.

2.2.1. Kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo teisinis reglamentavimas

2.2.1.1. Sankcionavimo be išankstinės teisminės kontrolės atvejai

Lietuvos teismų praktikoje akcentuojama, kad būtent ikiteisminio tyrimo teisėjas, priimdamas nutartį leisti taikyti procesines prievartos priemones, patikrina, ar yra faktinis pagrindas jas taikyti³⁹⁸. Tuo tarpu kriminalinėje žvalgyboje tam tikrais atvejais tokios kontrolės nepakanka.

Pagal KŽĮ 15 straipsnį, sekimą iki trijų dienų terminui sankcionuoja kriminalinės žvalgybos subjekto vadovas arba įgaliotas vadovo pavaduotojas, sekimą nuo trijų dienų iki trijų mėnesių sankcionuoja prokuroras, o sekimą nuo trijų iki dvylikos mėnesių sankcionuoja teisėjas (tiesa, šio įstatymo 15 straipsnio 5 dalyje napatikslinama, kurios instancijos teismo teisėjas atlieka šį procesinį veiksmą). Tuo tarpu, slaptą sekimą pagal BPK 160 straipsnio 1 dalį visais atvejais, nepaisant šios procesinės prievartos priemonės taikymo termino, sankcionuoja tik apylinkės teismo teisėjas. Tai reiškia, kad sekimas iki 3 mėnesių kriminalinėje žvalgyboje gali būti sankcionuojamas neatliekant teisminės kontrolės.

KŽĮ 12 straipsnis reguliuoja teisėsaugos institucijos užduoties vykdymą, o BPK 158 straipsnis – savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus. Taigi, nors BPK 158 straipsnio pavadinime ir nurodomas specialus veiksmų atlikimo subjektas – ikiteisminio tyrimo pareigūnas, tačiau šio straipsnio 6 dalis nurodo, kad šiuos veiksmus ypatingais atvejais gali atlikti ir ne ikiteisminio tyrimo pareigūnai. Todėl aptariamoms duomenų rinkimo priemonėms savo prigimtimi laikytinos tapačiomis. BPK 158 straipsnio 2 dalis nurodo, kad savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai leidžiami ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi. KŽĮ 12 straipsnio 1 dalis nurodo, kad teisėsaugos institucijos užduotį motyvuota nutartimi sankcionuoja apygardų teismų pirmininkai ar jų įgalioti teisėjai, o neatidėliotinais atvejais – prokuroras (pastarojo sprendimas vėliau patikrinamas minėto teisėjo). Taigi, lyg ir susidaro įspūdis, kad šią duomenų rinkimo priemonę kriminalinėje žvalgyboje sankcionuoja minėto teismo teisėjai, tačiau šio straipsnio 10 dalyje patikslinama, kad teisėsaugos institucijos užduotis gali būti atliekama be prokuroro ar teisėjo sankcijos, kai kriminalinės žvalgybos slaptasis dalyvis neatlieka nusikalstamų veikų ir (ar) kitų teisės pažeidimų. Tai reiškia, kad bendruoju atveju teisėsaugos institucijos užduotis gali būti vykdoma vien kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo sprendimu. Ir tik tuo atveju, jei atliekant teisėsaugos institucijų užduotį bus kartu ir imituojama nusikalstama veika, yra būtina gauti apygardos teismo pirmininko ar jo įgalioto teisėjo leidimą. Taigi, aptariamai duomenų rinkimo priemonei pagal KŽĮ (jei kartu nėra atliekamas nusikalstamos veikos imitavimas) reikalingas iš

³⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013.

esmės tik paties kriminalinės žvalgybos subjekto sprendimas.

KŽĮ 13 straipsnis reglamentuoja nusikalstamos veikos imitavimą. Identišką priemonę – leidimą atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus – numato ir BPK 159 straipsnis. Pagal šio kodekso 159 straipsnio 2 dalį šiuos veiksmus sankcionuoja ikiteisminio tyrimo teisėjas. Tuo tarpu nusikalstamos veikos imitavimas pagal KŽĮ 13 straipsnio 1 dalį galimas vien tik prokuroro nutarimu. Taigi, sankcionuojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonę pagal minėtą KŽĮ normą, taip pat yra išvengiama teisminės kontrolės³⁹⁹.

Atliekant kriminalinės žvalgybos slaptųjų veiksmų sankcionavimo analizę, negalima ignoruoti to, kad pagal susiformavusią Lietuvos teismų praktiką ši kontrolė neretai yra atliekama baudžiamosios bylos, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis nagrinėjimo teisme metu. Teismų praktikoje suformuota pozicija, kad tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos veiksmais įsiterpiama į asmens privatų gyvenimą, pavyzdžiui, slapčiai jį sekant, patenkant į jo būstą, kontroliuojant telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinį, atliekant nusikalstamos veikos imitavimo veiksmus ir panašiai, baudžiamąją bylą nagrinėjančiam teismui yra keliamas reikalavimas patikrinti operatyvinių (taigi, ir kriminalinės žvalgybos) ar procesinių veiksmų pirminio pagrindo teisėtumą. Toks patikrinimas užtikrina, kad šios priemonės nebūtų sankcionuojamos atsitiktinai, nesilaikant nustatytos tvarkos, o asmuo nepatirtų savavališko ir nepagrįsto teisės į privatumą suvaržymo, provokavimo nusikalsti⁴⁰⁰. Taigi, teisminėje praktikoje suformuota taisyklė, kad visų sankcionuojamų KŽĮ numatytų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių teisminė kontrolė

399 Pastaba: Įdomu pažymėti, jog Konstitucinis Teismas 2000 m. gegužės 8 d. nutarime jau yra vertinęs, ar 1997 m. redakcijos OVĮ 11 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta generalinio prokuroro ar jo įgalioto pavaduotojo teisė sankcionuoti nusikalstamos veikos imitacijos modelį neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintai asmens teisei į privatų gyvenimą. Šiame nutarime nagrinėtą teisės klausimą vertinant jau anksčiau minėto (tačiau dvejais metais vėliau priimto) 2002 m. rugsėjo 19 d. Konstitucinio Teismo nutarimo kontekste, atrodytų, kad visais atvejais slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių, kuriomis įsiterpiama į asmens privatų gyvenimą, sankcionavimo procese turėtų dalyvauti teismas. Tačiau aptariamam 2000 m. gegužės 8 d. nutarimu Konstitucinis Teismas sprendė, jog teisinė situacija, kai pagal tuomet galiojusį teisinį reguliavimą teisė sankcionuoti nusikalstamos veikos imitacijos modelį pagal OVĮ buvo generalinio prokuroro ar jo įgalioto pavaduotojo diskrecija, Konstitucijos normų nepažeidė. Tačiau svarbu akcentuoti, jog ši prokuroro teisė oficialiojoje Konstitucinio Teismo doktrinoje vertinta ne analogišką duomenų rinkimo priemonę anuomet reguliavusių OVĮ ir BPK santykyje, tačiau vertinant ar prokuroras, kaip diskreciją nutraukti ikiteisminį tyrimą turintis subjektas, gali kartu turėti diskreciją spręsti dėl slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės sankcionavimo, kai teismo atveju, tokia diskrecija, atsižvelgiant į teisinį reguliavimą, yra nesusiderinama, dėl ko slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės sankcionavęs teismas negali nagrinėti baudžiamosios bylos, kurioje kaltinimas grindžiamas duomenis, gautais naudojant jo paties anksčiau sankcionuotomis slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis. Aptariamame nutarime Konstitucijas Teismas sprendė, jog aplinkybė, kad šią duomenų rinkimo priemonę sankcionuoja ne teismas, o anuomet – generalinis prokuroras, neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintai asmens teisei į privatų gyvenimą. Tad disertaciniame tyrime nagrinėjama problema minėtu Konstitucinio Teismo nutarimu vertinta nebuvo, dėl ko analizuojama problema nestokoja aktualumo ir šiandien.

400 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 210.

vyksta būtent baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme metu.

Tiesa, teismų praktikoje suformuota ir tokia nuostata, kad tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos veiksmus sankcionavo apygardų teismų pirmininkai ar šių teismų baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkai, nagrinėjantis bylą teismas faktinio operatyvinio tyrimo veiksmų atlikimo pagrindo paprastai neturėtų tikrinti⁴⁰¹. Kasacinio teismo praktikoje netgi buvo galima rasti pastebėjimų, kad operatyvinius veiksmus sankcionavus minėtų teismų teisėjams, jų sprendimai *per se* yra laikoma pakankama garantija, kad tokiems operatyviniams veiksmams atlikti buvo įstatyme numatytas pagrindas, todėl reikalavimo papildomai tikrinti šiuos duomenis baudžiamojo proceso įstatymas nenumatė⁴⁰². Ir nors naujausioje Kasacinio teismo praktikoje iki šiol yra pritariama dėl apygardų teismų pirmininkų ar šių teismų baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkų sankcijų didesnio patikimumo, kategoriškų teiginių, kad minėtų teismų teisėjų sankcijos dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymo būtų laikytinos tarsi savaime nekvestionuojamu tokių veiksmų taikymo teisėtumo garantu, pasitaiko vis mažiau. Kita vertus, disertacinio tyrimo autorės nuomone, Lietuvos teismų praktikoje ir šiandien galima įžvelgti tendenciją apygardų teismų pirmininkų ar šių teismų baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkų sankcijas vertinti kaip pakankamai patikimas. Pavyzdžiui, vienoje nutarčių⁴⁰³ Teismas, be kita ko, išaiškino, kad „<...> teisinis pagrindas atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus, nustatytus KŽĮ 10 straipsnyje, yra apygardų teismų pirmininkų ar jų įgaliotų teisėjų motyvuotos nutartys, priimtos pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokių veiksmų atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas <...>. Jei tokioje teismo nutartyje tinkamai nurodytas faktinis pagrindas, kiti minėti dokumentai paprastai neturėtų būti tiriami.“ Sykiu šioje Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad sprendimuose dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo turi būti įvardintas konkretus kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo pagrindas ir baudžiamojoje byloje kilus dėl to abejonių, jos turi būti panaikinamos patikrinant teisėjo nutarties motyvus (*taip pat ir kito subjekto procesinio sprendimo, kuriuo sankcionuotas kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonės taikymas – aut. pastaba*).

Taigi, tais atvejais, kai dėl tam tikrų duomenų atitikties BPK 20 straipsnyje nustatytiems reikalavimams bylos nagrinėjimo teisme dalyviams kyla abejonių (nepaisant to, kurios instancijos teismo teisėjas sankcionavo slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės), nuosprendžio ar kito baigiamojo teismo akto aprašomojoje (motyvuojamojoje) dalyje šios abejonės turi būti išanalizuotos ir padaryta kategoriška išvada,

401 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 30 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-1073/2021; 2020 m. vasario 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-1073/2020; 2011 m. spalio 4 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2011.

402 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 1 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-343/2010.

403 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 11 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161-693/2019.

laikytini duomenys įrodymais ar ne⁴⁰⁴, tuo kartu įvertinant ir taikytos kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonės legitimumą. Taigi, analizuojama ir aptariama teismų praktika lyg ir leidžia teigti, kad baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančio teismo pareiga tikrinti slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių, kuriomis įsiterpiama į asmens privatų gyvenimą, faktinį pagrindą, išsprendžia aptariamo teisinio reguliavimo problemą dėl teisminės kontrolės stokos sankcionuojant KŽĮ 12, 13 ir 15 straipsniuose įtvirtintas duomenų rinkimo priemones. Tačiau tokia pozicija vertintina kritiškai dėl keleto priežasčių.

EŽTT byloje *Roman Zakharov prieš Rusiją*⁴⁰⁵ yra pastebėjęs, kad „*Specialiajame įstatyme, reglamentuojančiame panašaus pobūdžio slapty priemonių taikymą ne baudžiamojo proceso metu, numčius nevienodą tvarką su baudžiamojo proceso įstatymais, įgaliotoms institucijoms yra suteikiama labai plati diskrecija skirti sankcijas galimai nepagrįstais atvejais, kas yra nesuderinama su Konvencija.*“ Nagrinėjamam klausimui aktualiu aspektu Konstitucinis Teismas 2000 m. išsakė bendro pobūdžio nuomonę, kad asmens teisių konstitucinės apsaugos principus labiau atitiktų toks tuomet vykdytos operatyvinės veiklos teisinis reguliavimas, kai pagal OVĮ atliekamų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymas būtų vykdomas su teismo kontrole⁴⁰⁶. Kartu atkreiptinas dėmesys ir į 2002 m. pateiktą Konstitucinio Teismo išaiškinimą⁴⁰⁷, anot kurio, anksčiau galiojusio BPK⁴⁰⁸ 48 straipsnio 1 dalies nuostata „<...> darydamas parengtinį tardymą, tardytojas visus sprendimus dėl tardymo krypties ir dėl tardymo veiksmų atlikimo priima savarankiškai, išskyrus tuos atvejus, kai įstatymas numato, jog turi būti gaunama prokuroro sankcija“ ta apimtimi, kuria nustatyti tardytojo įgaliojimai sprendimus dėl tardymo veiksmų, kuriais įsiterpiama į privatų asmens gyvenimą, priimti be motyvuoto teismo sprendimo, prieštaravo Konstitucijos 22 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Dar daugiau, Lietuvos teismų praktikoje vis dar galima rasti pavienių išaiškinimų, kad tam tikrais atvejais kriminalinės žvalgybos veiksmų teisinis ir faktinis pagrindai neturėtų būti tikrinami. Antai, tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos duomenys panaudoti tik kaip „vada“ pradėti ikiteisminį tyrimą, šiems duomenims paprastai netaikomas reikalavimas patikrinti teisinį (ir faktinį) kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo pagrindą. Anot Kasacinio teismo, pastarieji reikalavimai turi būti taikomi, kai kriminalinės žvalgybos duomenys perkeliama į baudžiamąją bylą ir jais kaip įrodymais

404 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo „Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga“, Teismų praktika, Nr. 27 (2007).

405 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. sausio 5 d. sprendimas byloje Zakharov prieš Rusiją, peticijos Nr. 14881/03. Prieiga per internetą: < [406 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 3.](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-77266%22]}> .</p></div><div data-bbox=)

407 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 181.

408 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, Valstybės žinios, 1961, Nr. 18-148.

grindžiamos byloje įrodinėtinės aplinkybės⁴⁰⁹. Tai sudaro prielaidas formuoti tokiai teisės taikymo praktikai, kad tam tikrais atvejais, ne teismo sankcionuoti kriminalinės žvalgybos veiksmai apskritai išvengia teisminės kontrolės, kadangi ši kontrolė neatsižvelgiama nei veiksmyų sankcionavimo metu, nei jų pagrindu gautus duomenis tiriant baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme metu, nepaisant aplinkybės, kad būtent minėti duomenys tapo pagrindu pradėti asmens baudžiamąjį persekiojimą, pradedant ikiteisminį tyrimą.

Šiuo aspektu atkreiptinas dėmesys, kad minėtu dar 2022 m. kovo 8 d. Seime registruotu KŽĮ pakeitimo įstatymo projektu⁴¹⁰ buvo siūloma keisti minėtų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių reguliavimą, numatant, kad šias priemones sankcionuotų apygardų teismų pirmininkų įgalioti teisėjai pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokio veiksmo atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas. Toks siūlymas, jį sistemškai vertinant su KŽĮ 10, 11 straipsniuose įtvirtintų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimo procesu, laikytinas nuosekliu ir sistemškai suderintu su galiojančiu teisiniu reguliavimu, kadangi analogiškas sankcionavimo modelis jau taikomas ir kitoms duomenų rinkimo priemonėms, kurias sankcionuoja būtent apygardų teismų pirmininkų įgalioti teisėjai.

Remiantis tuo, disertacinio tyrimo autorės nuomone, būtent teisminė kontrolė dar šių kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimo metu, o ne tikrinant jų teisinį ir faktinį pagrindą baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme, ne tik atitiktų formuojamus konstitucinius proporcingumo imperatyvus, bet ir reikšmingai prisidėtų prie realaus siekio išvengti nepagrįsto asmens teisės į privatų gyvenimą suvaržymo ir minimizuotų galimybę asmens atžvilgiu taikyti kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, nesant tam teisinio ir (ar) faktinio pagrindų.

2.2.1.2. Sankcijos motyvų perrašymo problema

Teismų praktikoje nurodoma, kad kriminalinės žvalgybos subjektai, prokurorai, teikdami prašymus (teikimus) dėl slapto pobūdžio kriminalinės žvalgybos priemonių naudojimo, o teismai, priimdami sprendimus sankcionuoti tokių priemonių skyrimą, pratęsti jų taikymą, turi tokius savo sprendimus vertinti pagrįstumo, proporcingumo siekiamam tikslui kontekste⁴¹¹. Tai reiškia, kad priimant šiuos sprendimus turi būti įvertinta, ar yra išlaikoma įstatymų reikalavimus atitinkanti proporcija tarp naudojamų priemonių, siekiant išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir asmens privataus

409 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 18 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-813/2025.

410 Lietuvos Respublikos Seimas, *supra note*, 29. Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-1377, e-seimas.lrs, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d02394529eb311ec9e62f960e3ee1cb67?jfwid=-i9h8ecwld> >.

411 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 210.

gyvenimo neliečiamumo užtikrinimo. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, remiantis minėtomis priežastimis, leidimas atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus turi būti kiek įmanoma tikslesnis, kad proceso dalyviai ir bylą nagrinėjantys teismai galėtų įvertinti tų veiksmų teisėtumą (teisinį pagrindą) ir pagrįstumą (faktinį pagrindą); kad būtų aišku, kokie veiksmai, kur, prieš kokius asmenis, kiek laiko galėjo būti vykdomi⁴¹², todėl nutarties dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo rezoliucinėje dalyje turi būti tiksliai nurodyta sankcionuojamų veiksmų pavadinimas, turinys, apimtis, laikas ir asmuo ar asmenys, prieš kuriuos leidžiama atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus. Sykiu Teismas nepritaria tokiai praktikai, kai teisinis pagrindas atlikti tokius veiksmus pagrindžiamas kitais duomenimis – pažymomis, protokolais ir kitais dokumentais, kuriuose nurodoma, kad tam tikro slaptojo veiksmo atlikimą sankcionavo prokuroras ar teismas nutartimi. Kasacinis teismas taip pat nepritaria praktikai, kai teisinis, pavyzdžiui, operatyvinių veiksmų atlikimo pagrindas patvirtinamas netiesioginiais duomenimis⁴¹³. Netoleruotina ir tai, kai teismas nutarties rezoliucinėje dalyje tik perrašo prokuroro teikimo rezoliucinę dalį ir atitinkamą KŽĮ straipsnį, nenurodydamas, kokie konkretūs veiksmai, priemonės ir kokia apimtimi gali būti vykdomi prieš asmenį⁴¹⁴.

Generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. I-374 patvirtintų Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 10 – 15 straipsniuose nustatytų veiksmų koordinavimo ir teisėtumo kontrolės nuostatų (toliau – Nuostatai) 42 punkte, aptariančiame slapto sekimo sankcionavimą, nurodoma, kad esant būtinybei kriminalinės žvalgybos objektą sekti ilgiau kaip 3 mėnesius, nenaudojant techninių priemonių specialia tvarka, kriminalinės žvalgybos subjekto vadovas ar jo įgaliotas vadovo pavaduotojas prokurorui teikia prašymą. Kartu su prašymu gali būti pateiktas ir prokuroro teikimo apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui projektas.

Vertinant sankcionavimo praktiką, ypač tais atvejais, kai prokuroro teikime iš esmės perrašomi kriminalinės žvalgybos subjekto parengti motyvai, svarbu įvertinti ir objektyvias procedūrines aplinkybes, galinčias lemti tokio formalizuoto sankcionavimo susiformavimą. Viena iš jų – įslaptintos informacijos judėjimo ir administravimo reglamentavimas. Kadangi prašymai dėl slapto pobūdžio priemonių sankcionavimo paprastai grindžiami įslaptinta medžiaga, jų perdavimas ir nagrinėjimas vyksta, laikantis specialių, griežtų ir daugiaetapių procedūrų. Todėl, siekiant įvertinti, ar praktikoje toleruojamas motyvų perrašymas gali būti sąlygotas ir objektyvaus laiko bei procedūrinių apribojimų spaudimo, būtina trumpai aptarti įslaptintos informacijos gabenimo ir administravimo teisinį reglamentavimą.

Įslaptintos informacijos gabenimo tvarką reguliuoja Valstybės ir tarnybos paslapčių

412 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 30 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-180-976/2017.

413 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-557/2012.

414 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 23 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016.

įstatymas, Įslaptintos informacijos administravimo ir išslaptinimo tvarkos aprašas⁴¹⁵ bei Paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos nuostatai⁴¹⁶. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 26 straipsnyje nurodyta, koku būdu turi būti gabenama įslaptinta informacija. Šio straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad įslaptintą informaciją, žymimą slaptumo žyma „*Visiškai slaptai*“, Lietuvos Respublikos teritorijoje turi gabenti ne mažiau kaip du neginkluoti kariniai ar diplomatiniai kurjeriai ar paslapčių subjekto vadovo ar jo įgalioto asmens paskirti asmenys arba šaunamuoju ginklu ginkluotas karinis kurjeris (kurjeriai) ar paslapčių subjekto vadovo ar jo įgalioto asmens paskirtas asmuo (asmenys). Įslaptintos informacijos administravimo ir išslaptinimo tvarkos aprašo IV skyrius reguliuoja įslaptintos informacijos gabenimo ir siuntimo tvarką, V skyrius – įslaptintų dokumentų gavimo tvarką, o VI skyrius – įslaptintų dokumentų tvarkymo tvarką. Pagal Įslaptintos informacijos administravimo ir išslaptinimo tvarkos aprašo IV skyriaus nuostatas, jei įslaptintos informacijos apimtis yra per didelė, kad galėtų būti siunčiama el. būdu, įslaptinti dokumentai ar laikmenos su įslaptintais dokumentais siunčiami nepermatomose pakuotėse, pažymėtose atitinkama slaptumo žyma. Kai įslaptinti dokumentai ar laikmena siunčiami per kurjerius, pildomas siuntų sąrašas. Pagal V skyriaus nuostatas, siuntą priimančias paslapčių subjekto atsakingas asmuo turi patikrinti siuntos rekvizitus bei, kaip minėta anksčiau, pasirašyti atitinkamame žurnale. Po to, priimta siunta su įslaptintais dokumentais yra perduodama registruoti paslapčių subjekto vadovo nustatyta tvarka. Įslaptintus dokumentus registruojantis paslapčių subjekto atsakingas asmuo turi patikrinti, ar gauta siunta neturi jai keliamų reikalavimų trūkumų. Jei jų nėra, atsakingas asmuo registruoja minėtą įslaptintos informacijos siuntą. Užregistruoti gauti įslaptinti dokumentai perduodami paslapčių subjekto vadovui arba paskirstomi paslapčių subjekto vadovo nustatyta tvarka. VI skyriuje numatyta, kad įslaptinti dokumentai perduodami užduočių vykdytojams po to, kai šie pasirašo vykdytojams perduotų įslaptintų dokumentų apskaitos žurnale arba atitinkamame įslaptintų dokumentų registre.

Atsižvelgiant į aptartą įslaptintos informacijos judėjimo reglamentavimą, akivaizdu, kad sankcionavimo procese dalyvaujantys subjektai veikia itin formalizuotoje ir laiko sąnaudų reikalaujančioje aplinkoje. Tai leidžia kelti pagrįstą prielaidą, kad tais atvejais, kai prašymai sankcionuoti slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės pateikiami skubos tvarka, gali būti sudaromos prielaidos formaliam, o ne individualizuotam jų vertinimui. Tokiose situacijose iš anksto parengto teikimo projekto naudojimas ir prokuroro motyvų „perrašymas“ gali tapti ne paviene praktika, bet sistemškai toleruojamu modeliu, leidžiančiu formaliai laikytis procedūros, tačiau realiai susilpninančiu nepriklausomos sankcionavimo kontrolės turinį. Šią prielaidą patvirtina teismų praktikos pavyzdžiai, rodantys, kad praktikoje tokių situacijų pasitaiko.

415 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 820 „Dėl įslaptintos informacijos administravimo ir išslaptinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, 2018, Nr. 13260.

416 *Ibid.*

Pavyzdžiui, Kasacinis teismas vienoje nutarčių⁴¹⁷ nustatė, kad iš bylos duomenų matyti, kad Joniškio rajono apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo 2008 m. balandžio 17 d. nutartimi patenkinus prokuroro prašymą, L. J. buvo leista atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, esant iš jo paties gautam pranešimui apie tai, kad jam siūloma padaryti nusikaltimą, t. y. duoti I. S. kyšį už tai, kad būtų priimtas L. J. palankus sprendimas dėl žemės sklypų naudojimo paskirties pakeitimo. Bylos duomenimis nustatyta, kad ikiteisminis tyrimas šioje byloje buvo pradėtas 2008 m. balandžio 17 d., tą pačią dieną Šiaulių apygardos prokuratūros prokuroras surašė prašymą Joniškio rajono apylinkės teismui priimti nutartį leisti L. J. atlikti nusikalstamos veikos imitavimo veiksmus, o Joniškio rajono apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas tą pačią dieną priėmė nutartį leisti šiam juos atlikti, todėl baudžiamąją bylą kasacine tvarka nagrinėjusiai teisėjų kolegijai kilo abejonių, ar buvo įmanoma per tokį trumpą laiką parengti ir vykdyti visus būtinus nusikalstamos veikos imitavimo veiksmų procesinius dokumentus, juo labiau, kad visa reikalinga bylos medžiaga Joniškio rajono apylinkės teismui buvo išsiųsta tik 2008 m. balandžio 18 d. Dėl to byla buvo perduoda iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Abejonių, ar kai kuriais atvejais įmanoma per itin trumpą laiką tinkamai parengti ir vykdyti visus būtinus slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių procesinius dokumentus, galima rasti ir moksliniuose šaltiniuose. Artūro Panomariovo nuomone, slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės taikymo pagrįstumas konstatuojamas, be kita ko, būtinai nustačius tinkamą šios priemonės taikymo motyvuotumą: procesiniame dokumente turi būti pateikti aiškūs argumentai, pagrindžiantys konkrečios slaptos priemonės būtinumą ir tikslingumą, o šie argumentai turi būti įvertinti pagal neišvengiamumo ir proporcingumo principus. Jei dokumente nėra tinkamos motyvacijos arba jei pateikti argumentai nebuvo patikrinti įstatymų nustatyta tvarka asmens, turinčio įgaliojimus leisti tokių veiksmų taikymą, tai tokie veiksmai laikytini nepagrįstais, o tai sukelia atitinkamas teisines pasekmes⁴¹⁸.

Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys, kad dar 2004 m. Seimo laikinosios komisijos išvadoje⁴¹⁹ buvo pažymėta, kad „<...> tendencija, kai prokuratūros pareigūnai ir teismai tenkina beveik visus operatyvinės veiklos subjektų prašymus sankcionuoti operatyvinius veiksmus, rodo sankcijas duodančių pareigūnų ir teismų formalų požiūrį ir reiklumo bei kontrolės stoką, todėl dažniausiai operatyvinė veikla prieš asmenis vykdoma nepagrįstai ilgą laiką, nepradedamas ikiteisminis tyrimas pagal Baudžiamojo proceso

417 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-361-699/2015.

418 Artūras Panomariovas, *supra note*, 324.

419 Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios komisijos galimam kai kurių teisėsaugos institucijų pareigūnų dalyvavimui politinėje veikloje bei galimiems piktnaudžiavimams vykdant operatyvinę veiklą ir skelbiant operatyvinės veiklos metu surinktą informaciją ištirti 2004 m. rugsėjo 28 d. išvada „Dėl Seimo laikinosios komisijos galimam kai kurių teisėsaugos institucijų pareigūnų dalyvavimui politinėje veikloje bei galimiems piktnaudžiavimams vykdant operatyvinę veiklą ir skelbiant operatyvinės veiklos metu surinktą informaciją ištirti sudarymo“, lrs.lt. Prieiga per internetą: < https://www.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3025&p_d=36923 >.

kodekso reikalavimus.“ Tad, vertinant minėtų Nuostatų 42 punktą, kad su prašymu sankcionuoti kriminalinės žvalgybos veiksmus gali būti pateiktas ir prokuroro teikimo apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui projektas, matyti, kad, viena vertus, tokiu būdu bandoma pagreitinti sankcionavimo procesą. Kita vertus, disertacinio tyrimo autorės nuomone, Nuostatuose *expresis verbis* įtvirtinus galimybę naudotis iš anksto paruoštu sankcijos teikimo apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui projektu, gali būti prisidedama prie tokios sankcionavimo praktikos formavimosi, kai kriminalinės žvalgybos subjekto prašymai dėl slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimo yra tikslingai surašomi ne savalaikiai, t. y. prieš pat sankcionuojamų veiksmų atlikimą. Tokiu būdu „*skubinant*“ sankcionavimo procese dalyvaujantį prokurorą priimti procesinį sprendimą dėl kreipimosi į teisną ir nesuteikiant pakankamai laiko motyvuotai įvertinti prašymo motyvus bei juos savarankiškai išdėstyti teikime dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo. Toleruojant tokią sankcionavimo praktiką, didinama rizika, kad į privatų asmens gyvenimą įsiterpiantys kriminalinės žvalgybos veiksmai bus sankcionuoti be tinkamos sankcionavimo kontrolės, teikimus dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo teikiantiems prokurorams, tik perrašant kriminalinės žvalgybos subjekto teikimo projekte išdėstytus motyvus, tačiau jų nevertinant iš esmės.

2.2.2. Kriminalinės žvalgybos veiksmų trukmės teisinio reglamentavimo vertinimas

KŽĮ 10 straipsnyje įtvirtintas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka. Analogiškus veiksmus reguliuoja BPK 154 straipsnis, nustatantis elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą. Taigi, KŽĮ 10 straipsnis reguliuoja BPK 154 straipsniui analogišką duomenų rinkimo priemonę.

KŽĮ 10 straipsnio 5 dalis, viena vertus, nustato bendrąjį minėtų duomenų rinkimo priemonių taikymo terminą, apribotą trimis mėnesiais, kita vertus, iš karto įtvirtina ir šio termino išimtį, nurodydama, kad šis terminas gali būti pratęstas, bet ne ilgiau nei bendras dvylikos mėnesių laikotarpis ir vėliau įtvirtina dar vieną minėto termino išimtį, nurodydama, kad dvylikos mėnesių terminas gali būti ilgesnis, kai tiriamas labai sunkus ar sunkus nusikaltimas arba kai yra KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 2, 3 ir 4 punktuose numatyti kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindai: kai pasislepia įtariamasis, kaltinamasis arba nuteistasis; dingsta be žinios asmuo; vykdoma asmenų apsauga nuo nusikalstamo poveikio. Esant nors vienai šių aplinkybių, remiantis KŽĮ 10 straipsnio 6 dalimi, aptariamų duomenų rinkimo priemonės taikymo terminas gali būti pratęsimas neribotą kiekį. Tuo tarpu BPK 154 straipsnio 4 dalis numato, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, fiksavimas ir kaupimas gali būti vykdomas tik šešis mėnesius, o esant išimtiniais atvejais, t. y. tiriant sudėtingą ar didesnio masto nusikalstamą veiką, šios priemonės taikymas gali būti pratęsimas vieną kartą trimis mėnesiais, tad maksimalus šios priemonės naudojimo terminas gali trukti tik iki devynių mėnesių. Taigi, matyti, kad KŽĮ atveju asmenų pokalbių turinys nurodytais atvejais gali būti sekamas ir neribotą laiką, kai BPK atveju – maksimaliai

teisių turėtojai, asmenys, kurio teisės apribotos, bei apribojimą taikančių valstybės institucijų elgesys⁴²⁵. Net ir nustačius pagrindą, kuriam esant asmens teisės ribojančių priemonių taikymas gali būti laikomas pateisinamu, nepagrįstai ilgas tokių priemonių taikymas gali pažeisti proporcingumo principą ir lemti asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimą⁴²⁶. Byloje *Szabo ir Vissy prieš Vengriją*⁴²⁷ EŽTT taip pat sukritikavo Vengrijos teisinį reguliavimą, pagal kurį nebuvo galima nustatyti, ar teisės akte slaptų sekimo priemonių taikymo termino atnaujinimas naujam devyniasdešimties dienų laikotarpiui galimas tik vieną kartą ar neribotai. Vadinas, EŽTT praktikoje, aiškinant Konvencijos 8 straipsnį, laikomasi nuostatos, kad tokių priemonių taikymas negali tęstis neribotą laiką, t. y. nacionalinė teisė turi aiškiai apibrėžti tokių priemonių taikymo pabaigą.

Viena vertus, tokiai praktikai pritariama ir Lietuvos teismų praktikoje, nurodant, kad iš BPK 1 ir 2 straipsnių prasmės išplaukia, kad operatyvinių (kriminalinės žvalgybos) veiksmų laikas turi būti optimalus, t. y. jie turi tęstis lygiai tiek laiko, kiek reikia visiškai atskleisti ir užkardyti nusikalstamą veiką, surinkti įrodymus dėl nusikalstamos veikos padarymo, išaiškinti nusikaltimą padariusius asmenis, kad būtų galima greitai ir efektyviai nubausti kaltininkus. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės tikslas yra ginti asmenų teises, laiku užkardyti nusikaltimus, o ne juos skatinti, galima teigti, kad slaptieji veiksmai turi būti tęsiami tol, kol surenkama pakankami įrodymų, leidžiančių patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn. Jie turi būti nutraukiami surinkus pakankami nusikalstamos veikos įrodymų, leidžiančių pradėti ir vykdyti ikiteisminį tyrimą, kad būtų galima būtų perduoti teismui, o kaltininkas būtų greitai ir teisingai nubaustas. Pažymėtina ir tai, kad, nepaisant to, jog teismas, sankcionuodamas operatyvinius veiksmus, privalomai nurodo jų atlikimo laiką, tai visai nereikia, kad teisėsaugos institucijos būtinai turi atlikti slapčius operatyvinius veiksmus iki paskutinės teismo sankcijos galiojimo dienos⁴²⁸. Teismų praktikoje pastebima, kad „...> KŽĮ nereglamentuojama, kiek laiko valstybės institucijos gali vykdyti kriminalinės žvalgybos tyrimą, kokios apimties nusikalstamų veikų atskleidimo gali būti siekiama, nėra nustatyta ir jokie maksimalaus sankcionavimo termino, galimų pratęsimų skaičiaus. Taigi, nereguliuojama pobūdžio žvalgybiniai veiksmai yra teisėti tiek, kiek būtina nusikalstamoms veikoms ir jas darantiems asmenims išaiškinti. Kartu pabrėžtina ir tai, kad tokie

425 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. kovo 16 d. sprendimas byloje Gulijev prieš Lietuvą, peticijos Nr. 10425/03. Prieiga per internetą: < <https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:%5B%22001-90270%22%5D> >; 2007 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje Smirnov prieš Rusiją, peticijos Nr. 71362/01. Prieiga per internetą: < <https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:%5B%22001-80953%22%5D> >.

426 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. sausio 9 d. sprendimas byloje *Forminster Enterprises Limited* prieš Čekijos Respubliką, peticijos Nr. 38238/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22itemid%22:\[%22001-88813%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22itemid%22:[%22001-88813%22]}) >.

427 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Szabo ir Vissy prieš Ven-
griją, peticijos Nr. 37138/14. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%222001-160020%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%222001-160020%22]}) >.

428 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017.

*veiksmai negali tęstis neribotą laiką*⁴²⁹. Kartu akcentuojama, kad ydingas teisinis KŽĮ 10 straipsnio 5 punkto reguliavimas neatleidžia kriminalinės žvalgybos subjektų ir kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonės sankcionuojančių subjektų nuo pareigos įvertinti jos taikymo trukmės pagrįstumą, tikslingumą ir proporcingumą⁴³⁰. Galbūt dėl šios priežasties Kasacinio teismo praktikoje ši teisinė situacija prilyginta teisei spragai, paaiškinant, kad teismo sankcijos reikalaujantys veiksmai negali tęstis begalę laiko. Tokių veiksmų laikas turi būti optimalus – jie turi tęstis tiek laiko, kiek reikia pasiekti tyrimo tikslus. Slapti sankcionuoti tyrimo veiksmai negali būti naudojami tam, kad pasunkintų asmens atsakomybę⁴³¹. Teisinės situacijos, kai per protingą laiką nepasitvirtinus įtarimui dėl nusikalstamos veikos toliau nepagrįstai ilgai atliekama (sankcionuojama) slapta telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolė, iš esmės tikintis (nesant tam rimto pagrindo) gauti informacijos dėl kokios nors kitos nusikalstamos veikos ir taip siekiant pateisinti šios priemonės taikymą, netoleruotinos⁴³². Dėl šių priežasčių teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas duomenimis, gautais atliekant kriminalinę žvalgybą, privalo ne tik patikrinti, ar buvo teisinis ir faktinis pagrindai atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus; ar šie veiksmai atlikti, nepažeidžiant nustatytos tvarkos; ar duomenis, gautus atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą, patvirtina duomenys, gauti BPK nustatytais veiksmais, bet ir įvertinti, ar tyrimo veiksmų trukmė atitinka pagrįstumo, tikslingumo ir proporcingumo reikalavimus⁴³³. Šia praktika bandoma spręsti, kaip yra nurodęs Kasacinis teismas, ydingą KŽĮ 10 straipsnio teisinį reguliavimą. Tačiau tokiu būdu yra sprendžiama tik problemos pasekmė – galimybė minėtą slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonę taikyti nepagrįstai ilgą laiką, tačiau nesprendžiama pati problema – teisinis reguliavimas, palankus tokiai problemai susidaryti.

Analizuojamu klausimu įdomu pastebėti, kad Lietuvos mokslininkų nuomonė šiuo aspektu skiriasi iki šiol. Vieni autoriai tvirtina, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė ilgesnį laiką kelia abejonių asmens teisių apsaugos požiūriu⁴³⁴, kiti – kad asmens teisių apsaugos mechanizmą reikėtų numatyti ne ribojant terminus, bet nustatant institucines saugos galimybes⁴³⁵. Taigi, vieni teisės mokslo atstovai pritaria aptariamo teisinio reguliavimo korekcijai, nustatant maksimalius KŽĮ 10 straipsnyje numatytų duomenų rinkimo priemonių taikymo terminus, kiti pasisako už tokios duomenų rinkimo priemonės taikymo teisėtumo vertinimą baudžiamąsias

429 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 31 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-788/2017.

430 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 404.

431 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 414.

432 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 210.

433 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-8-788/2018.

434 Gintaras Goda, *supra note*, 57; Petras Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 16.

435 Darius Petrošius, *supra note*, 93: 133.

bylas nagrinėjančiuose teismuose *ad hoc*. Visgi, šio tyrimo autorės nuomone, pritartina nuogaštavimams, kad teisės taikymo praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai, pratęsdami kriminalinės žvalgybos veiksmų (priemonių, metodų) taikymą, jų pagrįstumo vertinimą atlieka tik formaliai ir atskirais atvejais teismai nagrinėja bei tenkina prašymus (teikimus), kuriuose nėra pagrindų atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimą⁴³⁶. Štai, Aurelijus Gutauskas netgi nurodė: „<...> *deja, praktikoje dažnai tenka matyti visai kitokį vaizdą, ypač dėl slapto telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolės ir fiksavimo sankcionavimo. Nutartys mažai informatyvios, panašaus turinio ir pasikartojančios. Dažniausiai visais atvejais motyvacija nurodoma vienoda, kad, remiantis pateikta kriminalinės žvalgybos medžiaga, yra pagrindas taikyti specialiąsias technines priemones, siekiant patikrinti minėto asmens dalyvavimą teikime nurodytoje nusikalstamoje veikoje. Be to, bylos duomenys (byloje esami kriminalinės žvalgybos pranešimai) patvirtina, kad jis gali būti susijęs su nusikalstama veika, turinčia sunkių nusikaltimų požymių, kitomis kriminalinės žvalgybos priemonėmis išsiaiškinti visas reikiamas aplinkybes galimybės panaudotos, todėl kaip papildoma tyrimo priemonė skirtinas techninių priemonių panaudojimas specialia Kriminalinės žvalgybos įstatyme numatyta tvarka*“⁴³⁷. Aptartą situaciją vertinant EŽTT praktikos kontekste, pritartina pozicijai, kad būtent įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti KŽĮ 10 straipsnyje įtvirtintų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių maksimalius taikymo terminus, o ne palikti juos vertinti vien baudžiamąsias bylas nagrinėjantiems teismams. Minėtame KŽĮ straipsnyje nustatant maksimalius taikymo terminus kartu būtų ne tik efektyvinama asmens teisės į privatų gyvenimą apsauga, bet ir būtų siekiama kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo suderinamumo su BPK nuostatomis.

2.2.3. Apibendrinimas

KŽĮ ir jį įgyvendinančių teisės aktų normų analizė leidžia teigti, kad kriminalinei žvalgybai būdinga siauresnė teisinė kontrolė, palyginus su BPK nuostatomis: kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimas dalimi vykdomas, išvengiant teisminės kontrolės, o net ir su šia kontrole atliekamas kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimas vykdomas, toleruojant tokias situacijas, kai yra atkartojami sankcijų motyvai; negana to, į asmens privatų gyvenimą kone labiausiai įsiterpianti asmens pokalbių, kitokio susižinojimo ar veiksmų kontrolė (kai nė vienam pokalbio, kitokio susižinojimo ar veiksmų dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma) yra vykdoma neterminuotą laiką.

EŽTT praktikoje akcentuojama, kad bet koks įsikišimas į asmens privatų gyvenimą turi būti griežtai kontroliuojamas nepriklausomo teismo. Būtent teismas turi būti ta institucija, kuri ne tik leidžia taikyti slaptas priemones, bet ir užtikrina, kad jų naudojimas atitiktų teisėtumo, būtinybės ir proporcingumo principus. EŽTT praktikoje taip pat pabrėžiama, kad į asmens privatų gyvenimą itin įsiterpiančių slapto pobūdžio

436 Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzkis, *supra note*, 330: 105

437 Aurelijus Gutauskas, *supra note*, 137: 59.

duomenų rinkimo priemonių taikymo laikotarpis turi būti griežtai ribojamas, siekiant išvengti valstybės pareigūnų piktnaudžiavimo galimybes. Tai reiškia, kad visos minėtos duomenų rinkimo priemonės turi būti taikomos tik laikinai, o jų tęstinumas turi būti periodiškai vertinamas ir kontroliuojamas to paties teismo. Siekiant stiprinti asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą kriminalinėje žvalgyboje, aptariama teisminė kontrolė turėtų būti vykdoma tuo metu, kai yra priimamas sprendimas dėl slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės taikymo, o ne perkeliant šią kontrolės pareigą baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis nagrinėjančio teismo diskrecijai. Kartu derėtų atsisakyti nuostatos, numatančios galimybę kartu su kreipimusi į teismą dėl sankcijos pateikti ir pačios sankcijos projektą. Taip pat svarstyтина КЗЖ numatyti, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės nebūtų vykdomos neterminuotą laiką.

2.3. Kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos tvarkymo ir panaudojimo teisinis reglamentavimas

EŽTT praktikoje akcentuojami bendro pobūdžio imperatyvai, pagal kuriuos labai svarbu turėti aiškus, išsamias taisykles, reglamentuojančias slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių, ar tai būtų telefoninių pokalbių pasiklausymas, slaptas sekimas, ar kiti slaptos žvalgybos duomenų rinkimo atvejai, taikymą, taip pat minimalias apsaugos priemones, susijusias, be kita ko, su tokiu pagrindu gautų duomenų saugojimu, naudojimu, trečiųjų šalių prieiga, duomenų vientisumo ir konfidencialumo išsaugojimu ir jų sunaikinimo procedūromis, taip suteikiant pakankamas garantijas nuo valstybės piktnaudžiavimo ir savavališkumo rizikos⁴³⁸. Byloje *Big Brother Watch ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*⁴³⁹ Teismas akcentavo, kad įstatymas privalo aiškiai numatyti kompetentingai institucijai suteiktų įgaliojimų apimtį bei jų veikimo būdą, kuris būtų aiškus bei apsaugotų asmenis nuo savavališkos kompetentingos institucijos intervencijos.

Atlikus EŽTT praktikos analizę, rasta ir konkretesnių, disertaciniam tyrimui aktualių sprendimų, kuriuose konstatuotas asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimas, nulemtas būtent netinkamo slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių pagrindu gautos informacijos disponavimo teisinio reguliavimo. Pavyzdžiui, byloje *Klass ir kiti prieš Vokietiją*⁴⁴⁰ EŽTT, aptardamas konkrečiai slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis gautos informacijos disponavimo kontrolę, pažymėjo, kad reglamentavimas turi užtikrinti nepriklausomą kontrolę, prižiūrinčią, ar žvalgybos informacija

438 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje *Liberty ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 58243/00. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-87207%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-87207%22]}) >; 1990 m. balandžio 24 d. sprendimas byloje *Kruslin prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 11801/85. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57626%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57626%22]}) >.

439 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje *Big Brother Watch ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 58170/13, 62322/14, 24960/15. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-210077%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-210077%22]}) >.

440 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 296.

lingvistinė prasme, tačiau, atlikus detalesnę šios normos kokybinę analizę, visgi kyla abejonė, kad galiojantis teisinis reguliavimas, kiek jis susijęs su pagal KŽĮ vykdomų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių pagrindu gautos informacijos disponavimu, kai nustatoma, kad gauta kriminalinės žvalgybos informacija apie kriminalinės žvalgybos objektą nepasitvirtino arba kad kriminalinės žvalgybos uždaviniai nebus įgyvendinti, sudaro prielaidas piktnaudžiauti: įgalinant ne tik nenaikinti nusikalstamos veikos atskleidimo tikslais surinktos informacijos, bet ir neribotą laiką ją saugoti kriminalinės žvalgybos informacinėse sistemose bei toleruojant šiose informacinėse sistemose esančios informacijos pakartotinį naudojimą, inicijuojant naujus kriminalinės žvalgybos ir (ar) ikiteisminius tyrimus.

2.3.1. Kriminalinės žvalgybos informacijos tvarkymo procedūrų aiškumo stoka

Naikintinos ir saugotinos kriminalinės žvalgybos informacijos klausimai, viena vertus, yra atskiri, kita vertus – tarpusavyje glaudžiai susiję. Sprendžiant klausimą, kuri informacija turi būti sunaikinta, o kuri gali būti saugoma, yra analizuojama ta pati kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija, tačiau vertinimo kriterijai ir teisiniai pagrindai analizuojamoje KŽĮ 5 straipsnio 7 dalyje skiriasi. Informacijos sunaikinimas – tai ne tik techninis veiksmas, bet ir tam tikros praeities formos „pamiršimo“ aktas, nagrinėjamu atveju sukeliantis konkrečius apčiuopiamus teisinius padarinius. Informacijos išsaugojimas – tai valios aktas tęsti žinojimą, galimai atkurti naratyvą ar netgi įgyvendinti baudžiamąją galią ateityje: saugotiną informaciją panaudojant grindžiant asmens kaltę baudžiamajoje byloje. Todėl šių klausimų kompleksinis nagrinėjimas leidžia ne tik sistemiškai įvertinti informacijos tvarkymo logiką, bet ir šių duomenų tvarkymo procedūros įtaką asmens teisei į privatų gyvenimą.

Kriminalinės žvalgybos informacijos naikinimo aspektu KŽĮ 5 straipsnio 7 dalies pirmame sakinyje numatyta, kad „*Kriminalinės žvalgybos metu ar pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą nustatčius, kad gauta kriminalinės žvalgybos informacija apie kriminalinės žvalgybos objektą nepasitvirtino arba kad kriminalinės žvalgybos uždaviniai nebus įgyvendinti <...> surinkta informacija sunaikinama*“; antrajame sakinyje – „*Jeigu pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą kriminalinės žvalgybos informacija apie kriminalinės žvalgybos objektą nebuvo panaudota <...> kriminalinės žvalgybos tyrimo metu surinkta informacija apie privatų asmens gyvenimą per 3 mėnesius turi būti sunaikinama*“. Nagrinėjant šios normos tekstą lingvistiniu metodu, (kuris moksliniuose šaltiniuose⁴⁴⁸ nurodomas kaip vienas svarbiausių), susidaro įspūdis, kad naikinama tik ta su asmens privačiu gyvenimu susijusi kriminalinės žvalgybos informacija, kuri buvo gauta tik kriminalinės žvalgybos tyrimo metu (nepaliečiant kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos).

448 Giedrė Lastauskienė, „Teisės aiškinimas: kategorijų revizija“ straipsnis knygoje Eglė Bilevičiūtė et. al., *Visuomenės pokyčiai ir teisė: Liber Amicorum Vytautui Šlapkauskui*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2023), 74.

Aptariamu aspektu svarbu patikslinti, kad kriminalinės žvalgybos ir kriminalinės žvalgybos tyrimo sąvokos nėra tapačios. KŽĮ 2 straipsnio 5 dalis numato, kad kriminalinė žvalgyba – tai kriminalinės žvalgybos subjektų veikla renkant, fiksuojant, verbinant ir panaudojant turimą informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus. Tuo tarpu pagal KŽĮ 2 straipsnio 13 dalį, kriminalinės žvalgybos tyrimas – tai organizacinė taktinė kriminalinės žvalgybos forma, kai esant kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindui yra naudojami kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai ir priemonės, siekiant įgyvendinti kriminalinės žvalgybos uždavinius. Šių sąvokų tarpusavio palyginimas leidžia teigti, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas yra siauresnio pobūdžio veikla nei kriminalinė žvalgyba. Kriminalinės žvalgybos tyrimas – tai tam tikra kriminalinės žvalgybos forma. Todėl lieka neaišku, ar vykdant platesniu pobūdžiu pasireiškiančią kriminalinę žvalgybą gauta informacija, susijusi su asmens privačiu gyvenimu, taip pat turi būti sunaikinta per tris mėnesius ar visgi jos naikinimui KŽĮ nėra numatytas joks imperatyvus terminas.

Taigi, jeigu yra aišku, kad bent daliai kriminalinės žvalgybos informacijos, gautos kriminalinės žvalgybos tyrimo metu, yra numatytas jos sunaikinimo terminas (kurio tikslumas analizuojamas paskesniame disertacinio tyrimo poskyryje), vis tik pačios normos formuluotė neleidžia suprasti, kokia informacija privalo būti sunaikinta. KŽĮ 5 straipsnio 7 dalies antrajame sakinyje nurodoma, kad turi būti sunaikinama tik su asmens privačiu gyvenimu susijusi informacija. Kaip matyti iš disertacinio tyrimo 1.2.1 poskyrio, nėra vieningos asmens privataus gyvenimo sampratos (juo labiau – sąvokos), t. y. nei įstatymas, nei teismų praktika neapibrėžia asmens privačiam gyvenimui priskirtinų baigtinio atvejų sąrašo, todėl įprastai klausimą dėl teisinių santykių priskyrimo atitinkamai sferai sprendžia teisėjas, o kriterijus formuoja aukščiausių teismų precedentinė teisė⁴⁴⁹. Autorės Giedrės Lastauskienės nuomone, nors visuotinai deklaruojama, kad teisei yra būdingas sąlyginis normų stabilumas (lyginant jį su kitais reguliatoriais), teisės veikimo socialinis fonas dažnai keičiasi greičiau, negu įstatymų leidėjas spėja leisti naujas normas⁴⁵⁰. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, su greit kintančia kasdienybe sunku suspėti ir Lietuvos teismams prisitaikant prie vis naujai atsirandančių teisiškai reguliuotinių situacijų, todėl visada lieka rizika, kad konkretus atvejis, vertybiškai priskirtinas asmens privataus gyvenimo kategorijai dar nebus įstatymų leidėjo ar teismų praktikos pripažintas susijusiu su asmens privačiu gyvenimu ir kriminalinės žvalgybos subjektas turės teisinį pagrindą tolimesniam jos saugojimui.

Tęsiant toliau, KŽĮ 5 straipsnio 7 dalies ketvirtasis sakinyss suformuluotas taip: *„Kita nepanaudota informacija, esanti nutrauktose kriminalinio tyrimo bylose ar (ir) informacinėse sistemose, saugoma teisės akty, kurie reglamentuoja kriminalinės žvalgybos tyrimo bylų ir duomenų, esančių informacinėse sistemose, saugojimą, naudojimą ir naikinimą, nustatyta tvarka. Surinktos informacijos naikinimo tvarką nustato kriminalinės žvalgybos pagrindinė institucija.“* Teigtina, kad formuluotės *„kitos nepanaudotos informacijos“* turinys nėra aiškus. Dėl to sunku atsakyti ir į klausimą, kokią konkrečią

449 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42: 427 - 428.

450 Giedrė Lastauskienė, *supra note*, 448: 73.

informaciją, surinktą nusikalstamos veikos atskleidimo tikslu, kriminalinės žvalgybos subjektas turi teisę saugoti. Kita vertus, nagrinėjant KŽĮ 5 straipsnio 7 dalies ketvirtąjo sakinio pradžią, matyti, kad „*kita nepanaudota informacija*“ yra laikoma nutrauktuose kriminaliniuose tyrimuose ar (ir) informacinėse sistemose, todėl aptariamą informaciją apibrėžia du objektai: nutrauktas kriminalinis tyrimas ir informacinės sistemos.

„*Nutraukto kriminalinio tyrimo*“ kaip objekto klausimu pastebėtina, kad įstatymų leidėjas KŽĮ 5 straipsnio 7 dalyje įtvirtina likusiame įstatymo tekste nenaudojamą „*kriminalinio tyrimo*“ sąvoką. Tokios sąvokos nerandama ir kituose su kriminaline žvalgyba ar baudžiamuoju procesu susijusiuose teisės aktuose. Todėl svarstyтина, kad tai tik rašymo klaida ir vietoje „*kriminalinio tyrimo*“ termino turėtų būti vartojamas „*kriminalinės žvalgybos tyrimo*“ terminas. Tokiu atveju, pirmąjį objektą analizuojant kartu su KŽĮ 5 straipsnio 7 dalies antruoju sakiniu, galima teigti, kad „*kita nepanaudota informacija*“ yra baigtame kriminalinės žvalgybos tyrime su asmens privačiu gyvenimu nesusijusi informacija.

„*Kitos nepanaudotos informacijos*“ turinio abstraktumas (be jau minėto, tikėtina, rašymo apsirikimo) pasireiškia ir tuo, kad šios informacijos turinys yra tiesiogiai susietas su asmens privataus gyvenimo samprata. Todėl nėra galimybės nustatyti visų atvejų, nepatenkančių į asmens privataus gyvenimo kategoriją. Dėl to negalima nustatyti ir tikslios „*kitos nepanaudotos informacijos*“ apibrėžties. Nėra aišku ir kas sudaro „*kitos nepanaudotos informacijos*“, esančios informacinėse sistemose, turinį. KŽĮ 2 straipsnio 9 dalis įtvirtina „*kriminalinės žvalgybos informacinės sistemos*“ sąvoką, pagal kurią kriminalinės žvalgybos informacinė sistema – tai kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos, susijusios su kriminalinės žvalgybos objektais, tvarkymo priemonė, skirta aprūpinti informacija kriminalinės žvalgybos subjektus. Kriminalinės žvalgybos informacinė sistema naudojama gauti informacijai iš teisės aktų nustatyta tvarka įsteigtų informacinių sistemų, kuriose teisinėmis, organizacinėmis, technologinėmis priemonėmis tvarkomi kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys ir (ar) bet kokio pobūdžio kiti duomenys, įskaitant ir tuos, kurie gaunami naudojant informacines sistemas. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad analizuojamoje įstatymo 5 straipsnio 7 dalyje naudojamas ne „*kriminalinės žvalgybos informacinės sistemos terminas*“, o tiesiog „*informacinės sistemos*“ terminas. Todėl neaišku, kas sudaro „*kitos nepanaudotos informacijos*“, esančios informacinėse sistemose, turinį. Dėl to negalima tiksliai suprasti, kokią nusikalstamos veikos atskleidimo tikslu surinktą informaciją kriminalinės žvalgybos subjektas turi teisę saugoti.

Tęsiant kriminalinės žvalgybos informacijos naikinimo ir saugojimo teisinio reguliavimo analizę, taip pat pastebėta, kad KŽĮ nėra konkrečiai apibrėžti naikintinos, su asmens privačiu gyvenimu susijusios informacijos naikinimo ir „*kitos nepanaudotos informacijos*“ saugojimo terminai. KŽĮ 5 straipsnio 7 dalies antrajame sakinyje nurodoma, kad „*Jeigu pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą kriminalinės žvalgybos informacija apie kriminalinės žvalgybos objektą nebuvo panaudota šio įstatymo 19 straipsnyje nustatyta tvarka, kriminalinės žvalgybos tyrimo metu surinkta informacija apie privatų asmens gyvenimą per 3 mėnesius turi būti sunaikinama*“. Nors įstatymų leidėjas šioje normoje ir įtvirtina konkretų trijų mėnesių terminą, vis tik nėra tiksliai aišku,

nuo kada šis terminas pradedamas skaičiuoti: ar nuo kriminalinės žvalgybos tyrimo pabaigos (tokiu atveju įstatymo 19 straipsnyje numatyti kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo pagrindai būtų apriboti trijų mėnesių, taip pat skaičiuojamų nuo kriminalinės žvalgybos tyrimo pabaigos, naikinamuoju terminu); ar visgi šis terminas skaičiuojamas nuo momento, kada įsitikinama, jog aptariama kriminalinės žvalgybos informacija nebus panaudota įstatymo 19 straipsnyje numatytais atvejais (pastaruoju atveju apskritai būtų neaišku, nuo kada būtų pradedamas skaičiuoti minėtas trijų mėnesių terminas, kadangi dabartinis viešai skelbiamas teisinis reguliavimas nenumato reikalavimo nusprendus, jog kriminalinės žvalgybos informacija nebus panaudota įstatymo 19 straipsnyje numatytais atvejais, priimti procesinį sprendimą, į kurio priėmimo datą atsižvelgus būtų galima skaičiuoti minėtą trijų mėnesių terminą).

Tuo tarpu BPK 161 straipsnio 2 dalis numato, kad nutraukus baudžiamąjį procesą ir suėjus šio kodekso 212 straipsnyje numatytam prokuroro nutarimui nutraukti ikiteisminį tyrimą apskundimo terminui, visa apie privatų asmens gyvenimą surinkta informacija turi būti nedelsiant sunaikinta, surašius atitinkamą aktą. Generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. I-383 patvirtintų rekomendacijų „Dėl kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese“ (toliau – Rekomendacijos dėl kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo) 85 punktas nurodo, kad pagal minėtus BPK straipsnius naikinama ne tik slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų pagrindu gauta informacija, bet ir atlikus kitus tyrimo veiksmus bei pateikta kitų proceso dalyvių ar gauta kitų įstatymų pagrindu. Kodekso 161 straipsnio 3 dalis papildomai patikslina, kad informacija sunaikinama ir tais atvejais, kai nusprendžiama, kad ji ar jos dalis baudžiamajame procese nebus naudojama kaip neturinti su juo ryšio, nors baudžiamasis procesas ir nenutraukiamas. Rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo 86 punkte papildomai nurodoma, kad ikiteisminiam tyrimui reikšmės neturintys garso ir vaizdo įrašai, kurių nėra bendroje laikmenoje su reikšmingais bylai įrašais, prie bylos nepridedami ir vadovaujantis BPK 154 straipsnio 7 dalimi, 158 straipsnio 8 dalimi ar 160 straipsnio 3 dalimi sunaikinimai. Tokios informacijos naikinimo procedūra pradedama iš karto po ikiteisminio tyrimo veiksmo atlikimo. Pavyzdžiui, BPK 160 straipsnio, reguliuojančio slaptą sekimą, 3 dalyje imperatyviai nurodoma, kad slapto sekimo protokole išdėstomi tik tyrimui reikšmingi duomenys. Tyrimui reikšmės neturintys duomenys, kurie nėra bendroje laikmenoje su reikšmingais bylai duomenimis, prie bylos nepridedami ir nedelsiant prokuroro nutarimu sunaikinami surašius atitinkamą aktą. BPK 158 straipsnio, reguliuojančio savo tapatybės neatskleidžiančius ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus, 8 dalyje taip pat imperatyviai nurodoma, kad dėl atliktų veiksmų fakto ikiteisminio tyrimo pareigūno surašytame protokole išdėstomi tik tyrimui reikšmingi duomenys. Tyrimui reikšmės neturintys duomenys, kurie nėra bendroje laikmenoje su reikšmingais bylai duomenimis, prie bylos nepridedami ir nedelsiant prokuroro nutarimu sunaikinami, surašius atitinkamą aktą. BPK 154 straipsnio, reguliuojančio elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą, 8 dalyje nurodoma, kad dėl pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, ar kitos elektroninių

ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolės fakto ikiteisminio tyrimo pareigūno surašytame protokole išdėstomas tik tyrimui reikšmingas duomenų bei garso įrašo turinys. Tyrimui reikšmės neturintys duomenys ir garso įrašai, kurie nėra ben-droje laikmenoje su reikšmingais bylai duomenimis ir įrašais, prie bylos nepridedami ir tuoj pat prokuroro nutarimu sunaikinami, surašius atitinkamą aktą.

Tai leidžia teigti, kad kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas, nors ir numa-to trijų mėnesių su asmens privačiu gyvenimu susijusios informacijos naikinimo ter-miną, leidžia nusikalstamos veikos atskleidimo tikslu, pasinaudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis surinktą informaciją (visgi galinčią net patekti į as-mens privataus gyvenimo kategoriją), saugoti neribotą laiką, kai pagal BPK nutraukus ikiteisminį tyrimą, informacija disponuojantys subjektai privalo nedelsdami sunaikinti visą apie privatų asmens gyvenimą surinktą ikiteisminio tyrimo informaciją.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad nors KŽĮ ir jį įgyvendinantys norminiai aktai to-kios situacijos ir nereguliuoja, galimybė kriminalinės žvalgybos informacinėse siste-mose esančią „*kitą nepanaudotą informaciją*“ saugoti neribotą laiką įgalina šią nusi-kalstamos veikos atskleidimui surinktą informaciją pakartotinai naudoti, inicijuojant tiek naujus kriminalinės žvalgybos tyrimus, tiek vėliau, surinkus papildomų susijusių duomenų, pradėti ikiteisminį tyrimą. Toks laiko prasme aiškiai neapribotas krimina-linės žvalgybos informacijos, galinčios tapti pagrindu ikiteisminio tyrimo pradėjimui, saugojimas ne tik nėra suderinamas su minėtomis BPK 161 straipsnio 2 ir 3 dalimis bei Rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo 85 ir 86 punk-tais, bet ir iš esmės paneigia BK 95 straipsnyje įtvirtintą apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatį bei nėra suderinamas su „*protingos trukmės*“ reikalavimu. Apkalti-namojo nuosprendžio senaties termino paneigimas pasireiškia tuo, kad dabartinis kriminalinės žvalgybos informacijos saugojimo teisinis reguliavimas įgalina tokias situacijas, kad kriminalinės žvalgybos informacija gali būti renkama bei saugoma net kelis dešimtmečius, kol galiausia pradėdamas ikiteisminis tyrimas. Apkaltinamojo nuosprendžio senaties terminas yra siejamas su ikiteisminio tyrimo, o ne kriminali-nės žvalgybos tyrimo pradžia. Dėl to kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo ir saugojimo laikotarpis į apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminą neiši-skaičiuoja. Tuo tarpu „*protingos trukmės*“ reikalavimu baudžiamajame procese siekia-ma užtikrinti, kad kaltinamieji per ilgai nejaustų netikrumo dėl jiems pareikštų bau-džiamųjų kaltinimų⁴⁵¹. EŽTT praktikoje, aptariant protingo baudžiamajo persekioji-mo terminą, nurodoma, kad, viena vertus, baudžiamosiose bylose laikas pradėdamas skaičiuoti nuo momento, kai asmeniui pareiškiami kaltinimai⁴⁵², t. y. nuo momento,

451 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1968 m. birželio 27 d. sprendimas byloje Wemhoff prieš Vo-kietiją, peticijos Nr. 2122/64. Prieiga per internetą: < [452 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. birželio 11 d. sprendimas byloje Tychko prieš Rusiją, peticijos Nr. 56097/07. Prieiga per internetą: < \[98\]\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-155087%22\]}> .</p></div><div data-bbox=\)](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57595%22]}> .</p></div><div data-bbox=)

kai tai „*smarkiai paveikia*“ kaltinamojo padėtį⁴⁵³. Tačiau reikia pažymėti, kad šio teismo praktikoje pritariama pozicijai, kad laiko skaičiavimas gali prasidėti anksčiau nei byla perduodama teismui, pavyzdžiui, nuo arešto⁴⁵⁴ arba ikiteisminio tyrimo pradžios (jos nesiejant su pranešimo apie įtarimą įteikimo momentu)⁴⁵⁵.

Atžvelgiant į tai, kad kriminalinės žvalgybos metu siekiama to paties tikslo, kaip ir ikiteisminio tyrimo metu – surinkti duomenis, turinčius reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui ir nagrinėjimui, bei į tai, kad KŽĮ įtvirtintos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės yra kone tapačios BPK įtvirtintoms slapto pobūdžio prievartos priemonėms, šio tyrimo autorės nuomone, taikant asmeniui minėtas duomenų rinkimo priemones pagal KŽĮ toks asmuo yra „*smarkiai paveikiamas*“, kadangi tuo metu yra pradedama riboti jo teisė į privatų gyvenimą. Todėl „*kitos nepanaudotos informacijos*“ neribotas saugojimas ir galimybė šią informaciją pakartotinai panaudoti, inicijuojant baudžiamąjį persekiojimą, daro neigiamą įtaką asmens teisei į privatų gyvenimą.

2.3.2. Išorinės kontrolės mechanizmų pakankamumas, tvarkant kriminalinės žvalgybos informaciją

Kaip minėta, KŽĮ 5 straipsnio 7 dalyje įtvirtintina nuostata, kad „*surinktos informacijos naikinimo tvarką nustato kriminalinės žvalgybos pagrindinė institucija*“. KŽĮ 6 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta kriminalinės žvalgybos subjekto teisė steigti ir tvarkyti kriminalinės žvalgybos informacinę sistemą. Jokie kiti viešai skelbiami teisės aktai minėtos kriminalinės žvalgybos informacinės sistemos tvarkymo neregulamentuoja. Taigi, šios sistemos priežiūra bei duomenų joje tvarkymas yra suteiktas išimtinai paties kriminalinės žvalgybos subjekto prerogatyvai. Tuo tarpu pagal BPK atliekamo ikiteisminio tyrimo metu ikiteisminio tyrimo duomenys yra tvarkomi viešai paskelbtais teisės aktais⁴⁵⁶ reguliuojamoje Integruotoje baudžiamojo proceso informacinėje sistemoje (IBPS), kuria naudojasi ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnai, prokuroras, teismai. Tuo tarpu prieigą prie kriminalinės žvalgybos informacinės sistemos, kiek tai matyti iš KŽĮ, turi tik pats kriminalinės žvalgybos subjektas.

Šią išvadą patvirtina ir dar 2016 m. Seime atlikto parlamentinio tyrimo dėl

453 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1982 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Eckle prieš Vokietiją, peticijos Nr. 8130/78. Prieiga per internetą: < <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-57476%22> >.

454 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *op. cit.*

455 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1971 m. liepos 16 d. sprendimas byloje Ringeisen prieš Austriją, peticijos Nr. 2614/65. Prieiga per internetą: < <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-57565%22> >.

456 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro ir Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus įsakymas Nr. 1V-702/I-294/6P-101-(1.1) „Dėl integruotos baudžiamojo proceso informacinės sistemos įsteigimo ir jos nuostatų patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012, Nr. 115-5846; Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 1V-718 „Dėl Integruotos baudžiamojo proceso informacinės sistemos elektroninių paslaugų portalo teikimo taisyklių patvirtinimo“, TAR, 2021, Nr. 2021-19239.

kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos panaudojimo ir saugojimo išvadoje⁴⁵⁷ (toliau – Išvada) pateikiami kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų atstovų paaiškinimai. Išvadoje nurodoma, kad informacijos apie privatų asmens gyvenimą naikinimo pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą tvarka yra nustatyta kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų vadovų patvirtintuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose kriminalinės žvalgybos bylų tvarkymą. Šio tyrimo metu kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų atstovai patvirtino, kad kriminalinės žvalgybos metu atliekant sankcionuotus veiksmus, tvarkant kriminalines bylas ir siekiant tinkamai užtikrinti asmens teisių bei laisvių apsaugą, informacija apie privatų asmens gyvenimą sunaikinama, vadovaujantis kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų vadovų patvirtintais teisės aktais ir Generalinės prokuratūros rekomendacijomis. Taigi, kriminalinės žvalgybos informacinėje sistemoje saugotinos arba, priešingai – nesaugotinos ir naikintinos informacijos vertinimas privataus gyvenimo aspektu paliekamas paties kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijai, net neįpareigojant kriminalinės žvalgybos informacinę sistemą prižiūrinčius ir tvarkančius subjektus peržiūrėti šioje sistemoje esančią informaciją ir patikrinti, ar tokia informacija dėl pasikeitusių socialinių aplinkybių ir (ar) teisinio reguliavimo bei teisminės praktikos nėra pripažintina susijusia su asmens privačiu gyvenimu, dėl to nebegalima toliau saugoti minėtoje sistemoje.

Aplinkybę, kad kriminalinės žvalgybos informacinę sistemą prižiūrintys ir tvarkantys kriminalinės žvalgybos subjektai tai daro išimtinai savo prerogatyva ir nėra atskaitingi jokiai išoriniam kontrolės subjektui, patvirtinta minėto tyrimo metu išsakyta ir Išvadoje fiksuota Generalinės prokuratūros atstovų pozicija. Prokuratūros atstovų nuomone, su asmens privačiu gyvenimu susijusios informacijos naikinimo veiklos Generalinė prokuratūra pagal KŽĮ nekontroliuoja, nes tai priskirta kriminalinės žvalgybos subjektų vidaus kontrolei. Visi kriminalinės žvalgybos subjektai turi vidaus teisės aktus, kuriuose reglamentuota informacijos naikinimo, saugojimo tvarka; šie vidaus teisės aktai nederinami su Generaline prokuratūra, be to, jie turi tam tikras slaptumo žymas.

Išvadoje galiausia konstatuota, kad „<...> esamas (kriminalinės žvalgybos – aut. pastaba) teisinis reglamentavimas neužtikrina pakankamo teisinio aiškumo vertinant kriminalinės žvalgybos informacijos pobūdį, taigi, ir šiai informacijai taikytiną saugojimo režimą ar panaudojimo atvejus. Kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 7 dalies nuostatos yra dviprasmiškos ir sudaro galimybes teisės aiškintojams skirtingai interpretuoti dėstomų normų turinį, jų taikymo mastą ir atvejus“. Remiantis tuo, suformuluota išvada, kad siekiant užtikrinti asmens teises ir laisves ir tinkamas KŽĮ nustatytas informacijos naikinimo procedūras, įstatyme turi būti nustatyta veiksmingesnė kriminalinės žvalgybos informacijos naikinimo tvarka bei pateikti konkretūs analizuojamos problemos sprendimo būdai. Pavyzdžiui, siekiant sutelkti ir stiprinti surinktos informacijos naikinimo kontrolę, pasiūlyta nustatyti, kad apie kriminalinės

457 Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. XII-2263 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos panaudojimo ir saugojimo išvados“, TAR, 2016, Nr. 2016-06329.

žvalgybos informacijos sunaikinimą būtina pranešti atitinkamo teismo pirmininkui. Kitas diskutuotas pasiūlymas – kriminalinę žvalgybą koordinuojančioms ir kontroliuojančioms institucijoms (ar vienai iš jų, pavyzdžiui, Generalinei prokuratūrai) nustatyti vienodą kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos naikinimo tvarką, taip pat nustatyti bendrą kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos apskaitos formą, į ją įtraukiant duomenis apie tai, kiek kriminalinės žvalgybos bylų buvo nutraukta (kaip pagrįstų), kiek surinktos informacijos buvo panaudota, vykdant kriminalinės žvalgybos uždavinius.

Tačiau, kaip matyti iš šiuo metu galiojančio kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo, prieš kone dešimtmetį identifiкуotos kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemos, susijusios su teisinės kontrolės stoka, tvarkant kriminalinės žvalgybos informaciją kriminalinės žvalgybos sistemose, išspręstos nebuvo ir pateikti problemos sprendimo būdai (nors ir aktualūs) iki šiol neįgyvendinti.

2.3.3. Apibendrinimas

KŽĮ nuostatų analizė rodo, kad kai kurių šio įstatymo nuostatų turinys nėra aiškiai apibrėžtas. Kriminalinės žvalgybos reglamentavimas nenumato aiškaus ir imperatyvaus reikalavimo šią informaciją sunaikinti per konkretų terminą, kai nustatoma, kad kriminalinės žvalgybos informacija nepasitvirtino arba kriminalinės žvalgybos uždaviniai nebus įgyvendinti. Nors analizuotoje KŽĮ normoje įtvirtintas trijų mėnesių terminas informacijos sunaikinimui, jis taikomas tik daliai slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis surinktos informacijos atžvilgiu – su asmens privačiu gyvenimu susijusiems duomenims. Dėl šios spragos atsiranda galimybė minėtą informaciją saugoti neribotą laiką kriminalinės žvalgybos informacinėse sistemose. Papildomą riziką kelia ir tai, kad informacijos saugojimo bei naikinimo tvarką nustato pačios kriminalinės žvalgybos institucijos vidaus teisės aktuose, kurių turinys nėra viešas ir nėra derinamas su nepriklausomomis priežiūros institucijomis, pavyzdžiui, Generaline prokuratūra. Tai reiškia, kad nėra efektyvios išorinės kontrolės, ar minėta informacija yra tvarkoma teisėtai, proporcingai ir ar laiku bei reikiama apimtimi sunaikinama.

Suteikus teisę kriminalinės žvalgybos subjektui „*kitos nepanaudotos informacijos*“ saugojimą reguliuoti savo prerogatyva viešai neprieinamais norminiai aktais ir KŽĮ įtvirtinus neaiškiai „*kriminalinės žvalgybos informacijos sistemos*“ sąvoką, teisinis reguliavimas tampa nekonkretus. Kriminalinės žvalgybos informacijos naikinimo ir saugojimo tvarka apskritai lieka nežinoma. Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad galioja tik paskelbti įstatymai. Šis reikalavimas taikomas ne tik įstatymams, bet ir poįstatyminiams teisės aktams. Oficialiojoje konstitucinėje justicijoje nurodoma, kad teisės norminiai aktai, reguliuojantys santykius, susijusius su konstitucinėmis asmenų teisėmis ir laisvėmis bei jų įgyvendinimu, apskritai neturi būti žymimi jokiomis

slaptumo žymomis⁴⁵⁸. Taigi teisė negali būti nevieša⁴⁵⁹, dėl to tam tikro bendrojo teisinio reguliavimo išimčių nustatymas gali būti konstituciškai pateisinamas, jeigu siekiama užtikrinti konstituciškai pagrįstą visuotinai reikšmingą interesą. Konstitucijos saugomas bei ginamas vertybes, ir tik tiek, kiek to siekiama. Minėtos išimtys turi būti proporcingos siekiamam konstituciškai pagrįstam tikslui ir neriboti subjektų teisių daugiau, nei būtina užtikrinant konstituciškai pagrįstą visuotinai reikšmingą interesą⁴⁶⁰.

Šiuo aspektu Lietuvos teisės moksle atkreipiamas dėmesys į kylančią riziką, kad, bėgant laikui, teisėsaugos institucijų pareigūnai „įpranta“ kaupiti ne tik tą kriminalinės žvalgybos informaciją, kuri yra reikšminga, atliekant konkretų tyrimą, bet ir tą informaciją, kuri iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti nereikšminga, nenaudinga ar net pasenusi. Kaip teisingai pastebi Artūras Panomariovas ir kiti autoriai, tokį informacijos kaupimą bandoma pagrįsti aiškinant, kad vieną dieną tokia informacija gali tapti naudinga ir galės būti panaudota atliekant konkretų tyrimą. Perteklinės kriminalinės žvalgybos informacijos kaupimas gali lemti tai, kad sistema virs tam tikra vis daugiau perkrauta duomenų saugykla, kurioje informacija saugoma, nepaisant jos bendrojo konteksto, jos kaupimas, panaudojimas taptų vis labiau nevaldomu ir nekontroliuojamu procesu⁴⁶¹.

Atsižvelgiant į tai, matyti, kad nors EŽTT ir Lietuvos teisės mokslas akcentuoja slapto pobūdžio priemonėmis surinktų duomenų naikinimą, kuomet jie nėra naudojami ikiteisminio tyrimo tikslams, įtvirtinant šiuo metu Lietuvoje galiojančią kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą, minėta pozicija nesivadovauta. EŽTT praktika rodo, kad tokio pobūdžio informacijos rinkimo, saugojimo ir naikinimo teisinis reglamentavimas turi atitikti griežtus asmens teisių apsaugos standartus, užtikrinant aiškią ir skaidrią procedūrą, veiksmingą priežiūrą. Kriminalinės žvalgybos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose šių reikalavimų iš esmės trūksta – nėra aiškiai apibrėžta, kada ir kokia informacija turi būti sunaikinta, kaip tai turi būti padaryta, kas tai turi prižiūrėti. Dėl to susidaro situacija, kai net teisėtai surinkta, tačiau jos surinkimo tikslams visgi nenaudojama kriminalinės žvalgybos informacija gali būti saugoma neribotą laiką, tai ne tik nėra suderinama su proporcingumo principu asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos srityje, bet ir kategoriškai prieštarauja EŽTT praktikoje formuojamiems tarptautiniams asmens teisių apsaugos standartams.

458 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 178.

459 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. gruodžio 7 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2279/content> >; 2018 m. balandžio 12 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1815/content> >; 2013 m. balandžio 2 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta82/content> >; 2005 m. gruodžio 12 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta249/content> >.

460 *Ibid.*

461 Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzakis, *supra note*, 330: 100.

2.4. Kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo atribojimo teisinė problema

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymima, kad ikiteisminio tyrimo baudžiamajame procese metu renkama ir vertinama informacija reikalinga tam, kad būtų galima nuspręsti, ar turi būti tęsiamas ikiteisminis tyrimas ir ar jį pabaigus baudžiamoji byla turi būti perduodama teismui, taip pat tam, kad būtų galima baudžiamąją bylą nagrinėti teisme ir ją teisingai išspręsti⁴⁶². Kaip teisingai pažymima ir Kasacinio teismo praktikoje, ikiteisminis tyrimas – tai esminė baudžiamojo proceso stadija, lemianti būsimo teismo proceso turinį ir ribas. Ši stadija itin svarbi rengiantis teismo procesui – jos metu gauti įrodymai dažnai lemia pagrindą („*rémus*“), kuriuo remiantis teisme bus nagrinėjama kaltinamajam inkriminuojama nusikalstama veika, o nesilaikant teisingo proceso reikalavimų padaryti pažeidimai gali reikšmingai pakenkti baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme teisingumui⁴⁶³. Teisinėje literatūroje taip pat pripažįstama, kad ikiteisminio tyrimo metu yra surenkami ir įtvirtinami svarbiausi duomenys, kuriuos teisminio nagrinėjimo metu ištyręs teismas daro išvadą dėl nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo, kitų svarbių klausimų⁴⁶⁴. Kitaip tariant, ikiteisminiu tyrimu siekiama nustatyti faktą, ar asmuo tikrai padarė nusikalstamą veiką, ar šio asmens santykis su valstybe yra baudžiamasis ir ar jis privalo atsakyti pagal baudžiamuosius įstatymus⁴⁶⁵.

Kaip minėta anksčiau, teismų praktikoje pažymima, kad duomenys apie nusikalstamą veiką gali būti renkami vadovaujantis KŽĮ nustatyta tvarka⁴⁶⁶. Kasacinio teismo praktikoje netgi nurodoma, kad visi operatyviniai (taigi, ir kriminalinės žvalgybos) veiksmai yra skirti baudžiamojo proceso tikslams pasiekti⁴⁶⁷; kad kriminalinės žvalgybos veiksmų paskirtis – turimos informacijos pagrindu rinkti duomenis, būtinus ikiteisminiam tyrimui pradėti, arba, atvirkščiai, informacijai nepasitvirtinus, ikiteisminio tyrimo vykdymo pagrindui paneigti⁴⁶⁸. Tokia teisinė pozicija nurodyta ir šiam

462 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 170.

463 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 24 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-88-489/2023.

464 Pranas Kuconis, „Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai“, straipsnis knygoje Gintaras Švedas, *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*, (Vilnius: Registrų centras, 2014), 273.

465 Vytautas Piesliakas, „Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys“, *Jurisprudencija* 8(98) (2007): 10.

466 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 429.

467 Pastaba: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017 nurodoma, jog: „Iš Baudžiamojo proceso kodekso 1 ir 2 straipsnių prasmės išplaukia, kad operatyvinių (kriminalinės žvalgybos) veiksmų laikas turi būti optimalus, t. y. jie turi tęstis lygiai tiek laiko, kiek reikia visiškai atskleisti ir užkardyti nusikalstamą veiką, surinkti įrodymus dėl nusikalstamos veikos padarymo, išaiškinti nusikaltimą padariusius asmenis, kad būtų galima greitai ir efektyviai nubausti kaltininkus“.

468 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 6 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-511/2024.

disertaciniam tyrimui aktualiausioje Kasacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atskirojoje nuomonėje⁴⁶⁹ – „Jeigu (kriminalinės žvalgybos informacija - aut. pas-taba) pasitvirtina, tuojau pat pradedamas ikiteisminis tyrimas. Teisėjų nuomone, labai svarbus aspektas, kad ikiteisminiam tyrimui pradėti nereikia turėti visus nusikalstamos veikos požymius įrodančių duomenų, užtenka turėti kurį nors požymį <...> pagrindžiančius duomenis, ir iš karto atsiranda pareiga pradėti ikiteisminį tyrimą. Nustatyti visus nusikalstamos veikos požymius yra ikiteisminio tyrimo uždavinys“. Šio tyrimo 1.2.4 poskyryje atlikta kriminalinės žvalgybos tikslų analizė parodė kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo ryšį, tai leidžia teigti, kad kriminalinė žvalgyba įsiskverbia į baudžiamojo persekiojimo teisinius santykius, kadangi, kaip ir ikiteisminis tyrimas, ši veikla skirta padėti surinkti nusikalstamos veikos tyrimui ir nagrinėjimui reikšmės turinčius duomenis.

Paskesniame disertacinio tyrimo poskyryje nustatyta, kad nėra aiškos praktinės takoskyros tarp kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo, šių dviejų veiklų pradžios ir pabaigos atskirties bei galimybės šias veiklas vykdyti kartu vienu metu. Tyrimo autorės nuomone, neaiški takoskyra sudaro prielaidas neproporcingai riboti asmens teisę į privatų gyvenimą, kadangi įgalina nusikalstamos veikos tyrimui ir nagrinėjimui reikšmingus duomenis rinkti didesniu slaptumu pasižyminčios kriminalinės žvalgybos, o ne ikiteisminio tyrimo metu, nepaisant to, kad kriminalinės žvalgybos metu jau surinkta pakankamai duomenų ikiteisminio tyrimo pradėjimui, o kai kuriais atvejais šias veiklas įgalina vykdyti netgi vienu metu.

2.4.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo momento teisinis apibrėžtumas kriminalinėje žvalgyboje

KŽĮ 8 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad, jeigu atliekant ar pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą, paaiškėja nusikalstamos veikos sudėties požymiai, tuojau pat pradedamas ikiteisminis tyrimas. Sykiu šioje normoje pateikiama ir jos išimtis: ikiteisminis tyrimas gali būti nepradėtas išimtiniais atvejais, kai gali kilti pavojus kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams. Taigi, minėtoje normoje įtvirtintos dvi kriminalinės žvalgybos tyrimo nutraukimo, nustačius nusikalstamos veikos sudėties požymius, išimtis.

Pats KŽĮ šių išimčių detaliau nepaaiškina. Tai bandyta padaryti generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. I-373, patvirtintu „Prokuroro sprendimo dėl tolesnio kriminalinės žvalgybos tyrimo, paaiškęjus nusikalstamos veiklos požymiams priėmimo tvarkos aprašu“ (toliau – Aprašas). Tačiau pastebėtina, kad šiame Apraše numatytų išimčių reguliavimui teisinio aiškumo stinga. Štai, Aprašo 5 punktas įtvirtina pirmosios išimties – „pavojaus kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui“ sampratą. Pagal ją, pavojus – tai duomenys apie tai, kad dėl kriminalinės žvalgybos

⁴⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų Gabrielės Juodkaitės - Granskienės, Dariaus Kantaravičiaus, Aleno Piesliako ir Tomo Šeškausko 2026 m. kovo 23 d. atskiroji nuomonė baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.

tyrimo metu paaiškėjusių nusikalstamos veikos sudėties požymių pradėjus ikiteisminį tyrimą, gali būti atskleista slaptųjų kriminalinės žvalgybos dalyvių tapatybė ir (ar) gali būti kėsiamasi į jų ar jų šeimos narių gyvybę, sveikatą ir (ar) nuosavybę. Ši išimtis yra ganėtinai aiški ir visiškai pagrįsta, ko negalima pasakyti apie antrąją išimtį.

Aprašo 6 punktas įtvirtina antrosios išimties turinį – „*pavojus kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams*“. Tai yra duomenys apie tai, kad dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo metu paaiškėjusių nusikalstamos veikos sudėties požymių pradėtas ikiteisminis tyrimas galėtų: 1) sutrukdyti atskleisti kriminalinės žvalgybos subjekto tiriamos sunkesnės nusikalstamos veikos, nei veikos, kurios požymiai nustatyti, padarymo mechanizmą, bendrininkus; 2) neigiamai paveikti kriminalinės žvalgybos subjekto atliekamą kitą kriminalinės žvalgybos tyrimą dėl sunkesnės nusikalstamos veikos, nei veikos, kurios požymiai nustatyti; 3) neleisti sėkmingai baigti tyrimo ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn tiriamus asmenis, kai tiriamas tarptautinio pobūdžio nusikaltimas ir tyrimo veiksmai derinami su užsienio valstybių teisėsaugos institucijomis; 4) neleisti išaiškinti ir patraukti atsakomybėn visus nusikalstamas veikas organizuojančius ir vykdančius asmenis, kai tęsiamas teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas; 5) pakenkti visos organizuotos grupės narius sėkmingai patraukti baudžiamojon atsakomybėn, kai tiriamas nusikalstamo susivienijimo ar organizuotos grupės veikla; 6) atskleisti kriminalinės žvalgybos subjekto disponuojamą valstybės ar tarnybos paslaptį sudarančią informaciją; 7) neigiamai paveikti kitus itin reikšmingus teisėtus kriminalinės žvalgybos interesus.

Būtent septintajame punkte apibrėžtas atvejis ir lemia išimties, leidžiančios kriminalinės žvalgybos tyrimo metu nustačius nusikalstamos veikos sudėties požymius nepradėti ikiteisminio tyrimo, neaiškumą, aptakumą. Viena vertus, Aprašo 6 punktas įtvirtina konkrečius kriminalinės žvalgybos interesus – situacijas, kada kriminalinės žvalgybos tyrimas gali būti vykdomas toliau, nepaisant nustatytų nusikalstamos veikos sudėties požymių ir kurie, manytina, yra pakankamai pagrįsti. Tačiau kartu įtvirtina galimybę nenutraukti kriminalinės žvalgybos tyrimo ir „*kitų itin reikšmingų teisėtų kriminalinės žvalgybos interesų*“ atžvilgiu. Taigi, kas yra šie „*kiti itin reikšmingi teisėti kriminalinės žvalgybos interesai*“, taip ir lieka neaišku, nes teisės aktas šį klausimą palieka konkretaus praktinio atvejo interpretavimui. Autorės Giedrės Lastauskienės nuomone, bet kuris asmuo, susiduriantis su teise, skaito teisinį tekstą ir siekia suvokti jo prasmę – jis tekstą interpretuoja. Anot mokslininkės, galimi atvejai, kai asmenys, kurių elgesį siekiama teise sureguliuoti (bei jų teisiniai konsultantai, pavyzdžiui, advokatai), ir pareigūnai, tikrinantys, ar tokių asmenų elgesys atitinka teisinius reikalavimus, interpretuodami tą patį teisinį tekstą jį supranta skirtingai⁴⁷⁰. Todėl, disertacinio tyrimo autorės nuomone, itin svarbu, kad teisės norma, turinti įtakos asmens teisei į privatų gyvenimą, būtų sukonstruota taip aiškiai, kad liktų kuo mažiau vietos skirtingoms ar net žalingoms interpretacijoms. Net jeigu šiuos „*kitus itin reikšmingus teisėtus kriminalinės žvalgybos interesus*“ reguliuotų kriminalinės žvalgybos subjektų riboto naudojimo norminiai teisės aktai, tai neatitiktų teisės aktams keliamo teisinio aiškumo

470 Giedrė Lastauskienė, *supra note*, 448: 71.

reikalavimo, nes, kaip jau minėta anksčiau, teisės aktai, susiję su asmens teisėmis, apskritai neturi būti žymimi jokiais slaptumo žymomis⁴⁷¹.

Nagrinėjama aspektui aktualiaime *Roman Zakharov prieš Rusiją*⁴⁷² bylos sprendime EŽTT vertino teisinį reguliavimą, pagal kurį slaptas pokalbių perėmimas buvo galimas vykdyti gavus informacijos apie „įvykius ar veiklą, keliančią grėsmę Rusijos nacionaliniam, kariniam, ekonominiam ar ekologiniam saugumui“. Tačiau, kokie įvykiai ar veikla gali būti laikomi keliančiais grėsmę tokio tipo saugumo interesams, Rusijos Federacijos teisėje neapibrėžta. Teismas nurodė, kad, nepaisant nacionalinio saugumo svarbos ir plačios valstybės diskrecijos teisės įstatymų leidžiamojoje valdžioje, ši diskrecija nėra neribota. Todėl įstatymas turi pakankamai aiškiai nurodyti bet kokios tokios kompetentingoms institucijoms suteiktos diskrecijos apimtį ir jos įgyvendinimo būdą, atsižvelgiant į teisėtą atitinkamos priemonės tikslą, kad asmeniui būtų suteikta tinkama apsauga nuo savavališko kišimosi, ir sprendė, kad toks teisinis reguliavimas nėra suderinamas su Konvencijos 8 straipsnio nuostatomis.

Kasacinio teismo praktikoje taip pat nepritariama situacijai, kai, naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, yra siekiama ne iš karto užkardyti nusikalstamą veiklą – pradedant ikiteisminį tyrimą, bet siekiant nepagrįstai ilgai tęsiamu kriminalinės žvalgybos tyrimu pasunkinti kaltininko kaltę. Vienoje iš nutarčių⁴⁷³ Kasacinis teismas nurodė, kad „Nors, nustačius 2011 m. balandžio 20 d. V. K. padarytą veiklą, operatyvinio tyrimo tikslai (V. K. bandė padėti savo sūnui išvengti griežtesnės kardamosios priemonės) lyg ir buvo pasiekti, tačiau vertinant visa tai proporcingumo tarp padarytos veiklos pavojingumo, taikomų priemonių laiko ir gautų rezultatų požiūriu, kyla abejonių dėl naudotų operatyvinių veiksmų ir priemonių taikymo laiko, jų pratęsimų pagrįstumo. Nors byloje nustatyta, kad operatyvinės veiklos subjektai nedarė aktyvių veiksmų, siekdami paspartinti ar daryti įtaką naujiems nusikaltimams daryti, neprovokavo V. K. nusikalsti, tačiau valstybė, laiku neužkirsdama kelio daromiems nusikaltimams, nepradėdama ikiteisminio tyrimo tam tikra prasme, abejingai žiūrėjo į galimas naujas V. K. nusikalstamas veikas. Operatyviniai veiksmai prieš asmenį turi būti vykdomi tik tiek, kiek būtina nusikalstamoms veikoms ir jas darantiems asmenims išaiškinti. Kartu pažymėtina, kad ilgesnis tokių veiksmų tęsimas gali suponuoti sunkesnę asmenį, kuris padaro veikas, kontroliuojamas valstybės pareigūnų, baudžiamąją atsakomybę, nes padaroma daugiau veikų arba peraugama į vienos veikos stambų mastą. Kaip tik tai ir įvyko šioje byloje. Laiku nepradėjus ikiteisminio tyrimo, o tęsiant slaptus operatyvinius veiksmus, po gana ilgo laiko buvo padarytas naujas nusikaltimas. Šiuo atveju operatyviniai veiksmai prisidėjo tik prie V. K. baudžiamosios atsakomybės pasunkinimo, o ne naujų reikšmingų

471 Pastaba: Tarptautinėje mokslinėje doktrinoje pabrėžiama kad teisės normos būtų prieinamos, patikimos ir numatomos. Plačiau žr.: Paul Reynolds, „Legitimate Expectations and the Protection of Trust in Public Officials“, *Public Law* (2011): 338. Teisės doktrinoje pripažįstama, kad tik tada, kai asmuo sužino, kad yra nustatytas tam tikras teisinis reguliavimas ir turi objektyvias galimybes suprasti jo turinį, jis gali būti tikras dėl to, ko iš jo reikalauja teisė. Plačiau žr.: Audronė Gedmintaitė, *supra note*, 44: 73.

472 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 446.

473 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 414.

aplinkybių nustatymo. Taigi buvo padaryti nusikaltimai, kurių nebūtų, jei valstybė laiku užkirstų kelią naujiems nusikaltimams daryti, t. y. pradėjusi ikiteisminį tyrimą sulaikytų įtariamuosius ir imtųsi aktyviai tirti jau padarytus nusikaltimus“.

Tai rodo, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimas vos tik kriminalinės žvalgybos metu surenkama pakankamai duomenų apie nusikalstamos veikos sudėties požymius ne tik užkerta galimybę sunkinti kaltininko atsakomybę (laukiant, kol jis padarys naujas nusikalstamas veikas ar veikos peraus į didesnę masę), bet kartu ir apsaugo asmenį nuo nepagrįstai ilgo asmens teisės į privatų gyvenimą ribojimo jo atžvilgiu, taikant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones. Todėl pritartina, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas, nepaisant nustatytų nusikalstamos veikos sudėties požymių, turėtų būti tęsiamas, esant Aprašo 6 punkto 1 – 6 papunkčiuose nurodytoms aplinkybėms (priešingu atveju kiltų grėsmė „*kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams*“). Tačiau, atsižvelgiant į EŽTT bei Kasacinio teismo praktiką, vertintina, kad „*kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtų interesų*“ sąvoka turėtų būti apibrėžta baigtiniu tokių atvejų sąrašu, kad tiek asmuo, kurio atžvilgiu taikyti kriminalinės žvalgybos veiksmai, tiek baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjantis teismas galėtų vertinti, ar tęsiamu kriminalinės žvalgybos tyrimu nebuvo įsiterpiama į asmens privatų gyvenimą intensyviau, nei buvo būtina nusikalstamos veikos atskleidimo tikslui pasiekti.

Šią problemą papildomai išryškina tai, kad ne tik sprendimas dėl faktinių aplinkybių priskyrimo keliančioms grėsmė „*kitiems itin reikšmingiems teisėtiems kriminalinės žvalgybos interesams*“, bet ir sprendimas dėl ikiteisminio tyrimo nepradėjimo, kai kriminalinės žvalgybos metu surenkama pakankamai duomenų apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, yra suteiktas išimtinai kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijai.

Pagal Aprašo 7 punktą tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos subjektas kriminalinės žvalgybos tyrimo metu nustato nusikalstamos veikos sudėties požymius bei nors vieną iš minėtų Aprašo 5 ar 6 punktuose įtvirtintų kriminalinės žvalgybos tyrimo nutraukimo išimčių, apie tai motyvuotu pranešimu informuoja kriminalinės žvalgybos teisėtumą kontroliuojantį prokurorą. Aptariamas punktas lyg ir reikštų, kad prokuroras turi įgalinimus spręsti dėl kriminalinės žvalgybos tęsimo tikslingumo ir pagrįstumo, tačiau Aprašo 11 punktas, 12.1 papunktis ir 9 punktas šią prerogatyvą suteikia ne prokurorui, o kriminalinės žvalgybos subjekto pagrindinės institucijos vadovui. Tai įgalina kriminalinės žvalgybos subjektą savarankiškai spręsti, kada kriminalinės žvalgybos tyrimo metu nustačius nusikalstamos veikos sudėties požymius pradėti ikiteisminį tyrimą, o kada ir toliau tęsti tyrimą, atliekamą pagal KŽĮ.

Aprašo 11 punktas nustato, kad prokuroras, nesutikdamas su pranešime nurodytais duomenimis apie pavojų kriminalinės žvalgybos slaptiesiems dalyviams ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams ir (ar) galimybės pašalinti pavojų nebuvimu, nedelsdamas motyvuotu raštu kreipiasi į kriminalinės žvalgybos subjekto pagrindinės institucijos vadovą ar jo įgaliotą pareigūną ar įstaigą, prašydamas įvertinti kriminalinės žvalgybos subjekto pranešime pateiktus duomenis. Aprašo 12.1 papunktis numato, kad kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovas ar jo įgaliotas pareigūnas ar įstaiga, išnagrinėję prokuroro raštą ir pranešime nurodytus duomenis

apie minėtą pavojų pripažinę pagrindais, apie tai nedelsdami raštu informuoja prokurorą. O remiantis Aprašo 9 punktu, prokuroras, gavęs tokį kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovo pranešimą, priima sprendimą taip pat pripažinti, kad kriminalinės žvalgybos subjekto pateikta medžiaga dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo nutraukimo pavojingumo, kuriai jis iš esmės nepritarė, visgi yra pagrįsta bei pasirašo rezoliuciją, įpareigodamas tęsti vykdomą kriminalinės žvalgybos tyrimą.

Taigi, aptariamas reglamentavimas, ko gero, yra net prieštaringas. Pavyzdžiui, kriminalinės žvalgybos tyrime pasitelkiamas kriminalinės žvalgybos slaptasis dalyvis (visus susitarimus su slaptuoju dalyviu reglamentuoja pati kriminalinės žvalgybos pagrindinė institucija). Slaptasis dalyvis surenka su nusikalstamos veikos sudėties požymiais susijusius duomenis, kurių pakaktų ikiteisminio tyrimo pradėjimui. Su slaptuoju dalyviu bendradarbiaujantis kriminalinės žvalgybos subjektas apie gautus duomenis praneša prokurorui ir kartu nurodo, kad šiuo metu negalima pradėti ikiteisminio tyrimo, nes kiltų grėsmė, pavyzdžiui, tiksliai teisės aktais nereguliuotiems „*kitiems itin reikšmingiems teisėtiems kriminalinės žvalgybos interesams*“, todėl, norint galiausiai išsiaiškinti nusikalstamą veiką ir vėliau sėkmingai patraukti kaltus asmenis baudžiamojon atsakomybėn, būtina toliau vykdyti kriminalinės žvalgybos tyrimą. Šią informaciją įvertinęs prokuroras nutaria, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimas nesukels šių grėsmių, tačiau vietoje to, kad *ex officio* pradėtų ikiteisminį tyrimą, prokuroras kreipiasi į kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos, kurios kriminalinės žvalgybos subjektas ir pateikė prokurorui aptariamą informaciją, vadovą, prašydamas patikrinti šio kriminalinės žvalgybos subjekto prašymą ir spręsti klausimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovui nusprendus, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimas pakenktų „*kitiems itin reikšmingiems teisėtiems kriminalinės žvalgybos interesams*“, prokuroras galiausiai priima galutinį sprendimą dėl kriminalinės žvalgybos subjekto pranešimo vertinimo ir nutaria, kad šiuo atveju iš tiesų negalima pradėti ikiteisminio tyrimo, nes kiltų grėsmė minėtiems kriminalinės žvalgybos interesams. Taigi, darytina išvada, kad tiek prerogatyva pradėti kriminalinės žvalgybos tyrimą, tiek inicijuoti kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimą (o kai kuriuos veiksmus net ir sankcionuoti), tiek ir teisė priimti galutinį sprendimą, kada nutraukti kriminalinės žvalgybos tyrimą ir pradėti ikiteisminį tyrimą, aptariamam atveju yra sutelkta vieno subjekto – kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo⁴⁷⁴ – rankose.

474 Pastaba: minėtoje veiksmų grandinėje, susidedančioje iš sprendimo pradėti kriminalinės žvalgybos tyrimą; KŽĮ 12 straipsnyje įtvirtintos teisėsaugos institucijos užduoties sankcionavimo bei sprendimo nutraukti kriminalinės žvalgybos tyrimą ir pradėti ikiteisminį tyrimą, dalyvauja du lingvistiškai skirtingi subjektai. Sprendimą dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo pradėjimo bei teisėsaugos institucijos užduoties sankcionavimo, kai kriminalinės žvalgybos slaptasis dalyvis neatlieka nusikalstamų veikų ir (ar) kitų teisės pažeidimų, priima kriminalinės žvalgybos subjekto vadovas ar jo įgaliotas vadovo pavaduotojas, o sprendimą dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo nutraukimo ir ikiteisminio tyrimo pradėjimo aptartoje konkrečioje situacijoje priima kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovas. Svarbu paminėti, kad, remiantis KŽĮ 2 straipsnio 11 ir 12 punktais bei Vyriausybės nutarimu, kuriuo nustatytas kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašas, matyti, jog kriminalinės žvalgybos subjektai yra tos pačios teisėsaugos institucijos, kurios minėtame KŽĮ 2 straipsnio 11 punkte yra įvardinti pagrindinėmis kriminalinės žvalgybos institucijomis. Todėl teiginys, jog sprendimus dėl minėtoje veiksmų grandinėje įvardintų veiksmų priima tas pats subjektas, yra korektiškas.

BPK 166 straipsnio 2 dalis taip pat numato, kad sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo gali priimti ir ikiteisminio tyrimo pareigūnas, tačiau Kodekso 171 straipsnio 1 dalis pareigūną įpareigoja apie pradėtą ikiteisminį tyrimą nedelsiant pranešti prokurorui, o prokuroras, susipažinęs su pradėto ikiteisminio tyrimo medžiaga, priima sprendimą jį tęsti arba nutraukti (BPK 170 straipsnio 4 dalies 3 punktas). Tai rodo, kad prokuroras yra esminė figūra ikiteisminiame tyrime, priimanti svarbiausius procesinius sprendimus. Tuo tarpu kriminalinės žvalgybos atveju prokuroras neturi lemiamos įtakos kriminalinės žvalgybos tyrimo nutraukimui ir ikiteisminio tyrimo pradėjimui.

Ši analizė leidžia teigti, kad, nors BPK 166 straipsnyje ir nurodoma, kad ikiteisminis tyrimas yra pradedamas, kai turima duomenų apie galimai padarytą, daromą ar rengiamą nusikalstamą veiką, vis tik KŽĮ 8 straipsnio 3 dalies, ją aiškinant kartu su Aprašo 6.7 papunkčiu, 11 ir 9 punktais bei 12.1 papunkčiu, sisteminė analizė paneigia prieš tai minėtas BPK 166 straipsnio nuostatas. O būtent, kad kriminalinės žvalgybos tyrimo metu nustačius nusikalstamos veikos sudėties požymius kriminalinės žvalgybos tyrimas gali būti ir toliau atliekamas, esant įstatymų leidėjo teisiškai nesureguliuotam ir neapibrėžtam pavojui „*kitiems itin reikšmingiems teisėtiems kriminalinės žvalgybos interesams*“, šio pavojaus buvimo ar nebuvimo vertinimą paliekant ne prokuroro, o paties kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijai. Toks teisinis kriminalinės žvalgybos reguliavimas sudaro prielaidas valstybei piktnaudžiauti baudžiamojo persekiojimo srityje, neproporcingai varžant asmens teisę į privatų gyvenimą: kriminalinės žvalgybos tyrimą atliekant nepagrįstai ilgą laiką.

2.4.2. Kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo galimybės pradėjus ikiteisminį tyrimą

Analizuojant kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą taip pat neaišku, kokius kriminalinės žvalgybos veiksmus galima atlikti, kartu vykdant ir ikiteisminį tyrimą. Šiuo klausimu teisminėje praktikoje nurodoma, kad, pradėjus ikiteisminį tyrimą, duomenys, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, renkami tik baudžiamojo proceso įstatyme nustatyta tvarka. Kitų įstatymų nustatyta tvarka duomenys paprastai renkami, prieš pradedant ikiteisminį tyrimą, o atliekant ikiteisminį tyrimą šių įstatymų, pavyzdžiui, KŽĮ (kaip ir anksčiau galiojusio OVĮ), nustatyta tvarka tik ieškoma duomenų šaltinių, kuriuos nustačius, atliekami proceso veiksmai⁴⁷⁵.

Generalinio prokuroro Rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo 9 punktas numato, kad ikiteisminio tyrimo metu gali būti tęsiami ar atliekami kriminalinės žvalgybos veiksmai, kuriais neribojama asmens teisė į privatų gyvenimą, numatyta BPK 44 straipsnio 9 dalyje. Teisinio aiškumo problema šiuo atveju pasireiškia

⁴⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 5 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-170-628/2022; 2022 m. vasario 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6-676/2022; 2008 m. sausio 29 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-72/2008; Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-110-843/2022; Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1-497/2023.

tuo, kad, kaip jau buvo rašoma šiame disertaciniame tyrime, negalint apibrėžti privataus gyvenimo sampratos aspektų, atitinkamai negalima tiksliai nustatyti, kuriais kriminalinės žvalgybos veiksmais nėra ribojama asmens teisė į privatų gyvenimą.

Antras šios problemos aspektas yra susijęs su tuo, kad nors Rekomendacijomis dėl kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo ir siekiama paaiškinti, kokius kriminalinės žvalgybos veiksmus galima atlikti, kartu vykdant ir ikiteisminį tyrimą, minėtose Rekomendacijose pateikiamos bendrų taisyklių išimtytys neleidžia identifikuoti kartu su ikiteisminiu tyrimu leistinų atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmų sąrašo. Rekomendacijų 9 punkte nurodoma, kad, pradėjus ikiteisminį tyrimą, gali būti atliekami asmens teisės į privatų gyvenimą nevaržantys kriminalinės žvalgybos veiksmai. Kartu pateikiami tokių veiksmų pavyzdžiai: kriminalinės žvalgybos apklausa, apžiūra, agentūrinė veikla. Rekomendacijų 11 punkto 1 dalis papildomai numato, kad kriminalinės žvalgybos metu naudojant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, nustačius nusikalstamos veikos sudėties požymius, pradedamas ikiteisminis tyrimas, o nusikalstamą veiką imituojančius veiksmai nutraukiami. Tokiu reguliavimu sudaromas įspūdis, kad, pradėjus ikiteisminį tyrimą, kriminalinės žvalgybos tyrimas gali būti tęsiamas tik naudojant nesankcionuojamus, o tai reiškia ir mažiau į asmens privatų gyvenimą besiskverbiančius kriminalinės žvalgybos veiksmus.

Tačiau, detaliau išanalizavus minėtus punktus, matyti, kad, pirma, Rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo 9 punktas nepateikia baigtinio kriminalinės žvalgybos veiksmų sąrašo ir ikiteisminio tyrimo metu atliktinus kriminalinės žvalgybos veiksmus, kaip minėta kiek anksčiau, diferencijuoja asmens teisės į privatų gyvenimą suvaržymo aspektu. Antra, Rekomendacijų 11 punkto 2 dalis numato, kad, pavyzdžiui, nusikalstamą veiką imituojančius veiksmai gali būti tęsiami ir pradėjus ikiteisminį tyrimą, jei dėl jų besitęsiančio ir trunkamojo pobūdžio jie negali būti nutraukti ir neriboja asmens teisės į privatų gyvenimą arba gali būti tęsiami, remiantis kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ar kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams gresiančiu pavojumi.

Jau minėta, kad nei KŽĮ, nei jį įgyvendinančiuose viešai paskelbtuose teisės aktuose nėra apibrėžta kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams gresiančio pavojaus sąvoka, kadangi Aprašo 6.7 papunktis nurodo, kad tokiu pavojumi pripažįstamos ir aplinkybės, galinčios neigiamai paveikti „*kitus itin reikšmingus kriminalinės žvalgybos interesus*“ (kaip jau minėta, formuluotė „*kiti itin reikšmingi kriminalinės žvalgybos interesus*“ yra pernelyg aptaki). Tokiu teisiniu reguliavimu toleruojama situacija, kad, kriminalinės žvalgybos metu nustačius nusikalstamos veikos sudėties požymius ir dėl jų pradėjus ikiteisminį tyrimą, kartu gali būti ir toliau tęsiamas kriminalinės žvalgybos tyrimas ir jo metu atliekami sankcionuojami kriminalinės žvalgybos veiksmai, remiantis vien Rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo 11 punkto 1 dalimi bei Aprašo 6.7 papunkčiu. Tuo paneigiama Rekomendacijų 9 punkte *expressis verbis* taisyklė, kad ikiteisminio tyrimo metu gali būti tęsiami ar atliekami kriminalinės žvalgybos veiksmai, kuriais neribojama asmens teisė į privatų gyvenimą. Aptariamų nuostatų sudaro prielaidas piktnaudžiavimui baudžiamojo persekiojimo srityje, sudarant galimybę duomenis apie asmenį vienu metu rinkti tiek BPK, tiek KŽĮ

numatytomis slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis, taip neproporcingai varžant asmens teisę į privatų gyvenimą.

2.4.3. Apibendrinimas

Kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas tarnauja bendram tikslui – nusikaltamos veikos atskleidimui. Tačiau šių veiklų tarpusavio santykis kelia svarbių klausimų dėl aiškumo, institucinių galių paskirstymo ir ypač dėl teisės į privatų gyvenimą apsaugos. Viena didžiausių problemų kyla tada, kai, kriminalinės žvalgybos metu surinkus pakankamai duomenų apie nusikaltamos veikos sudėties požymius, ikiteisminis tyrimas nepradedamas, leidžiant toliau taikyti kriminalinės žvalgybos veiksmus. Toks reguliavimas sudaro prielaidas neproporcingam valstybės kišimuisi į asmens privatų gyvenimą. Tai pasireiškia tuo, kad kriminalinė žvalgyba leidžia taikyti slaptas, į asmens privatų gyvenimą įsiskverbiančias priemones be teismo kontrolės. Tuo tarpu ikiteisminis tyrimas reglamentuotas taip, kad asmeniui suteikiamos aiškos procesinės garantijos. Todėl nustatyti nusikaltamos veikos požymiai turėtų reikšti būtinybę, nedelsiant pradėti ikiteisminį tyrimą, nutraukiant kriminalinės žvalgybos veiksmus.

Aptariamos problemos aktualumą išryškina ir tai, kad sprendimą pradėti arba nepradėti ikiteisminį tyrimą, kai kriminalinės žvalgybos metu surenkama pakankamai duomenų apie galimai padarytą nusikaltamą veiką, faktiškai priima ne prokuroras, o kriminalinės žvalgybos institucijos vadovas. Nors pozityvusis teisinis reguliavimas numato privalomą prokuroro informavimą, praktikoje šis subjektas neturi pakankamų instrumentų, leidžiančių savarankiškai inicijuoti procesinius veiksmus, jei kriminalinės žvalgybos subjektas nusprendžia, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimas gali kelti grėsmę to paties subjekto „*kitiems itin reikšmingiems kriminalinės žvalgybos interesams*“. Kartu pažymėtina, kad ir šio termino turinys nėra aiškiai apibrėžtas – teisės aktai konkrečiai nenumato, pagal kokius požymius būtų galima objektyviai įvertinti, kokie interesai yra laikytini „*itin reikšmingais*“. Tokia neapibrėžtis palieka vertinimo interpretaciją pačiam kriminalinės žvalgybos subjektui – institucijai, veikiančiai be veiksmingos išorinės kontrolės. O tai atitinkamai pažeidžia būtiną ir teisės visuotinai pripažįstamą nuspėjamumo reikalavimą⁴⁷⁶. Šios aplinkybės leidžia formuoti tokiai teisei situacijai, kurioje net ir esant akivaizdiems nusikaltamos veikos sudėties požymiams, toliau taikomos kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, leidžiančios kištis į asmens privatų gyvenimą kur kas intensyviau, nei tai būtų galima pagal BPK nuostatas.

Neigiamai vertinama ir galimybė kriminalinės žvalgybos veiksmus tęsti ir pradėjus ikiteisminį tyrimą. Teisės aktuose nenustatyta konkrečių ribų, leidžiančių atskirti, kokie veiksmai leistini vieno ar kito proceso rėmuose. Tokiu būdu susiklosto situacija, kuomet vienu metu vykdomi du procesai – ikiteisminis tyrimas ir kriminalinė žvalgyba. Vienas jų grindžiamas BPK įtvirtintų procesinių garantijų visuma, o kitas – slaptoumo ir minimalios teisinės kontrolės faktoriais.

⁴⁷⁶ Remigijus Šimašius, „Teisės aiškinimas ir jo privalomumas“, *Teisės problemos* 2(44) (2004): 20.

3. ASMENS TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ GYNYBOS MECHANIZMAI KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS KONTEKSTE

Konvencijos 13 straipsnyje įtvirtinta, kad kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją, nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą padarė asmenys, eidami savo oficialias pareigas. Deklaracijos 10 straipsnyje nurodoma, kad kiekvienas žmogus, remdamasis visiška lygybe, turi teisę į tai, kad jo būtų viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir bešališkas teismas, kuris nustatytų jo teises ir pareigas ar jam pareikšto baudžiamojo kaltinimo pagrįstumą. Šis teisinis imperatyvas įtvirtintas ir Konstitucijos 30 straipsnyje, pagal kurį asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.

Konstitucinio Teismo doktrinoje pažymima, kad asmens teisių ir laisvių teismo gynimo garantija – pagrindinis asmens teisių ir laisvių konstitucinio instituto elementas, o pati teisė kreiptis į teismą yra absoliuti⁴⁷⁷. Teisė kreiptis į teismą yra procesinio pobūdžio garantija, ji reiškia, kad asmeniui turi būti užtikrintas teisminis jo teisių ir laisvių gynimas, todėl įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teismo reguliavimo, kuriuo būtų paneigta galimybė ginti pažeistas asmens teises bei laisves teisme⁴⁷⁸. Šis reikalavimas įpareigoja įstatymų leidėją ne tik įtvirtinti asmens teisę dėl konkrečiame teisės akte įtvirtintų asmens teisių ir laisvių pažeidimo kreiptis į teismą, bet ir nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad šių pažeistų asmens teisių ir laisvių gynimo galimybė būtų realiai įgyvendinta. Tinkamas teisinis procesas yra neatskiriamas teisės viešpatavimo požymis⁴⁷⁹. Jeigu būtų neužtikrinta asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą, būtų nepaisoma ir visuotinai pripažinto bendrojo teisės principo *ubi ius, ibi remedium* – jeigu yra kokia nors teisė (laisvė), turi būti ir jos gynimo priemonė; tokia teisinė situacija, kai kuri nors asmens teisė ar laisvė negali būti ginama, taip pat ir teismine tvarka, nors pats tas asmuo mano, kad ši teisė ar laisvė yra pažeista, pagal Konstituciją yra neįmanoma, Konstitucija jos netoleruoja. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, kad konstitucinė teisė kreiptis į teismą reiškia, jog teisinėje valstybėje kiekvienam užtikrinama galimybė savo teises ginti teisme tiek nuo kitų asmenų, tiek nuo neteisėtų valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmų⁴⁸⁰.

Asmens teisė kreiptis į teismą ir ginti savo pažeistas teises (įskaitant ir teisę į privataų gyvenimą) EŽTT jurisprudencijoje yra išvedama iš pozityviosios valstybės pareigos

477 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 147.

478 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta43/content>>.

479 Egidijus Kūris, *supra note*, 41: 43.

480 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta398/content>>.

užtikrinti visuotinai pripažintų asmens teisių apsaugą⁴⁸¹. Pabrėžiama, jog tam, kad slapčių priemonių taikymas siekiant apsaugoti asmenis nuo nusikalstamų veikų pats savaime tos santvarkos nepažeistų, valstybės teisės sistemoje privalo egzistuoti pakankama ir efektyvi apsauga nuo savavališkumo⁴⁸². Tokios veiklos kaip kriminalinė žvalgyba negali užkirsti kelio kvestionuoti tokios veiklos kontrolę, o nacionaliniams teismams – galimybę tokią kontrolę prižiūrėti⁴⁸³.

Tokiam požiūriui pritariama ir mokslo doktrinoje. Brice Dickson vertinimu, vietoje to, kad Konvencijos valstybėms narėms būtų tik nurodoma nesikišti į asmens teises, EŽTT vis dažniau reikalauja, kad valstybės imtųsi tiesioginių veiksmų šioms teisėms apsaugoti. Kitaip tariant, valstybėms jau nebeužtenka tiesiog leisti individui gyventi savo gyvenimą tol, kol jis nedaro žalos kitiems – iš valstybių reikalaujama aktyviai rūpintis, kad individas turėtų tam tikrą gyvenimo kokybę: „<...> teisė į teisingą bylos nagrinėjimą reiškia, kad valstybė neturi tyčia pažeisti pusiausvyros bylos metu, bet taip pat – kad ji privalo užtikrinti, jog ir kiti nesukurtų tokios pusiausvyros pažeidimo“⁴⁸⁴. Anot Christos Rozakis, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą yra neatsiejama nuo valdžių padalijimo principo, nes būtent ji išskiria teismų sistemą kaip nepriklausomą ir nešališką valdžios šaką, kurios tikslas – apsaugoti asmenį nuo galimo valstybės piktnaudžiavimo galia. Ši teisė įpareigoja valstybę ne tik nedaryti žalos, bet ir aktyviai veikti, kad kiekvienas asmuo galėtų realiai pasinaudoti savo teisėmis. Tai yra pozityvi valstybės pareiga – imtis visų būtinų priemonių, kad teisingumo sistema veiktų efektyviai ir sąžiningai, užtikrinant asmenų apsaugą nuo neteisingo elgesio ar savivalės⁴⁸⁵. Pritardama šiam požiūriui, Ewa Szuber-Bednarz teigia, kad netinkamas teisės į teisingą teismą įgyvendinimas gali būti suprantamas kaip pagarbos pagrindinėms asmens teisėms pažeidimas⁴⁸⁶.

Disertacinio tyrimo kontekste valstybė, siekdama užtikrinti asmens teisę į privatų gyvenimą kriminalinėje žvalgyboje, privalo ne tik šios veiklos teisiniame reguliavime įtvirtinti nuostatas, deklaruojančias asmens privataus gyvenimo apsaugą, bet ir sukurti tokią teisinį reguliavimą, kuris leistų veiksmingai ginti šios teisės pažeidimą, o nustatčius pažeidimą – užtikrintų tinkamą šios teisės pažeidimo kompensavimo procedūrą.

Įvertinus asmens, manančio, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeista jo teisė į privatų gyvenimą, Lietuvos teisinėje sistemoje esančius gynybos mechanizmus

481 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. liepos 6 d. sprendimas byloje Nachova ir kiti prieš Bulgariją, peticijų Nr. 43577/98; Nr. 43579/98. Prieiga per internetą: <

482 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje Dragojević prieš Kroatiją, peticijos Nr. 68955/11. Prieiga per internetą: < [483 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje Uzun prieš Vokietiją, peticijos Nr. 35623/05. Prieiga per internetą: < \[484 Dickson Brice, *supra note*, 130: 204.\]\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-100293%22\]}> .</p></div><div data-bbox=\)](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-150298%22]}> .</p></div><div data-bbox=)

485 Rozakis Christos, *supra note*, 128: 96.

486 Szuber-Bednarz Ewa, *supra note*, 129: 18.

(asmens, kurio atžvilgiu baudžiamasis persekiojimas pagal BPK normas nepradėtas, galimybę skusti kriminalinės žvalgybos veiksmus bendrosios kompetencijos teismui; kaltinamojo galimybę ginčyti kriminalinės žvalgybos duomenų atitiktį įrodymams keliamiems reikalavimams baudžiamojoje byloje; bei šių asmenų galimybę naudotis valstybės materialinės atsakomybės institutu, siekiant gauti kriminalinės žvalgybos metu asmeniui padarytos žalos atlygimą), iš pirmo žvilgsnio panašu, kad įstatymų leidėjas įvykdė minėtą konstitucinę pareigą užtikrinti, kad asmuo teismo proceso metu galėtų ginti savo teisės pažeidimą. Tačiau disertacinio tyrimo autorės nuomone, Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtinti privataus gyvenimo kriminalinėje žvalgyboje gynybos mechanizmai yra riboti, kadangi jų įgyvendinimas yra glaudžiai susijęs su paties kriminalinės žvalgybos subjekto valia. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, šio efektyvumo stoka ne tik daro neigiamą įtaką asmens teisės į privatų gyvenimą užtikrinimui, bet kartu įpareigoja šią problemą spręsti pirmiausia įstatymo lygmeniu – priimant reikalingus kriminalinės žvalgybos veiklą reguliuojančių teisės aktų pakeitimus, nes bandymas šią problemą šalinti tik bylų nagrinėjimo metu tolygu kovai su pasekmėmis, o ne su jų ištakomis (priežastimis).

3.1. Kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo tvarka

KŽĮ 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, draudžianti kriminalinės žvalgybos metu pažeisti asmens teises ir laisves. Šio straipsnio 9 punkte numatyta, kad asmuo, manantis, kad kriminalinės žvalgybos subjektų veiksmai pažeidė jo teises ir laisves, gali apskusti šiuos veiksmus kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovui bei prokurorui. Asmuo, nesutinkantis su kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovo arba prokuroro sprendimu, gali per dvidešimt darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos paduoti skundą apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui. KŽĮ nepatikslinta, kurios rūšies teismui teikti skundą. Tačiau KŽĮ 5 straipsnio 9 dalį aiškinančioje teismų praktikoje⁴⁸⁷ nurodyta, kad iš šios teisės normos matyti, kad joje yra įtvirtinta speciali ginčų, kurie kyla asmens teisių ir laisvių apsaugos srityje, vykdant kriminalinę žvalgybą, tame tarpe ir aptariamą informacijos pateikimo susipažinti asmenims atveju, nagrinėjimo tvarka. Pagal šią tvarką asmuo kriminalinės žvalgybos subjektų veiksmus gali pasirinktinai skusti kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovui arba prokurorui, o pastarųjų sprendimus – apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui. Šis teisinis reguliavimas savo ruožtu lemia, kad administracinių teismų kompetencijai nėra priskirta nagrinėti ginčų, kurie kyla iš teisinių santykių, reglamentuojamų KŽĮ normomis. Remiantis tuo, spręstina, kad minėto teisinio reguliavimo pagrindu skundas gali būti teikiamas bendrosios kompetencijos apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui net ir tuo atveju, jei asmuo nėra traukiamas baudžiamajon atsakomybėn. Atsižvelgiant į tai, negalima nesutikti su aplinkybe, kad įstatymų leidėjas minėtame KŽĮ straipsnyje įtvirtino asmens,

487 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. gruodžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-792-789/2022; 2015 m. liepos 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1856-438/2015.

manančio, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeista, nagrinėjamu atveju, teisė į privatų gyvenimą, galimybę kreiptis į kompetentingą subjektą, tuo inicijuojant minėtos teisės pažeidimo patikrinimo procedūrą. Tačiau kaip ne kartą jau minėta, asmeniui teisė suteikiama ne tik teisės akte ją deklaruojant, bet ir jame įtvirtinant tokią teisės gynimo tvarką, kuri leistų realiai ją ginti.

Analizuojant KŽĮ nuostatas matyti, jog apie asmens supažindinimą su jo atžvilgiu vykdyta kriminaline žvalgyba kalbama KŽĮ 5 straipsnio 6 dalyje, nurodančioje, jog asmeniui, kurio atžvilgiu buvo taikyta kriminalinė žvalgyba, tačiau gauta informacija nepasitvirtino ir ikiteisminis tyrimas nepradėtas, bet atsirado teisinės neigiamos pasekmės, pareikalavus, turi būti pateikti kriminalinės žvalgybos metu apie jį surinkti duomenys bei KŽĮ 5 straipsnio 8 dalyje, numatančioje, kad jeigu įgyvendinant kriminalinės žvalgybos kontrolę nustatoma, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeistos asmens teisės ir laisvės, apie tai informuojamas kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovas. Pastarasis privalo informuoti asmenį apie jo atžvilgiu kriminalinės žvalgybos metu padarytus pažeidimus. Taigi, kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas įpareigoja kriminalinės žvalgybos subjektus informuoti asmenį apie jo atžvilgiu taikytus kriminalinės žvalgybos veiksmus dviem atvejais: pirma, jei pats kriminalinės žvalgybos subjektas nustato, kad buvo pažeistos į kriminalinę žvalgybą įtraukto asmens teisės ir laisvės⁴⁸⁸ arba, antra, kai pats į kriminalinę žvalgybą patekęs asmuo apie jo atžvilgiu vykdytą kriminalinę žvalgybą sužino iš jo atžvilgiu kilusių neigiamų teisinių pasekmių.

KŽĮ 5 straipsnio 9 dalyje numatyta keliapakopė kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūra, kuria yra ne tik įstatymo lygiu deklaruojama pagarba, be kita ko, ir asmens teisei į privatų gyvenimą kriminalinėje žvalgyboje, bet ir įtvirtinama šios teisės pažeidimo tyrimo procedūra. Tačiau vertintina aplinkybė, jog asmuo apie jo atžvilgiu vykdytus kriminalinės žvalgybos veiksmus yra informuojamas tik tuo atveju, kai tokius veiksmus atlikęs kriminalinės žvalgybos subjektas nusprendžia, kad tokius veiksmus atliko neteisėtai, reikšmingai apriboja asmens teisę skųsti minėtus veiksmus. Kaip išsamiai analizuota šio disertacinio tyrimo 3.3 skyriuje, asmeniui kriminalinės žvalgybos metu padaryta žala, įskaitant ir žalą dėl neproporcingo teisės į privataus gyvenimą suvaržymo, privalo būti atlyginta iš valstybės biudžeto. Valstybės materialinę atsakomybę įtvirtinančio CK 6.272 straipsnio 4 dalyje papildomai nurodoma, kad jei-gu žala atsirado dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros ar teismo pareigūnų ar teisėjų tyčinių veiksmų, tai valstybė, atlyginusi žalą, įgyja atgręžtinio reikalavimo teisę iš atitinkamų pareigūnų įstatymų nustatyta tvarka išieškoti įstatymų nustatyto

488 Pastaba: KŽĮ 21, 22, 23 ir 24 straipsniuose patikslinami kriminalinės žvalgybos kontrolę vykdytys subjektai. Kriminalinės žvalgybos vidaus kontrolę organizuoja kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų vadovai. Kriminalinės žvalgybos subjektų veiklą koordinuoja ir jų veiklos teisėtumą taip pat kontroliuoja prokurorai (rengdami motyvuotus teikimus, sankcionuodami ar atsisakydami sankcionuoti jų kompetencijai priskirtus kriminalinės žvalgybos veiksmus). Vyriausybės kontrolė bei Parlamentinė kontrolė taip pat vykdo kriminalinės žvalgybos kontrolę, susijusią su platesniais uždaviniais ir šios kontrolės metu nėra sprendžiami su konkrečiu asmens teisių pažeidimu susiję atvejai. Atsižvelgiant į tai, matyti, jog kontrolės mechanizmas iš esmės koncentruojamas to paties subjekto rankose.

dydžio sumas.

Tai leidžia daryti prielaidą, jog asmuo realesnę galimybę sužinoti apie jo atžvilgiu taikytus kriminalinės žvalgybos veiksmus (kuriais pažeista asmens teisė į privatų gyvenimą), turi KŽĮ 5 straipsnio 6 dalyje numatytu atveju: kai asmens atžvilgiu atsiranda neigiamos teisinės pasekmės, apie kurias toks asmuo sužino savarankiškai (nepaisant kriminalinės žvalgybos subjekto valios). Taigi, toks kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas įtvirtina pasyvią valstybės pareigą informuoti asmenį apie jo atžvilgiu taikytus kriminalinės žvalgybos veiksmus, iš esmės tik stebint, kaip kriminalinės žvalgybos informacijos gavimas ir disponavimas ja paveiks konkretaus asmens kasdienybę, kokias neigiamas teises pasekmes jam šis procesas sukels. Ir tik kilus minėtoms pasekmės aktyvuojamas imperatyvas informuoti asmenį apie minėtas aplinkybes.

Tuo tarpu ikiteisminio tyrimo metu apie įtariamojo atžvilgiu taikytas slaptas procesines prievartos priemonės asmuo turi būti informuojamas nepaisant to, ar šias priemonės taikę ikiteisminio tyrimo pareigūnai nustatė su minėtų priemonių taikymu susijusius asmens teisių ir laisvių pažeidimus. BPK 161 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmeniui, kuriam buvo taikoma bent viena XII BPK skyriuje „*Kitos procesinės prievartos priemonės*“ numatyta priemonė jam nežinant, baigus tokią priemonę taikyti, turi būti pranešta apie ją. Baudžiamasis procesas pareigos informuoti asmenį apie jo atžvilgiu naudotas slaptas procesines prievartos priemonės nesieja su tokio asmens teisių ir laisvių pažeidimu. Dar daugiau, Lietuvos teismų praktikoje netgi kritikuojamas nesavalaikis asmens informavimas, Pavyzdžiui, vienoje nutarčių⁴⁸⁹ Kasacinis teismas, vertindamas aplinkybę, kad V. J. apie jo atžvilgiu taikytas procesines prievartos priemonės buvo informuotas, praėjus devyniolikai mėnesių nuo šių priemonių taikymo pabaigos, nors per šį laikotarpį ikiteisminio tyrimo metu nebuvo atlikinėjami kiti aktyvūs procesiniai veiksmai, pažymėjo: „*Nelaikytina tinkama tokia praktika, kai asmuo apie jam taikytas neviešo pobūdžio procesines prievartos priemonės supažindinamas pabaigus ikiteisminį tyrimą kartu su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga. Visų pirma, asmuo, kuriam tokios priemonės buvo taikomos, gali ir nepareikšti pageidavimo susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga. Antra, BPK 161 straipsnio 1 dalies nuostata įpareigoja apie procesinių prievartos priemonių taikymą asmeniui pranešti iš karto, kai tai galima padaryti nepakenkiant tyrimo sėkmei. Taigi, kiekvienu atveju, kai tokios priemonės procese buvo taikomos, ikiteisminį tyrimą atliekantiems pareigūnams ir prokurorams kyla pareiga objektyviai vertinti ikiteisminio tyrimo situaciją ir nustatyti anksčiausią momentą, kada asmeniui galima pranešti apie jam taikytas procesines prievartos priemonės, nepakenkiant tyrimo sėkmei. Nėra pagrindo manyti, kad tokia galimybė kiekvienu atveju atsiranda tik jau pabaigus ikiteisminį tyrimą.*“

Analizuojamos kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemos prielaidą lemia ir KŽĮ įtvirtinta išimtis, leidžianti neinformuoti asmens apie jo atžvilgiu įvykdytą teisių pažeidimą kriminalinėje žvalgyboje. KŽĮ 5 straipsnio 8 dalis nurodo, kad jei informacijos apie kriminalinės žvalgybos metu padarytus asmens teisių ir laisvių pažeidimus atskleidimas gali padaryti žalos nebaigtiems kriminalinės žvalgybos

489 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 22 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-697/2022.

tyrimams, tokia informacija turi būti pateikta tik baigus kriminalinės žvalgybos tyrimą. Įstatyme tiksliai neįvardijama, kokioms esant faktinėms aplinkybėms gali būti traktuojama žalos nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams grėsmė. Galbūt, šiuo atveju būtų galima referuoti į 2.4 disertacinio tyrimo poskyryje aprašytos pareigos kriminalinės žvalgybos tyrimo metu ar pabaigus šį tyrimą, paaiškėjus nusikalstamos veikos sudėties požymiams, pradėti ikiteisminį tyrimą, išimtis – pavojus kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir pavojus kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams. Tačiau net ir ši netikslumą arba legislatyvinį (teisėkūros) aptakumą bandant spręsti analogijos metodu, nėra galima nustatyti baigtinio faktinių situacijų sąrašo, kadangi nėra aišku, kas priskiriama „*kitiems itin reikšmingiems teisėtiems kriminalinės žvalgybos interesams*“, esantiems vienu iš „*pavojaus kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams*“ elementų.

Tuo tarpu baudžiamajame procese tokio asmens informavimo apie jo atžvilgiu taikytas slapto pobūdžio procesines prievartos priemones neaiškumo nėra. Kaip minėta, BPK 161 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad asmeniui, kuriam buvo taikoma bent viena XII BPK skyriuje „*Kitos procesinės prievartos priemonės*“ numatyta priemonė jam nežinant, baigus tokią priemonę taikyti, turi būti pranešta apie ją iškart, kai tai įmanoma padaryti, nepakenkiant tyrimo sėkmei. Aplinkybės, kurioms esant galima tokia grėsmė, patikslina Rekomendacijų dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga⁴⁹⁰ (toliau – Rekomendacijos dėl susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga) 25.6 – 25.8 punktai, nurodantys, kad leidimas susipažinti su visa atliekamo ikiteisminio tyrimo medžiaga galėtų pakenkti ikiteisminio tyrimo sėkmei - BPK 1 straipsnio 1 dalyje ir 2 straipsnyje numatytiems ikiteisminio tyrimo tikslams, jeigu: 1) proceso dalyvis prašo susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiagos dalimi, iš kurios būtų galima suprasti, kad ikiteisminio tyrimo metu taikomos neviešo pobūdžio procesinės prievartos priemonės, numatytos BPK 154, 155, 158, 159, 160 straipsniuose, tebetaikant priemonę ar iš karto po tokio veiksmo užbaigimo, kol jo metu gauti rezultatai dar nėra įvertinti, nenuspręsta dėl tolesnių veiksmų atlikimo; 2) proceso dalyvis prašo susipažinti su neviešo pobūdžio procesinių prievartos priemonių taikymo jam nežinant rezultatais, kai priemonių taikymas dar nebaigtas; 3) neviešo pobūdžio procesinės prievartos priemonės taikytos kitiems asmenims.

Taigi, baudžiamajame procese aiškiai apibrėžtos situacijos, kada asmens supažindinimas su aplinkybe, kad jo atžvilgiu buvo taikytos slapto pobūdžio procesinės prievartos priemonės, gali pakenkti ikiteisminio tyrimo sėkmei. Tuo tarpu KŽĮ nuostatos nenurodo, kokioms aplinkybėms esant asmens informavimas apie jo atžvilgiu taikytas slapto pobūdžio kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemones (kartu su jo pažeistomis teisėmis ir laisvėmis) galėtų sukelti žalą nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad kriminalinės žvalgybos teisiniame reguliavime ne tik nėra įtvirtinta privalomo imperatyvo visais atvejais informuoti asmenį apie jo

490 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas Nr. I-57 „Dėl rekomendacijų dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga patvirtinimo“, TAR, 2018, Nr. 2330.

atžvilgiu vykdytus kriminalinės žvalgybos veiksmus (informavimo pareigą siejant išimtinai su kriminalinės žvalgybos metu padarytu asmens teisių ir laisvių pažeidimo faktu), bet ir su tuo, jog kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas įpareigoja naikinti kriminalinės žvalgybos duomenis, susijusius būtent su kriminalinės žvalgybos metu padarytais asmens teisių ir laisvių pažeidimais.

Kaip minėta, prokuroras, rengdamas motyvuotus teikimus dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymo, sankcionuodamas ar atsisakydamas sankcionuoti kriminalinės žvalgybos veiksmus, kartu vykdo kriminalinės žvalgybos kontrolę. Nuostatų 35 punktas nurodo, jog, pavyzdžiui, prokuroras, gavęs kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo nutarimą apie pradėtus slapta kontroliuoti asmens naudojamus telefono ryšio numerius, tinklo galinius įrenginius, sąskaitas, finansines ir (ar) mokėjimo priemones, remdamasis prokuratūroje turima informacija, patikrina tokių veiksmų teisėtumą bei pagrįstumą. Nuostatų 36 punkte nurodyta, jog kilus abejonių dėl asmens naudojamų telefono ryšių numerių, tinklo galinių įrenginių, sąskaitų, finansinių ir (ar) mokėjimo priemonių slaptos kontrolės teisėtumo bei pagrįstumo (pavyzdžiui, nutarime nenurodyta, kaip nustatytas naujas telefono ryšio numeris ir panašiai), prokuroras turi teisę susipažinti su kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiaga, patikrinti tokių kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumą bei pagrįstumą, prireikus reikalauti pateikti kitus duomenis apie atliekamus sankcionuotus kriminalinės žvalgybos veiksmus ir pateikti šių Nuostatų 33⁴⁹¹ punkto reikalavimus atitinkantį nutarimą. Prokuroras, nustatęs, kad sankcionuoti kriminalinės žvalgybos veiksmai atliekami neteisėtai ir nepagrįstai, nedelsdamas raštu nurodo tokius veiksmus nutraukti, o gautą informaciją sunaikinti. Tai reiškia, kad nustačius, pavyzdžiui, tokį, kaip tik ką analizuota, asmens privataus gyvenimo pažeidimo atvejį, minėtuose Nuostatuose įtvirtinto teisinio reguliavimo pagrindu, su pažeidimu susijusi informacija yra nedelsiant sunaikinama, todėl net jei asmeniui ir pranešama, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeistos jo teisės ir laisvės, asmeniui nepateikiama pažeidimui tirti reikšminga duomenų dalis, todėl asmens galimybė teismo proceso metu ginti savo kriminalinės žvalgybos metu pažeistas teises ir laisves yra itin suvaržyta.

Tuo tarpu BPK 161 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad jeigu baudžiamasis procesas nutraukiamas, visa apie privatų asmens gyvenimą surinkta informacija turi būti nedelsiant sunaikinta surašius atitinkamą aktą. Sprendimą dėl tokios informacijos

491 Pastaba: Kriminalinės žvalgybos subjekto nutarime pradėti telefono ryšio numerių, tinklo galinių įrenginių, sąskaitų, finansinių operacijų ir (ar) mokėjimo priemonių slapta kontrolę ir fiksavimą, nurodoma: 1) kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo pareigos, vardas, pavardė; 2) kriminalinės žvalgybos tyrimo bylos numeris, sąlyginis pavadinimas, kriminalinės žvalgybos tyrimo pradėjimo data, kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindas; 3) teismo nutarties data, registracijos numeris, sankcijos terminas; 4) prokuroro, teikusio teikimą, vardas ir pavardė, teikimo data ir registracijos numeris; 5) kriminalinės žvalgybos tyrimo objekto duomenys (asmens vardas, pavardė, asmens kodas arba kiti duomenys); 6) pradėti slapta kontroliuoti telefono ryšio numeriai, tinklo galiniai įrenginiai, sąskaitos, finansinės ir (ar) mokėjimo priemonės, jų priklausomybė; 7) informacija apie kontrolės dalyko nustatymo būdą, tai patvirtinančio kriminalinės žvalgybos tyrimo bylos dokumento pavadinimas, data ir registracijos numeris; 8) data, kada pradėta nustatyto kontrolės dalyko kontrolė; 9) pareigūno, inicijavusio kontrolę, pareigos, vardas, pavardė.

sunaikinimo priima prokuroras pasibaigus šio Kodekso 214 straipsnyje numatytam procesinio sprendimo nutraukti ikiteisminį tyrimą apskundimo terminui arba išnagrinėjus proceso dalyvių skundus dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo. Tai reiškia, kad informacija, susijusi su galimu asmens teisės į privaatų gyvenimą pažeidimu, yra sunaikinama tik po to, kai asmuo, kurio atžvilgiu taikytos slaptos procesinės prievartos priemonės, priima sprendimą, ar ginčyti tokių priemonių taikymą.

Nagrinėjama aspektui aktualioje EŽTT praktikoje yra formuojama nuostata, jog tais atvejais, kai valstybės institucijos slapto sekimo egzistavimą slepia nuo asmens, kurio atžvilgiu ši priemonė buvo taikoma, tokiu būdu jam nesudarant galimybės kvestionuoti jos teisėtumo, tai Konvencijos 8 straipsnyje numatyta teisė į privaatų gyvenimą didžiaja dalimi yra paneigiama. Nepaisant svarbaus sankcionuojančio teismo vaidmens užtikrinant asmens teisės, procesinės prievartos taikymo metu šios teisės vis tiek gali būti pažeidžiamos. Remdamasis tuo, EŽTT laikosi pozicijos, kad asmenims turi būti pranešta apie slaptą sekimą, kai tai įmanoma padaryti nepakenkus tyrimo tikslams⁴⁹². Pavyzdžiui, EŽTT byloje *Asociacija už Europos integraciją bei žmogaus teises ir Ekimdzhiiev prieš Bulgariją*⁴⁹³ sprendė, jog teisės aktas, neįpareigojantis pranešti asmenims, kuriems buvo taikomas slaptas sekimas, pažeidžia Konvencijos nuostatas.

Darytina išvada, kad asmenims, kurių atžvilgiu buvo taikomos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, privalo būti pranešama apie tokių priemonių taikymą. Tokiai pozicijai pritariama ir teisės mokslo doktrinoje. Anot Gintaro Godos, tik retu atveju asmuo bus tinkamai informuojamas, kadangi KŽĮ nėra numatyti jokie konkretūs kriterijai, pagal kuriuos kriminalinės žvalgybos subjektas turėtų konstatuoti esant būtinybę pranešti apie pažeidimus asmeniui; nenumatyta pareigūnų kontrolė, kaip ir numatytos minėtos pareigos pranešti išimtis, t. y. kriminalinės žvalgybos subjektai, net ir patys nusprendę, kad pažeidimas buvo padarytas, gali konstatuoti, jog atvejais išimtinis ir apie jį pranešti nereikia⁴⁹⁴.

Aptariami kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo kokybės trūkumai EŽTT buvo pastebėti dar 2012 m. liepos 31 d. priėmus sprendimą byloje *Drakšas prieš Lietuvą*⁴⁹⁵. Bylos nagrinėjimo metu galiojusio OVĮ 6 straipsnio 1 dalis numatė, kad operatyvinės veiklos metu negali būti pažeistos žmogaus ir piliečių teisės bei laisvės. OVĮ 6 straipsnio 9 dalis numatė, kad asmuo, manantis, kad operatyvinės veiklos subjektų veiksmai pažeidė jo teises ir laisves, gali apskųsti šiuos veiksmus operatyvinės veiklos subjekto vadovui, prokurorui ar teismui. Tai reiškia, kad tuo metu galiojęs OVĮ nuo šiuo metu galiojančio analizuojamo KŽĮ reguliavimo šiuo konkrečiu aspektu nesiskyrė. Minėtoje byloje EŽTT sprendė, kad „Teismas negali nepastebėti, kad, kiek tai susiję su pareiškėjo byloje vykdytu sekimu, Operatyvinės veiklos įstatyme nebuvo numatytos galimybės ištirti jo teisėtumą ir nebuvo užtikrinta pakankama apsauga nuo savavališkumo. <...> visos pareiškėjo pastangos apskųsti Vilniaus apygardos teismo 2003 m. rugsėjo

492 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 296.

493 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 2014.

494 Gintaras Goda, *supra note*, 57: 57.

495 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 232.

17 d. nutarties, kuria buvo sankcionuotas jo telefoninių pokalbių pasiklausymas, teisėtumą nacionaliniuose teismuose ir VSD buvo nesėkmingos⁴⁹⁶ <...>. Be to, nors įstatymo 6 straipsnio 9 dalyje buvo numatyta teorinė galimybė apskusti operatyvinės veiklos subjektų „veiksnius“, pareiškėjo bandymai pareikšti skundus prokurorui, VSD ir teismams dėl jo telefoninių pokalbių su J. B. pavišimo nedavė jokių rezultatų⁴⁹⁷. Todėl Teismas nusprendžia, kad konkrečiomis pareiškėjo bylos aplinkybėmis nebuvo nė vienos institucijos, kuri būtų galėjusi veiksmingai ištirti įgyvendinant operatyvinės veiklos priemones galėjusias atsirasti ir atsiradusias klaidas“.

496 Pastaba: Ištrauka iš 2012 m. liepos 31 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo byloje Drakšas prieš Lietuvą: „2004 m. vasarį pareiškėjas bandė užginčyti teismo nutarties, kuria buvo sankcionuotas jo pokalbių pasiklausymas, teisėtumą. 2004 m. vasario 17 d. Vilniaus apygardos teismas raštu informavo pareiškėją, kad įstatyme nenumatyta galimybė apskusti tokias teismo nutartis. <...> 2004 m. kovo 10 d. pareiškėjas Lietuvos apeliaciniam teismui pateikė dar vieną skundą dėl 2003 m. rugsėjo 17 d. teismo nutarties. Jis teigė, kad pasiklausymui nebuvo teisėto pagrindo ir kad buvo pažeistos Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintos jo teisės. Pareiškėjas taip pat kritiškai vertino VSD vykdytą slaptą jo telefoninių pokalbių su Respublikos Prezidentu ir J. B. pasiklausymą ir pavišimą. Remdamasis Konvencijos 13 straipsniu, pareiškėjas taip pat skundėsi, kad neturėjo vidaus teisinės gynybos priemonės skųstis dėl nutarties, kuria buvo sankcionuotas jo telefoninių pokalbių pasiklausymas. 2004 m. balandžio 6 d. raštu Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkas grąžino nenagrinėtą pareiškėjo skundą. Pirmininkas pabrėžė, kad suteikus galimybę asmeniui susipažinti su nutartimis, kuriomis sankcionuojamos operatyvinės priemonės, ir jas apskusti, slapta operatyvinė veikla netektų prasmės. 2005 m. liepos 15 d. VSD raštu informavo pareiškėją, kad nenustačius teisinio pagrindo atlikti vidaus tyrimą dėl 2003 m. rugsėjo 17 d. teismo sankcionuoto jo telefoninių pokalbių pasiklausymo pagrįstumo ir teisėtumo, VSD neatliko jokio tyrimo“.

497 Pastaba: Ištrauka iš 2012 m. liepos 31 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo byloje Drakšas prieš Lietuvą: „2003 m. gruodžio 15 d. Generalinė prokuratūra informavo pareiškėją, kad jo telefoninių pokalbių pasiklausymas buvo atliekamas teisės aktų nustatyta tvarka. Pareiškėjo telefoniniai pokalbiai su Respublikos Prezidentu buvo įrašyti VSD klausantis pareiškėjo, o ne Respublikos Prezidento telefoninių pokalbių. Operatyvinis tyrimas pareiškėjo atžvilgiu buvo nutrauktas 2003 m. lapkričio 11 d. Pareiškėjui buvo patarta kreiptis į VSD, kuri galėtų jam suteikti apie jį surinktą informaciją. Dėl pareiškėjo reikalavimo atlyginti žalą, tariamai patirtą dėl jo <...> telefoninio pokalbio pavišimo žiniasklaidoje jam buvo patarta kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą. <...> Pareiškėjas raštu kreipėsi ir į VSD, reikalaudamas pateikti vidaus tyrimo dėl informacijos nutekėjimo rezultatus. Jis nurodė, kad ši informacija reikalinga rengiant civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo. Pareiškėjas taip pat reikalavo suteikti galimybę susipažinti su VSD apie jį surinkta informacija. <...> 2004 m. kovo 10 d. pareiškėjas Lietuvos apeliaciniam teismui pateikė dar vieną skundą dėl 2003 m. rugsėjo 17 d. teismo nutarties. Jis teigė, kad pasiklausymui nebuvo teisėto pagrindo ir kad buvo pažeistos Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintos jo teisės. Pareiškėjas taip pat kritiškai vertino VSD vykdytą slaptą jo telefoninių pokalbių su Respublikos Prezidentu ir J. B. pasiklausymą ir pavišimą. Remdamasis Konvencijos 13 straipsniu, pareiškėjas taip pat skundėsi, kad neturėjo vidaus teisinės gynybos priemonės skųstis dėl nutarties, kuria buvo sankcionuotas jo telefoninių pokalbių pasiklausymas. 2004 m. balandžio 6 d. raštu Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkas grąžino nenagrinėtą pareiškėjo skundą. Pirmininkas pabrėžė, kad suteikus galimybę asmeniui susipažinti su nutartimis, kuriomis sankcionuojamos operatyvinės priemonės, ir jas apskusti, slapta operatyvinė veikla netektų prasmės. Jis taip pat pabrėžė, kad pagal Konvencijos 8 straipsnį nedraudžiama naudoti slaptų tyrimo priemonių apskritai, jeigu toks ribojimas būtinas siekiant užtikrinti nacionalinį saugumą ar užkirsti kelią nusikaltimams. Tinkamai motyvuotomis teismų nutartimis užtikrinama, kad tyrimą atliekančios institucijos veiks įstatymų nustatyta tvarka. <...> 2005 m. gegužės 25 d. atsakyme į pareiškėjo advokato paklausimą generalinio prokuroro pavaduotojas nurodė, kad iki minėtų dienų VSD nebuvo informavusi prokurorų apie vidaus tyrimo dėl aplinkybių, kuriomis žiniasklaida gavo pareiškėjo telefoninio pokalbio su J. B. įrašus, rezultatus“.

Taigi, dar galiojant OVĮ buvo žinoma, kad asmuo, kurio atžvilgiu vykdoma tuometinė operatyvinė veikla, aptariamam aspektui turėjo itin ribotas galimybes skusti tuometinius operatyvinius veiksmus, todėl prieš priimant ir įsigaliojant KŽĮ buvo galima (ir, disertacinio tyrimo autorės nuomone, buvo būtina) ištaisyti EŽTT nustatytus šios veiklos teisinio reguliavimo trūkumus. Tačiau, kaip matyti iš pateiktos sisteminės KŽĮ analizės, tai padaryta nebuvo.

3.2. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą vertinimas baudžiamajame procese

3.2.1. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą samprata: formalieji ir materialieji aspektai

Tiek Lietuvos teismų praktikoje⁴⁹⁸, tiek teisės mokslo doktrinoje⁴⁹⁹ laikomasi vieningos pozicijos, kad įrodymais baudžiamojoje byloje gali būti pripažinti ne tik BPK, bet ir kitų teisės aktų, pavyzdžiui, KŽĮ pagrindu gauti duomenys. Duomenų pripažinimo įrodymais baudžiamojoje byloje reikalavimai įtvirtinti BPK 20 straipsnyje. Šio straipsnio 4 dalyje įtvirtinta taisyklė, pagal kurią įrodymais baudžiamojoje byloje gali būti tik „*teisėtais būdais*“ gauti duomenys. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad BPK 20 straipsnio 4 dalyje nustatytas įrodymų leistinumą reikalavimas duomenims būti gautais tik „*teisėtais būdais*“ yra ypač svarbus, nes, priešingu atveju, nebūtų užtikrintas bylos nagrinėjimo teisingumas⁵⁰⁰. Analizuojant BPK 20 straipsnio 4 dalį aiškinančią Lietuvos teismų praktiką,⁵⁰¹ matyti, kad įrodymų leistinumą duomenų, gautų teisėsaugos institucijoms naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, atžvilgiu pirmiausia yra sietinas su vertinimu, ar šie duomenys gauti išimtinai tik tuo būdu, koks yra įtvirtintas teisės aktuose.

Juozo Šato nuomone, teisėtu elgesiu vadinamas toks asmenų veikimas ar neveikimas, kuris atitinka teisės normų nustatytus reikalavimus arba, kitaip tariant, jiems neprieštaruoja⁵⁰². Reikalavimai rinkti duomenis įstatymų nustatyta tvarka ir tik „*teisėtais būdais*“, Audriaus Juozapavičiaus vertinimu, įpareigoja teisės subjektus veikti laikantis jiems adresuojamų teisės normų, draudžiant jas pažeisti⁵⁰³. Užsienio teisės

498 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 404.

499 Petras Ancelis, „Baudžiamojo proceso vystymosi tendencijos po 2003 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo“, *Jurisprudencija* 6(108) (2008): 35; Gintaras Goda, „Konstitucinė justicija ir baudžiamojo proceso teisės mokslas“, *Teisė* 78 (2011): 75.

500 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 28 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje 2K-119-303/2021; 2020 m. balandžio 9 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-81-895/2020.

501 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 428. 2017 m. vasario 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017.

502 Juozas Šatas et al., *supra note*, 109: 26; Audrius Juozapavičius, *supra note*, 110: 89.

503 Audrius Juozapavičius, *supra note*, 110: 85.

mokslo doktrinoje laikomasi pozicijos, jog duomenų rinkimą reguliuojančių teisės aktų reikalavimų ignoravimas reikštų konstitucinio teisėtumo principo nepaisymą ir kompromituotų visą teisės sistemą, paversdama ją formalia struktūra, kurioje normos praranda įpareigojančią galią, o piktnaudžiavimas tampa įprasta praktika⁵⁰⁴.

Lietuvos teismų praktikoje suformuota taisyklė, kad teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, įrodymų tyrimo metu privalo patikrinti tris papildomus aspektus: ar buvo teisinis ir faktinis pagrindas kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksams atlikti; ar tyrimo veiksmai atlikti nepažeidžiant KŽĮ nustatytos tvarkos; ar duomenis, gautus atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą, patvirtina duomenys, gauti BPK numatytais veiksmais⁵⁰⁵. Teismas, tikrindamas faktinį pagrindą, vertina, ar kreipiantis dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo ir juos sankcionuojant buvo nurodomos aiškos išvados dėl turimos informacijos apie galimą nusikalstamą veiką, kuri bus tiriamą, atitikties tokiam BK straipsniui ar jo daliai, dėl kurių atitinkami veiksmai gali būti atliekami⁵⁰⁶. Tikrindamas teisinį pagrindą, teismas vertina, ar byloje yra gauta konkrečiam kriminalinės žvalgybos veiksmui atlikti reikalinga sankcija, ar sankcijoje nurodyti atliktini kriminalinės žvalgybos veiksmai nurodyti tiksliai⁵⁰⁷, ar sankcijoje nurodyti neteisėti

504 Rogal Klaus, *supra note*, 114: 119.

505 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-193-697/2017; 2010 m. gegužės 31 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313/2010; 2008 m. gegužės 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-120/2008.

506 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 412.

507 Pastaba: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2019 m. vasario 26 d. kasacine nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-689/2019 išaiškino, kad tam, kad kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys būtų pripažinti teisėtais, teisėtas turi būti ir šių veiksmų atlikimas. Pavyzdžiui, neteisėtomis pripažintos kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimą įgalinusios sankcijos, kadangi jose nebuvo nurodyta, kokie bus atliekami konkretūs duomenų rinkimo veiksmai ir kokios apimties veiksmai ir priemonės gali būti vykdomi tuo metu, kai bus slapta patenkama į patalpas. Remdamasis tuo, baudžiamąją bylą nagrinėjęs Teismas sprendė, kad minėtų veiksmų metu gauti garso ir vaizdo įrašai, padaryti šiose patalpose, buvo pripažinti gautais pažeidžiant įstatymą. Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 28 d. kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2006 Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju byloje esančių protokolų grafoje, skirtoje nurodyti operatyvinius veiksmus, yra įrašyta, kad buvo daromas „slaptas garso įrašymas“. Teismas atkreipė dėmesį, kad tokio operatyvinio veiksmo OVĮ nenumatė, todėl neiškiu, kokiomis OVĮ normomis vadovaujantis buvo daromi telefoninių pokalbių tarp G. D. ir „Vido“ įrašai bei pokalbio, įvykusio tarp šių asmenų, nukentėjusiosios ir liudytojo V. J. prieš pat G. D. sulaukymą, įrašas. Teismas sprendė, jog nežinant, kokios minėto įstatymo normos buvo taikytos, neįmanoma patikrinti, ar šie įrašai yra teisėti. Todėl nusprendė grąžinti bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teisme.

veiksmai atitinka konkretų BK straipsnį⁵⁰⁸. Tikrindamas, ar tyrimo veiksmai atlikti, nepažeidžiant KŽĮ nustatytos tvarkos, teismas vertina, pavyzdžiui, taikytų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių terminą⁵⁰⁹, ar, prieš pradėdant kriminalinės žvalgybos tyrimą, buvo surinkta pakankamai faktinių duomenų apie galimai daromą ar rengiamą nusikalstamą veiką⁵¹⁰, ar asmuo nebuvo provokuojamas daryti nusikalstamą veiką⁵¹¹ ir panašiai. Atsižvelgiant į tai matyti, kad baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjantis teismas vertina, ar naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones buvo nenukrypstamai laikomasi visų BPK ir KŽĮ normų, nustatančių tokių tyrimo veiksmų taikymą⁵¹², kartu tuo sprendžiant, ar nebuvo neproporcingai suvaržyta asmens teisė į privatų gyvenimą.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką, matyti, kad baudžiamąsias bylas, kuriose kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjantys teismai minėtu aspektu vykdo teisminę kontrolę. Pavyzdžiui, vienoje nutarčių⁵¹³ Kasacinis teismas nurodė, kad „<...> bylos faktinė medžiaga patvirtina, kad P. T., nepradėjus ikiteisminio tyrimo, su valstybės pareigūnų pritarimu atliko veiksmus (R. R. kurstymą neteisėtai parduoti jam 12 vnt. ūdrų kailių), formaliai turinčius nusikalstamos veikos, numatytos BK 272 straipsnio 3 dalyje, požymių. Tokiems veiksmams <...> buvo reikalingas sankcionuotas nusikalstamos veikos imitacijos modelis, leidžiantis atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (t. y. nurodytas asmuo, kuriam leidžiama atlikti tokius veiksmus, asmuo, prieš kurį tokie veiksmai turi būti atlikti, atliekamų veiksmų ribos, trukmė, siekiamas rezultatas ir pan.), tačiau toks modelis, kaip pagrįstai teigia kasatorius, sankcionuotas nebuvo“. Atsižvelgdamas į tai, Kasacinis teismas analizuojamoje nutartyje pabrėžė, kad „<...> nagrinėjamoje byloje negalima paneigti pirmosios instancijos teismo padarytos išvados, jog šios veikos padarymą galėjo lemti provokacija, valstybės pareigūnams veikiant kartu su savo informatoriumi pagal nesankcionuotą nusikalstamos veikos imitavimo modelį. Už tokią veiką negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, nes, nustačius provokacijos faktą, visi įrodymai, gauti provokacijos metu,

508 Pastaba: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017 išaiškinta, jog užtikrinant kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo ir atlikimo teisėtumą ir kartu veiksmingą asmens teisių apsaugą nuo neteisėto apribojimo, kreipiantis dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo ir juos sankcionuojant turi būti nurodomos aiškos išvados dėl turimos informacijos apie galimą nusikalstamą veiką, kuri bus tiriamą, atitiktis tokiame BK straipsniui ar jo daliai, dėl kurių atitinkami veiksmai gali būti atliekami. Slaptų kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimas, nesant tam faktinio pagrindo, naujų nutarčių priėmimas ir tokių veiksmų pratęsimas be jokios motyvacijos daro tokias nutartis neteisėtas.

509 Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. gegužės 2 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-123-788/2018.

510 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338-511/2017.

511 Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. balandžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-209-489/2015.

512 Aurelijus Gutauskas, *supra note*, 52: 13 - 14.

513 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 207.

turi būti pripažįstami neleistiniais įrodymais, neatitinkančiais BPK 20 straipsnyje nustatytų kriterijų“. Kitoje nutartyje⁵¹⁴ Kasacinis teismas sprendė, kad „<...> skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nurodyta, kad iš <...> nutarties dėl leidimo slapta patekti į tarnybines patalpas rezoliucinės dalies matyti, jog buvo apsiribota tik leidimu įeiti į tarnybines patalpas, o dėl leidimo įrengti technines priemones specialia tvarka nepasisakyta. Tai reiškia, kad aptariama nutartimi duotas leidimas tik slapta patekti į tarnybines patalpas ir jas apžiūrėti, o ne atlikti kokius nors kitus veiksmus. Taigi, nesant duomenų, jog nagrinėjamoje byloje buvo duotas leidimas V. K. darbo kabinete įrengti technines priemones, konkrečiai vaizdo ir garso įrašymo įrangą, visi duomenys, gauti byloje panaudojus vaizdo ir garso įrašymo įrangą V. K. darbo kabinete, negali būti laikomi duomenimis, gautais teisėtu būdu“. Šioje nutartyje Kasacinis teismas papildomai pažymėjo, kad „<...> prokuroro argumentas, kad pagal teismų praktiką turi būti vertinamas visas nutarties (kuria sankcionuojami kriminalinės žvalgybos veiksmai – aut. pastaba) turinys ir sprendimo esmė, yra pagrįstas. Tačiau tai nereiškia, kad teismo nutarties rezoliucinė dalis gali būti tokio abstraktumo ar netgi netikslumo, kad iš esmės slaptus tyrimo veiksmus realizuojantys pareigūnai, laikydamiesi vidaus tvarkos, turėtų spręsti dėl konkrečių slaptų tyrimo veiksmų apimties, kas iš esmės reikštų ir teisės į privataus gyvenimo ribojimo apimtį“. Kitoje nutartyje⁵¹⁵ Teismas nurodė: „Nagrinėjamo atveju byloje nėra jokių duomenų, kad, iki STT pareigūnui R. S. pasikviečiant A. B. ir pasiūlant įrašyti jo pokalbius su V. M., A. B. teisėsaugos institucijai būtų pranešęs, kad iš jo reikalauta perduoti kyšių ar atliekami kokie nors kiti nusikalstami veiksmai. Iš STT apeliacinės instancijos teismui pateikto rašto matyti, kad A. B. 2013 m. sausio 16 d. įrašant pokalbį su V. M., įstatymo nustatyta tvarka dėl pastarojo nebuvo atliekamas nei operatyvinis (kriminalinės žvalgybos) tyrimas, nei atskiri operatyviniai (kriminalinės žvalgybos) veiksmai; nebuvo pradėtas ir ikiteisminis tyrimas, netgi neturėta pakankamai informacijos tokiems tyrimams pradėti. Šiuo atveju einančio pareigas teisėsaugos institucijos pareigūno inicijuotas privataus asmens pokalbių įrašinėjimas tam, kad jie būtų pateikti šiai institucijai, vienareikšmiškai vertintinas kaip valstybės institucijos atliekamas duomenų apie nusikalstamą veiką rinkimas; šiuo atveju nesvarbu, kieno įrangą tam buvo panaudota, o svarbu, ar tai atliekant buvo laikytasi įstatymu nustatytos tvarkos tokiai informacijai rinkti. Kadangi šis įrašas padarytas ir STT gautas įstatymo nenumatyta tvarka, vadovaujantis BPK 20 straipsnio 4 dalimi, jis negalėjo būti pripažintas įrodymu“.

Taigi, matyti, kad teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, privalo vertinti su slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimu bei jų įgyvendinimu susijusias aplinkybes. Tai reiškia, jog vertinant kriminalinės žvalgybos duomenų atitiktį BPK 20 straipsnio 4 dalies reikalavimui duomenims būti gautais „teisėtais būdais“, baudžiamąją bylą nagrinėjančio teismo dėmesys daugiausia skiriamas formaliajam slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo teisėtumui vertinti. Tad tokiu būdu teismas,

514 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 208.

515 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 510.

sprendamas dėl kriminalinės žvalgybos duomenų atitiktis BPK 20 straipsnio 4 dalies reikalavimams, kartu vertina ir asmens teisės į privatų gyvenimą ribojimo proporcingumą. Jei nustatoma, kad asmens teisė į privatų gyvenimą buvo suvaržyta neproporcingai, teismas sprendžia, kad tokie duomenys neatitinka įrodymams keliamų reikalavimų ir tokį asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimą „kompensuoja“ tuo, kad sprendamas dėl asmens kaltės šiais duomenimis nesiremia. Remiantis tuo, atrodytų, jog duomenų gavimas „teisėtai būdais“ yra sąlygotas tik reikalavimo teisėsaugos institucijoms duomenis surinkti tik tuo būdu, kuris imperatyviai įtvirtintas teisės aktoje, o baudžiamąsias bylas nagrinėjantiems teismams – tik vertinti, ar minėtos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės buvo taikytos išimtinai tik tokiu būdu, kuris įtvirtintas teisės akte.

Tačiau kai kurių valstybių konstituciniuose įstatymuose bei teisės mokslo doktrinoje galima rasti pavyzdžių, kuomet į šį klausimą žiūrima gerokai plačiau. Pavyzdžiui, Pietų Afrikos Respublikos Konstitucijos⁵¹⁶ 35 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad duomenys, gauti pažeidžiant bet kurią teisę, įtvirtintą Teisių Bilyje (Pietų Afrikos Respublikos Konstitucijos 7 – 39 straipsniai), turi būti pašalinti, jei jų priėmimas padarytų procesą nesąžiningą ar kaip kitaip darytų didelę žalą teisingumo vykdymui. Kanados 1982 m. Konstitucinio Akto, patvirtinusio Kanados teisių ir laisvių chartiją⁵¹⁷, 24 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad jei bylą nagrinėjantis teismas sprendžia, jog duomenys buvo gauti pažeidžiant ar paneigiant bet kurią minėtoje chartijoje įtvirtintą asmens teisę ar laisvę, įrodymai privalo būti pašalinti, jei, atsižvelgiant į visas aplinkybes, jų priėmimas į procesą diskredituotų teisingumo vykdymą. Prancūzijos baudžiamojo proceso teisės doktrina neteisėtai laiko įrodymus, kurie gaunami pažeidžiant teisės normas arba nerašytus baudžiamojo proceso principus (pranc. – *loyauté*)⁵¹⁸. Užsienio teisės mokslo doktrinoje nurodoma, kad, pavyzdžiui, jei duomenys yra gauti, pažeidus asmens teises, asmuo įgyja teisę reikalauti, kad būtų pašalinti tokio pažeidimo padariniai ir veiksmingiausia to priemonė – draudimas tokiais duomenimis grįsti asmens kaltę⁵¹⁹. Nustačius asmens teisių pažeidimą, baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas pažeidimo pagrindu gautais duomenimis neturėtų remtis, grįsdamas kaltinimą⁵²⁰.

Lietuvos teisės mokslo doktrinoje pabrėžiama, kad įrodinėjimas ir įrodymų rinkimas baudžiamajame procese privalo vykti, laikantis Konstitucijoje įtvirtintų principų ir vertybių⁵²¹. Vertinant duomenis, svarbu ne tik tai, kad įstatymas numatytų galimybę rinkti duomenis tam tikru būdu (*pavyzdžiui, tokiu būdu, koks įtvirtintas KŽĮ – aut. pastaba*), bet ir tai, kaip tie duomenys yra gauti konkrečiu atveju. Duomenys negali

516 Pietų Afrikos Respublikos Konstitucija. Prieiga per internetą: < <https://www.concourt.org.zasite/constitution/english-web/ch2.html> >.

517 Kanados 1982 m. Konstitucinis Aktas, patvirtinęs Kanados teisių ir laisvių chartiją. Prieiga per internetą: < https://www.solon.org/Constitutions/Canada/English/ca_1982.html#20 >.

518 Gerhard Kerckhoff, *supra note*, 115: 20.

519 Knut Amelung, *supra note*, 116: 24.; Knut Amelung, *supra note*, 116: 506.

520 Andrew Ashworth, *supra note*, 117: 723.

521 Audrius Juozapavičius, *supra note*, 110: 126.

būti laikomi įrodymais, jei juos gaunant panaudotas smurtas, grasinimai, kitokia neleistina prievarta; proceso veiksmas atliktas, nesilaikant tam veiksmus atlikti nustatytos tvarkos; proceso veiksmo rezultatai iš esmės netinkamai užfiksuoti; arba buvo pažeisti proceso principai (pavyzdžiui, proporcingumo, teisinio aiškumo principai ir kita)⁵²². Mokslo šaltiniuose⁵²³ taip pat nurodoma, jog duomenys neturėtų būti pripažįstami įrodymais, jei jie nėra patikimi arba pažeidžia pripažintas asmens teises; nurodoma, jog įkaltinantys duomenys turi būti vertinami ir asmens teisių suvaržymo aspektu⁵²⁴. Anot mokslo atstovų, asmens teisių pažeidimas įrodinėjimo procese paprastai leidžia daryti išvadą, kad procesas (jo dalis) buvo nesąžiningas, o nesąžiningai gauti duomenys teismo baigiamajame akte neturėtų būti vertinami kaip įrodymai. Kalbant konkrečiau apie slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės Lietuvos teisinėje literatūroje, akcentuojama, kad „<...> bendriausia prasme procesinė prievarta teisėta tik tada, kai konkreti prievartos priemonė taikoma tiriant įstatyme *expressis verbis* nurodytą didesnio pavojaus nusikalstamą veiką, prievartos priemonė paskiriama ar pritaikoma *ex ante* esant tam tikro laipsnio ar lygio įtarimui, procesinę sprendimą leisti taikyti procesinę prievartą bent jau *a posteriori* kontroliuoja teisėjas, įvertindamas ne tik šios priemonės pagrįstumą ir teisėtumą, bet ir tai, ar šios priemonės taikymas *in concreto* atitiks proporcingumo (subsidiarumo) reikalavimą“⁵²⁵. Tai reiškia, kad tam, jog slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis gauti duomenys būtų gauti „*teisėtais būdais*“, nepakanka, jog teisės aktų leidėjas tik įtvirtintų įstatyme konkrečias duomenų rinkimo priemones ir tokiu būdu nustatytų duomenų rinkimo ir disponavimo jais tvarką, bet yra būtina, kad tokia įtvirtinta minėtų priemonių rinkimo ir jais gautų duomenų disponavimo tvarka užtikrintų asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą. Tai įstatymų leidėjui sukuria fundamentalią pareigą slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones konkrečiame teisės akte įtvirtinti taip, jog jų teisinis reguliavimas, kiek tai įmanoma, eliminuotų sąlygas pažeisti konstitucinius principus šių priemonių taikymo metu bei sudarytų sąlygas iširti galimą konstitucinių principų pažeidimą.

Taigi, galima teigti, kad įrodymų leistinumas (reikalavimas būti gautais „*teisėtais būdais*“) turi ir materialųjį aspektą, reiškiantį draudimą rinkti duomenis tokiu būdu, kuris iš esmės pažeistų konstitucinę asmens teisę, pavyzdžiui, asmens teisę į privatų gyvenimą, nepaisant to, kad duomenys gauti, vadovaujantis galiojančiu teisės aktu. Šis įrodymų leistinumo reikalavimas – būti gautais „*teisėtais būdais*“ – sampratos dualumas daro įtaką kriminalinės žvalgybos duomenų atitikties BPK 20 straipsnio 4 dalies reikalavimams vertinimo procedūrai.

522 Gintaras Goda et al., *supra note*, 18: 46.

523 Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė. Vadovėlis* (Vilnius: Registrų centras, 2011), 168 - 169.

524 Rima Ažubalytė, *supra note*: 112: 262.

525 Remigijus Merkevičius, *supra note*, 113: 422.

3.2.2. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumo vertinimas formaliuoju aspektu

Autoriaus Remigijaus Merkevičiaus įsitikinimu, kriminalinės žvalgybos tyrimas negali būti naudojamas kaip įrankis nusikalstamoms veikoms „surasti“, vykdamas bendrą stebėjimą ir tarsi laukiant, kada tiriami asmenys padarys nusikalstamą veiką. Vien aplinkybė, kad tokio tyrimo metu nustatomi galimai padarytų nusikalstamų veikų požymiai, savaime nepaverčia tyrimo teisėtu⁵²⁶. Siekiant apriboti bendro pobūdžio stebėjimo galimybę (o kartu ir valstybės pareigūnų galimą piktnaudžiavimą neproporcingai įsiterpiančią į asmens privatų gyvenimą), KŽĮ yra įtvirtinta slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimo procedūra, kartu šiame teisės akte įtvirtinant nuostatas, kokie duomenys turi būti nurodomi sankcijų faktiniu pagrindu buvusiuose procesiniuose kriminalinės žvalgybos dokumentuose. KŽĮ ties kiekvienu konkretų kriminalinės žvalgybos veiksmą reguliuojančiu straipsniu nurodyta, kad teikime dėl kriminalinės žvalgybos veiksmo yra nurodomi „duomenys ir (ar) motyvai, kuriais pagrindžiamas būtinumas gauti šio straipsnio 1 dalyje nurodytą informaciją, ir siekiamas rezultatas“⁵²⁷. Būtina pastebėti, kad Lietuvos teismų praktikoje netgi pabrėžiama, kad faktinio kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindo nenurodymas apygardos teismo nutartyje savaime nereiškia, kad tokio pagrindo nebuvo ir apygardos teismo nutartis yra neteisėta⁵²⁸, kadangi šios nutartys yra rengiamos pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokių veiksmų atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas, dėl to, sprendžiant dėl faktinio pagrindo atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus, neturi būti apsiribojama vien apygardos teismo nutarčių vertinimu, tačiau reikšmingi ir žvalgybos subjekto - vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo - prašyme sankcionuoti kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus ir atitinkamame prokuroro teikime nurodyti duomenys⁵²⁹. Tai reiškia, kad kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinis pagrindas, t. y. aplinkybės, kurioms esant galima pradėti intensyvių skverbimąsi į asmens privatų gyvenimą, privalo būti užfiksuotos būtent prašymuose bei teikimuose dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo.

Ankstesnėje teismų praktikoje laikytasi nuomonės, kad informacija apie nusikalstamą veiką, kurios pagrindu pradedamas kriminalinės žvalgybos tyrimas, gali būti bendresnio pobūdžio, nes kriminalinės žvalgybos tyrimas nebūtinai turi pasibaigti ikiteisminio tyrimo pradėjimu. Praktikoje buvo nurodoma, kad apie tokį bendresnį informacijos pobūdį buvo galima spręsti iš anksčiau galiojusios OVĮ 9 straipsnio 1 dalies

526 Aurelijus Gutauskas, *supra note*, 24: 350.

527 Pastaba: KŽĮ 9 straipsnio 4 dalies 2 punktą, 10 straipsnio 4 dalies 3 punktą, 11 straipsnio 4 dalies 3 punktą, 12 straipsnio 4 dalies 2 punktą, 13 straipsnio 2 dalies 2 punktą, 14 straipsnio 2 dalies 2 punktą, 15 straipsnio 3 dalies 2 punktą.

528 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 316.

529 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. birželio 5 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-381/2025

1 punkte naudotos formuluotės – „<...> operatyvinis tyrimas atliekamas, kai nusikalstamos veikos požymiai nėra nustatyti, bet turima informacijos“⁵³⁰. Tačiau vėlesnėje teis-
mų praktikoje išivyravę nuostata, kad, užtikrinant kriminalinės žvalgybos veiksmų
sankcionavimo ir atlikimo teisėtumą ir kartu veiksmingą asmens teisės į privatų gyve-
nimą apsaugą nuo neteisėto apribojimo, kreipiantis dėl kriminalinės žvalgybos veiks-
mų atlikimo ir juos sankcionuojant, turi būti nurodoma aiški ir konkreti informacija,
leidžianti spręsti, kad minėti veiksmai bus atliekami dėl nusikalstamos veikos, dėl ku-
rios jie pagal įstatymus ir gali būti atliekami⁵³¹. Kasacinis teismas pažymi, kad krimi-
nalinės žvalgybos veiksmai teisėtai gali būti atliekami tik esant konkrečiam įstatyme
nustatytam faktiniam pagrindui – informacijai ne apie bet kokią, o tik apie įstatyme
nurodytą nusikalstamą veiką – ir vykdomi tik siekiant surinkti duomenų apie tokią
veiką⁵³². Reikalavimas teismui patikrinti kriminalinės žvalgybos veiksmų pirminio pa-
grindo teisėtumą ypač svarbus tais atvejais, kai šiais veiksmais įsiterpiama į asmens
privatų gyvenimą, pavyzdžiui, slaptai jį sekant, patenkant į jo būstą, kontroliuojant
telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinį, atliekant nusikalstamos
veikos imitavimo veiksmus ir panašiai. Pabrėžiama, kad toks patikrinimas užtikrina,
kad šios teisinės priemonės nebūtų sankcionuojamos atsitiktinai, nesilaikant nusta-
tytos tvarkos, o asmuo nepatirtų savavališko ir nepagrįsto teisės į privatumą suvaržy-
mo, provokavimo nusikalsti⁵³³. Kartu teismų praktikoje formuojama teisės taikymo
taisyklė, kad jei dalis baudžiamajam procesui reikšmingos informacijos yra surenka-
ma, vadovaujantis KŽĮ, tai iš baudžiamosios bylos medžiagos turi būti aišku, kokie
šiam įstatyme numatyti veiksmai buvo atlikti, taip pat turi būti galimybė patikrinti,
ar renkant informaciją buvo laikytasi šiame įstatyme nustatytų reikalavimų⁵³⁴. Todėl
leidimas atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus turi būti kiek įmanoma tikslesnis,
kad proceso dalyviai ir bylą nagrinėjantis teismas galėtų įvertinti tų veiksmų teisėtumą
(teisinį pagrindą) ir pagrįstumą (faktinį pagrindą), būtent, būtų aišku, kokie veiksmai,
kur, prieš kokius asmenis, kiek laiko galėjo būti vykdomi⁵³⁵. Kriminalinės žvalgybos
veiksmų sankcionavimo rezoliucinėje dalyje turi būti tiksliai nurodytas sankcionuoja-
mų veiksmų pavadinimas, turinys, apimtis, laikas ir asmuo ar asmenys, prieš kuriuos
leidžiama atlikti minėtus veiksmus.

Svarbu pažymėti, jog baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminali-
nės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančio teismo atliekamas kriminalinės žvalgybos
veiksmų sankcionavimo proceso teisinis vertinimas yra ne tik prevencinė priemonė

530 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2012.

531 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015

532 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-396/2019.

533 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 210.

534 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-507/2017.

535 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 412.

teisėsaugos pareigūnų piktnaudžiavimui užkardyti, bet ir asmens teisės, kad jo teisės į privatą gyvenimą pažeidimas būtų tinkamai ištirtas, prielaida. Taigi, tikrinant kriminalinės žvalgybos faktinį pagrindą sudariusią informaciją yra atliekama ir asmens teisės į privatą gyvenimą suvaržymo kontrolė formaliuoju leistinumą (reikalavimo duomenims būti gautais „*teisėtai būdais*“) aspektu. Tačiau, nors teismai ir vykdo minėtą pareigą – vertina asmens privataus gyvenimo varžymo proporcingumą – teismų vertinimo galimybės yra apribotos, kadangi baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjantis teismas turi tik ribotą galimybę susipažinti su kriminalinės žvalgybos veiksmų faktiniu pagrindu buvusiais duomenimis, kadangi pastariesiems yra taikomas didesnis slaptumas nei duomenims, gautiems pagal BPK vykdomo ikiteisminio tyrimo metu, o teisė spręsti dėl šių duomenų išslaptinimo yra perduota paties kriminalinės žvalgybos subjekto išimtinai diskrecijai.

3.2.2.1. Slaptumo režimo taikymo ypatumai kriminalinės žvalgybos duomenims

Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnis įtvirtina įslaptinamos informacijos kategorijų sąrašą, pagal kurį valstybės paslaptį gali sudaryti detali informacija apie kriminalinės žvalgybos subjektų ir žvalgybos institucijų veikloje naudojamas technines priemones (7 straipsnio 1 dalies 4 punktas), detali informacija apie bendradarbiavimo su užsienio valstybių kriminalinės žvalgybos tarnybomis eigą, objektus, turinį, rezultatus (7 straipsnio 1 dalies 6 punktas), informacija, galinti atskleisti kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių tapatybę (7 straipsnio 1 dalies 16 punktas), detalūs duomenys apie kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių, įslaptintų žvalgybos pareigūnų ir žvalgybos slaptųjų bendradarbių vykdomos kriminalinės žvalgybos ir žvalgybos organizavimą, eigą ir rezultatus, priemonių ir metodų naudojimą, jų finansavimą, materialinį ir techninį aprūpinimą, kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių, įslaptintų žvalgybos pareigūnų ir žvalgybos slaptųjų bendradarbių kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija ir jos pagrindu parengta analitinė informacija (7 straipsnio 1 dalies 19 punktas). Pagal minėto straipsnio 2 dalį tarnybos paslaptį gali sudaryti informacija apie kriminalinės žvalgybos subjektų ir žvalgybos institucijų sąveiką su savivaldybių institucijomis, įstaigomis, įmonėmis ir organizacijomis kriminalinės žvalgybos ir žvalgybos tikslais (7 straipsnio 2 dalies 6 punktas), detalūs duomenys apie kriminalinės žvalgybos organizavimą ir eigą, priemonių ir metodų naudojimą, užduotis, operacijas, jų finansavimą, rezultatus (7 straipsnio 2 dalies 18 punktas), kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija, jeigu tokia informacija nepriskiriama valstybės paslaptims, taip pat kriminalinės žvalgybos subjektų ir žvalgybos institucijų parengta analitinė – informacinė medžiaga; (7 straipsnio 2 dalies 19 punktas). Atsižvelgiant į tai, kad išvardinta informacija dažniausiai sudaro visą kriminalinės žvalgybos tyrimo bylos branduolį, galima teigti, kad iš esmės visa kriminalinės žvalgybos tyrimo byloje esanti informacija iki jos išslaptinimo gali būti laikoma valstybės arba tarnybos paslaptimi.

Tuo tarpu Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnis nurodo, kad

valstybės paslaptį gali sudaryti ikiteisminio tyrimo ar baudžiamosios bylos medžiagoje esantys įslaptinti liudytojo ar nukentėjusiojo asmens tapatybę padedantys nustatyti duomenys (7 straipsnio 1 dalies 21 punktas); informacija, galinti atskleisti reikšmingai slaptai su teisėsaugos institucijomis bendradarbiavusio organizuotos nusikalstamos grupės nario ar asmens, turinčio ryšių su organizuotomis nusikalstamomis grupėmis ar jų nariais, tapatybę (7 straipsnio 1 dalies 30 punktas). Pagal šio straipsnio 2 dalį, tarnybos paslaptį gali sudaryti ikiteisminio tyrimo įstaigų detalūs planai dėl asmenų, įtariamų ar kaltinamų padarius nusikalstamas veikas, paieškos ir sulaikymo bei kompleksinių priemonių ir operacijų organizavimo tapatybę (7 straipsnio 2 dalies 4 punktas).

Taigi, sistemiškai analizuojant valstybės ir tarnybos paslapčiai prilyginamą informaciją kriminalinėje žvalgyboje ir ikiteisminiame tyrime, matyti akivaizdi kriminalinės žvalgybos informacijos slaptumo persvara – kriminalinėje žvalgyboje valstybės arba tarnybos paslaptimi gali būti laikoma ne tik metodinė, techninė kriminalinės žvalgybos informacija, bet ir konkretaus kriminalinės žvalgybos tyrimo metu gauti duomenys. Tai leidžia teigti, kad iš esmės kriminalinės žvalgybos informacijai yra keliami didesni slaptumo reikalavimai, nei informacijai, gautai ikiteisminio tyrimo metu.

Tiesa, BPK 177 straipsnis įtvirtina bendrą ikiteisminio tyrimo duomenų neatskleidtinumo taisyklę, o BK 247 straipsnis netgi numato iki bylos nagrinėjimo teisiamajame posėdyje be šią bylą tiriančio teisėjo, prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno leidimo atskleidusio ikiteisminio tyrimo duomenis asmens baudžiamąją atsakomybę. Tačiau pastarųjų normų veikimas laiko atžvilgiu yra ribotas. BPK 181 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad prokuroras neturi teisės neleisti susipažinti su visais ikiteisminio tyrimo duomenimis ar daryti ikiteisminio tyrimo medžiagos kopijas ar išrašus, jei ikiteisminis tyrimas baigtas ir yra rašomas kaltinamasis aktas. Tai reiškia, kad baudžiamajame procese ribojama tik įtariamojo, kaltinamojo teisė susipažinti su bylos dalyvių asmens duomenimis bei technine ikiteisminio tyrimo priemonių ir metodų sistema. Todėl pabaigus ikiteisminį tyrimą ir baudžiamąją bylą kartu su kaltinamuoju aktu perdavus į teismą kaltinamasis turi teisę susipažinti su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga ir visais ikiteisminio tyrimo metu surinktais duomenimis, kuriais grindžiama kaltinamojo kaltė, kaip ir su duomenimis, buvusiais faktiniu pagrindu asmeniui taikyti BPK numatytas slaptas procesines prievartos priemonės.

Tai leidžia teigti, kad Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas kriminalinės žvalgybos informacijai suteikia didesnę slaptumo apimtį nei informacijai, gautai ikiteisminio tyrimo metu. Tuo tarpu ši teisinė situacija Lietuvos teisinėje bendruomenėje kritikuojama dar nuo 2004 metų, kai Seimo laikinosios komisijos atlikto tyrimo metu, kurio rezultatai aptarti minėtos komisijos Išvadoje⁵³⁶, akcentuota, kad „<...> bendroji operatyvinės veiklos statistika, kurioje nedetalizuojami duomenys apie operatyvinės veiklos organizavimą, eigą ir rezultatus, neturėtų būti laikoma valstybės ir tarnybos

536 Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios komisijos galimam kai kurių teisėsaugos institucijų pareigūnų dalyvavimui politinėje veikloje bei galimiems piktnaudžiavimams vykdant operatyvinę veiklą ir skelbiant operatyvinės veiklos metu surinktą informaciją ištirti, *supra note*, 419.

paslaptimi. Bendrosios operatyvinės veiklos statistikos duomenų pateikimas slaptai sudaro kliūtis užtikrinti efektyvią operatyvinės veiklos subjektų parlamentinę kontrolę“. Ir nors analizuojamose Valstybės ir tarnybos paslapių įstatymo nuostatose nurodoma, kad minėta kriminalinės žvalgybos informacija ne *per se* pripažįstama valstybės ar tarnybos paslaptimi, o tik gali būti ja pripažinta, teisinė praktika, su kuria savo profesinėje veikloje susiduria ir disertacinio tyrimo autorė, leidžia teigti, kad minėta informacija yra laikoma valstybės ar tarnybos paslaptimi. Ši situacija savaime apsunkina tiek baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančio teismo, tiek ir asmens, kurio kaltė įrodinėjama kriminalinės žvalgybos duomenimis, galimybę patikrinti, ar asmens teisė į privatų gyvenimą, taikant KŽĮ įtvirtintas slauto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, nebuvo neproporcingai suvaržyta.

3.2.2.2. Diskrecijos ribos sprendžiant dėl kriminalinės žvalgybos duomenų išslaptinimos

Oficialiojoje Konstitucinio Teismo doktrinoje išaiškinta, kad, atsižvelgiant į tai, kad, viena vertus, būtinybė apsaugoti valstybės paslaptį sudarančią (ar kitą išslaptintą) informaciją yra viešasis interesas, ir, kita vertus, turi būti užtikrinta asmens teisė į teisminę gynybą, įstatymu turi būti nustatyta, kokiais pagrindais, tvarka bei sąlygomis su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita išslaptinta) informacija, jeigu teismas nusprendžia, kad ta informacija gali būti įrodymas atitinkamoje byloje, gali būti susipažįstama, teismui nagrinėjant bylą, taip pat nustatytas toks atitinkamų procesinių veiksmų teisinis reguliavimas, kad būtų galima užtikrinti konstitucinio proporcingumo principo laikymąsi, išlaikyti pusiausvyrą tarp minėtų dviejų konstitucinių vertybių – valstybės paslapties (ar kitos išslaptintos informacijos) apsaugos, kaip viešojo intereso, ir asmens teisių ir laisvių, kurias jis gina teisme. Turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad teismas teisingumą galėtų įvykdyti nepaneigdamas nė vienos iš šių vertybių⁵³⁷. Taigi, įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad, viena vertus, bylos šalis galėtų prašyti tam tikrą informaciją, sudarančią valstybės paslaptį (ar kitą išslaptintą informaciją), pripažinti įrodymu atitinkamoje byloje (jeigu ji, tos šalies manymu, turi įrodomąją vertę), kita vertus, teismas kiekvieną kartą turi spręsti, ar toks prašymas yra pagrįstas ir ar jis pagal įstatymą yra tenkintinas (visas ar iš dalies), ar jį patenkinus (visą ar iš dalies) nebus pakenkta viešajam interesui (užtikrinti valstybės paslapties (kitos išslaptintos informacijos) apsaugą), Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, *inter alia* kitų asmenų teisėms ir laisvėms, Lietuvos Respublikos tarptautiniams įsipareigojimams. Minėta bylos šalies teisė prašyti valstybės paslaptį sudarančią (ar kitą išslaptintą) informaciją pripažinti įrodymu atitinkamoje byloje savaime nesuponuoja, kad teismas turi tokį prašymą tenkinti (visą ar iš dalies), taigi ir kad šalis turi būti supažindinta su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita išslaptinta)

537 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta550/content> >.

informacija; tai, ar tam tikra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija gali būti įrodymas atitinkamoje byloje, priklauso nuo daugelio veiksnių, į kuriuos teismas privalo atsižvelgti⁵³⁸.

Iš pirmo žvilgsnio, šie Konstitucinio Teismo išaiškinimai leidžia manyti, kad būtent bylą nagrinėjantis teismas turi diskreciją spręsti dėl valstybės ir (ar) tarnybos paslaptį sudarančių duomenų naudojimo konkrečioje byloje (dėl to ankstesniame disertacinio tyrimo poskyryje analizuota kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumo problema neturėtų tokios reikšmingos įtakos asmens teisei į privatų gyvenimą ir (ar) teismo galimybei atlikti asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimo tyrimą). Tačiau, atlikus valstybės ir (ar) tarnybos paslaptimi laikytinos informacijos išslaptinimo teisinio reguliavimo analizę, matyti, kad bylą nagrinėjantis teismas neturi nei įgaliojimų pats spręsti dėl minėtos informacijos išslaptinimo, nei galimybės įpareigoti už išslaptinimo procesą atsakingus subjektus išslaptinti kriminalinės žvalgybos informaciją.

Valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad įslaptinta informacija, kai nustatytas išslaptinimo terminas dar nepasibaigęs, išslaptinama tik įslaptintą informaciją parengusio paslaptčių subjekto vadovo ar jo įgalioto asmens sprendimu. Šio įstatymo 2 straipsnio 17 punktą numato, kad paslaptčių subjektas – tai valstybės ir savivaldybės institucija, kurios veikla susijusi su informacijos įslaptinimu, išslaptinimu, įslaptintos informacijos naudojimu ir (ar) apsauga, taip pat tokiai institucijai pavaldi ar jos reguliavimo sričiai priskirta įstaiga, įmonė, akcinė bendrovė arba uždaroji akcinė bendrovė, kurios visus balsus visuotiniame akcininkų susirinkime suteikiančios akcijos priklauso valstybei, savivaldybei ar valstybės valdomai bendrovei, kurioms ši institucija, pritarus Lietuvos Respublikos paslaptčių apsaugos koordinavimo komisijai, suteikė paslaptčių subjekto statusą. Atsižvelgiant į teisinį reguliavimą, paslaptčių subjektu kriminalinėje žvalgyboje gali būti kriminalinės žvalgybos subjekto specialioji ekspertų komisija, taip pat už įslaptintos informacijos apsaugą atsakingas asmuo, ar asmuo, koordinuojantis įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų vykdymą, ar kitas paslaptčių subjekto darbuotojas ar padalinys (Valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo 14 straipsnio 2 dalis). Detaliau specialiosios ekspertų komisijos ar asmens, atsakingo už įslaptintos informacijos apsaugą, veiklą, priimančius sprendimus dėl įslaptintos informacijos išslaptinimo, šių subjektų sprendimų privalomumo ar galimybės jų sprendimus skusti Valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymu nereguluota. Ši veikla nereguluota ir kitais viešai skelbiamais teisės aktais.

Analizuojamas teisinis reguliavimas leidžia teigti, kad valstybės ir (ar) tarnybos paslaptį sudarančių duomenų išslaptinimo procedūroje baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjantis teismas tiesiogiai nedalyvauja. Žinoma, negalima paneigti aplinkybės, jog teismas šiuo aspektu gali prisidėti prie tokių duomenų išslaptinimo inicijuodamas šią procedūrą: tenkindamas asmens, manančio, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo neproporcingai suvaržyta jo asmens teisė į privatų gyvenimą, prašymą kreiptis į už tokios rūšies informacijos

538 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta218/content>>.

išslaptinimą atsakingą subjektą. Tačiau Lietuvos teismų praktikos pavyzdžiai rodo, kad toks teismo reikalavimas minėtam subjektui nėra įsakmaus pobūdžio.

Pavyzdžiui, vienoje Kasacinio teismo nutartyje⁵³⁹ nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismas kreipėsi į Lietuvos kriminalinės policijos biurą (toliau – LKPB), prašydamas pateikti atlikto informacijos tikrinimo pagal A.M. perduotą slapta bendradarbiaujančio asmens suteiktą informaciją apie galbūt vykdomas planuotas visuotinai pavojingas nusikalstamas veikas tyrimo medžiagą. LKPB Vilniaus apygardos teismui nurodė, kad teismą dominantis kriminalinės žvalgybos tyrimas buvo nutrauktas, informacijai apie kriminalinės žvalgybos objektą nepasitvirtinus. Šios bylos nagrinėjimo teisme metu advokatui pateikus prašymą išslaptinti ir kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiagą, teismas protokoline nutartimi šį prašymą nutarė tenkinti ir raštu kreipėsi į LKPB, prašydamas kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiagą išslaptinti. LKPB teismui pateikė atsakymą, nurodydamas, kad LKPB specialioji ekspertų komisija nutarė neišslaptinti kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiagos. Įvertinęs šias faktines aplinkybes Kasacinis teismas konstatavo, kad, nepaisant to, kad baudžiamojoje byloje nebuvo išslaptinti kriminalinės žvalgybos duomenys, tai nesukliudė teisėtam žemesnių instancijų teismų sprendimų priėmimui, kadangi apeliacinės instancijos teismas ėmėsi priemonių, siekdamas visapusiškai ir objektyviai išaiškinti bylos aplinkybes, nes kreipėsi dėl šios medžiagos išslaptinimo. Kitoje nutartyje⁵⁴⁰ teismas taip pat tenkino M. D. prašymą kreiptis į Vilniaus apskrities Vyriausiojo policijos komisariato specialiąją ekspertų komisiją su prašymu išslaptinti duomenis, susijusius su M. D. atžvilgiu taikytų ir atliktų kriminalinės žvalgybos veiksmų pradžia. M. D. nagrinėjamoje byloje teigė, kad baudžiamojoje byloje buvo pareigūnų prašymai, prokuratūros teikimai sankcionuoti kriminalinės žvalgybos veiksmus bei teismo nutartys, tačiau jos buvo tik iš dalies išslaptintos, iš jų išslaptinto turinio nebuvo aišku, kada M. D. atžvilgiu ir koku realiu faktiniu pagrindu buvo pradėta kriminalinė žvalgyba. Tačiau minėtai komisijai nutarus šių duomenų neišslaptinti, baudžiamąją bylą nagrinėjęs teismas, nors ir pritaręs M. D. argumentams dėl minėtų duomenų išslaptinimo poreikio, nusprendė, kad byloje esančių iš dalies išslaptintų duomenų pakako priimti teisėtam procesiniam sprendimui.

Taigi, analizuojama teisminė praktika leidžia daryti kelias išvadas. Pirma, sprendimą dėl išslaptintos kriminalinės žvalgybos informacijos išslaptinimo priima specialioji ekspertų komisija ar už išslaptintos informacijos apsaugą atsakingas asmuo. Antra, teismas nutartimi negali įpareigoti specialiosios ekspertų komisijos ar už išslaptintos informacijos apsaugą atsakingo asmens išslaptinti kriminalinės žvalgybos duomenis, o tai reiškia, kad minėtų subjektų sprendimas yra galutinis ir neginčijamas. Trečia, ši problema nėra veiksmingai sprendžiama Lietuvos teisminėje praktikoje. Žemesnės instancijos teismų praktikoje pripažįstama, kad vien teismo pastanga, kad bylos nagrinėjimo teisme metu būtų išslaptinta kriminalinės žvalgybos informacija, kreipiantis į kompetentingą subjektą dėl tokios informacijos išslaptinimo, gali būti pakankama

539 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-18-693/2016.

540 Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-120-843/2024.

priemone, siekiant ištirti asmens teisės į privatų gyvenimą apribojimo proporcingumą. Ir nors Kasacinio teismo praktikoje⁵⁴¹ nurodoma, kad paslapčių subjektui atsakius išslaptinti kriminalinės žvalgybos informaciją, bylą nagrinėjantis teismas turi motyvuotai pasisakyti, kodėl ši informacija nebeaktuali ir kokie kiti duomenys lemia išvadas, vertinant bylai svarbias aplinkybes, manytina, kad toks minėtos problemos sprendimo būdas nėra pakankamas jai spręsti - teisminėje Lietuvos praktikoje kol kas nesuformuota nuostata, kad paslapčių subjekto atsakymas išslaptinti kriminalinės žvalgybos informaciją lemtų byloje naudojamų kriminalinės žvalgybos duomenų neatitikimą BPK 20 straipsnio reikalavimams.

Analizuojamu klausimu aktualioje EŽTT praktikoje formuojama bendro pobūdžio pozicija, pagal kurią kaltinamojo galimybės susipažinti su savo bylos medžiaga ar kitais dokumentais ribojimas (nors ir esant viešojo intereso priežastims) gali būti vertinama rungimosi principo pažeidimu⁵⁴². Bylos *Beraru prieš Rumuniją*⁵⁴³ sprendime EŽTT nustatė, kad neribota galimybė susipažinti su bylos medžiaga ir neribotas bet kokių užrašų naudojimas, įskaitant prireikus galimybę gauti atitinkamų dokumentų kopijas, yra svarbios teisingo bylos išnagrinėjimo garantijos. Byloje *Öcalan prieš Turkiją*⁵⁴⁴ pažymėta, kad kaltinamajam (pačiam ar per savo advokatą) turi būti suteikta galimybė pateikti pastabas dėl byloje esančių įrodymų. Dėl to Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis paprastai reikalauja, kad kaltinimo institucijos atskleistų gynybai visus turimus daiktinius įrodymus kaltinamojo naudai arba prieš jį⁵⁴⁵. EŽTT vertinimu, kaltinamojo galimybė susipažinti su įrodymais yra ypač svarbi tais atvejais, kai įrodymai buvo naudojami ir jais buvo remiamasi nustatant asmens kaltę arba juose buvo tokių duomenų, dėl kurių pareiškėjas būtų buvęs išteisintas arba jam būtų sušvelninta bausmė. Šiame kontekste svarbūs įrodymai yra ne tik duomenys, tiesiogiai susiję su bylos faktais, bet ir kiti

541 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 36.

542 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *Matyjek prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 38184/03. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-80219%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-80219%22]}) >; 2009 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje *Moiseyev prieš Rusiją*, peticijos Nr. 62936/00. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-88780%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-88780%22]}) >; 2000 m. liepos 27 d. sprendimas byloje *Kuopila prieš Suomiją*, peticijos Nr. 27752/95. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58784%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58784%22]}) >.

543 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. rugsėjo 8 d. sprendimas byloje *Beraru prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 40107/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-141910%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-141910%22]}) >.

544 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje *Öcalan prieš Turkiją*, peticijos Nr. 46221/99. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60979%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60979%22]}) >.

545 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *Rowe ir Davis prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 28901/95. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58496%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58496%22]}) >.

*dus*⁵⁵¹ EŽTT papildomai išaiškino, kad nors teisė kreiptis į teismą gali būti apribota ir valstybės šioje srityje turi tam tikrą vertinimo laisvę, jokių atvejų negali būti paneigta pati šios teisės esmė. Asmuo, manydamas, kad jo pagal Konvencijos 8 straipsnį ginama teisė į privatų gyvenimą buvo pažeista, turi teisę kreiptis į teismą ir teisę į sąžiningą ir rungimosi principu pagrįstą procesą, be kita ko, ir į teisę susipažinti su informacija ir duomenimis, kurie kaip įrodymai naudojami jo byloje. Taigi, asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimų tyrimas turi užtikrinti veiksmingą vidaus teisės įgyvendinimą ir tais atvejais, kai pastarosios teisės pažeidime dalyvauja ir valstybės atstovai ar valdžios organai⁵⁵², ypač tais atvejais, kai asmens kaltės pagrindimui yra naudojamos itin jo privatų gyvenimą ribojančios slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės⁵⁵³. Teismas nepalankiai vertina situacijas, kai informacija, susijusi su slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimu, nėra pateikiama sankcionavimo teisėtumą vertinančiam teismui⁵⁵⁴. Taigi, siekiant išlaikyti teisingą pusiausvyrą, viena vertus, priežiūrą vykdoma institucija turi turėti galimybę patikrinti, ar ginčijamos priemonės paskirtos ir vykdomos teisėtai: kai sekimo priemonės teisėtumas vertinamas restrospektyviai, pareiškėjui turi būti suteikta bent jau pakankama informacija apie patį sankcionavimo buvimą ir minimalios apimties informacija apie sprendimą, kuriuo buvo sankcionuotas slaptas sekimas⁵⁵⁵, kita vertus, turi būti įtvirtintas asmens teisės susipažinti su tokia įslaptinta informacija kompensacinis mechanizmas.

*Regner prieš Čekiją*⁵⁵⁶ byloje EŽTT sprendė ginčą, kuriame žvalgybos pateiktos informacijos pagrindu pareiškėjui buvo panaikintas leidimas dirbti su slapta informacija. Pareiškėjas tokį sprendimą ginčijo civiliniame procese, tačiau teisinio proceso metu buvo atsisakyta pareiškėjui leisti susipažinti su įslaptinta informacija, buvusia pagrindu minėtam leidimui panaikinti. Teismo Didžioji kolegija pripažino, kad nors nei pareiškėjas, nei jo advokatas neturėjo teisės susipažinti su minėta informacija, atsižvelgiant į tai, kad civilinę bylą nagrinėjantis teismas turėjo neribotą prieigą prie visų įslaptintų dokumentų, kuriais buvo pagrįstas leidimo atšaukimo sprendimas, ir galėjo nuspręsti juos atskleisti, jei manytų, kad įslaptinimas nebuvo pagrįstas, sprendė, kad šia prasme teisinis procesas galėjo kompensuoti bet kokias gynybos spragas dėl

551 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. kovo 26 d. sprendimas byloje Doorson prie Nyderlandus, peticijos Nr. 20524/92. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57972%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57972%22]}) >.

552 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Kelly ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 30054/96. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-59453%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-59453%22]}) >.

553 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. kovo 23 d. sprendimas byloje Cudak prieš Lietuvą, peticijos Nr. 15869/02. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-97879%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-97879%22]}) >.

554 Europos Žmogaus Teisių Teismas, *supra note*, 446.

555 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. kovo 31 d. sprendimas byloje Šantare ir Labazņikovs prieš Latviją, peticijos Nr. 34148/07. Prieiga per internetą: < [http://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-161733%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-161733%22]}) >.

556 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje Regner prieš Čekiją, peticijos Nr. 35289/11. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-177299%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-177299%22]}) >.

informacijos neatskleidimo. Tačiau kartu Teismas pažymėjo, kad, siekiant vystyti gerąją teisinę praktiką, būtų buvę pageidautina, kad valdžios institucijos arba bent jau būtų nagrinėjęs nacionalinis teismas pareiškėjui bent trumpai būtų paaiškinę jam pareikštų kaltinimų esmę ir jų atliktos peržiūros apimtį⁵⁵⁷.

Taigi, EŽTT praktika leidžia teigti, kad būtų nagrinėjantis teismas turėtų įvertinti ir motyvuotai pasisakyti (ir turėtų galimybę tai realiai daryti), ar asmens teisės į privatumą gyvenimą suvaržymas, skiriant ir taikant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, konkrečioje baudžiamosioje byloje buvo proporcingas (teisėtas ir pagrįstas). Konstitucinio Teismo praktikoje taip pat pažymima, kad, įstatymais reguliuojant su valstybės paslaptimi (ar kita įslaptinta informacija) ir jų apsauga susijusius santykius, privalu nustatyti ir tai, kokiais atvejais, kokia tvarka ir kokiais sąlygomis valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija gali būti išslaptinta⁵⁵⁸.

Lietuvos teisės moksle, aptariant pagal KŽĮ vykdomų slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimą, nerimaujama, kad teismai, pratęsdami kriminalinės žvalgybos veiksmų (priemonių, metodų) taikymą, jų pagrįstumo vertinimą atlieka tik formaliai, kad teismai atskirais atvejais nagrinėja bei tenkina prašymus (teikimus), kuriuose nėra pagrindų atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimą⁵⁵⁹. Esama netgi nuomonių, kad apskritai faktinis pagrindas yra viena iš silpnėsnių vietų slapto sekimo sistemoje (tai išeina ir iš paties reguliavimo). Tam tikrais atvejais, kai kyla abejonų dėl žvalgybos priemonių teisėtumo vertinimo, dažniausiai atrodo, kad faktinis pagrindas gana miglotas ir nepakankamai patikrinamas⁵⁶⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad kompetentingų subjektų teikimuose dėl kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių sankcionavimo dažniausiai būna apibendrinta informacija, esanti pagrindu sankcionuoti minėtus veiksmus, tačiau su teikimu nėra pateikiami pirminiai duomenys, sudarantys pagrindą manyti, kad kriminalinės žvalgybos objektas rengiasi, daro ar jau padarė nusikalstamą veiką. Nagrinėjamu aspektu teisinėje literatūroje pažymima, kad „<...> dažniausia problema baudžiamosiose bylose – neaišku, kada buvo pradėtas kriminalinės žvalgybos tyrimas. Problema yra ne ta, kad neišslaptinta visa kriminalinės žvalgybos byla ar pirminę informaciją pateikęs asmuo, o ta, kad kriminalinės žvalgybos subjektas į bylą pateikė tik informaciją apie informaciją, iš kurios net negalima padaryti išvados, ar buvo koks nors asmuo, pateikęs pirminę informaciją, ar ji buvo gauta (jei gauta) kokiū nors kitu būdu. T. y. nebuvo pateikti jokie duomenys, kurie leistų teismui tinkamai patikrinti kriminalinės žvalgybos veiksmų faktinį pagrindą, o gynybai – konstruktyviai jį ginčyti“⁵⁶¹.

Nagrinėjamu aspektu nuomonę 2022 m. yra išdėščiusi ir Lietuvos advokatūra, pasak kurios, Lietuvos teismuose atliekama kriminalinės žvalgybos veiksmų kontrolė

557 *Ibid.*

558 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 537.

559 Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzakis, *supra note*, 330: 105.

560 Aurelijus Gutauskas, *supra note*, 24: 351.

561 *Ibid.*, 349.

nėra pakankama ir sudaro plačias galimybes teisėsaugos institucijų piktnaudžiavimui (pavyzdžiui, kreipiantis dėl veiksmų sankcionavimo į sau parankų teisėją). Lietuvos advokatūrai atstovaujantys nariai teigia, kad bandymai Seime peržiūrėti kriminalinės žvalgybos reglamentavimą iki šiol tebuvo itin paviršutiniški, apsiribojo tik teisėsaugos institucijų interesais ir nebuvo skirti valstybės galios ir asmens teisių pusiausvyros paieškai⁵⁶². Atkreiptinas dėmesys, kad dar 2004 m. Seimo laikinajai komisijai atliekant tyrimą⁵⁶³ dėl kai kurių teisėsaugos institucijų pareigūnų dalyvavimui politinėje veikloje bei galimiems piktnaudžiavimams vykdant operatyvinę veiklą ir skelbiant operatyvinės veiklos metu surinktą informaciją, Prokuratūros atstovai paaiškino, kad „<...> nuolatinėse specialiosiose ekspertų komisijose turėtų dalyvauti ir prokuroras, kuris galėtų teikti pasiūlymus dėl to, ar įslaptinta operatyvinė informacija turėtų būti išslaptinama ir naudojama baudžiamajame procese, ar operatyvinis tyrimas tęsiamas“. Generalinės prokuratūros atstovai darė prielaidą, kad prokurorui suteikiant teisę dalyvauti sprendžiant, ar įslaptinta operatyvinė informacija gali būti išslaptinama ir naudojama baudžiamajame procese, būtų ne tik prisidedama prie skaidresnio kriminalinės žvalgybos tyrimų proceso, bet kartu ir geriau įgyvendintas BPK įtvirtintas principas, kad prokuroras organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja. Pažymėtina, jog analizuojamas teisinis reguliavimas aptariamam aspektui dar nuo 2004 m. nėra pakitęs ir prokuratūros atstovų rekomendacijos nėra įgyvendintos iki šiol.

3.2.3. Kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumo vertinimas materialiuoju aspektu

Baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjantis teismas vertina, ar naudojant KŽĮ įstatyme įtvirtintas slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, buvo nenukrypstamai laikomasi visų KŽĮ normų, nustatančių tokių tyrimo veiksmų taikymą⁵⁶⁴ ir ar tokių priemonių taikymo metu nebuvo neproporcingai suvaržyta asmens teisė į privatų gyvenimą. Tokiu būdu teismas duomenų leistinumo kriterijų, susijusį su reikalavimu duomenimis būti gautais „teisėtais būdais“, vertina formaliuoju aspektu. Vertina, ar, pavyzdžiui, kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės naudotos tiksliai taip, kaip tai numatė tuo metu galiojęs KŽĮ. Tačiau, kaip detalai išanalizuota antrojoje disertacinio tyrimo dalyje, pats KŽĮ teisinis reguliavimas tyrime akcentuotais aspektais kelia pagrįstų abejonių dėl asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos. Tad kyla klausimas, ar asmuo, manantis, kad būtent dėl galiojančio kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo susidarė tokia faktinė situacija, jog buvo neproporcingai suvaržyta jo teisė į

562 Lietuvos advokatūros 2022 m. gruodžio 1 d. raštas Nr. 584 Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui.

563 Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios komisijos galimam kai kurių teisėsaugos institucijų pareigūnų dalyvavimui politinėje veikloje bei galimiems piktnaudžiavimams vykdant operatyvinę veiklą ir skelbiant operatyvinės veiklos metu surinktą informaciją ištirti, *supra note*, 419.

564 Aurelijus Gutauskas, *supra note*, 52: 13 - 14.

privatų gyvenimą (nepaisant to, jog duomenų rinkimo priemonė naudota taip, kaip tai numatė ją reguliuojantis teisės aktas), turi realią galimybę gintis nuo šio pažeidimo.

Siekiant atsakyti į šį klausimą, ko gero, derėtų pradėti nuo mokslinėje literatūroje išakytų minčių, kad „<...> aktyvaus teismo doktrina, formuojama Konstitucinio ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, leidžia daryti išvadą, kad teismai, nustatę, jog asmens teisės ribojimą reguliuojantis įstatymas neatitinka įstatymo kokybės reikalavimo, ir siekdami užtikrinti asmens konstitucinės teisės į privatumą, apsaugą, turi arba inicijuoti tokio įstatymo atitikties Konstitucijai patikros procesą, arba ad hoc taikyti Konstituciją, baudžiamojo proceso principus, nagrinėjamu atveju – paprastai proporcingumo principą, taip kompensuodami nekokybišką įstatymą“⁵⁶⁵. Atsižvelgiant į dvilypę duomenų leistinumą (reikalavimo duomenims būti gautais „teisėtais būdais“) sampratą, manytina, jog asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimas galėtų būti tiriamas, vertinant minėto leistinumą reikalavimą materialiuoju aspektu: kai vertinamas kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo atitikimas proporcingumo principui asmens teisės į privatų gyvenimą atžvilgiu, o nusprendus, jog minėtas teisinis reguliavimas šį principą pažeidžia, baudžiamojoje byloje priimamas teismo sprendimas dėl tokiu pagrindu gautų duomenų neatitikties minėtam leistinumą kriterijui, taip eliminuojant teisinę galimybę asmens kaltę grįsti tokiu būdu gautais duomenimis.

Kalbant apie teismo diskreciją tirti asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimą *ad hoc* taikant Konstituciją bei baudžiamojo proceso principus, oficialiojoje Konstitucinio Teismo doktrinoje išaiškinta, jog nepaisant to, kad teisės spragų pašalinimas yra atitinkamo kompetentingo teisėkūros subjekto kompetencijos dalykas, nepaneigiama galimybė teismams tam tikru mastu teisės spragas užpildyti *ad hoc* ir taikant teisę (*inter alia* taikant bendruosius teisės principus, taip pat aukštesnės galios teisės aktus, Konstituciją)⁵⁶⁶. Aiškinti teisės normos esmę yra valstybės institucijos, taikančios įstatymą, pareiga⁵⁶⁷.

Turbūt iliustratyviausias baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančio teismo galimybės atlikti asmens teisės į privatumą pažeidimo vertinimą *ad hoc* materialiuoju įrodymų leistinumą aspektu (reikalavimu duomenims būti gautais „teisėtais būdais“) matyti nutartyse, kuriose vertintas slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo termino proporcingumas. Pavyzdžiui, Kasacinis teismas nutartyje⁵⁶⁸ nustatė, kad „<...> ikiteisminis tyrimas byloje buvo pradėtas 2010 m. vasario 22 d., dėl dviejų nusikaltimų, padarytų 2010 m. vasario 5 - 7 d. ir 2010 m. vasario 12 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo 2010 m. kovo 1 d. nutartimi, vadovaujantis BPK 159 straipsniu, leista

565 Rima Ažubalytė, *supra* note: 112: 289.

566 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta216/content>>.

567 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 11 d. sprendimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta453/content>>.

568 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 6 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-530/2012.

prieš D. G. ir J. M. atlikti NVIV, t. y. patvirtintas naujas nusikalstamos veikos imitacijos modelis. Jo tikslai buvo nustatyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų gaminimo, laikymo, sandėliavimo vietas, bendrininkus ir sulaikyti juos. Naudodamasis NVIV, įslaptintas liudytojas imitavo dar du nusikaltimus, be to, skirtingai nuo pirmo nusikaltimo, imitavo didelio ir labai didelio kiekio psichotropinių medžiagų įgijimą. 2010 m. kovo 5 d. atliktas antras psichotropinės medžiagos pirkimas iš D. G. pagal NVIV – įgyta 55,183 g metamfetamino (BK 260 straipsnio 2 dalį), o 2010 m. kovo 24 d. – trečias psichotropinės medžiagos pirkimas iš D. G. pagal patvirtintą NVIV – įgyta 159,028 g metamfetamino (BK 260 straipsnio 3 dalį). <...> Realiai 2010 m. kovo 5 d. ir 2010 m. kovo 24 d. imituoti nusikaltimai neprisidėjo prie NVIV tikslų pasiekimo. Buvo išaiškinti tie patys asmenys, analogišku būdu realizavę psichotropines medžiagas. Tačiau neišaiškinta organizuotos grupės veikla, dėl to šis kaltinimo punktas pirmosios instancijos teismo buvo pašalintas iš nuosprendžio. Neišaiškinti liko narkotinių medžiagų tiekėjai, įgijimo būdai. Taigi pagal NVIV du nusikaltimai buvo valstybės sukurti tik tam, kad pasunkintų kaltininkų atsakomybę. Pradėjus ikiteisminį tyrimą, NVIV pagrindu buvo „tiražuoti“ nauji nusikaltimai“. Atsižvelgdamas į tai, Teismas sprendė, kad „Darytina išvada, kad teisėsaugos institucijų veiksmai, prasidėję teisėtai, dėl ilgalaikio nusikalstamos iniciatyvos palaikymo peraugo į provokuojančius. Dėl to buvo padaryti nusikaltimai, kurių nebūtų, jei valstybė laiku užkirstų kelią naujų nusikaltimų padarymui, t. y., pradėjusi ikiteisminį tyrimą, sulaikytų įtariamuosius ir imtųsi aktyviai tirti jau padarytus nusikaltimus. Teisėjų kolegija laiko, kad teisėsaugos institucijų veiksmai, skatinantys naujas iniciatyvas, padaryti prieš D. G. pradėjus ikiteisminį tyrimą pagal teismo patvirtintą NVIV, byloje nustatytomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į NVIV panaudojimo rezultatą, negali būti pripažinti teisėtais ir atitinkančiais baudžiamojo proceso tikslus bei Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas. Savo ruožtu tai reiškia, kad jo metu surinkti duomenys yra gauti neteisėtu būdu (BPK 20 straipsnio 4 dalis) ir nelaikytini įrodymais. Šis BPK reikalavimų pažeidimas turi esminę įtaką D. G. ir J. M. baudžiamajai atsakomybei. Todėl teismų sprendimų dalis dėl jų nuteisimo už veikas, padarytas 2010 m. kovo 5 d. ir 2010 m. kovo 24 d., naikinti na dėl esminių baudžiamojo proceso įstatymų pažeidimų, ir ši bylos dalis nutrauktina“. Tai leidžia teigti, kad baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjantis teismas gali *ad hoc* taikyti Konstituciją, baudžiamojo proceso principus, nagrinėjamu atveju – paprastai proporcingumo principą, taip kompensuodami, kaip Rima Ažubalytė⁵⁶⁹ įvardija, nekokybišką įstatymą.

Tačiau vertinant šį teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmą, paminėtina, kad tokiu būdu teisės spragos yra pašalinamos tik individualiam santykiui, dėl kurio sprendžiamas ginčas teisme nagrinėjamoje byloje⁵⁷⁰. Tai reiškia, kad tokiu teismo baigiamuoju aktu, kuriuo pašalinta kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo spraga, pavyzdžiui, konkrečioje byloje nusprendus, kad kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo taikyti neproporcingai ilgą laiką (nors galimybę taikyti technines priemones specialia tvarka neribotai (esant tam tikroms aplinkybėms) *expressis verbis* įtvirtina KŽĮ 10

569 Rima Ažubalytė, *supra note*: 112: 289.

570 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 566.

straipsnis), nekeičiamas tokį duomenų rinkimo būdą nustatantis teisės aktas. Dėl ko iš esmės toks kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas lieka galioti ir po teismo baigiamojo akto priėmimo ir yra taikomas kitų, su šia konkrečia baudžiamąja byla nesusijusių asmenų atžvilgiu.

Kita vertus, negalima visiškai paneigti tokio teisinio reguliavimo spragų sprendimo būdo, kadangi tokiu būdu šalinamomis kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo spragomis yra formuojami teismų precedentai, kurie turi būti taikomi analogiškose ar iš esmės panašiose bylose (Teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalis). Pavyzdžiui, baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas duomenimis, gautais pasinaudojant KŽĮ 13 straipsnyje įtvirtinta duomenų rinkimo priemone⁵⁷¹, nagrinėjančiam teismui suformavus taisyklę, jog, teisėsaugos pareigūnams įtikinus asmenį daryti nusikaltimą, tokiu būdu gauti duomenys neatitinka BPK 20 straipsnyje įrodymams keliamų reikalavimų⁵⁷², ši taisyklė bus taikoma ir kitoje baudžiamojoje byloje, kurioje asmens kaltė bus įrodinėjama tokiu būdu gautais duomenimis. Tačiau, net ir pripažįstant teismo precedento reikšmę, kyla abejonė, ar toks asmens teisės į privatų gyvenimą gynbos mechanizmas yra pakankamai efektyvus, jog būtų galima spręsti, kad valstybė tinkamai įgyvendina pozityvią pareigą užtikrinti asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą, kiek ji susijusi su šios teisės pažeidimo tyrimu kriminalinėje žvalgyboje. Šiuo aspektu sutiktina su Rimos Ažubalytės nuomone, kad reali precedentų galia ir efektyvumas Lietuvos teismų sistemoje yra riboto pobūdžio⁵⁷³, kadangi, pritariant ir Pauliaus Veršekio nuomonei, baudžiamąsias bylas nagrinėjantiems teismams neretai kyla sunkumų identifikuoti analogiškas ir iš esmės panašias bylas⁵⁷⁴.

Šią problemą galima išvelgti ir Lietuvos teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas nuosprendžiu⁵⁷⁵ išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje, remdamasis Lietuvos teismų suformuota praktika dėl provokavimo daryti nusikalstamą veiką, nustatė, kad „<...> baudžiamojoje byloje nepateikta jokių duomenų apie tai, kad prieš pradėdant taikyti slaptuosius tyrimo (operatyvinius) veiksmus prieš M. C., Jungtinės Karalystės Slaptoji tarnyba Mi5 arba Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas turėjo patikrintos informacijos apie M. C. veiką, susijusią su šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogstamųjų medžiagų ir sprogmenų įgijimu, parama kokiai nors teroristinei grupei ar jo naryste kokioje nors organizacijoje, siejamoje su teroristiniais aktais. Jeigu ne Jungtinės Karalystės Saugumo tarnybos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento suorganizuota operacija, tikėtina, jog M. C. nei ginklų įsigijimo klausimu, nei su kitokiais nusikalstamais ketinimais į Lietuvą nebūtų atvykęs“. Remdamasis tuo, apeliacinės instancijos teismas sprendė, jog pareigūnų veiksmai, bendraujant su M. C. buvo provokacinio pobūdžio, dėl to kriminalinės žvalgybos tyrimo metu surinkti

571 Pastaba: KŽĮ 13 straipsnyje įtvirtintas nusikalstamos veikos imitavimas.

572 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 13 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-303/2017.

573 Rima Ažubalytė, *supra note*: 112: 278.

574 Paulius Veršekys, *supra note*, 119: 287.

575 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-398/2017.

duomenys, dėka suformuotos Lietuvos teismų praktikos, negali būti pripažinti įrodymais baudžiamojoje byloje. Tačiau šią bylą kasacine tvarka išnagrinėjęs Kasacinis teismas nutartimi⁵⁷⁶ išaiškino, jog tarp šios bylos ir kitų baudžiamųjų bylų, kuriose formuota teismų praktika provokavimo atribojimo nuo teisėtos pareigūnų veiklos klausimu, yra du esminiai skirtumai. Pirma, ankstesnė teismų praktika daugiausia formuota nagrinėjant korupcinio pobūdžio bei neteisėto disponavimo narkotinėmis (psichotropinėmis) medžiagomis bylas, o ne bylose, kaip, šiuo atveju, susijusiose su terorizmu. Antra, Lietuvos teismų praktikoje pateikti išaiškinimai dėl provokavimo atribojimo nuo leistinų tyrimo veiksmų dažniausiai buvo formuluojami, nagrinėjant arba vienos veikos, arba kelių tapačių veikų padarymo situacijas. Pareigūnų įtakos kaltinamojo apsisprendimui paimti kyšį ar parduoti narkotines (psichotropines) medžiagas vertinimo kriterijai tiesmukiškai negali būti pritaikomi, vertinant kaltinamojo ilgesnį laikotarpį trukusią veiklą, kurios metu buvo atliekami veiksmai, galintys užtraukti baudžiamąją atsakomybę pagal kelis skirtingus BK straipsnius. Remdamasis tuo, Teismas sprendė, jog, nepaisant provokacijos, vertinimui aktualios Lietuvos teismų praktikos, aptariamoje byloje nebuvo pagrindo konstatuoti M. C. buvus išprovokuotą daryti nusikalstamą veiką. Aptariamas pavyzdys leidžia pagrįstai teigti, kad teismo precedentsais galima remtis tik iš esmės panašaus pobūdžio bylose, dėl to bet koks faktinis baudžiamųjų bylų skirtumas, pavyzdžiui, kaltinamajam inkriminuotas skirtingas BK straipsnis, gali apriboti precedento taikymo galimybę.

Taip pat derėtų pažymėti, kad baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančio teismo galimybę *ad hoc* taikyti Konstituciją, baudžiamojo proceso principus, riboja teisinio saugumo principas, įpareigojantis užtikrinti teismų jurisprudencijos tęstinumą⁵⁷⁷ (kuris kartu eliminuoja galimybę piktnaudžiavimui, teismams priimant sprendimus, bei užtikrina asmenų lygybę teisminiame procese⁵⁷⁸). Viena vertus, Lietuvos teisės teorijoje vaizdingai pasisakyta, jog šiuolaikiniam teisininkui lemta būti strategu, kuris sprendamas kiekvieną teisinę bylą jaučia atsakomybę ne tik už šio ginčo dalyvių likimą, bet ir už tai, kaip bylos sprendimas skatins teisingumo sąmonės visuomenėje didėjimą, stiprėjimą, populiarėjimą. Jam tenka įsivaizduoti, kad sprendamas bylą jis sprendžia teisingumo nuostatų įsigalėjimo žmonių sąmonėje problemą, kad jis yra konkretaus teisingumo vykdytojas ne tik šios bylos, bet ir visos visuomenės mastu. Jis tampa atsakomybės už teisingumo likimą šalyje dalyviu⁵⁷⁹. Šis teisininko vaidmuo labiausiai atsiskleidžia teismo proceso metu. Teisės mokslo doktrinoje netgi daroma išvada, jog teisėjas neišvengiamai turi būti pripažįstamas įstatymų leidėjo partneriu, teisės ginamų vertybių saugotoju ir

576 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 26 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-184/2014.

577 Remigijus Kalašnykas ir Ieva Deviatnikovaitė, „Kai kurių bendrųjų Europos bendrijos teisės principų taikymo ypatumai administruojant viešąjį saugumą“, *Jurisprudencija* 4(94) (2007): 51.

578 Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 120: 78.

579 Alfonsas Vaišvila, „Teisingumas: jo formos ir socialinė reikšmė“ *Jurisprudencija* 24(16) (2002): 198.

garantu, tam tikra prasme kūrybiškai prisidedančiu prie teisės turinio formulavimo⁵⁸⁰. Tačiau, kita vertus, teisės mokslo doktrinoje pastebima, jog teismo kūrybiškumo laipsnis visados didžiausias teismui pirmąsyk aiškinant konkrečią teisinio reguliavimo nuostatą. Būtent tuo metu teismas turi didžiausią pasirinkimo galimybę. Tačiau antras, trečias ar ketvirtas tos pačios nuostatos aiškinimas visados yra pirmojo aiškinimo tąsa. Nustačius interpretavimo „koordinacijų sistemą“, tos pačios ar žemesnės grandies teismas privalo jos laikytis. Bet kokie šios sistemos pakeitimai turi būti motyvuoti, o teismas, keisdamas aiškinimą, visados rizikuoja, kad jo naujasis aiškinimas gali susilaukti profesionalios teisinės kritikos⁵⁸¹. Tai suponuoja, kad baudžiamąsias bylas nagrinėjančių bendrosios kompetencijos teismų galimybė per teismų praktikos formavimą spręsti disertaciniame tyrime akcentuotas kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemas yra apsunkinta ir leidžia pagrįstai kvestionuoti tokio asmens teisės į privatų gyvenimą gynimo mechanizmo efektyvumą.

Tiesa, pagal BPK 234 straipsnio 5 dalies 3 punktą, baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančiam teismui sudvejojus šios veiklos teisinio reguliavimo kokybe ir atitiktimi Konstitucijai, bylą nagrinėjantis bendrosios kompetencijos teismas turi teisę stabdyti bylą ir inicijuoti tokio įstatymo atitikties Konstitucijai patikros procesą, t. y. kreiptis į Konstitucinį teismą dėl teisės akto (jo normos) teisėtumo vertinimo. Teismų įgaliojimai sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai yra *expressis verbis* įtvirtinti Konstitucijoje: Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai yra pagrindas manyti, jog įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją.

Kai kurių užsienio valstybių konstituciniuose įstatymuose yra įtvirtintos nuostatos, pagal kurias konstituciniams teismams pripažinus teisės aktą prieštaraujančiu įstatymams, tokio teisės akto priimti sprendimai gali būti naikintini. Pavyzdžiui, Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo įstatymo⁵⁸² 78 straipsnyje nustatyta, kad jeigu Federalinis Konstitucinis Teismas nusprendžia, kad federalinis įstatymas prieštarauja Pagrindiniam Įstatymui ar federalinės žemės įstatymas prieštarauja Pagrindiniam Įstatymui arba federaliniam įstatymui, jis tokį įstatymą pripažįsta negaliojančiu. Aiškindamas šią normą, Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas sprendime⁵⁸³ nurodė, kad įstatymų leidėjas turi pareigą ne tik retroaktyviai nustatyti tokią teisinę situaciją, kuri atitiktų Pagrindinį Įstatymą ir apimtų iš esmės visą laikotarpį, kuriuo galiojo neatitinkančių Pagrindinio Įstatymo paskelbtas įstatymas, bet ir visus sprendimus,

580 Rūta Latvelė, *supra note*, 121: 227.

581 Egidijus Jarašiūnas, *supra note*, 122: 80 - 81.

582 Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo įstatymas. Prieiga per internetą: < https://www.gesetze-im-internet.de/bverfgg/BJNR002430951.html?utm_source=chatgpt.com >.

583 Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 4 d. sprendimas Nr. 400/98, 1735/00. Prieiga per internetą: < <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv107027.html> >.

kurie yra pagrįsti įstatymu, pripažintu prieštaraujančiu Pagrindiniam Įstatymui, ir kurie dar nėra galutiniai. Pagal Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo⁵⁸⁴ 44 straipsnį, Slovėnijos Konstitucinio Teismo panaikintas aktas ar akto dalis netaikomi santykiams, atsiradusiems iki panaikinimo įsigaliojimo dienos, jei iki tos dienos dėl jų nėra priimtas galutinis sprendimas. Šio įstatymo 45 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas panaikina antikonstitucinius ar neteisėtus įgyvendinamuosius teisės aktus ar bendro pobūdžio aktus, išleistus viešosios valdžios vykdymui, kai pripažįsta, kad tai būtina pašalinti dėl antikonstitucingumo ar neteisėtumo atsiradusias žalingas pasekmes. Minėto įstatymo 46 straipsnio 1 dalyje patikslinta, kad kiekvienas, patyręs žalingas pasekmes dėl panaikinto įgyvendinimo reglamento ar bendrojo akto, išleisto, siekiant įgyvendinti viešuosius įgaliojimus, gali reikalauti jas pašalinti. Jei pasekmes sukėlė individualus aktas, priimtas remiantis panaikintu reglamentu ar bendroju aktu, išleistu siekiant įgyvendinti viešuosius įgaliojimus, įgaliotas asmuo turi teisę prašyti, kad individualus aktas būtų pakeistas arba panaikintas pirmosios instancijos sprendimą priėmusio subjekto. Ispanijos Konstitucinio Teismo įstatymo⁵⁸⁵ 40 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sprendimai, kuriais įstatymai, nuostatos ar aktai, turintys įstatymo galią, pripažįstami prieštaraujančiais Konstitucijai, neleidžia peržiūrėti bylų, kurios buvo nutrauktos įsiteisėjusiu sprendimu, kuriame buvo pritaikyti antikonstituciniai įstatymai, nuostatos ar aktai, išskyrus baudžiamosios arba ginčo – administracinės bylos, susijusios su sankcijų skyrimo procedūra, atvejus, kai dėl pritaiktos taisyklės negaliojimo sumažinama bauda ar sankcija arba atleidžiama nuo atsakomybės, ją atleidžiama ar ribojama.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje analogiško teisinio reguliavimo nėra. Konstitucinio Teismo doktrinoje išaiškinta, kad Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies nuostata, jog teisės aktas negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, reiškia, kad tol, kol Konstitucinis Teismas nėra priėmęs sprendimo, jog atitinkamas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, preziumuojama, kad toks teisės aktas atitinka Konstituciją ir kad tokio teisės akto pagrindu atsiradę teisiniai padariniai yra teisėti⁵⁸⁶. Kartu konstatuota, kad Konstitucijos 110 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai. Teismas, vykdydamas teisingumą, turi vadovautis tik Konstitucijai neprieštaraujančiais įstatymais ir kitais teisės aktais⁵⁸⁷. Vadinas, pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį iki Konstitucinio Teismo sprendimo, kad atitinkamas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, oficialaus paskelbimo preziumuojama, kad toks teisės aktas atitinka Konstituciją ir kad teisinės

584 Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. Prieiga per internetą: < https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1994-01-0562/zakon-o-ustavnem-sodiscu?utm_source=chatgpt.com >.

585 Ispanijos Konstitucinio Teismo įstatymas. Prieiga per internetą: < https://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo2-1979.t2.html >.

586 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta189/content> >.

587 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 170.

pasekmės (kaip antai pagal atitinkamą institucijos sprendimą, priimtą vadovaujantis šiuo teisės aktu, asmuo įgijo tam tikras teises ar atitinkamą teisinį statusą arba asmeniui atitinkamu institucijos sprendimu nebuvo suteikta tam tikrų teisių ar atitinkamo teisinio statuso), atsiradusios tokio teisės akto pagrindu, yra teisėtos⁵⁸⁸. Tad kyla klausimas, ar toks Konstitucinio Teismo formuojamas teisių gynimo mechanizmas, pagal kurį teisės aktas pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijai tik nuo nutarimo priėmimo momento, o ne nuo jo taikymo pradžios, užtikrina veiksmingą asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą, kai kaltinamojo kaltę grindžiantys duomenys buvo surinkti, remiantis vėliau pripažintu neteisėtu teisiniu reguliavimu. Atsakymą į šį klausimą galima rasti Konstitucinėje jurisprudencijoje.

Viena vertus, pagal Konstitucijos 107 straipsnį, Konstitucinio Teismo sprendimų galia dėl teisės aktų atitikties Konstitucijai yra nukreipiama į ateitį⁵⁸⁹. Tačiau, kita vertus, ši taisyklė nėra absoliuti. Tokia išimtis aptarta Konstitucinio Teismo nutarime⁵⁹⁰, kuriuo Konstitucinis Teismas išaiškino, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio 4 dalimi reguliuojami santykiai, susiję su sprendimų, priimtų iki Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo atitinkamas teisės aktas pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, įsigaliojimo, vykdymu. Šioje dalyje yra įtvirtintas reikalavimas nutraukti neįvykdytų sprendimų, pagrįstų teisės aktais, kurie pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai ar įstatymams, jeigu tokie sprendimai nebuvo įvykdyti iki atitinkamo Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimo, vykdymą, t. y. draudimas vykdyti neįvykdytus sprendimus. Analizuojamoje Konstitucinėje byloje išaiškinta, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas draudimas vykdyti tokius sprendimus, kurie atitinka šias sąlygas: sprendimai buvo priimti pagal teisės aktą iki jo pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai, priėmimo metu buvo grindžiami teisės aktais, dar nepripažintais prieštaraujančiais Konstitucijai, ir dėl to buvo preziumuojama, kad jie yra teisėti, ir tuo metu, kai įsigaliojo Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriuo tie teisės aktai pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, nebuvo įvykdyti. Kartu Konstitucinio Teismo išaiškina, kad su sprendimų vykdymu susijusius santykius reglamentuoja ir kituose įstatymuose įtvirtintos teisės normos, *inter alia* CPK, BPK, BVK, ABTĮ ir kita. Tai, ar Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio 4 dalies požiūriu sprendimas dar nėra įvykdytas arba jau yra įvykdytas, kiekvienu konkrečiu atveju nustato jurisdikcinės ir kitos teisę taikančios institucijos, taikydamos atitinkamas su sprendimo vykdymu susijusius santykius reglamentuojančias įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose įtvirtintas teisės normas.

Šio proceso pavyzdžių galima rasti ir bendrosios kompetencijos teismų praktikoje.

588 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. spalio 25 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta160/content> >.

589 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta292/content> >; 2003 m. gegužės 13 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta284/content> >.

590 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *op. cit.*

Pavyzdžiui, Kasacinis teismas nutartyje⁵⁹¹ nustatė, kad baudžiamosios bylos nagrinėjimo žemesnės instancijos teismuose metu Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą⁵⁹² ir dėl šiai bylai aktualaus teisinio reguliavimo (tuo metu galiojusį BPK 267 straipsnio 5 punkto ir 317¹ straipsnio), kuriuo nusprendė, kad minėti BPK straipsniai, ta dalimi, kuria nebuvo garantuojama teisiomojo teisė užduoti klausimus liudytojui ar nukentėjusiajam, kurių asmens tapatybę nustatantys duomenys yra įslaptinti, ir dėl to ribojama jo teisė dalyvauti tiriant įrodymus bei pažeidžiama teisiomojo teisė į gynybą, taip pat į teisingą bylos nagrinėjimą, prieštarauja Konstitucijai. Analizuojamoje nutartyje Teismas, vertindamas anoniminių liudytojų parodymus (jų pripažinimą įrodymais baudžiamojame byloje), nurodė, kad „<...> pirmosios instancijos teismas, teisiomajame posėdyje nagrinėdamas <...> baudžiamąją bylą, įvertino anoniminių liudytojų parodymus, vadovaudamasis bylos nagrinėjimo metu galiojusios BPK 317¹ str. 1 d. redakcija, kuri suteikė teisę teismui paskelbti tokių asmenų parodymus, duotus parengtinio tardymo metu, nekviečiant minėtų asmenų į teismo posėdį. Tokia procedūra formaliai atitiko tuo metu galiojusią BPK 317¹ str. 1 d. bei 267 str. 5 p. numatytą išimtį šios kategorijos įrodymų šaltiniui. Tačiau savo esme tuo metu galiojusios minėtų straipsnių dispozicijos, kaip jau buvo išdėstyta aptariant 2000 m. rugsėjo 19 d. Konstitucinio Teismo nutarimą, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 str. 2 ir 6 d. bei principinėms baudžiamojame proceso įstatymo nuostatomis. Taigi pirmosios instancijos teismui tiriant anoniminių liudytojų apklausų metu nustatytus faktinius duomenis, buvo suvaržyta teisiomojo L. J., K. B. ir V. B. teisė užduoti klausimus anoniminiams liudytojams, kartu ribojama teisė dalyvauti tiriant įrodymus bei teisė į gynybą ir į teisingą bylos nagrinėjimą. Tai yra esminis baudžiamojame proceso įstatymo pažeidimas“. Kadangi baudžiamąją bylą nagrinėjusio Teismo vertinimu šių pažeidimų neištaisė ir bylą apeliacine tvarka nagrinėjęs teismas, Kasacinis teismas priėmė sprendimą naikinti žemesnės instancijos teismų sprendimus ir bylą grąžinti nagrinėti apeliacine tvarka, taip sudarant bylą nagrinėjančiam teismui galimybę vertinti anoniminių liudytojų parodymus, remiantis jau Konstitucijai neprieštaraujančiomis BPK nuostatomis. Šiuo aspektu akcentuotina Kasacinio teismo praktikoje suformuota teisės aiškinimo taisyklė, jei baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas po Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo pripažintas duomenų rinkimo priemonės prieštaravimas Konstitucijai, nusprendžia, kad esminių baudžiamojame proceso įstatymo pažeidimų (į kuriuos patenka ir BPK 20 straipsnio 4 dalies pažeidimai, kai duomenys gauti teisės akto pagrindu, kuris pripažintas antikonstituciniu) neįmanoma ištaisyti grąžinus bylą nagrinėti žemesnės instancijos teismui, baudžiamoji byla privalo būti nutraukta⁵⁹³. Taigi, analizuota teismų praktika patvirtina, kad iš tiesų, baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančiam teismui sudvejojus dėl baudžiamojame byloje taikytino

591 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio 27 d. kasacinė nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2A-41/2002.

592 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 16.

593 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojame byloje Nr. 22A-P-6/2008.

teisės akto, pavyzdžiui, KŽĮ, teisėtumo, teismas turi realią galimybę inicijuoti kvestionuojamo teisės akto (jo normos) patikrą kreipdamasis į Konstitucinį Teismą. Konstituciniam Teismui nutarus dėl tirtos teisės akto neatitikties Konstitucijai, asmuo, kurio teisės į privatų gyvenimą pažeistos antikonstituciniu teisės aktu, gali ginčyti šio teisės akto pagrindu gautus duomenis baudžiamojoje byloje, kurioje dar nėra įsiteisėjęs galutinis procesinis sprendimas. Tačiau, kiek tai susiję su disertaciniu tyrimu, šis asmens teisės į privatų gyvenimą gynimo mechanizmas taip pat turi tam tikrą reikšmingą ribotumą.

Pirmiausia, asmens, manančio, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo neproporcingai pažeista jo teisė į privatų gyvenimą, prašymas baudžiamąją bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančiam teismui kreiptis į Konstitucinį Teismą, nesaisto bylą nagrinėjančio teismo. Bylą nagrinėjantis teismas savarankiškai sprendžia, ar yra pagrindas kreiptis į Konstitucinį Teismą. Ši teismo diskrecija nepriklauso nuo to, ar šalys pateikė prašymą ir argumentus dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą. Nei Konstitucijoje, nei BPK, nei Konstitucinio Teismo įstatyme nenumatyta, kad byloje dalyvaujančiam asmeniui pateikus prašymą, kuriuo prašoma teismo kreiptis į Konstitucinį Teismą, bylą nagrinėjantis teismas privalo kreiptis į Konstitucinį Teismą⁵⁹⁴. Jei teismas konkrečioje byloje neabejoja byloje taikytino teisės akto atitiktimi Konstitucijai, tai taiko šį teisės aktą⁵⁹⁵. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad teismas byloje iškilusi (ar bylos šalies iškelta) klausimą dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą sprendžia savo nuožiūra, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes. Įstatyme nustatytas tik vienas pagrindas, kada teismas privalo kreiptis: kai teismui konkrečioje byloje kyla pagrįstų abejonių dėl taikytino įstatymo ar kito teisės akto konstitucingumo⁵⁹⁶. Tokio teisės aiškinimo pavyzdžių galima rasti ir bendrosios kompetencijos teismų sprendimuose. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas nutartimi⁵⁹⁷ nutarė, kad „<...> atsižvelgiant į nurodytą teisinį reglamentavimą, konstatuotina, kad vien proceso dalyvių išsakyti prašymai dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą, nesant paties teismo įsitikinimo dėl galimo teisės aktų prieštaravimo Konstitucijos nuostatoms, nėra pakankama priežastis stabdyti bylą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą. Naujasis teisinis reguliavimas dėl jo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai apylinkės teismui jokių abejonių nekėlė. Su tokia apylinkės teismo pozicija aukštesnis teismas sutinka, tokia apylinkės teismo pozicija pagrįsta kasacinio teismo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-1/2014). Aukštesnysis teismas, neįžvelgęs galimo aptarto teisės akto prieštaravimo Konstitucijai, konstatuoja, kad nėra pagrindo

594 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta568/content> >.

595 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta202/content> >.

596 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-314-378/2017; 2012 m. balandžio 26 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-133/2012; Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-426-730/2025.

597 Kauno apygardos teismo 2025 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-109-1023/2025.

pagal nuteistojo J. J. prašymą sustabdyti bylą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą, todėl skundas šioje dalyje netenkinamas“. Taigi, Konstitucinė jurisprudencija bei suformuota bendrosios kompetencijos teismų praktika, pagal kurią teismas privalo kreiptis į Konstitucinį Teismą tik esant jo paties abejonėms, o ne pagal proceso dalyvio prašymą, tam tikru aspektu riboja veiksmingą asmens teisės į privatų gyvenimą gynimą. Kita vertus, negalima nepaminėti, jog nuo 2019 m. priėmus Konstitucijos pataisą⁵⁹⁸ ir Konstitucijos 106 straipsnyje įtvirtinus nuostatą, kad kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Konstitucijos 105 straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse nurodytų aktų, jeigu jų pagrindu priimtas sprendimas pažeidė šio asmens konstitucines teises ar laisves ir šis asmuo išnaudojo visas teisinės gynybos priemones. Tačiau su individualiu konstituciniu skundu asmuo į Konstitucinį teismą gali kreiptis tik po to, kai jis išnaudojo visas teisinės gynybos priemones. Nagrinėjamu atveju tai reiškia, kad asmuo minėtų teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmu galėtų naudotis tik tada, kai jo bylą išnagrinėtų visų instancijų bendrosios kompetencijos teismai. Tokiu atveju asmuo su individualiu skundu į Konstitucinį Teismą kreipiasi dėl jau įsiteisėjusio ir galutinio teismo procesinio sprendimo. Tad priimta Konstitucijos pataisa nepaneigia analizuotoje bendrosios kompetencijos teismų praktikoje suformuotos baudžiamąsias bylas nagrinėjančių teismų diskrecijos spręsti dėl tikslingumo kreiptis į Konstitucinį Teismą.

Analizuojamas asmens teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmas yra ribotas ir dėl to, kad pagal Konstitucijos 105 straipsnį Konstitucinis Teismas nagrinėja ir priima sprendimus tik dėl Seimo, Lietuvos Respublikos Prezidento bei Vyriausybės ar referendumo metu priimtų teisės aktų atitikties Konstitucijai. Antrojoje disertacinio tyrimo dalyje greta BPK ir KŽĮ buvo tirti ir poįstatyminiai teisės aktai. Tiriant vien tik KŽĮ, net jo nuostatas gretinant su BPK normomis, neįmanoma identifikuoti visų kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemų. Tam, kad atsiskleistų šios veiklos teisinio reguliavimo problemos imtis, kartu būtina analizuoti eilę žemesnės teisės galios aktų (reikšminga kriminalinės žvalgybos veiklos dalis yra sureguliuota būtent žemesnės teisės galios aktais – įvairiomis generalinio prokuroro rekomendacijomis, aprašais ir nuostatais). Todėl Konstitucinis Teismas neturėtų galimybės ištirti visos kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemos esmės. Remiantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 2 punktu, poįstatyminių teisės aktų teisėtumą tiria Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Tačiau, analogiškai, vien tik kriminalinę žvalgybą reguliuojančių poįstatyminių teisės aktų vertinimas taip pat negalėtų atskleisti kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemos imties, nes greta žemesnės galios teisės aktų yra būtina vertinti ir patį KŽĮ.

Paskutinis analizuojamo asmens teisės į privatų gyvenimą gynimo mechanizmo ribotumo klausimas yra susijęs su tuo, jog Konstitucinis Teismas neturi teisinės galios vertinti teisėkūros subjekto delsimo sureguliuoti tam tikro teisinio santykio ar paskiro jo aspekto. Oficialiojoje Konstitucinio Teismo doktrinoje konstatuota, kad įstatymų

598 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR, 2019, Nr. 5330.

leidėjo neišspręsti teisės taikymo klausimai yra teismų praktikos dalykas⁵⁹⁹; taigi, įstatymų leidėjo neišspręstus teisės taikymo klausimus gali spręsti teismai, nagrinėjantys ginčus dėl atitinkamų teisės aktų (jų dalių) taikymo⁶⁰⁰. Konstitucinio Teismo doktrinoje šiuo aspektu išaiškinta, jog Konstitucinis Teismas neturi įgaliojimų tirti valstybės institucijų, kurių teisės aktų atitiktį aukštesnės galios teisės aktams jis tiria, teisėkūros sprendimų nepriėmimo – vengimo, delsimo priimti tokius sprendimus, taip pat kokių nors kitų motyvų nulemtu neveikimo, net jeigu teisės sistemoje dėl šio neveikimo atsiranda spragų ar kitų neapibrėžčių. Vadinasi, Konstitucijoje nurodyti subjektai, kurie gali Konstituciniame Teisme ginčyti būtent teisės aktų, kuriuos priėmė Seimas, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, arba teisės aktų, kurie buvo priimti referendumu, atitiktį aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* Konstitucijai, negali ginčyti vengimo, delsimo priimti tokius teisėkūros sprendimus ar kokių nors kitų motyvų nulemtą neveikimą, dėl kurio nėra išleisti atitinkami teisės aktai, taip pat ir tokie, kurie turi būti išleisti, kad, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo aktus, būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris atitiktų Konstituciją ar kitus aukštesnės galios teisės aktus⁶⁰¹. Vadinasi, jei asmeniui kiltų abejonė, kad jo teisė į privatų gyvenimą buvo pažeista dėl to, kad, pavyzdžiui, KŽĮ nėra sureguliuota šio įstatymo 5 straipsnio 7 dalyje numatytos „kitos nepanaudotos informacijos“ disponavimo tvarka bei jos naudojimo galimybės kituose kriminalinės žvalgybos, nei ji buvo surinkta, tyrimuose, kaip ir jos pakartotinis panaudojimas naujuose ikiteisminiuose tyrimuose, asmuo dėl to negalės prašyti bylą nagrinėjančio teismo kreiptis į Konstitucinį Teismą.

3.3. Valstybės materialinė atsakomybė už žalą, padarytą kriminalinės žvalgybos veiksmais

Oficialiojoje Konstitucinio teismo doktrinoje pabrėžiama, kad Konstitucijoje valstybė įpareigojama gerbti asmens teises ir laisves, teisinėmis, materialinėmis, organizacinėmis priemonėmis užtikrinti jų gynimą nuo neteisėto kėsimosi ar ribojimo. Valstybės institucijos, pareigūnai turi saugoti, ginti asmens teises ir laisves, o ypač svarbu, kad, vykdydami jiems patikėtas funkcijas, jie patys nepažeistų asmens teisių ir laisvių⁶⁰². Saugant ir ginant žmogaus teises ir laisves, ypatinga svarba tenka žalos atlyginimo institutui. Būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas⁶⁰³. Šis principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje

599 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 20 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta224/content> >; 1998 m. liepos 9 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta379/content> >.

600 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 10 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta161/content> >.

601 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 566.

602 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 147.

603 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta387/content> >.

įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi, Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti⁶⁰⁴. Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Taip įtvirtinama įstatymų leidėjo pareiga išleisti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą materialinę ir moralinę žalą. Įstatymuose turi būti užtikrintas realus pažeistų žmogaus teisių ir laisvių gynimas, jis turi būti derinamas su kitų Konstitucijoje įtvirtintų vertybių apsauga⁶⁰⁵.

Toks žalos atlyginimo mechanizmas Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintas valstybės materialinės atsakomybės institutu, kuris, teisės mokslo atstovų nuomone, gali būti pasitelkiamas kaip priemonė, padedanti įvykdyti teisingumą⁶⁰⁶. Valstybės materialinė atsakomybė reglamentuojama specialiuoju deliktu, įtvirtintu CK 6.271 straipsnyje, nurodančiu, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Valstybės materialinė atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo neteisėtų veiksmų, reglamentuojama CK 6.272 straipsnio 1 – 3 dalyse, nustatančiose valstybės civilinę atsakomybę už žalą, padarytą teisėsaugos institucijų administracinio, baudžiamojo ir civilinio proceso srityje⁶⁰⁷.

Teisės moksle rašoma, kad valstybės pareigūnų neteisėtas elgesys baudžiamajame procese gali būti suprantamas kaip baudžiamojo proceso subjekto naudojimasis baudžiamojo proceso teisės normomis, sąmoningai atsisakant vykdyti nustatytas pareigas, kurių vykdymas, remiantis teise, laikomas būtina asmens naudojimosi subjektinėmis teisėmis legalumo sąlyga⁶⁰⁸; baudžiamojo proceso veiksmo (sprendimo) neteisėtumui konstatuoti pakanka, kad jis būtų atliktas (priimtas), pažeidžiant baudžiamojo proceso įstatymą⁶⁰⁹. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad neteisėtais veiksmais gali būti bet koks nepagrįstas pareigūnų neveikimas ar veikimas ne pagal savo kompetenciją, ėmimasis įstatymų nenumatytų ar akivaizdžiai neproporcingų priemonių⁶¹⁰. Žemesnės instancijos teismų praktikoje nurodoma, kad „<...> CK 6.272 straipsnyje reglamentuojama civilinė atsakomybė už teisių pažeidimus, padarytus baudžiamojo persekiojimo metu, t. y. siekiant taikyti asmeniui baudžiamąją atsakomybę. Šis procesas

604 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 202.

605 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *op. cit.*

606 Algis Norkūnas, *supra note*, 123: 974.

607 Valentinas Mikelėnas, *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas* (Vilnius: Justitia, 2003), 379.

608 Ernestas Rimšelis, *supra note*, 124: 175.

609 Marijus Šalčius, *supra note*, 125: 28.

610 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 15 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37-684/2017.

yra reglamentuotas įstatymais ir susideda iš ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo. Atliekant ikiteisminį tyrimą šios normos prasme vertinami atitinkamais įstatymais įgaliotų institucijų vieši ar nevieši veiksmai, kuriais siekiama išaiškinti padarytas ar daromas nusikalstamas veikas ir jas darančius asmenis, dėl kurių vėliau pradedamas viešas ikiteisminis tyrimas pagal baudžiamojo proceso įstatymą⁶¹¹.

Disertaciniam tyrimui aktualioje civilinėje byloje⁶¹² nagrinėtas klausimas, ar minėta CK norma taip pat reguliuoja ir valstybės materialinę atsakomybę už žalą, padarytą kriminalinės žvalgybos metu. Aptariamoje byloje Specialiųjų tyrimų tarnyba atsiliepime į kasacinį skundą nurodė kad „CK 6.272 reglamentuojant valstybės atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl neteisėtų jos pareigūnų ir institucijų veiksmų siekiant išaiškinti nusikalstamas veikas ir jas darančius asmenis, operatyviniai (kriminalinės žvalgybos) veiksmai kaip valstybės atsakomybės pagrindas tiesiogiai nenurodomi, šio straipsnio pavadinime neminimi operatyvinės (kriminalinės žvalgybos) veiklos subjektai“. Remdamasi šiuo argumentu, Specialiųjų tyrimų tarnyba teigė, kad minėta CK norma nereglamentuoja valstybės materialinės atsakomybės už žalą, padarytą šios veiklos metu. Tačiau bylą nagrinėjęs Kasacinis teismas šiuo teisės taikymo klausimu pateikė nedviprasmišką išaiškinimą. Pasak Teismo, „<...> asmens teisių pažeidimai, kurie tokiau atveju yra padaryti operatyvinės veiklos neviešame etape prieš iškeliant baudžiamąją bylą, gali būti vertinami kaip pažeidimai, padaryti ikiteisminiame nusikalstamos veikos tyrime, jeigu jie neatitinka įstatymų ir pažeidžia asmens teises. Tokiais pažeidimais gali būti neteisėtas ir nepagrįstas teisėsaugos institucijų neviešo tyrimo, kuriuo siekiama išaiškinti nusikalstamas veikas ir jas darančius asmenis (t. y. operatyvinio tyrimo), pradėjimas ir vykdymas, ar tokio tyrimo metu neteisėtas taikymas asmens teises ribojančių priemonių, savo esme analogiškų procesinėms prievartos priemonėms, kurios gali būti taikomos baudžiamojo proceso metu (pavyzdžiui, elektroninio ryšio priemonėmis perduodamos informacijos slapta kontrolė)“⁶¹³. Taigi, žala, padaryta neteisėtais valstybės pareigūnų veiksmais kriminalinės žvalgybos metu taip pat atlyginama valstybės pagal CK 6.272 straipsnio 1 dalies nuostatas.

Kasacinio teismo formuojamoje praktikoje⁶¹⁴ taip pat išaiškinta, kad kriminalinės žvalgybos prieš asmenį vykdymas pastarajam sukelia dvejopus padarinius. Be baudžiamajam persekiojimui svarbių procesinių teisinių padarinių (įrodymų surinkimo galimo nusikaltimo išaiškinimui, inkriminavimui ar asmens nuteisimui), jis sukelia civilinius teisinius padarinius asmeniui, kadangi tiesiogiai veikia jį, jo teises ir interesus. Taigi, nesant kriminalinės žvalgybos faktinio pagrindo, atliktų veiksmų sukelti civiliniai teisiniai padariniai (nepagrįstas asmens teisės į privatumą ribojimas, asmens teisių (privatumo) pažeidimai – pokalbių kontrolė, sekimas, įsibrovimas į privatą gyvenimą ir kita) gali sudaryti pagrindą valstybės civilinei atsakomybei už žalą, padarytą neteisėtais pareigūnų veiksmais, kilti. Šiame disertaciniame tyrime atlikta kriminalinės

611 Vilniaus apygardos teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-17144-866/2023.

612 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 204.

613 *Ibid.*

614 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 529.

žvalgybos teisinio reguliavimo analizė leidžia pagrįstai teigti, kad šiuo metu galiojantis kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas aptariamais aspektais gali valstybės pareigūnams sudaryti prielaidas piktnaudžiauti kriminalinės žvalgybos veikla neproporcingai, ribojant asmens teisę į privatų gyvenimą. Tokį ribojimą gali patirti tiek vėliau įtariamojo ir (ar) kaltinamojo procesinį statusą įgysiantis asmuo, tiek ir asmuo, kurio atžvilgiu kriminalinės žvalgybos veiksmai nutraukti nustatčius, kad šios veiklos metu gauta informacija nepasitvirtino ir (ar) nesudaro pagrindo ikiteisminio tyrimo pradėjimui. O tai gali sudaryti prielaidas kilti valstybės materialinei atsakomybei.

Konstitucinės justicijos bylų praktikoje taip pat išaiškinta, kad žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimo institutas suponuoja tai, kad asmeniui teisė į žalos atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka (laikantis tinkamo teisinio proceso reikalavimų) yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų⁶¹⁵. Kasacinės instancijos teismo praktikoje šiuo aspektu išaiškinta, kad kadangi žala atlyginama nepriklausomai nuo to, ar nustatyta atitinkamo pareigūno kaltė (prievolė atlyginti žalą dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ar teismo neteisėtų veiksmų kyla konstatavus neteisėtus veiksmus), yra svarbu nustatyti, kokie veiksmai pripažintini neteisėtais, kokie neteisėtumo konstatavimo kriterijai.

Įstatymų leidėjas šiuos kriterijus išvardino CK 6.272 straipsnio 1 dalyje, nurodydamas veiksmus, kurie gali būti pripažinti neteisėtais. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas, reglamentuodamas prievolę atlyginti tokio pobūdžio žalą, netaikė bendrosios taisyklės, kad kiekvienas teisei priešingas veiksmas, padaręs kam nors žalą, sukuria prievolę ją atlyginti⁶¹⁶. Kasacinis teismas yra pasisakęs, kad valstybės materialinė atsakomybė gali atsirasti ne tik dėl neteisėto teisėsaugos institucijų veikimo ar neteisėto neveikimo, bet ir tuo pagrindu, kad jų pareigūnai nevykdo bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai (laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais ar neveikimu nepadarytų kitam asmeniui žalos)⁶¹⁷. Pareigūnai procese turi veikti atsakingai ir stropiai. Pareigūnų bendroji rūpestingumo pareiga nacionalinėje teisėje yra įtvirtinta BPK 2 straipsnyje, 44 straipsnio 5 dalyje, CK 6.263 straipsnio 1 dalyje⁶¹⁸. Kartu šioje praktikoje nurodoma, kad konstatuojant neteisėtus valstybės pareigūnų veiksmus civilinėje byloje privaloma nustatyti, kad kriminalinės žvalgybos subjektas, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai, teisėjai ar teismas padarė klaidą, turėjusią esminę ir lemiamą reikšmę ieškovo teisių pažeidimui, kitame – baudžiamajame ar kriminalinės žvalgybos – procese⁶¹⁹.

615 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 202.

616 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 3 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-414/2012.

617 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 30 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-534/2009.

618 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-196/2007.

619 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 25 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-487-915/2015; 2009 m. vasario 4 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-5/2009.

Vertinant teisės į privatų gyvenimą pažeidimo vertinimą civiliniame procese, svarbu pažymėti, kad nors, taikant bendrąją įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklę (CPK 12, 178 straipsniai), ieškovui, t. y. asmeniui, kurio privatus gyvenimas pažeistas kriminalinės žvalgybos metu, tektų pareiga įrodyti šio pažeidimo buvimą, Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad tokiais atvejais, kai tik valstybės institucijos turi prieigą prie informacijos, galinčios patvirtinti ar paneigti byloje būtinas nustatyti su ginčo dalyku susijusias aplinkybes, negalima griežtai taikyti *affirmanti incumbit probatio* (tas, kas teigia, turi tai įrodyti) principo⁶²⁰. Todėl ieškovui ieškinyje suformulavus „įrodomą“ (t. y. pakankamai pagrįstą, kad dėl jo galėtų vykti procesinis ginčas) reikalavimą dėl teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir susirašinėjimo slaptumą pažeidimo taikant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, t. y. nurodžius pakankamai aplinkybių ir argumentų, leidžiančių teigti (įrodinėti), kad ši teisė galėjo būti pažeista, teismas turi tokį reikalavimą išnagrinėti. Tokiu atveju atsakovei (valstybei) nepripažįstant ieškinio, jai tenka įrodinėjimo našta paneigti galimą pažeidimą. Dėl šios priežasties, ieškovui argumentuotai ginčijant jo atžvilgiu taikytų slaptų kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumą, valstybė (nesutikdama su tokiu ieškinio reikalavimu) turi įrodinėjimo pareigą pagrįsti, kad kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo taikomi teisėtai, be kita ko, esant įstatyme nurodytam tokių veiksmų atlikimo faktiniam pagrindui⁶²¹.

Pavyzdžiui, vienoje kasacine tvarka išnagrinėtoje civilinėje byloje⁶²² ieškovė V. S. prašė atlyginti jai neteisėtais kriminalinės žvalgybos veiksmais padarytą neturtinę žalą, kadangi tokie veiksmai buvo atlikti, nesant tam teisinio ir faktinio pagrindų. Valstybė (atsakovė), teikdama kasacinį skundą, su ieškinio reikalavimu nesutiko, teigdama, kad kriminalinės žvalgybos veiksmai atlikti teisėtai. Įdomu pastebėti, kad valstybės atstovai laikėsi šios teisinės pozicijos, nepaisant to, kad kriminalinės žvalgybos veiksmų neteisėtumas buvo konstatuotas dar V. S. atžvilgiu nagrinėjote baudžiamojoje byloje⁶²³, kurioje V. S. išteisinta kaip nepadariusi jai inkriminuotų nusikalstamų veikų. Civilinę bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija, įvertinusi baudžiamojoje byloje priimtą procesinį sprendimą, nusprendė, kad jis yra pakankamas spręsti, kad V. S. įrodė, kad jos atžvilgiu taikyti kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo atlikti, nesant tam teisinio ir faktinio pagrindų, ir priėmė V. S. atžvilgiu palankų procesinį sprendimą dėl atlygintinos žalos.

Taigi, iš pirmo žvilgsnio būtų galima teigti, kad šis teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir apsaugą gynimo mechanizmas yra pakankamas minėtam pažeidimui ištaisyti. Tačiau įrodinėjimo prasme (o kartu ir galimybės ginti savo pažeistą teisę į privatų gyvenimą civilinio proceso metu) gerokai sudėtingesnė teisinė situacija tuo atveju, jei svarbiausi ieškovo reikalavimą grindžiantys įrodymai yra susiję su kriminalinės žvalgybos dokumentais, o ne su teismo sprendimu, kuriuo konstatuotas minėtų veiksmų neteisėtumas. Kitaip tariant, kai ieškovas valstybės pareigūnų veiksmų neteisėtumą

620 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. sausio 23 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-17-403/2025.

621 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 529.

622 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 204.

623 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 513.

įrodinėja kriminalinės žvalgybos subjekto dispozicijoje esančiais kriminalinės žvalgybos duomenimis. Šiuo aspektu pažymėtina, kad civilinio proceso metu, priešingai nei baudžiamajame procese, yra taikoma pagrįsto įrodymų tikėtino taisyklė (tikimybių pusiausvyros principas)⁶²⁴, pagal kurią, vadovaujamosi tais įrodymais, kurie yra labiau tikėtini kitų atžvilgiu. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą pažymėta, kad civiliniame procese, lyginant su baudžiamuoju, įrodinėjimas turi savo specifiką – nereikalaujama absoliutaus teismo įsitikinimo dėl byloje konstatuojamų faktų⁶²⁵. Dėl šios priežasties, civilinio proceso metu nesiekama nustatyti objektyvios tiesos, kaip to siekiama baudžiamojame proceso metu. Atsižvelgiant į šį standartą bei į šio disertacinio tyrimo 3.2.2 poskyryje analizuotą kriminalinės žvalgybos informacijos slaptumą bei kriminalinės žvalgybos subjekto išimtinę diskreciją spręsti dėl šios informacijos išslaptinimo, manyti, kad ieškovo galimybė pateikti civilinei bylai reikšmingas aplinkybes (įrodančias valstybės pareigūnų veiksmų neteisėtumą) taip pat tiesiogiai priklauso nuo minėtos kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijos. Nors kasacinė praktika pabrėžia, kad žalos, padarytos baudžiamajame, administraciniame ar civiliniame procesuose, atlyginimas civiline tvarka jokių būdu nėra šių procesų, kuriuose anksčiau dalyvavo ieškovas, tęsinys, o savarankiškas civilinis procesas dėl žalos atlyginimo⁶²⁶, praktikoje civilinio proceso savarankiškumas ne visuomet lemia realią asmens galimybę paneigti kriminalinės žvalgybos teisėtumą. Civilinę bylą nagrinėjantis teismas nėra teisiškai įpareigotas išreikšauti visų kriminalinės žvalgybos faktinį pagrindą sudarančių įslaptintų duomenų. Atsižvelgdamas į tai, bylą nagrinėjantis teismas, vadovaudamasis civiliniam procesui būdingu pagrįsto įsitikinimo standartu, gali apsiriboti tik ta informacija, kuri yra išslaptinta ar kitaip prieinama, ir pripažinti kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumą, neturėdamas visos faktinės medžiagos. Kriminalinės žvalgybos subjekto atsisakymas išslaptinti ir pateikti civilinei bylai įslaptintus duomenis nėra laikomas procesiniu pažeidimu, jei teismas konstatuoja, kad turima neįslaptinta informacija yra pakankama sprendimui priimti. Dėl to susiformuoja struktūrinė asmens teisių gynimo disproporcija: valstybės institucijų pateikta ribotos apimtys informacija gali būti pripažįstama pakankama kriminalinės žvalgybos teisėtumui pagrįsti, o ieškovas neturi realių procesinių galimybių inicijuoti platesnio faktinių duomenų atskleidimo.

Šios teisinės problemos pavyzdžių galima rasti ir Lietuvos teismų praktikoje. Pavyzdžiui, U. V. kreipėsi į teismą dėl žalos atlyginimo, be kita ko, ir tuo pagrindu, kad jo atžvilgiu vykdyti kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo atlikti, nesant tam teisinio ir faktinio pagrindų. Siekdamas pagrįsti šiuos teiginius, U. V. žemesnės instancijos teismų prašė kreiptis į prokuratūrą ir (ar) Specialiųjų tyrimų tarnybą su reikalavimu išslaptinti ir pateikti išslaptintą kriminalinės žvalgybos tyrimo bylos informaciją. Aptariamoje civilinėje byloje nustatyta, kad dėl kito asmens Š. M. atlikti kriminalinės

624 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 22 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-110-716/2020.

625 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 16 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-701/2018; 2011 m. spalio 4 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2011.

626 Renata Volodko, *supra note*, 126: 366.

žvalgybos veiksmai sudarė pagrindą teisėsaugos pareigūnams plėsti asmenų, užfiksuotų dalyvaujant galbūt darant nusikalstamas veikas, ratą ir kreiptis dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo ir U. V. atžvilgiu, nes jis neformalioje aplinkoje bendravo su advokatu Š. M. Teikime dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo U. V. atžvilgiu buvo nurodyta, kad advokatas Š. M., pasinaudodamas savo pažintimis ar kita tikėtina arba tariama įtaka, be kita ko, galimai ir prokuratūros prokurorams, savo ar kitų asmenų naudai tiesiogiai arba netiesiogiai pats ar per tarpininkus galimai pažada ar susitaria priimti kyšius iš savo atstovaujamųjų klientų ar kitų asmenų, pažadant paveikti minėtus valstybės pareigūnus, kad šie teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų, vykdydami savo įgaliojimus. Kartu į aptariamą civilinę bylą buvo pateikta Vilniaus apygardos administracinio teismo nutartis⁶²⁷, kuria konstatuota, jog teisėtai pripažinta, kad U. V. padarė penkis tarnybinius pažeidimus, kadangi, be kita ko, jis vykusius susitikimų su advokatu Š. M. metu aptarinėjo Š. M. dominusius ikiteisminius tyrimus, atskleidė neskelbtinus ikiteisminių tyrimų duomenis. Šias faktines aplinkybes įvertinęs analizuojamą civilinę bylą nagrinėjęs teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai rėmėsi civiliniame procese taikytinu pagrįsto įsitikinimo standartu ir, atsižvelgdamas į tai, nusprendė, kad iš dalies išslaptintuose dokumentuose esanti informacija buvo pakankama pirmosios instancijos teismui vertinant kriminalinės žvalgybos pradėjimo teisėtumą ir leido padaryti pagrįstą išvadą, kad kriminalinės žvalgybos veiksmai dėl U. V. pradėti ir tęsti teisėtai ir pagrįstai. Tokią išvadą bylą nagrinėjęs teismas padarė byloje esančius duomenis (konkrečiai: informaciją apie U. V. ir advokato Š. M. susitikimą U. V. namuose, duomenis apie advokato Š. M. galimą prekybą poveikiu bei U. V. patraukimą tarnybinės atsakomybės dėl bendravimo su Š. M.) suvedęs į loginę grandinę, leidusią pakankamai objektyviai stebėtojiui įtikinti, kad U. V. gali atlikti (atlieka) nusikalstamą veiką. Tuo tarpu, atsakydamas į kasacinio skundo teiginius dėl neišreikšėtų kriminalinės žvalgybos faktinį pagrindą sudariusių įslaptintų kriminalinės žvalgybos duomenų, civilinę bylą nagrinėjęs teismas nurodė, kad „<...> bylą nagrinėjantis teismas pirmiausia turėtų įvertinti, ar sprendimui priimti pakanka tokių įrodymų (medžiagos), kurie nėra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija, ši įslaptinta informacija, saugant viešąjį interesą, neturi būti įrodymas toje byloje ir šalys su ja negali būti supažindintos <...> ar konkrečioje nagrinėjamoje byloje faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, bus įrodymai, sprendžia teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes. Jeigu sprendimui teismo nagrinėjamoje byloje priimti teismui pakanka tokių įrodymų (medžiagos), kurie nėra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija, ši neatskleistina informacija, saugant viešąjį interesą, neturi būti įrodymas toje byloje ir šalys su ja negali būti supažindintos. Bylą nagrinėjančiam teismui visada kyla ypatinga atsakomybė, kai jis sprendžia, ar tam tikra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija gali būti įrodymas toje byloje“. Remdamasis šiais motyvais, aptariamą civilinę bylą nagrinėjęs teismas sprendė, kad valstybė pateikė pakankamai įrodymų (teikimą dėl

627 Vilniaus apygardos administracinio teismo 2021 m. gegužės 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eI3-1474-535/2021.

kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo bei U. V. patraukimą tarnybinėn atsakomybėn patvirtinančius procesinius dokumentus), leidžiančių pagrįsti reikšmingos bylai aplinkybės (kriminalinės žvalgybos faktinio pagrindo) egzistavimą.

Analizuotoje civilinėje byloje priimta nutartis patvirtina prielaidą, kad net ir įvertinus ieškovui, t. y., asmeniui, kuris mano, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeista jo teisė į privatų gyvenimą, šiuo atveju, palankesnę įrodinėjimo našta, nei ji numatyta bendruoju atveju, matyti, kad toks asmens teisės į privatų gyvenimą gynimos mechanizmas yra ribotas. Civiliniame procese taikomas pagrįsto įrodymų tikėtinumo standartas, jį vertinant kartu su kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumu ir kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecija spręsti dėl duomenų išslaptinimo, sukuria struktūrinę asmens teisių gynimo disproporciją. Kadangi civilinis teismas, vadovaudamasis civiliniam procesui būdingu pagrįsto įsitikinimo (tikimybių pusiausvyros) standartu, gali apsiriboti tik išslaptinta ar institucijų pateikta ribotos apimties informacija, šis standartas iš esmės tarsi pateisina situaciją, kai dėl kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumo ieškovas neturi realių procesinių galimybių gauti visų faktų pagrindžiančių duomenų, kuriais būtų galima paneigti kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumą. Dėl to svarbiausi ieškovo teisių pažeidimą pagrindžiantys įrodymai lieka nepasiekiami, o teismas kriminalinės žvalgybos teisėtumą gali pripažinti, neturėdamas visos faktinės medžiagos. Tokia situacija praktiškai riboja asmens galimybę veiksmingai pasinaudoti valstybės materialinės atsakomybės institutu ir ginti pažeistą teisę į privatų gyvenimą.

3.4. Apibendrinimas

Konstitucinė valstybės pareiga tais atvejais, kai tam tikru valstybiniu procesu yra ribojamos ar varžomos pagrindinės asmens teisės ar kitaip bloginama asmens teisinė ar faktinė padėtis, garantuoti jam veiksmingą galimybę kreiptis į nešališką arbitrą, taip pat užtikrinti, kad visose valstybinėse institucijose žmogus bus išklausytas⁶²⁸. Atsižvelgiant į tai šioje disertacinio tyrimo dalyje atliktos analizės objektu tapo kriminalinės žvalgybos metu galimai neproporcingai suvaržytos asmens teisės į privatų gyvenimą gynimo mechanizmų veiksmingumas, identifikuojant tris pagrindines teisinės gynybos kryptis: pirmą, kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūrą; antrą, kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą baudžiamajame procese ginčijimą; ir, trečią, valstybės materialinės atsakomybės instituto taikymą, kai žala atsiranda kriminalinės žvalgybos metu.

Tyrimo rezultatai rodo, kad teisės į privatų gyvenimą neliečiamumo gynimo priemonės nėra pakankamos. Analizuojant KŽĮ nustatytą galimybę asmeniui skųsti kriminalinės žvalgybos subjektų veiksmus, paaiškėjo, kad ši teisė pati savaime neužtikrina efektyvaus asmens teisės į privatų gyvenimą gynimo. Pagrindinė to priežastis – kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas, lemiantis situaciją, kad apie asmens atžvilgiu vykdytus kriminalinės žvalgybos veiksmus pastarasis sužino tik tuo atveju, kai asmuo dėl to patiria neigiamas teises pasekmes arba kai pats kriminalinės žvalgybos

⁶²⁸ Remigijus Merkevičius, *supra note*, 42: 386.

subjektas nusprendžia, kad kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo metu buvo pažeistos asmens teisės ir laisvės ir nusprendžia apie tai asmenį informuoti. Esamas reglamentavimas taip pat numato aiškiai neapibrėžtą išimtį, kada net ir esant šioms sąlygoms gali būti neribotam laikui atidedamas asmens informavimas. Aplinkybė, jog asmuo, priešingai nei numatyta BPK, apie jo atžvilgiu taikytas slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės yra informuojamas ne iš karto, kai toks informavimas nekelia grėsmės šių priemonių taikymo tikslams, tačiau tik atsiradus minėtoms teisėnėms pasekmėms, disertacinio tyrimo autorės nuomone, reikšmingai apriboja asmens galimybę inicijuoti kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūrą.

Ivertinus asmens galimybę baudžiamojame byloje, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, ginčyti kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų leistinumą, pirmiausia nustatyta, kad ši teisė gali būti įgyvendinama dvejopu būdu: ginčijant duomenų leistinumą formaliuoju ir materialiuoju aspektais. Formaliuoju aspektu neleistina (draudžiama) naudoti tų įrodymų, gautų, pažeidžiant teisę, kuriuos naudodamas teismas (ar kitas subjektas) pats pažeistų teisę⁶²⁹. Materialiuoju aspektu įrodymų naudojimo neleistinumas taikytinas tais atvejais, kai tai yra tinkama, būtina ir adekvati (proporcinga) valstybės reakcija į padarytą teisės pažeidimą, gaunant įrodymus, kai tokia duomenų rinkimo priemonė yra iš esmės pažeidžiama fundamentali asmens teisė, pavyzdžiui, asmens teisė į privatų gyvenimą.

Ištyrus kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą formaliuoju aspektu, pastebėta, kad šis teisės į privatų gyvenimą gynimo būdas yra ribotas dėl kriminalinės žvalgybos duomenų teisinio statuso. Dauguma kriminalinės žvalgybos duomenų laikomi valstybės ir (arba) tarnybos paslaptimi, kol kompetentingi paslapčių subjektai – specialioji ekspertų komisija ar už įslaptintos informacijos apsaugą atsakingas asmuo – neišsprendžia išslaptinimo klausimo. Kriminalinės žvalgybos duomenims taikoma didesnė slaptumo apimtis nei duomenims, gautiems ikiteisminio tyrimo metu, naudojant slapto procesines prievartos priemones. Teismas gali tik inicijuoti duomenų išslaptinimo procesą, bet negali įpareigoti minėtų duomenis išslaptinti. Dėl to asmens galimybė patikrinti kriminalinės žvalgybos duomenų teisėtumą (o kartu ir pačios kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumą) yra faktiškai ribota paties kriminalinės žvalgybos subjekto išimtinė diskrecija.

Ištyrus kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą materialiuoju aspektu, nustatyta, kad šios teisės įgyvendinimas pasireiškia dviem būdais: baudžiamąja byla, kurioje kaltinimas grindžiamas kriminalinės žvalgybos duomenimis, nagrinėjančio teismo galimybe kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo spragas spręsti *ad hoc*, taikant Konstitucinius ir baudžiamąjo proceso principus arba inicijuojat ginčijamos KŽĮ normos atitiktis Konstitucijai vertinimo Konstituciniame Teisme procesą. Tačiau tyrimas kartu parodė, kad šie būdai taip pat yra gana riboti. Analizuojant teismo galimybę *ad hoc* spręsti šiame disertaciniame tyrime nustatytas kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemas, nustatyta, kad konkrečioje byloje suformuota teisės aiškinimo taisyklė neturi plataus poveikio kriminalinės žvalgybos normų taikymui kitose bylose.

629 Audrius Juozapavičius, *supra note*, 110: 135.

Nors teismų praktika gali formuoti precedentus, jų taikymo galimybės yra ribotos – precedentai aktualūs tik analogiškose ar iš esmės panašiose bylose, o faktiniai skirtumai, pavyzdžiui, skirtingi BK straipsniai ar konkrečios bylos aplinkybės, gali ženkliai sumažinti precedento taikymo efektyvumą. Be to, teisinio saugumo principas, užtikrinantis jurisprudencijos tęstinumą, riboja teismų kūrybiškumą ir galimybę išplėsti gynybos priemones, siekiant kompensuoti nekokiąsiską teisinį reguliavimą. Vertinant kriminalinės žvalgybos duomenų leistinumą materialiuoju aspektu, kai baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme metu yra inicijuojama konstitucinė patikra, pastebėta, kad ši priemonė gali stokoti veiksmingumo, kadangi tik baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas turi išimtinę diskreciją spręsti, ar yra pagrindas kreiptis į Konstitucinį Teismą. Antroje disertacinio tyrimo dalyje nustatyta, kad dalis asmens teisei į privatų gyvenimą kylančių grėsmių yra nulemtos įstatymų leidėjo neveikimo – nesuregulijavus tam tikrų klausimų, o dalis kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemai aktualių klausimų yra sureguliuoti poįstatyminiais teisės aktais. Tuo tarpu Konstitucinis Teismas negali vertinti teisėkūros dėsimo priimti teisės aktus, kaip ir negali tirti poįstatyminių teisės aktų atitikties Konstitucijai.

Nors įstatymų leidėjas Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtino alternatyvų asmens teisės į privatų gyvenimą gynimo būdą – materialinę valstybės atsakomybę už žalą, padarytą, be kita ko, ir kriminalinės žvalgybos metu, pastebėta, kad net ir suteikiant ieškovui (t. y. asmeniui, kurio teisė į privatų gyvenimą galimai pažeista) civiliniame procese palankesnę įrodinėjimo našta nei įprastai, toks privataus gyvenimo gynimo mechanizmas yra ribotas. Civiliniame procese taikomas pagrįsto įrodymų tikėtinumo standartas. Jį vertinant kartu su anksčiau minėtu kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumu bei institucijų diskrecija spręsti dėl jų išslaptinimo, sukuria disproporciją tarp valstybės ir asmens galimybių pateikti valstybės pareigūnų neteisėtus veiksmus pagrindžiančius įrodymus, todėl civilinę bylą nagrinėjantis teismas neretai turi remtis tik ribotos apimties, kriminalinės žvalgybos subjekto nuožiūra išslaptintais duomenimis. Dėl šių priežasčių svarbiausi įrodymai gali likti nepasiekiami, o teismas gali pripažinti veiksmus teisėtais net ir neturėdamas visos faktinės medžiagos, kadangi tokia situacija neprieštarautų civiliniame procese taikomam įrodinėjimo standartui.

Konstatuotina, kad neproporcingos kriminalinės žvalgybos neigiama įtaka asmens teisei į privatų gyvenimą negali būti adekvačiai sprendžiama vien teisminiais mechanizmais. Tyrimas atskleidė, jog teismų kompetencija, taikant esamus civilinius ir baudžiamojo proceso teisinius instrumentus, yra apribota iš esmės dėl kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumo, institucijų diskrecijos spręsti dėl jų išslaptinimo. Esamos teisminės gynybos sąlygos neleidžia užtikrinti realios galimybės patikrinti valstybės institucijų veiksmų teisėtumą ar veiksmingai kompensuoti asmeniui padarytą žalą, todėl esami gynybos mechanizmai tampa fragmentiški ir neretai neefektyvūs.

Taigi akivaizdu, kad veiksminga apsauga nuo neproporcingų kriminalinės žvalgybos veiksmų turi būti kuriama ne tik teisminiuose procesuose, bet pirmiausia įstatymų leidybos kontekste. Tai reiškia būtinybę suformuluoti nuoseklų ir proporcingumo principą atitinkantį kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą, užtikrinantį tiek pozityvią valstybės pareigą – sukurti efektyvią teisinę apsaugą asmens teisei į privatų

gyvenimą, tiek neigiamą pareigą – riboti savavališką valstybės įsikišimą. Tik tokiu būdu būtų sukurtos struktūrinės prielaidos nuosekliai įgyvendinti konstitucinę teisę į privatų gyvenimą ir sumažinti esamą disproporciją tarp valstybės institucijų įgaliojimų ir asmens procesinių galimybių.

IŠVADOS

1. Teisės doktrinoje trūksta nuoseklaus teorinio pagrindimo, leidžiančio kompleksškai įvertinti valstybės pareigų turinį ir proporcingumo principo reikšmę, užtikrinant asmens teisės į privatą gyvenimą apsaugą kriminalinėje žvalgyboje, dėl to esamas teisinis reguliavimas ir jo taikymas ne visais atvejais sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai ir nuosekliai šios teisės apsaugai. Disertacinis tyrimas atskleidė, kad:
 - 1.1. Valstybės pareiga užtikrinti asmens teisės į privatą gyvenimą apsaugą kriminalinėje žvalgyboje apima tarpusavyje susijusias pozityviąją ir negatyviąją pareigas. Pozityvioji valstybės pareiga reiškia būtinybę sukurti aiškų, tiksliai apibrėžtą ir sistemiškai nuoseklų teisinį reguliavimą, nustatantį slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo sąlygas, procedūras ir jų kontrolės mechanizmus, o negatyvioji – draudimą nepagrįstai kištis į asmens privatą gyvenimą. Šių pareigų tarpusavio sąveika lemia, kad negatyviosios pareigos veiksmingumas tiesiogiai priklauso nuo pozityviosios pareigos įgyvendinimo kokybės, nes tik aiškus ir pakankamas teisinis reguliavimas gali realiai apriboti valstybės diskreciją kriminalinės žvalgybos veikloje.
 - 1.2. Proporcingumo principas yra esminė sąlyga, lemianti tiek pozityviosios, tiek negatyviosios valstybės pareigų įgyvendinimą, nes pagal jį kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymas turi atitikti tinkamumo, būtinumo ir adekvatumo kriterijus. Šio principo laikymasis užtikrina, kad valstybės nustatytas teisinis reguliavimas nebūtų perteklinis, o jo taikymas – nepagrįstai nevaržytų asmens teisės į privatą gyvenimą, kas suponuoja jo taikymo būtinybę visame kriminalinės žvalgybos procese.
2. Esamas kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas nepakankamai užtikrina asmens teisės į privatą gyvenimą apsaugą, nes palieka per daug diskrecijos kriminalinės žvalgybos subjektui. O būtent:
 - 2.1. Asmens teisės į privatą gyvenimą apsaugos standartai kriminalinėje žvalgyboje, kiek ši veikla skirta nusikalstamų veikų atskleidimui, naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, turi būti suderinti su BPK įtvirtintais standartais.
 - 2.2. Teisėsaugos institucijų užduoties vykdymas (KŽĮ 12 straipsnis), nusikalstamos veikos imitavimas (KŽĮ 13 straipsnis) bei sekimas (KŽĮ 15 straipsnis) su tam tikromis išimtimis gali būti sankcionuojamos vien kriminalinės žvalgybos subjekto ar prokuroro sprendimu, t. y. be teisminės kontrolės. Nors bylą nagrinėjantis teismas atlieka tokių priemonių faktinio ir teisinio pagrindų patikrinimą, tokia „vėlyva“ teisminė kontrolė nėra suderinama su tarptautiniais asmens teisės į privatą gyvenimą apsaugos standartais, pagal kuriuos turi būti užtikrinta tiek išankstinė, tiek ir galutinė slapčių priemonių sankcionavimo patikra. Galimybė neribotą laiką naudoti technines priemones specialia tvarka (KŽĮ 10 straipsnis) taip pat neatitinka tarptautinių asmens teisės į privatą gyvenimą apsaugos standartų. Tai kelia grėsmę asmens teisės į

privatų gyvenimą apsaugai, nes valstybės intervencija vykdoma be pakankamų teisinių garantijų.

- 2.3. KŽĮ 5 straipsnio 7 dalis, nustatanti, kad su privačiu asmens gyvenimu susijusi informacija turi būti sunaikinta per 3 mėnesius nuo tyrimo pabaigos, nėra pakankama, siekiant užtikrinti realią asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą. Pagrindinė problema kyla dėl to, kad šioje nuostatoje naudojama plečiamai aiškinama „*privataus gyvenimo*“ kategorija, todėl neįmanoma tiksliai identifikuoti, kurią informaciją privalu sunaikinti; neaiškus yra ir sunaikinimo termino pradžios momentas – ar jis skaičiuojamas nuo kriminalinės žvalgybos tyrimo pabaigos, ar nuo sprendimo, kad informacija nebebus naudojama kriminalinės žvalgybos tikslams. Be to, kriminalinės žvalgybos informacinėje sistemoje kaupiama „*kita nepanaudota informacija*“, kurios sąvoka taip pat nėra aiškiai apibrėžta, o jos saugojimo ir naikinimo taisyklės nustatomos tik kriminalinės žvalgybos subjekto vidiniais norminiais aktais. Šios teisinio reguliavimo spragos susilpnina tiek pozityviąją valstybės pareigą užtikrinti efektyvią kontrolę, tiek ir negatyviąją pareigą riboti valstybės įsikišimą į asmens privatų gyvenimą. Dėl to, esamas reglamentavimas sudaro prielaidas pertekliniam duomenų kaupimui, ribotai išorinei kontrolei ir realiai kelia grėsmę asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai.
- 2.4. Kriminalinės žvalgybos teisiniame reguliavime įtvirtinta neapibrėžta galimo pavojaus „*kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams*“ sąvoka, į kurią patenka, be kita ko, ir sąvoka „*kiti itin reikšmingi teisėti kriminalinės žvalgybos subjekto interesai*“, leidžia nepradėti ikiteisminio tyrimo, nepaisant, kad kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo metu nustatyti galimos nusikalstamos veikos sudėties požymiai bei suteikia galimybę pradėjus ikiteisminį tyrimą tęsti sankcionuojamus kriminalinės žvalgybos veiksmus, motyvuojant tai abstrakčia grėsme minėtiems interesams. Kadangi šios sąvokos turinys nėra aiškiai apibrėžtas ir priklauso kriminalinės žvalgybos subjekto interpretacijai, kyla rizika, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės bus naudojamos ilgiau nei būtina, nepaisant proporcingumo principo. O tai paneigia aiškų kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimų atskyrimą, toleruoja perteklinį duomenų kaupimą ir nepakankamą kontrolę.
3. Esami asmens teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmai kriminalinėje žvalgyboje, t. y. kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūra, duomenų leistinumą vertinimas baudžiamajame procese ir valstybės materialinė atsakomybė, nėra pakankamai efektyvūs. O būtent:
 - 3.1. teisė skųsti kriminalinės žvalgybos veiksmus yra neveiksminga, nes asmuo apie savo atžvilgiu vykdytus veiksmus sužino tik esant neigiamoms teisinėms pasekmėms arba kriminalinės žvalgybos subjektui savo nuožiūra nusprendus jį informuoti; KŽĮ įtvirtinta neaiški išimtis leidžia šį informavimą atidėti neribotam laikui;
 - 3.2. baudžiamajame procese duomenų leistinumas negali būti veiksmingai ginčijamas formalioju aspektu dėl kriminalinės žvalgybos duomenims taikomo

išskirtinio slaptumo režimo ir kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijos išslaptinti duomenis; materialiuoju leistinumą aspektu duomenų ginčijimas *ad hoc* neturi sisteminio poveikio dėl riboto teismų sprendimų precedentinio taikymo, o konstitucinė patikra priklauso nuo bylą nagrinėjančio teismo iniciatyvos;

- 3.3. materialinės valstybės atsakomybės taikymas yra ribotas dėl kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumo režimo ir išimtinės kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijos šiuos duomenis išslaptinti, o civiliniame procese taikomas įrodinėjimo standartas neįpareigoja teismo nustatyti objektyvią tiesą valstybės pareigūnų neteisėtų veiksmų atžvilgiu.

PASIŪLYMAI

1. Atlikus kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo bei šių veiksmų atlikimo terminų analizę, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 1.1. tobulinti kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo procedūrą: **pirma**, siūlytina Kriminalinės žvalgybos įstatymo 15 straipsnyje nustatyti, kad sekimą sankcionuoja apygardų teismų pirmininkų įgalioti teisėjai pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokio veiksmo atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas; **antra**, siūlytina panaikinti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 12 straipsnio 10 dalyje įtvirtintą išimtį, numatančią, kad teisėsaugos institucijos užduotis gali būti atliekama be prokuroro ar teisėjo sankcijos, kai kriminalinės žvalgybos slapstasis dalyvis neatlieka nusikalstamų veikų ir (ar) kitų teisės pažeidimų; **trečia**, siūlytina Kriminalinės žvalgybos įstatymo 13 straipsnyje nustatyti, kad nusikalstamos veikos imitavimą sankcionuoja apygardų teismų pirmininkų įgalioti teisėjai pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokio veiksmo atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas; **ketvirta**, siūlytina panaikinti Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. I-374 patvirtintų Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 10 – 15 straipsniuose nustatytų veiksmų koordinavimo ir teisėtumo kontrolės nuostatų 42 punkte įtvirtintą taisyklę, numatančią, kad kartu su kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo prašymu sankcionuoti sekimą ilgiau kaip trims mėnesiams, prokurorui gali būti teikiamas ir prokuroro teikimo apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui projektas;
 - 1.2. taip pat siūlytina apriboti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 10 straipsnyje įtvirtintą techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka šešių mėnesių terminui, su galimybe šį terminą pratęsti vieną kartą trims mėnesiams, tiriant sudėtingą ar didelio masto nusikalstamą veiką.
2. Atlikus Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintos kriminalinės žvalgybos informacijos disponavimo tvarkos analizę, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 2.1. siekiant užtikrinti asmens teisę į privatų gyvenimą, rekomenduojama: **pirma**, panaikinti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą „*kitos nepanaudotos informacijos, esančios nutrauktoje kriminalinio tyrimo byloje ar (ir) informacinėse sistemose, neribotą saugojimą*“; **antra**, Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti nuostatą, jog kriminalinės žvalgybos tyrimui reikšmės neturintys duomenys, kurie nėra bendroje laikmenoje su reikšmingais tyrimui duomenimis, prie kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiagos

- nepridedami ir nedelsiant prokuroro nutarimu sunaikinami, surašius atitinkamą aktą;
- 2.2. siekiant minimizuoti nepagrįsto asmens baudžiamojo persekiojimo riziką per atskirų kriminalinės žvalgybos tyrimų duomenų naudojimą tarpusavyje, siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti nuostatą, jog kriminalinės žvalgybos subjekto informacinėje sistemoje esantys vieno kriminalinės žvalgybos tyrimo duomenys, surinkti naudojant kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, apie kurių taikymą kriminalinės žvalgybos objektui nėra pranešama, kitame kriminalinės žvalgybos tyrime gali būti naudojami tik prokuroro nutarimu;
 - 2.3. siekiant minimizuoti nepagrįsto asmens baudžiamojo persekiojimo riziką, remiantis patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties instituto taikymu, rekomenduojama Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti kriminalinės žvalgybos tyrimo pradžios registravimo tvarką, numatant, kad sprendimas pradėti kriminalinės žvalgybos tyrimą turi būti įforminamas rezoliucija arba tarnybiniu pranešimu.
3. Atlikus kriminalinės žvalgybos tyrimo pabaigos ir ikiteisminio tyrimo pradžios sąveikos analizę bei nustatčius ikiteisminio tyrimo metu paraleliai galimus atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 3.1. siekiant apriboti dirbtinį kriminalinės žvalgybos tyrimo tęsimą, kai jo metu jau surinkta pakankamai duomenų ikiteisminio tyrimo pradėjimui, siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti baigtinį aplinkybių sąrašą, kada surinkus pakankamai duomenų ikiteisminio tyrimo pradėjimui, galima jo nepradėti, tęsiant kriminalinės žvalgybos tyrimą. Tuo tikslu siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams galinčio kilti pavojaus sampratą, nurodant, jog „*Kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams galintis kilti pavojus apima atvejus, susijusius su: 1) slaptųjų kriminalinės žvalgybos dalyvių tapatybės atskleidimu; 2) kėsanimusi į slaptųjų kriminalinės žvalgybos dalyvių ar jų šeimos narių gyvybę, sveikatą ir (ar) nuosavybę; 3) trukdymu atskleisti kriminalinės žvalgybos subjekto tiriamos sunkesnės nusikalstamos veikos, nei veikos, kurios požymiai nustatyti, padarymo mechanizmą, bendrininkus; 4) neigiamą įtaką kriminalinės žvalgybos subjekto atliekamam kitam kriminalinės žvalgybos tyrimui dėl sunkesnės nusikalstamos veikos, nei veikos, kurios požymiai nustatyti; 5) trukdymu sėkmingai baigti tyrimo ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn tiriamus asmenis, kai tiriamas tarptautinio pobūdžio nusikaltimas ir tyrimo veiksmai derinami su užsienio valstybių teisėsaugos institucijomis; 6) trukdymu išaiškinti ir patraukti atsakomybėn visus nusikalstamas veikas organizuojančius ir vykdančius asmenis, kai tęsiamas teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas; 7) trukdymu sėkmingai patraukti*

baudžiamojon atsakomybėn visos organizuotos grupės narius, kai tirinama nusikalstamo susivienijimo ar organizuotos grupės veikla“;

- 3.2. siekiant apriboti atvejus, kai vienu metu dėl tų pačių faktinių aplinkybių atliekamuose ikiteisminiame ir kriminalinės žvalgybos tyrime yra naudojamos slapto pobūdžio (sankcionuojamos) kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonės, siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti draudimą tokiu atveju naudoti tas kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemones, kurių atitikmenys yra įtvirtinti ir Baudžiamojo proceso kodekse, t. y.: techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka, slaptą pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūrą, pašto siuntų kontrolę ir paėmimą, susirašinėjimo ir kito kio susižinojimo slaptą kontrolę; slaptą patekimą į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones; teisėsaugos institucijų užduotį; nusikalstamos veikos imitavimą; kontroliuojamą gabenimą; sekimą.
4. Įvertinus asmens galimybės ginti kriminalinės žvalgybos metu pažeistą teisę į privatų gyvenimą mechanizmus, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 4.1. siekiant minimizuoti atvejus dėl asmens neinformavimo apie jo atžvilgiu vykdytus kriminalinės žvalgybos veiksmus, siūloma keisti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 8 dalį įtvirtinant nuostatą, kad „Asmeniui, kuriam buvo taikomi kriminalinės žvalgybos veiksmai jam nežinant, baigus taikyti veiksmus iš karto pranešama apie jų taikymą, išskyrus atvejus, kai: 1) iš pateiktos informacijos būtų galima suprasti, kad kriminalinės žvalgybos metu taikomos šio įstatymo 10, 11, 12, 13, 14, 15 straipsniuose įtvirtintos priemonės, tebetaikant priemonę ar iš karto po tokios priemonės taikymo užbaigimo, kol jos metu gauti rezultatai dar nėra įvertinti, nenuspręsta dėl tolesnių veiksmų atlikimo; 2) tokios informacijos pateikimas padarytų žalos nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams“.
 - 4.2. siekiant apriboti perteklinį kriminalinės žvalgybos duomenų įslaptinimą, siūloma keisti Valstybės ir tarnybos paslaptį įstatymo 7 straipsnį: **pirma**, panaikinti šio straipsnio 1 dalies 6 punktą, nustatantį, jog valstybės paslaptį gali sudaryti detali informacija apie bendradarbiavimo su užsienio valstybių kriminalinės žvalgybos tarnybomis eigą, objektus, turinį, rezultatus; **antra**, keisti šio straipsnio 1 dalies 19 punktą, panaikinant nuostatą, jog valstybės paslaptį gali sudaryti detalūs duomenys apie kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių, įslaptintų žvalgybos pareigūnų ir žvalgybos slaptųjų bendradarbių vykdomos kriminalinės žvalgybos rezultatus, jų gautą informaciją; **trečia**, keisti šio straipsnio 2 dalies 18 punktą, panaikinant nuostatą, jog tarnybos paslaptį gali sudaryti detalūs duomenys apie kriminalinės žvalgybos rezultatus; **ketvirta**, panaikinti šio straipsnio 2 dalies 19 punktą, kuriuo įtvirtinta, kad tarnybos paslaptį gali sudaryti kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija, jeigu tokia informacija nepriskiriama valstybės paslaptims, taip pat

kriminalinės žvalgybos subjektų ir žvalgybos institucijų parengta analitinė – informacinė medžiaga;

- 4.3. siekiant apriboti kriminalinės žvalgybos subjekto specialiosios ekspertų komisijos, taip pat už įslaptintos informacijos apsaugą atsakingo asmens, ar asmens, koordinuojančio įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų vykdymą, ar kito paslapčių subjekto darbuotojo ar padalinio, esančių paslapčių subjektu, galimą piktnaudžiavimą, atsisakant išslaptinti kriminalinės žvalgybos duomenis, buvusius pirminiu kriminalinės žvalgybos tyrimo faktiniu pagrindu, siūloma taikyti 3.1 disertacinio tyrimo pasiūlymų punkte nurodytą būdą – Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinant kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams galinčio kilti pavojaus sampratą, numatant baigtinį šių atvejų sąrašą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

Tarptautiniai teisės aktai ir kiti dokumentai

1. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos. Valstybės žinios. 2002, Nr. 23-853.
2. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Valstybės žinios. 2006, Nr. 68-2497.
3. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.
4. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. Europos Sąjungos oficialus leidinys. 2016, Nr. 2016/C 202/02.
5. 1988 metų Jungtinių Tautų organizacijos konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“. Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-1004.
6. Pietų Afrikos Respublikos Konstitucija. Prieiga per internetą: < <https://www.concourt.org.zasite/constitution/english-web/ch2.html> >.
7. Ispanijos Konstitucinio Teismo įstatymas. Prieiga per internetą: < https://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo2-1979.t2.html >.
8. Kanados 1982 m. Konstitucinis Aktas, patvirtinęs Kanados teisių ir laisvių chartiją. Prieiga per internetą: < https://www.solon.org/Constitutions/Canada/English/ca_1982.html#20 >.
9. Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. Prieiga per internetą: < https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1994-01-0562/zakon-o-ustavnem-sodiscu?utm_source=chatgpt.com >.
10. Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo įstatymas. Prieiga per internetą: < https://www.gesetze-im-internet.de/bverfgg/BJNR002430951.html?utm_source=chatgpt.com >.
11. Europos 1990 m. konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“. Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.
12. Europos Parlamento 2014 m. kovo 12 d. rezoliucija „Dėl JAV Nacionalinės saugumo agentūros (NSA) sekimo programos, sekimo tarnybų įvairiose valstybėse narėse ir jų poveikio ES piliečių pagrindinėms teisėms ir transatlantiniam bendradarbiavimui teisingumo ir vidaus reikalų srityje (2013/2188(INI))“. Prieiga per internetą: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014IP0230> >.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

13. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

14. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 112-4970.
15. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios. 1961, Nr. 18-148.
16. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas. Valstybės žinios. 2012, Nr. 122-6093.
17. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
18. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.
19. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1931.
20. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2633.
21. Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymas. Valstybės žinios. 2022, Nr. 56-2228.
22. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
23. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
24. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios. 1961, Nr. 18-148.
25. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso papildymo“, Valstybės žinios. 1993, Nr. 70-1310.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR. 2019, Nr. 5330.
27. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. Lietuvos aidas. 1900, Nr. 148-0.
28. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas. Valstybės žinios. 1999, Nr. 105-3019.
29. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 41-1162.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 108 „Dėl kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo“. Valstybės žinios. 2013, Nr. 16-780.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 820 „Dėl įslaptintos informacijos administravimo ir išslaptinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR. 2018, Nr. 13260.
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1019 „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1377. TAR, 2022, Nr. 20764.
33. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. XII-2263 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl

- kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos panaudojimo ir saugojimo išvados“. TAR. 2016, Nr. 2016-06329.
34. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro ir Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus įsakymas Nr. 1V-702/I-294/6P-101-(1.1) „Dėl integruotos baudžiamojo proceso informacinės sistemos įsteigimo ir jos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2012, Nr. 115-5846.
 35. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 1V-718 „Dėl Integruotos baudžiamojo proceso informacinės sistemos elektroninių paslaugų portalo teikimo taisyklių patvirtinimo“. TAR. 2021, Nr. 2021-19239.
 36. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas Nr. 5-V-522 „Dėl kriminalinės policijos biuro nuostatų ir struktūros patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2007, Nr. 88-3521.
 37. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas Nr. I-383 „Dėl rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos įstatymo, baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2013, Nr. 2-83.
 38. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas Nr. I-373 „Dėl prokuroro sprendimo dėl tolesnio kriminalinės žvalgybos tyrimo paaiškęjus nusikalstamos veiklos požymiams priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, paskelbtas institucijos.
 39. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. I-374 „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 10 – 15 straipsniuose nustatytų veiksmų koordinavimo ir teisėtumo kontrolės nuostatų patvirtinimo“, paskelbtas institucijos.
 40. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas Nr. I-57 „Dėl rekomendacijų dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga patvirtinimo“. TAR. 2018, Nr. 2330.
 41. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro, Lietuvos policijos generalinio komisaro, Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus, Muitinės kriminalinės tarnybos direktoriaus, L. E. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado pareigas įsakymas Nr. I-133/5-V-683/2-242/V-82/1R-130/4-620 „Dėl Sukčiavimo baudžiamojo persekiojimo stiprinimo Lietuvoje plano ir jo įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“, paskelbtas institucijos. Prieiga per internetą: < https://stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d7_84_doc_file_1_152011.pdf >.
 42. Muitinės departamento prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. 1B-667 „Dėl muitinės kriminalinės tarnybos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 153-7244.

Europos žmogaus teisių teismo praktika

43. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. sausio 4 d. sprendimas byloje Paketova ir kiti prieš Bulgariją, peticijų Nr. 17808/19, 36972/19. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-219776%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-219776%22]) >.
44. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. rugsėjo 8 d. sprendimas byloje Drelon prieš Prancūziją, peticijų Nr. 3153/16, 27758/18. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-219226%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-219226%22]) >.
45. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. birželio 26 d. sprendimas byloje Algirdas Butkevičius prieš Lietuvą, peticijos Nr. 48297/99. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-60344%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-60344%22]) >.
46. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. balandžio 18 d. sprendimas byloje Adomaitis prieš Lietuvą, peticijos Nr. 14833/18. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-215168%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-215168%22]) >.
47. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje Big Brother Watch ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 58170/13, 62322/14, 24960/15. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-210077%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-210077%22]) >.
48. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. vasario 16 d. sprendimas byloje Rowe ir Davis prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 28901/95. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-58496%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-58496%22]) >.
49. Lietuvos advokatūros 2019 m. gruodžio 10 d. peticija Nr. 64301/19 Europos Žmogaus Teisių Teismui. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-207436%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-207436%22]) >.
50. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. rugsėjo 25 d. sprendimas byloje Denisov prieš Ukrainą, peticijos Nr. 76639/11. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-186216%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-186216%22]) >.
51. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje Regner prieš Čekiją, peticijos Nr. 35289/11. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-177299%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-177299%22]) >.
52. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 5 d. sprendimas byloje Bărbulescu prieš Rumuniją, peticijos Nr. 61496/08. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-177082%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-177082%22]) >.
53. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. liepos 24 d. sprendimas byloje Benedik prieš Slovėniją, peticijos Nr. 62357/14. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-182455%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-182455%22]) >.
54. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. liepos 17 d. sprendimas byloje Paci prieš Belgiją, peticijos Nr. 45597/09. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-182232%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-182232%22]) >.
55. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. liepos 4 d. sprendimas byloje Matanović

- prieš Kroatiją, peticijos Nr. 2742/12. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-172466%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-172466%22]}) >.
56. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. liepos 2 d. sprendimas byloje Libert prieš Prancūziją, peticijos Nr. 588/13. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-181273%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-181273%22]}) >.
 57. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. birželio 27 d. sprendimas byloje Satakunnan Markkinapörssi Oy ir „Satamedia Oy“ prieš Suomiją, peticijos Nr. 931/13. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-175121%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-175121%22]}) >.
 58. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. sausio 24 d. sprendimas byloje Paradiso ir Campanelli prieš Italiją, peticijos Nr. 25358/12. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-170359%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-170359%22]}) >.
 59. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. kovo 31 d. sprendimas byloje Šantare ir Labazņikovs prieš Latviją, peticijos Nr. 34148/07. Prieiga per internetą: < [http://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-161733%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-161733%22]}) >.
 60. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Szabó ir Vissy prieš Vengriją, peticijos Nr. 37138/14. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160020%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160020%22]}) >.
 61. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Roman Zakharov prieš Rusiją, peticijos Nr. 47143/06. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-159324%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-159324%22]}) >.
 62. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. birželio 11 d. sprendimas byloje Tychko prieš Rusiją, peticijos Nr. 56097/07. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-155087%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-155087%22]}) >.
 63. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje Dragojević prieš Kroatiją, peticijos Nr. 68955/11. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-150298%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-150298%22]}) >.
 64. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje Taraneks prieš Latviją, peticijos Nr. 3082/06. Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-148268%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-148268%22]}) >.
 65. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. rugsėjo 8 d. sprendimas byloje Beraru prie Rumuniją, peticijos Nr. 40107/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-141910%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-141910%22]}) >.
 66. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gegužės 14 d. sprendimas byloje N. K. M. prieš Vengriją, peticijos Nr. 66529/11. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-119704%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-119704%22]}) >.
 67. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. liepos 31 d. sprendimas byloje Drakšas prieš Lietuvą, peticijos Nr. 36662/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-112588%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-112588%22]}) >.
 68. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. liepos 13 d. sprendimas byloje Mouvement Raëlien Suisse prieš Šveicariją, peticijos Nr. 16354/06. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-112165%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-112165%22]}) >.
 69. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. birželio 6 d. sprendimas byloje Leas

- prieš Estiją, peticijos Nr. 59577/08. Prieiga per internetą: < [- 70. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. balandžio 17 d. sprendimas byloje Piechowicz prieš Lenkiją, peticijos Nr. 20071/07. Prieiga per internetą: < \[.\]\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-110499%22\]}> >.71. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. lapkričio 26 d. sprendimas dėl priimtino bylos byloje Dahlberg prieš Švediją, Nr. 75201/11. Prieiga per internetą: < <a href=\)
- 72. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas byloje Palomo Sánchez ir kiti prieš Ispaniją, peticijos Nr. 28955/06. Prieiga per internetą: < \[.\]\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%22S%C3%A1nchez%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-106176%22\]}> >.73. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje A, B and C prieš Airiją, peticijos Nr. 25579/05. Prieiga per internetą: < <a href=\)
- 74. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje Uzun prieš Vokietiją, peticijos Nr. 35623/05. Prieiga per internetą: < \[.\]\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-100293%22\]}> >.75. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 6 d. sprendimas byloje Pocius prieš Lietuvą, peticijos Nr. 35601/04. Prieiga per internetą: < <a href=\)
- 76. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 5 d. sprendimas byloje Köpke prieš Vokietiją, peticijos Nr. 420/07. Prieiga per internetą: < \[.\]\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-101536%22\]}> >.77. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje Kennedy prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 26839/05. Prieiga per internetą: < <a href=\)
- 78. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje Ciubotaru prieš Moldovą, peticijos Nr. 27138/04. Prieiga per internetą: < \[.\]\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-98445%22\]}> >.79. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. kovo 23 d. sprendimas byloje Cudak prieš Lietuvą, peticijos Nr. 15869/02. Prieiga per internetą: < <a href=\)
- 80. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. rugsėjo 14 d. sprendimas byloje Iordachi ir kiti prieš Moldovą, peticijos Nr. 25198/02. Prieiga per internetą: < \[.\]\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-91245%22\]}> >.81. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. balandžio 22 d. sprendimas byloje Borzhonov prieš Rusiją, peticijos Nr. 18274/04. Prieiga per internetą: < <a href=\)
- 82. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje Moiseyev prieš Rusiją, peticijos Nr. 62936/00. Prieiga per internetą: < \[172\]\(https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-88780%22\]}> >.</div><div data-bbox=\)](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-109343%22]}> >;</p><ol style=)

83. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. kovo 16 d. sprendimas byloje Gulijev prieš Lietuvą, peticijos Nr. 10425/03. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-90270%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-90270%22]}) >.
84. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. kovo 10 d. sprendimas byloje Bykov prieš Rusiją, peticijos Nr. 4378/02. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-91704%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-91704%22]}) >.
85. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. sausio 9 d. sprendimas byloje Forminster Enterprises Limited prieš Čekijos Respubliką, peticijos Nr. 38238/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-88813%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-88813%22]}) >.
86. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje Mirilashvili prieš Rusiją, peticijos Nr. 6293/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-90099%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-90099%22]}) >.
87. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje S. ir Marper prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 30562/04 ir 30566/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-79331%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-79331%22]}) >.
88. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. spalio 1 d. sprendimas byloje Malininas prieš Lietuvą, peticijos Nr. 10071/04. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-87223%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-87223%22]}) >.
89. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje Liberty ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 58243/00. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-87207%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-87207%22]}) >.
90. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Ramanauskas prieš Lietuvą, peticijos Nr. 74420/01. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-68969%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-68969%22]}) >.
91. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. sausio 30 d. sprendimas byloje Asociacija už Europos integraciją bei žmogaus teises ir Ekimdzhiev prieš Bulgariją, peticijos Nr. 62540/00. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-81323%22]}) >.
92. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. sausio 23 d. sprendimas byloje Colibabă prieš Moldovą, peticijos Nr. 29089/06. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-82877%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-82877%22]}) >.
93. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje Smirnov prieš Rusiją, peticijos Nr. 71362/01. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-80953%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-80953%22]}) >.
94. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje Matyjek prieš Lenkiją, peticijos Nr. 38184/03. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-80219%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-80219%22]}) >.
95. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje Evans prieš Jungtinę karalystę, peticijos Nr. 6339/05. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-80046%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-80046%22]}) >.
96. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. kovo 20 d. sprendimas byloje Tysiac prieš Lenkiją, peticijos Nr. 5410/03. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-79812%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-79812%22]}) >.

97. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. sausio 5 d. sprendimas byloje Zakharov prieš Rusiją, peticijos Nr. 14881/03. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-77266%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-77266%22]}) >.
98. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. gruodžio 22 d. sprendimas dėl priimtino byloje Köpke prieš Vokietiją, Nr. 420-07. Prieiga per internetą: < https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?filename=001-101536.pdf&id=001-101536&library=ECHR&utm_source=chatgpt.com >.
99. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. liepos 18 d. sprendimas byloje Chadi-mova prieš Čekijos Respubliką, peticijos Nr. 50073/99. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-73377%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-73377%22]}) >.
100. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. liepos 6 d. sprendimas byloje Nachova ir kiti prieš Bulgariją, peticijų Nr. 43577/98; Nr. 43579/98. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-69630%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-69630%22]}) >.
101. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje Öcalan prieš Turkiją, peticijos Nr. 46221/99. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60979%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60979%22]}) >.
102. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Odièvre prieš Prancūziją, peticijos Nr. 42326/98. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60935%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60935%22]}) >.
103. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. rugsėjo 4 d. sprendimas byloje Mikulić prieš Kroatiją, peticijos Nr. 53176/99. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60035%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60035%22]}) >.
104. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. liepos 29 d. sprendimas byloje Pretty prie Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 2346/02. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60448%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60448%22]}) >.
105. Europos Žmogaus Teisių teismo 2002 m. birželio 13 d. sprendimas byloje Angue-lova prieš Bulgariją, peticijos Nr. 38361/97. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-60505%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-60505%22]}) >.
106. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje Luca prieš Italiją, peticijos Nr. 33354/96. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-59222%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-59222%22]}) >.
107. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Kelly ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 30054/96. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-59453%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-59453%22]}) >.
108. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. sausio 18 d. sprendimas byloje Coster prieš Jungtinę karalystę, peticijos Nr. 24876/94. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-59156%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-59156%22]}) >.
109. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. liepos 27 d. sprendimas byloje Kuopila prieš Suomiją, peticijos Nr. 27752/95. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58784%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58784%22]}) >.
110. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gruodžio 28 d. sprendimas byloje Mes-sina prieš Italiją, peticijos Nr. 25498/94. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58818%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58818%22]}) >.

111. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 26 d. sprendimas byloje Hasan ir Chaush prieš Bulgariją, peticijos Nr. 30985/96. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58921%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58921%22]}) >.
112. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. birželio 22 d. sprendimas byloje Coëme ir kiti prieš Belgiją, peticijų Nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ir 33210/96. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-59194%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-59194%22]}) >.
113. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Rotaru prieš Rumuniją, peticijos Nr. 28341/95. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58586%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58586%22]}) >.
114. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. vasario 24 d. sprendimas byloje Botta prieš Italiją, peticijos Nr. 153/1996/772/973. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58140%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58140%22]}) >.
115. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. liepos 30 d. sprendimas byloje Valenzuela Contreras prieš Ispaniją, peticijos Nr. 58/1997/842/1048. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58208%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58208%22]}) >.
116. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje Van Mechelen ir kiti prieš Nyderlandus, peticijų Nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-58030%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-58030%22]}) >.
117. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. kovo 26 d. sprendimas byloje Doorson prieš Nyderlandus, peticijos Nr. 20524/92. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57972%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57972%22]}) >.
118. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje Saïdi prieš Prancūziją, peticijos Nr. 14647/89. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57839%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57839%22]}) >.
119. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje Niemietz prieš Vokietiją, peticijos Nr. 13710/88. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-661%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-661%22]}) >.
120. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. birželio 15 d. sprendimas byloje Lüdi prieš Šveicariją, peticijos Nr. 12433/86. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57784%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57784%22]}) >.
121. Europos žmogaus Teisių teismo 1990 m. balandžio 24 d. sprendimas byloje Kruslin prieš Prancūziją, peticijos Nr. 11801/85. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57626%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57626%22]}) >.
122. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. balandžio 24 d. sprendimas byloje Huvig prieš Prancūziją, peticijos Nr. 11105/84. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57627%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57627%22]}) >.
123. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Soering prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 14038/88. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57619%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57619%22]}) >.
124. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. kovo 26 d. sprendimas byloje Leander prieš Švediją, peticijos Nr. 9248/81. Prieiga per internetą: < [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57519%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57519%22]}) >.

- ## Europos Sąjungos teisingumo teismo praktika

- 176

137. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. liepos 12 d. sprendimas byloje H. J. prieš Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Nr. C-189/01. Prieiga per internetą: < <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=46530&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10771895> >.
138. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1990 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje The Queen prieš Fedesair, Nr. C-331/88. Prieiga per internetą: < <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=96352&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10771895> >.

Užsienio valstybių teismų praktika

139. Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 2014 m. liepos 30 d. sprendimas Nr. K23/11. Prieiga per internetą: < <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=K%209/16>>.
140. Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 2005 m. gruodžio 12 d. sprendimas Nr. K32/04. Prieiga per internetą: < <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/662DA943> >;
141. Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 2009 m. birželio 23 d. sprendimas Nr. K54/07. Prieiga per internetą: < <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=K%2054/07>>.
142. Estijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 3-1-1-86-07. Prieiga per internetą: < <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/detailid.html?id=206128487> >.
143. Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 4 d. sprendimas Nr. 400/98, 1735/00. Prieiga per internetą: < <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv107027.html> >.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

144. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. spalio 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2749/content> >.
145. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. gruodžio 7 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2279/content> >.
146. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2088/content> >.
147. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1927/content> >.
148. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. balandžio 12 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1815/content> >.
149. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. birželio 26 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1721/content> >.
150. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1679/content> >.

151. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1657/content> >.
152. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. spalio 27 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1647/content> >.
153. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. spalio 27 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1648/content> >.
154. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 27 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1619/content> >.
155. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 20 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1618/content> >.
156. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1540/content> >.
157. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. vasario 26 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta867/content> >.
158. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta24/content> >.
159. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2014 m. gegužės 8 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta20/content> >.
160. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta43/content> >;
161. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta19/content> >.
162. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta101/content> >.
163. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta98/content> >.
164. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. spalio 9 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta97/content> >.
165. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta87/content> >.
166. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. balandžio 2 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta82/content> >.
167. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 20 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta77/content> >.
168. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta76/content> >.
169. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 10 d. sprendimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta161/content> >.
170. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. spalio 25 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta160/content> >.
171. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta154/content> >.

172. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta189/content> >.
173. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta176/content> >.
174. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta175/content> >.
175. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta172/content> >.
176. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta170/content> >.
177. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta536/content> >.
178. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta530/content> >.
179. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta526/content> >.
180. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta523/content> >.
181. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 29 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta518/content> >.
182. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta513/content> >.
183. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta511/content> >.
184. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta490/content> >.
185. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta486/content> >.
186. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content> >.
187. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta568/content> >.
188. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta550/content> >.
189. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 5 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta548/content> >.
190. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta228/content> >.
191. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 20 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta224/content> >.
192. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta218/content> >.

193. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta217/content> >.
194. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta216/content> >.
195. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta213/content> >.
196. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta202/content> >.
197. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content> >.
198. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gruodžio 12 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta249/content> >.
199. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta246/content> >.
200. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta242/content> >.
201. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content> >.
202. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta275/content> >.
203. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta250/content> >.
204. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta292/content> >.
205. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta291/content> >.
206. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. lapkričio 17 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta290/content> >.
207. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta285/content> >.
208. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 13 d. sprendimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta284/content> >.
209. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta281/content> >.
210. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 17 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta280/content> >.
211. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta278/content> >.
212. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content> >.
213. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta309/content> >.

214. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta327/content> >.
215. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta348/content> >.
216. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. rugsėjo 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta345/content> >.
217. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content> >.
218. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta343/content> >.
219. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta339/content> >.
220. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta336/content> >.
221. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 7 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta333/content> >.
222. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta363/content> >.
223. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta357/content> >.
224. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 16 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta354/content> >.
225. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta352/content> >.
226. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta351/content> >.
227. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta385/content> >.
228. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta379/content> >.
229. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta400/content> >.
230. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta398/content> >.
231. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta393/content> >.
232. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta389/content> >.
233. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta387/content> >.
234. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta419/content> >.

235. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta416/content> >.
236. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta406/content> >.
237. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta435/content> >.
238. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 15 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta455/content> >.
239. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 11 d. sprendimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta453/content> >.
240. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta438/content> >.
241. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 21 d. sprendimas. Priėgta per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta479/content> >.
242. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo „Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga“. Teismų praktika. Nr. 27(2007).
243. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 25 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10-976/2026.
244. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 23 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.
245. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-788/2026.
246. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 18 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-813/2025.
247. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. birželio 5 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-381/2025.
248. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. sausio 23 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-17-403/2025.
249. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.
250. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 14 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-788/2024.
251. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 14 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-654/2024.
252. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 6 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-511/2024.
253. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 24 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-88-489/2023.
254. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-85-628/2023.
255. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 11 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234-489/2022.

256. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 5 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-170-628/2022.
257. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 22 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-697/2022.
258. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6-676/2022.
259. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 30 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-1073/2021.
260. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-185-976/2021.
261. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 28 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje 2K-119-303/2021.
262. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-689/2020.
263. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-695/2020.
264. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 5 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-689/2020.
265. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 22 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-110-716/2020.
266. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 9 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-81-895/2020.
267. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-1073/2020.
268. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 11 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161-693/2019.
269. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 26 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-689/2019.
270. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285-976/2018.
271. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. gegužės 2 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-123-788/2018.
272. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 23 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-94-511/2018.
273. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 16 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-701/2018.
274. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-8-788/2018.
275. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338-511/2017.
276. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-193-697/2017.

277. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 13 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-303/2017.
278. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-314-378/2017.
279. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 30 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-180-976/2017.
280. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 25 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-976/2017.
281. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-942/2017.
282. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017.
283. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 15 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37-684/2017.
284. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 31 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-788/2017.
285. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 10 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-507/2017.
286. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-424-696/2016.
287. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 23 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016.
288. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-18-693/2016.
289. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015.
290. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-361-699/2015.
291. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 25 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-487-915/2015.
292. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-373-303/2015.
293. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 1 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.
294. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. balandžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-209-489/2015.
295. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-139/2015.
296. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 26 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-184/2014.
297. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 5 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-434/2013.

298. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013.
299. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-557/2012.
300. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2012.
301. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 6 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-530/2012.
302. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 3 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-414/2012.
303. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 29 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262/2012.
304. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 26 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-133/2012.
305. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2011.
306. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2011.
307. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 1 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-343/2010.
308. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 31 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313/2010.
309. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 19 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225/2009.
310. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 30 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-534/2009.
311. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 4 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-5/2009.
312. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 22A-P-6/2008.
313. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-120/2008.
314. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 29 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-72/2008.
315. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-196/2007.
316. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 28 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2006.
317. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 25 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-360/2004.
318. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio 27 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-41/2002.

319. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. gruodžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-792-789/2022.
320. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. rugsėjo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3410-629/2021.
321. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. liepos 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1856-438/2015.
322. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-120-843/2024.
323. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-110-843/2022.
324. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-49-616/2020.
325. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-396/2019.
326. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-146-197/2018.
327. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-239-449/2018.
328. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-47-197/2018.
329. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-449/2018.
330. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-14-449/2017.
331. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-398/2017.
332. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-17144-866/2023.
333. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1-497/2023.
334. Šiaulių apygardos teismo 2022 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-77-744/2022.
335. Kauno apygardos teismo 2025 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-109-1023/2025.
336. Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-426-730/2025.
337. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. liepos 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-213-557/2018.
338. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2021 m. gegužės 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. e13-1474-535/2021.

Specialioji literatūra

339. Abdollahzadeh Shahrbabaki, Azadeh. „La qualité des normes: étude des théories et de la pratique“. Doktoro disertacija, Aix-Marseille Université, 2017. <https://theses.fr/2017AIXM0127>.
340. Alastair, Mowbray. *The Development of Positive Obligations under the ECHR by the European Court of Human Rights*. Oksfordas: Hart Publishing, 2004.
341. Alenin, Yu, Voloshyna, Vladlena. „Determining the principle of proportionality in criminal proceedings“. *Юридичний вісник* (2)(2018): 27-32.
342. Ancelis, Petras. *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
343. Ancelis, Petras. „Baudžiamojo proceso vystymosi tendencijos po 2003 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo“. *Jurisprudencija* 6 (108)(2008): 32-40.
344. Andrejevas, Vladimiras. „Profesionalus operatyvinis tyrimas – ikiteisminio tyrimo garantas“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* (6)(2011): 22-39.
345. Amelung, Knut. *Informationsbeherrschungsrechte im Strafprozeß. Dogmatische Grundlagen individualrechtlicher Beweisverbote*. Berlynas: Duncker & Humblot, 1990. Prieiga per internetą: < https://elibrary.duncker-humblot.com/pdfs/web/viewern.html?file=../pdf/book/45424/9783428469123_01765373723_L.pdf >.
346. Amelung, Knut. „Subjektive Rechte in der Lehre von den strafprozessualen Beweisverboten“, straipsnis knygoje *Festschrift für Günter Bemmman zum 70. Geburtstag am 15. Dezember 1997*. Baden Badenas: Nomos-Verl.-Ges, 1997.
347. Ashworth, Andrew. „Excluding Evidence as Protecting Rights“. *Criminal Law Review* (3)(1977): 723–735.
348. Ažubalytė, Rima. „Privataus asmens gyvenimo ribojimas slaptomis priemonėmis: (ne)kokybiško įstatymo problema“. *Jurisprudencija* 26(2) (2019): 260-291.
349. Ažubalytė, Rima, Jurka, Raimundas ir Zajančauskienė, Jolanta. *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis. I knyga. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
350. Baranskaitė, Agnė. „Humanizmo principas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės instituto istorinės raidos kontekste“. *Socialinių mokslų studijos* 4(4) (2009): 180-194.
351. Baublys, Linas et. al. *Teisės teorijos įvadas*. Vilnius: MES, 2010.
352. Billis, Emmanouil. „The Typology of Proportionality“, straipsnis knygoje Emmanouil Billis et al., *Proportionality in Crime Control and Criminal Justice*. Oksfordas: Hart Publishing, 2021.
353. Brazdeikis, Aurimas. „Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis“. Doktoro disertacija, Vilniaus universitetas, 2011. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Aurimas-Brazdeikis_Piktnaud%C5%BEiavimas-procesin%C4%97mis-teis%C4%97mis.pdf.
354. Cairns, Walter. *Europos Sąjungos teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 1999.

355. Carter, David L. *Law Enforcement Intelligence Operations. Concept, issues, terms*. Mičiganas: Michigan State University, 1990.
356. Charlesworth Andrew, Cullen Holly. *European Community Law*. London: Blackstone, 1994.
357. Coyne, John, Wiliam, Bell, Peter. *The Role of Strategic Intelligence in Law Enforcement* (Londonas: Palgrave Pivot, 2014).
358. Coyne, John, Wiliam, Bell, Peter. „Strategic intelligence in law enforcement: a review“. *Journal of Policing Intelligence and Counter Terrorism Intelligence and Counter Terrorism* (2011) (1): 23 - 39.
359. Croquet, Nicolas A. J. *The Role and Extent of a Proportionality Analysis in the Judicial Assessment of Human Rights Limitations within International Criminal Proceedings*. Leidenas: Koninklijke Brill NV, 2015.
360. Dickson Brice. „Positive obligations and the European Court of Human Rights“. *Northern Ireland Legal Quarterly* 61(3) (2020): 203-208.
361. Ehlers, Dirk et al. *European Fundamental Rights and Freedoms*. Berlynas: De Gruyter, 2007.
362. Ellis, Evelyn. *The Principle of Proportionality in the Laws of Europe*. Oksfordas: Hart Publishing, 1999.
363. Balčiūnaitė, Justina ir Štarienė, Lijana. „Right to privacy v. European Commission's expanded power of inspection according to regulation 1/2003“. *Jurisprudencija* 3(121) (2010): 115-132.
364. Banks, William C. „The Death of FISA“. *Minnesota Law Review* (641) (2007): 1209-1301.
365. Belevičius, Linas. „Duomenų perdavimo elektroninių ryšių tinklais galimybės baudžiamojoje procesinėje veikloje“. *Jurisprudencija* 6(108) (2008): 54-59.
366. Belevičius, Linas. „Techninių priemonių panaudojimo tiriant nusikaltimus teisinis reglamentavimas“. *Jurisprudencija* 29(21) (2002): 72-85.
367. Bieliauskaitė, Jolita. „Šiuolaikinės socialinės teisinės valstybės samprata“. Doktoro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2011. <https://gs.elaba.lt/object/elaba:1739361/1739361.pdf>.
368. Bignami, Francesca. „The US legal system on data protection in the field of law enforcement. Safeguards, rights and remedies for EU citizens“. Studija, Europos Parlamento LIBE komitetas, 2015. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2015\)519215](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2015)519215).
369. Bučiūnas, Gediminas. „Slaptas sekimas – tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“. Doktoro disertacija, Vytauto didžiojo universitetas Mykolo Romerio universitetas, 2014. <https://portal-cris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/471c887a-2f50-4017-8c3f-b2b31ea14270/content>.
370. Burcher, Morgan Whelan, Chad. „Intelligence - Led Policing in Practice: Reflections From Intelligence Analysts“. *Police Quarterly* 22(2) (2019):139-160.
371. Chen, Yi-Hsuan. „EU Data Protection Law Reform: Challenges for Service Trade Liberalization and Possible Approaches for Harmonizing Privacy Standards into the Context of GATS“. *Spanish Yearbook of International Law* 19 (2015): 211-220.

372. Dallmeyer, Jens. *Beweisführung im Strengbeweisverfahren: Die Beweisbefugnisse als Voraussetzungen der Wahrheitserforschung im Strafprozess*. Frankfurt: Books on Demand, 2002.
373. Danišauskas, Gintautas. „Teisinės valstybės sampratos ypatumai“. *Jurisprudencija* 47(39) (2003): 7-14.
374. DeCew, Judith Wagner. *In Pursuit of Privacy: Law, Ethics, and the Rise of Technology*. New York: Cornell University Press, 1997.
375. Dešriūtė, Justina. „Esminiai asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese reformos Europos Sąjungoje aspektai ir jų įtaka nacionaliniam teisiniui reguliavimui“. *Teisės problemos* 1(91) (2016): 25–51.
376. Diggelman, Oliver, Cleis ir Maria Nicole. „How the right to privacy became a human right“. *Human Rights Law Review* (14) (2014): 441-458.
377. Donohue, Laura K. „FISA Reform“. *I/S: A Journal of Law and Policy for the Information Society* 10(2) (2014): 599–640.
378. Fedosiuk, Oleg. „Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimas kaip nusikalstama veika: ar aiškus kriminalizacijos turinys“. *Jurisprudencija* 32(1) (2025): 205-223.
379. Fenyvesi, Csaba. „Coercive Conduct in Criminal Procedures“. *Acta Juridica Hungarica* 44(1-2): 89-98.
380. Gavison, Ruth. „Privacy and the Limits of the Law“. *Yale Law Journal* 89(3) (1980): 421-471.
381. Gedmintaitė, Audronė. „Teisėtų lūkesčių apsaugos principas viešojoje teisėje“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2016. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Audrone-Gedminaitė_Teisetu-lukesciu-apsaugos-principas-viesojoje-teiseje.pdf.
382. Glendon, Mary Ann et al. *Vakarų teisės tradicijos*. Vilnius: Pradai, 1993.
383. Goda Gintaras. „Procesinė prievarta baudžiamajame persekiojime ir žmogaus teisės“. Straipsnis knygoje Šedbaras, Stasys. *Žmogaus teisių problema baudžiamajame teisėje ir baudžiamajame procese. Konferencijos medžiaga*. Vilnius: Lietuvos teisininkų draugija, 1995.
384. Goda, Gintaras et. al., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys (1-220) straipsniai*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.
385. Goda, Gintaras. „Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo“. *Teisė* (98) (2016): 27-40.
386. Goda, Gintaras. „Operatyvinės veiklos teisinio reguliavimo problemos ir perspektyvos problema“. *Teisė* (58) (2006): 70-83.
387. Goda, Gintaras. „Agento provokatoriaus veikla ir žmogaus teisė į sąžiningą procesą“. *Teisė* (37) (2000): 34-43.
388. Goda, Gintaras. „Nusikalstamos veikos imitacijos modelio kaip teisėto tyrimo veiksmo atskyrimas nuo draudžiamo provokavimo daryti nusikalstamą veiką“. *Teisė* (73) (2009): 7-23.

389. Goda, Gintaras. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*. Vilnius: Registrų centras, 2014.
390. Goda Gintaras, Kazlauskas Marcelis ir Kuconis Pranas. *Baudžiamojo proceso teisė. Vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
391. Goda, Gintaras. „Konstitucinė justicija ir baudžiamojo proceso teisės mokslas“. *Teisė* 78 (2011): 68-92.
392. Gutauskas, Aurelijus. „Privataus asmens gyvenimo apsaugos standartai vykdant kriminalinės žvalgybos tyrimus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“. *Jurisprudencija* 31(2) (2024): 339-355.
393. Gutauskas, Aurelijus. „Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintų priemonių taikymas ir žmogaus teisių apsauga šiuolaikiniame moderniaame gyvenime“, straipsnis knygoje Sudavičius Bronius. *Kelyje su konstitucija: recenzuotų straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022.
394. Gutauskas, Aurelijus. „Kriminalinė žvalgyba ir privatus žmogaus gyvenimas“. *Teisė* (113) (2019): 8-26.
395. Gušauskienė, Marina. „Įkiteisminio tyrimo teisėjas - žmogaus teisių garantas“, *Jurisprudencija* 54(49) (2004): 118-131.
396. Jarašiūnas, Egidijus. „Konstitucinė justicija ir demokratija: keletas sąveikos problemų“. *Jurisprudencija* (64)56 (2005): 74-83.
397. Juozapavičius, Audrius. „Duomenų (įrodymų), gautų pažeidžiant teisę, naudojimo neleistinumas Lietuvos baudžiamajame procese“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2022306/>.
398. Jočienė, Danutė ir Čilinskas, Kęstutis. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: UAB Petro Ofsetas, 2004.
399. Juozapavičius, Audrius. „Nesavarankiškas įrodymų naudojimo neleistinumas: kai kurie konstituciniai teisiniai aspektai“, 119-138. Straipsnis knygoje Juodkaitė - Granskienė, Gabrielė. *Baudžiamasis procesas Teisingumo garantas ar kliūtis?*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
400. Juozapavičius, Audrius. „Įrodymų leistinumumo samprata Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje“. *Teisė* 77 (2010): 81-97.
401. Jurgaitis, Ramūnas. *Konstituciniai baudžiamojo proceso teisės pagrindai. Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*. Vilnius: Industrus, 2009.
402. Jurka, Raimundas. „Draudimas versti duoti parodymus prieš save kaip asmens konstitucinių teisių baudžiamajame procese garantas“. *Jurisprudencija* (79) (2006): 31-39.
403. Jurka, Raimundas. „Provokacija kaip priemonė renkant įrodymus baudžiamajame procese“. *Jurisprudencija* 20(1) (2013): 249-265.
404. Jurka, Raimundas. „Slaptųjų tyrimo veiksmų procesinės formos darnos aspektai, Baudžiamoji justicija ir verslas“. *Teisės apžvalga* 2(14) (2016): 267-280.
405. Jurka, Raimundas et. al. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009.
406. Kalašnykas, Remigijus ir Deviatnikovaitė, Ieva. „Kai kurių bendrųjų Europos bendrijos teisės principų taikymo ypatumai administruojant viešąją saugumą“. *Jurisprudencija* 4(94) (2007): 44-53.

407. Kasper, Debbie V. S. „The Evolution (or Devolution) of Privacy“. *Sociological Forum* 20(1) (2005): 26-92.
408. Kavalieris, Anrijs. „Integration of investigation and intelligence activities – towards effectiveness of investigation“. *Jurisprudencija* 43(35) (2003): 43-47.
409. Kerckhoff, Gerhard. „Beweisverbote im französischen Strafprozess“. Daktaro disertacija, Trier, 1991.
410. Klaus, Rogal. *Exclusion of evidence withing the EU and Beyond*. Fryburgas (Breisgau): Edition Iuscrim, 1999.
411. Kuconis, Pranas. „Konstituciniai apskundimo išteisminio tyrimo metu pagrindai“, straipsnis knygoje *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras, 2014.
412. Kukaitis, Vytautas. „Išteisminio tyrimo teisėjo procesinis subjektiškumas atskirų baudžiamojo proceso principų perspektyvoje“. *Teisė* (73) (2009): 102-123.
413. Kunig, Philip. *Das Rechtsstaatsprinzip: Überlegungen zu seiner Bedeutung für das Verfassungsrecht der Bundesrepublik Deutschland*. Tiubingenas: Mohr, 1986.
414. Kurapka, Egidijus. „Kriminalistikos raidos tendencijos: mokslas ir praktika“. *Jurisprudencija* 15(7) (2000): 120-127.
415. Kūris, Egidijus. „Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (1)“. *Jurisprudencija* 26(18) (2002): 30-55.
416. Lankauskas, Mindaugas. „Balansavimas tarp teisės į privatumą ir saviraiškos laisvės Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje“. *Teisės problemos* 2(56) (2007): 103-131.
417. Lastauskienė, Giedrė. „Teisinio teksto interpretavimo ribų ir teisės principų santykis: teorinės nuostatos ir Lietuvos teismų praktika“. *Teisės problemos* 1(47) (2005): 5-25.
418. Lastauskienė, Giedrė. „Teisės aiškinimas: kategorijų revizija“, straipsnis knygoje *Visuomenės pokyčiai ir teisė: Liber Amicorum Vytautui Šlapkauskui*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2023.
419. Lastauskienė, Egle ir Matulienė, Snieguolė. „Kontroliuojamasis gabenimas – de lege lata, procesinė prievartos priemonė – de lege ferenda“. *Jurisprudencija*, 79(1) (2006): 59–64.
420. Latvelė, Rūta et. al. *Teisės teorija, vadovėlis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020.
421. Latvelė, Rūta. „Teisėjo vaidmuo aiškinant teisę“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2010. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1891893/index.html>.
422. Lavrysen, Laurens. *Human Rights in a Positive State. Rethinking the Relationship between Positive and Negative Obligations under the European Convention on Human Rights*. Briuselis: Intersentia Ltd, 2016.
423. Leonaitė, Erika. „Proporcingumo principas ir jo taikymas EŽTT bylose prieš Lietuvą pagal EŽTK 8 straipsnį“. *Teisė* (77) (2010): 113-15.
424. Losis, Egidijus. „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2010. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/710ee682-5afb-4450-85f1-90ea8148ccf7/content>.

425. Losis, Egidijus. „Proporcingumo principas – tarptautinis prievartos priemonių taikymo standartas“. Straipsnis knygoje Raimundas Jurka et. al., *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*. 372-376. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
426. Losis, Egidijus. „Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata“. *Jurisprudencija* 6(108) (2008): 76.-81,
427. Lukošaitis, Alvidas. „Teisėkūra Lietuvoje: instituciniai ir kultūriniai problemų suvokimo fragmentai“. *Parlamento studijos* (28) (2020):24-46.
428. Lukošaitis, Alvidas. *Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
429. McCormick, D. Neil ir Summers, Robert S. *Interpreting statutes: a comparative study*. Olderšotas: Dartmouth, 1995.
430. Makans, Leonīds. „Kriminālistikas un operatīvās darbības teorijas apakšnozare daži operatīvās darbības procesa optimizācijas aspekti“. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija* (2) (2019):4-15. Prieiga per internetą: < <https://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/download/4297/4359/6409> >.
431. Makans, Leonids. „Integration of Investigative and Intelligence Activities“. Straipsnis knygoje Gorazd Mesko et al. *Policing in Central and Eastern Europe: Dilemmas of Contemporary Criminal Justice*. 391-395. Slovėnija: Faculty of Criminal Justice, University of Maribor, 2004.
432. Merkevičius, Remigijus. „Ikiteisminio tyrimo teisėjo teisė kontroliuoti žmogaus pripažinimą įtariamuoju“, *Teisė* (57) (2005):106-127.
433. Merkevičius, Remigijus. *Baudžiamasis procesas: įtariamojo samprata*. Vilnius: Registrų centras, 2008.
434. Merkevičius, Remigijus. *Baudžiamojo proceso enciklopedija*. Vilnius: Registrų centras, 2018.
435. Merkevičius, Remigijus. „Baudžiamajame procese „atsitiktinai“ gautos faktinės informacijos panaudojimas kitame baudžiamajame procese“, 395-458. Straipsnis knygoje Švedas, Gintaras. *Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui - 10 metų*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
436. Merkevičius, Remigijus. „Šiandienė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma“, 103-118. Straipsnis knygoje Juodkaitė – Granskienė, Gabrielė. *Baudžiamasis procesas Teisingumo garantas ar kliūtis?*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
437. Merkevičius, Remigijus. „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas Lietuvos Respublikos Konstitucijos kontekste“, 176-197. Straipsnis knygoje Kūris, Egidijus et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos dvidešimtmetis: patirtis ir iššūkiai: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2012.
438. Meškauskaitė, Liudvika. *Teisė į privatų gyvenimą*. Vilnius: Registrų centras, 2015.
439. Meškauskaitė, Liudvika, Lankauskas, Mindaugas. „Baudžiamoji atsakomybė už asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus Europos Žmogaus Teisių Teismo bei Lietuvos teismų praktikos kontekste“. *Teisės problemos* 1(91) (2016):52-80.

440. Mikelėnas, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas*. (Vilnius: Justitia, 2003).
441. Mikelėnas, Valentinas. „The guarantee of the uniform interpretation of law and the principle of equality before law: requirements of legal certainty“. *Teisė* (44) (2002):71–85.
442. Mikelėnienė, Dalia, Mikelėnas, Valnetinas. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999.
443. Nance, Aaron. „Taking the Fear Out of Electronic Surveillance in the New Age of Terror Note“. *UMKC Law Review* 70(3) (2002 2001): 751–80.
444. Nevera, Andrius. „Tarptautinės teisės ir nacionalinės baudžiamosios teisės santykio problema“. *Jurisprudencija* 21(13) (2001):117-131.
445. Newman, Abraham Ralph. *Equity in the World's Legal Systems*. Briuselis: Établissements Émile Bruylant, 1993.
446. Norkūnas, Algis. *Civilinės teisinės atsakomybės samprata. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013).
447. Norris, Clive et al. *The Unaccountable State of Surveillance: Exercising Access Rights in Europe*. Berlynas: Springer International Publishing, 2017.
448. Pakštaitis, Laurynas. „Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus“. *Jurisprudencija* 23(15) (2001):82-96.
449. Pakštaitis, Laurynas. „Kriminalinės justicijos humanizavimo ir modernizavimo problemos šiuolaikinėje Lietuvoje: kritinis diskursas“, 89-102. Straipsnis knygoje Juodkaitė – Granskienė, Gabrielė. *Baudžiamasis procesas Teisingumo garantas ar kliūtis?*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
450. Palskys, Eugenijus. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymų raida 1990–1994 metais“. *Kriminalinė justicija: mokslo darbai* (4) (1995): 94-114.
451. Panomariovas, Artūras. „Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese“. *Jurisprudencija* 23(15) (2001): 98-105.
452. Panomariovas, Artūras. „Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė“. *Jurisprudencija* 75(67) (2005): 50–57.
453. Panomariovas, Artūras. „Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis reiškiny“. *Jurisprudencija* 32(24) (2002): 83-94.
454. Panomariovas, Artūras ir Rudzkis, Tomas. „Baudžiamojo proceso ir operatyvinės veiklos sąveika“. *Jurisprudencija* 17(9) (2000): 117-125.
455. Panomariovas, Artūras ir Rudzkis, Tomas. „Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problemos“. *Teisės problemos* 2(98) (2019): 97-107.
456. Petraitytė, Ilona. „Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatų gyvenimą“. *Teisė* (80) (2011): 163-174.
457. Petrošius, Darius. „Operatyvinės veiklos įstatymo raida žmogaus teisių apsaugos kontekste“. *Jurisprudencija* 63(55) (2004): 126–138.
458. Petrošius, Darius. „Etiniai moraliniai operatyvinės veiklos aspektai“. *Jurisprudencija* 76(68) (2005): 70–76.

459. Piesliakas, Vytautas. „Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys“. *Jurisprudencija* 8(98) (2007): 7-12.
460. Potparič, Damjan. „The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study“. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 65(4) (2014): 347-360.
461. Pūraitė – Andrikienė, Dovilė. *Žmogaus teisių apsauga ir gynimas Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme*. Vilnius: Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas, 2023.
462. Ragauskas, Petras. *Įstatymų leidyba Lietuvoje. Samprata ir institucinis modelis*. Vilnius: Teisės institutas, 2005.
463. Ratcliffe, Jerry. *Intelligence-led Policing*. Londonas: Routledge, 2008.
464. Reynolds, Paul. „Legitimate Expectations and the Protection of Trust in Public Officials“, *Public Law* (2011): 331-352.
465. Rimšelis, Ernestas. „Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2006. <https://www.lituanistika.lt/content/6600>.
466. Rozakis Christos. „The right to a fair trial in civil cases“. *Irish Judicial Studies Institute Journal* (4:2) (2004): 96-106.
467. Rupšienė, Liudmila. *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.
468. Rzepka, Dorothea. *Zur Fairness im deutschen Strafverfahren*. Frankfurtas: Vittorio Klostermann, 2000.
469. Sinkevičius, Vytautas. *Lietuvos parlamento teisė. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013.
470. Stankevičiūtė, Sigutė. „Asmens duomenų rinkimo elektroninėje erdvėje teisėsaukos ir žvalgybos tikslais reglamentavimas“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/6144e4d2-6eb9-4867-84f2-21efcda68f31/content>.
471. Stungys, Kęstutis. „Baudžiamasis ir baudžiamojo proceso įstatymas – žmogaus teisių garantas“. Straipsnis knygoje Šedbaras Stasys et al. *Žmogaus teisių problema baudžiamojoje teisėje ir baudžiamajame procese. Konferencijos medžiaga*. Vilnius: Lietuvos teisininkų draugija, 1995.
472. Szuber-Bednarz Ewa. „The right to a fair trial in the ECHR judicature“. *Studia Administracji i Bezpieczeństwa*, (10) (2021): 17-27.
473. Šakalienė, Dovilė. „Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo legitimumas tiriant tarnybinius ir (ar) drausminius nusižengimus“. *Jurisprudencija* (2) (2021): 386-404.
474. Šalčius, Marijus. „Baudžiamojo proceso veiksmų (sprendimų) teisėtumo vertinimas baudžiamajame ir civiliniame procesuose“. *Teisės apžvalga* 2(3) (2020): 21 – 39.
475. Šatas, Juozas et al., *Lietuvos teisės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2004.
476. Šimašius, Remigijus. „Teisės aiškinimas ir jo privalomumas“. *Teisės problemos* 2(44) (2004): 8-29.

477. Šimkus, Kęstutis ir Tarasevičius, Petras. „Operatyvinės veiklos teorinis identitetas“. *Jurisprudencija* 27(19) (2002): 100–107.
478. Šimkus, Kęstutis. „Nusikalstamos veikos imitacijos modelio ir slaptosios operacijos vieta operatyvinėje veikloje“. *Jurisprudencija* 42(43) (2003): 57–67.
479. Šinkūnas, Haroldas. „Valdžių padalijimo principas ir teisminės valdžios vieta valdžių padalijimo sistemoje“. *Teisė* (49) (2003): 112–123.
480. Štitalis, Darius ir Laurinaitis, Marius. „IP telefonija – iššūkis elektroninių ryšių kontrolės, siekiant ištirti nusikaltimus, teisiniam reguliavimui“. *Socialinių mokslų studijos*, (1) (2009): 205–221.
481. Štitalis, Darius. „Elektroninių ryšių kontrolės nusikaltimų tyrimo tiksliai teisiniai aspektai“. *Informacijos mokslai* (34) (2005): 103–110.
482. Štitalis, Darius. „Privataus gyvenimo elektroniniuose ryšiuose ribojimas nusikaltimų tyrimo tikslais“. *Jurisprudencija* 9(87) (2006): 69–75.
483. Tadeusz Hanaussek. *Kryminalistyka*. Varšuva: Zakamycze, 2009.
484. Taracha, Adam. *Czynności operacyjno-rozpoznawcze aspekty kryminalistyczne*. Lublinas: Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej, 2006.
485. Tarasevičius, Petras. „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis“. *Jurisprudencija* 49(41) (2003): 65–75.
486. Tarasevičius, Petras. „Kai kurių Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatyme įtvirtintų sąvokų interpretavimo problemos“. *Jurisprudencija* 2(92) (2007): 18–27.
487. Tarasevičius, Petras. „Techninių priemonių naudojimo kriminalinėje žvalgyboje teisėtumo problemos“. *Teisė* (105) (2017): 84–99.
488. Tarasevičius, Petras. „Nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje samprata ir įgyvendinimo problemos“. *Teisės problemos* 1(93) (2017): 78–99.
489. Tarasevičius, Petras. „Kriminalinės žvalgybos samprata bei jos interpretavimo problemos“. *Teisės problemos* 2(86) (2018): 59–78.
490. Tarasevičius, Petras. „Esminės operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo reglamentavimo poįstatyminiais teisės aktais problemos“. *Jurisprudencija* 75(67) (2005): 76–82.
491. Trykhlis, Kristina. „The principle of proportionality in the jurisprudence of the European Court of Human Rights“, *EU 2020 – Lessons from the past and solutions for the FUTURE* (4) (2020): 1528–254.
492. Tumulavičius, Vladas. „Drošības jautājumi: mūsdienu tendences Lietuvas tiesību aizsardzības sistēmā“. *Socrates* 3(3) (2015): 15–21. Prieiga per internetą: < <https://vb.lka.lt/object/elaba:15775935/> >.
493. Vaišvila, Alfonsas. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. Vilnius: Litimo, 2000.
494. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004.
495. Vaišvila, Alfonsas. „Teisingumas: jo formos ir socialinė reikšmė“. *Jurisprudencija* 24(16) (2002): 196–203.
496. Valkadinova, Vanya. „The principle of proportionality in the application of sanctions and other measures of state coercion according to Bulgarian legislation and European Union law“. *Zbornik Radova Pravnog Fakulteta u Nišu*, 57(79) (2018): 181–196.

497. Veršekys, Paulius. „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Paulius-Ver%C5%A1ekys_Vertinamieji-nusikalstamos-veikos-sud%C4%97ties-po%C5%BEymiai-.pdf.
498. Vidovic, Marina Skrinjar. „EU Data Protection Reform: Challenges for Cloud Computing Notes“. *Croatian Yearbook of European Law and Policy* (12) (2016): 171–206.
499. Vladeck, Stephen I. „The FISA Court and Article III Cybersurveillance in the Post-Snowden Age“. *Washington and Lee Law Review* 72(3) (2015): 1161–80.
500. Volodko, Renata. „Teoriniai ir praktiniai neturtinės žalos instituto taikymo aspektai Lietuvos civilinėje teisėje“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Renata-Volodko_Teoriniai-ir-praktiniai-neturin%C4%97s-%C5%BEalos-instituto-taikymo-aspektai-Lietuvos-civilin%C4%97je-teis%C4%97je.pdf
501. Žalnieriūtė, Monika. „An international constitutional moment for data privacy in the times of mass-surveillance“. *International Journal of Law and Information Technology*, (23) (2015): 99–133.
502. Žibaitė - Neliubšienė, Rasa. „Laisvas įrodymų vertinimas baudžiamajame procese: diskrecija apibrėžtose ribose“. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas, 2023. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/83266037-4241-4a49-9902-6cedda41fd12/content>.
503. Žilinskas, Dainius. „Policijos teisės prielaidos: operatyvinės veiklos teisinio reglamentavimo problema“. *Jurisprudencija* 49(41) (2003): 54–64.
504. Žiobienė, Edita. „Aktualios konstitucinės teisės į privatų gyvenimą apsaugos problemos“. *Jurisprudencija* 64(56) (2005): 124–131.
505. Walsh, Patrick. *Intelligence and Intelligence Analysis*. Londonas: Routledge, 2011.
506. Westin, Alan, F. *Privacy and Freedom*. New York: Atheneum, 1967.
507. Widacki, Jan. *Kryminalistyka*. Varšuva: CH Beck, 2016.

Kiti šaltiniai

508. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų Gabrielės Juodkaitės - Granskienės, Dariaus Kantaravičiaus, Aleno Piesliako ir Tomo Šeškausko 2026 m. kovo 23 d atskiroji nuomonė baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.
509. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko 2025 m. gegužės 13 d. potvarkis. Prieiga per internetą: < <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3130/content> >.
510. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 3, 5, 9, 11, 17, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto“. e-seimas.lrs. Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.208941?jfwid=10wshzaazl> >.

511. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 2, 5, 21 ir 22 pakeitimo įstatymo projekto“, e-seimas.lrs. Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.458857?jfwid=10wshzabwz> >.
512. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 60, 95, 151, 151¹, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 100¹, 100², 152¹ ir 252¹ straipsniais ir kodekso priedo papildymo įstatymo projekto, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 9, 154, 186, 280, 283 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso priedo papildymo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“, e-seimas.lrs. Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.433465?jfwid=10wshzabx0> >.
513. Aiškinamasis raštas „Dėl telekomunikacijų įstatymo 8, 24, 52 ir 57 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto; Telekomunikacijų įstatymo 6, 24, 26 ir 27 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto; Baudžiamojo proceso kodekso 48, ir 1982 straipsnių pakeitimo bei kodekso papildymo 198³ straipsniu įstatymo projekto; Operatyvinės veiklos įstatymo 7, 10 ir 23 straipsnių pakeitimo bei 24 straipsnio pripažinimas netekusiu galios įstatymo projekto“, e-seimas.lrs. Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.193486?jfwid=10wshzaazk> >.
514. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo projekto ir su šiuo įstatymu susijusių kitų įstatymų pakeitimo projektų“, e-seimas.lrs. Žiūrėta 2022 m. kovo 2 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.420722?jfwid=-wwknh83ms> >.
515. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo projekto aiškinamasis raštas. e-seimas.lrs. Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.91565?jfwid=10wshzaaro> >.
516. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projekto“, e-seimas.lrs. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f5d5b2009eb311ec9e62f960e3ee1cb6?jfwid=-i9h8ecwld> >.
517. Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-1377. e-seimas.lrs. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d02394529eb311ec9e62f960e3ee1cb6?jfwid=-i9h8ecwld> >.
518. Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIVP-1377(2). e-seimas.lrs. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/36281bc0bf3a11ed924fd817f8fa798e?positionInSearchResults=25&searchModelUUID=e6053061-405d-48c7-a167-6354939f243a> >.
519. 2025 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 metais ataskaita Nr. 17.9.-2640. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2025/04/metine-prokuraturos-ataskaita-2024-final.pdf> >.

520. 2024 m. kovo 6 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 metais ataskaita Nr. 17.9.-2177. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf> >.
521. 2023 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 metais ataskaita Nr. 17.9.- 1974. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/03/2022-m.-ataskaita-2023-03-01-nr.-17.9.-1974.pdf> >.
522. 2022 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2021 metais ataskaita Nr. 17.9.-2228. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2022/03/2021-m.-ataskaita-2022-03-01-nr.-17.9.-222803.21.pdf> >.
523. 2021 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr.17.9.-1921. Prieiga per internetą: < https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_prokuraturos-veiklos-2020-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921-03-30.pdf >.
524. 2020 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2019 metais ataskaita Nr. 17.9.-3260. Prieiga per internetą: < <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2020/03/prokuraturos-veiklos-2019-m.-ataskaita-2020-03-03-nr.-17.9.-3260.pdf> >.
525. Banisar, David et al. „Privacy and Human Rights an International Survey of Privacy Laws and Practice“. Žiūrėta 2025 m. liepos 11 d. Prieiga per internetą: < <https://gilc.org/privacy/survey/intro.html> >.
526. Boban, Marija. „Digital Single Market and EU Data Protection Reform with Regard to the Processing of Personal Data as the Challenge of the Modern World“ pranešimas konferencijoje 16th International Scientific Conference on Economic and Social Development - The Legal Challenges of Modern World:book of proceedings, Splitas, 2016.
527. Council of Europe/European Court of Human Rights. *Guide on Article 6: Right to a Fair Trial (Criminal Limb)*, 2014. Prieiga per internetą: < <https://rm.coe.int/1680304c4e> >.
528. Lietuvos advokatūra. „Lietuvos advokatūra: nekontroliuojamas sekimas yra akivaizdus žmogaus teisių pažeidimas ir didžiulė valstybės problema“. *RaseiniaiTV.lt*. Žiūrėta 2025 m. vasario 24 d. Prieiga per internetą: < <http://raseinaitv.lt/lietuvos-advokatura-nekontroliuojamas-sekimas-yra-akivaizdus-zmogaus-teisiu-pazeidimas-ir-didziule-valstybes-problema/> >.
529. Lietuvos advokatūra. „Lietuvos advokatūros kreipimasis į 2024 – 2028 m. kadencijos Seimą „Dėl žmogaus teisių užtikrinimo lūkesčių“. Žiūrėta 2025 m. kovo 10 d. Prieiga per internetą: < https://www.advokatura.lt/uploads/LA_kreipimasis%20C4%AF%20Seim%C4%85_visas.pdf >.
530. Liutkevičius, Stanislovas. „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis: teoriniai ir praktiniai aspektai“ (pranešimas konferencijoje – diskusijoje „Būti ar nebūti: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“, Vilnius, 2006), Lietuvos Respublikos Seimas. Žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5272&p_d=56516&p_k=1 >.

531. Panomariovas, Artūras. „Slaptų tyrimo veiksmų panaudojimo baudžiamajame procese teisiniai reikalavimai bei žvalgybinių veiklų esmė“ (pranešimas konferencijoje – diskusijoje „Būti ar nebūti: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“, Vilnius, 2006), Lietuvos Respublikos Seimas. Žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5272&p_d=56516&p_k=1 >.
532. Finansinių nusikaltimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. „Misija ir vertybės“. Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://fntt.lrv.lt/lt/apie-mus/misija-ir-vertybes/> >.
533. Lietuvos kalėjimų tarnyba. „Vizija. Misija. Vertybės“ Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d. Prieiga per internetą: < <https://kalejimai.lrv.lt/lt/apie-mus/vizija-misija-vertybes/> >.
534. Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios komisijos galimam kai kurių teisėsaugos institucijų pareigūnų dalyvavimui politinėje veikloje bei galimiems piktnaudžiavimams, vykdant operatyvinę veiklą ir skelbiant operatyvinės veiklos metu surinktą informaciją, ištirti 2004 m. rugsėjo 28 d. išvada „Dėl Seimo laikinosios komisijos galimam kai kurių teisėsaugos institucijų pareigūnų dalyvavimui politinėje veikloje bei galimiems piktnaudžiavimams, vykdant operatyvinę veiklą ir skelbiant operatyvinės veiklos metu surinktą informaciją, ištirti sudarymo“, Lrs. lt. Prieiga per internetą: < https://www.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3025&p_d=36923 >.
535. Elta, „Ekraną poveikis: daugiau kaip 90 proc. žmonių dieną pradeda ir baigia, tikrindami telefoną“, lrytas.lt, žiūrėta 2025 m. kovo 30 d. Prieiga per internetą: < <https://www.lrytas.lt/it/ismanyk/2025/03/26/news/ekranu-poveikis-daugiau-kaip-90-proc-zmoniu-diena-pradeda-ir-baigia-tikrindami-telefona-37085264> >.
536. Lietuvos advokatūros 2022 m. gruodžio 1 d. raštas Nr. 584 Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui.

Dovilė Šakalienė

KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS
PROPORCINGUMO UŽTIKRINIMAS ASMENS
TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ APSAUGOS
KONTEKSTE

Mokslo daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2026

Mokslo daktaro disertacija rengta 2018–2025 metais Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Raimundas Jurka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001).

Mokslo daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001).

Nariai:

prof. dr. Rima Ažubalytė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001);

doc. dr. Mindaugas Bilius (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001);

prof. dr. Natalia Daško (Mikalojaus Koperniko universitetas, Lenkijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė S 001);

prof. dr. Edita Gruodytė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė S 001).

Mokslo daktaro disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2026 m. rugsėjo 11 d. 13 val. Mykolo Romerio universitete, I-414 auditorijoje.

Adresas: Ateities g. 20, 08303 Vilnius.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Analizuojant kriminalinės žvalgybos reglamentavimą pastebėta, kad Lietuvos teisininkų bendruomenėje aktyviai diskutuojama apie kriminalinės žvalgybos proporcingumą ir netinkamą asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą šioje veikloje. Teisės mokslo atstovai ir teisininkai praktikai akcentuoja, kad Kriminalinės žvalgybos įstatymas (toliau – KŽĮ) yra kompliktuotas, nekonkretus ir neaiškus. Tai įrodo ir praktiniai pavyzdžiai. Antai, dar 2021 m. Lietuvos advokatūra pateikė skundą Europos Žmogaus Teisių Teismui (toliau – EŽTT) prašydama ištirti, ar kriminalinės žvalgybos subjekto atsisakymas asmeniui, kurio atžvilgiu vykdyta kriminalinė žvalgyba, suteikti prašomus duomenis apie vykdyto kriminalinės žvalgybos tyrimo faktą, nepažeidžia Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 straipsniu saugomo asmens privataus gyvenimo. Viešame pranešime Advokatų tarybos pirmininkas išreiškė susirūpinimą, kad: „<...> mūsų valstybėje niekas negali žinoti, kas ir kada yra ir buvo sekamas, nebent pačios tarnybos nuspręš, kad yra tikslinga informuoti“. Siekdama būti išgirsta ir daryti teigiamą įtaką kriminalinės žvalgybos teisiniam reguliavimui Lietuvos advokatūra kreipdamasi į Lietuvos Respublikos Seimą (toliau – Seimas) skatino 2024 m. – 2028 m. Seimo kadenciją pakeisti KŽĮ, t. y. suderinti šį teisės aktą su pagarbos privataus gyvenimo apsaugos principu.

2022 m. kovo 8 d. Seime buvo registruotas KŽĮ pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo inicijuoti kriminalinės žvalgybos reglamentavimo pokyčiai. Antai, Aiškinamajame rašte rašoma, kad šią iniciatyvą lėmė siekis: „<...> sukurti Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką atitinkantį asmens teisių apsaugos modelį, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktriną dėl žmogaus teisių apsaugos, atsižvelgiant į tai, kad galiojantis teisinis reguliavimas neužtikrina realios galimybės asmeniui apskųsti jo atžvilgiu vykdytus kriminalinės žvalgybos veiksmus, kad būtų efektyviai patikrinta, ar taikant kriminalinės žvalgybos priemones nebuvo padaryta Kriminalinės žvalgybos įstatymo <...> konstitucinių žmogaus teisių pažeidimų, apsiginti ir reikalauti žalos atlyginimo, jeigu asmens teisės buvo pažeistos“. Tačiau disertacijos rengimo metu šis projektas nebuvo įtrauktas į Seimo plenarinio posėdžio darbotvarkę. Dėl ko minėtu projektu inicijuoti kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo pokyčiai taip ir nebuvo įgyvendinti.

Disertacinio tyrimo temos aktualumą taip pat pagrindžia ir kiekybiniai kriminalinės žvalgybos veiklos rodikliai. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos ataskaitų, paskelbtų šio disertacinio tyrimo rengimo laikotarpiu (2019 m. – 2024 m.), duomenys rodo, kad minėtu laikotarpiu iš viso buvo pradėta vykdyti 2 185 vnt. kriminalinės žvalgybos tyrimų ir kontroliuota net 23 749 vnt. asmenų bei viso 52 847 vnt. telefono ryšio numerių, elektrinio pašto adresų ir galinių įrenginių. Tai leidžia pagrįstai teigti, kad Lietuvoje teisėsaugos institucijos nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti reikšmės galinčius turėti duomenis neretai renka vadovaudamiesi ne tik Baudžiamojo proceso kodeksu (toliau – BPK), bet ir KŽĮ.

Šio disertacinio tyrimo **naujumas** ir **reikšmė** atsiskleidžia analizuojant kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo, kiek ši veikla skirta nusikalstamų veikų

atskleidimui naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, ir proporcingumo principo santykį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos kontekste. Nors kriminalinė žvalgyba yra itin veiksminga priemonė kovojant su sunkiais ir latentiniais nusikaltimais, esminė problema išlieka – kaip užtikrinti, kad šios priemonės būtų taikomos nepažeidžiant asmens teisės į privatų gyvenimą. Analizuojama tema yra aktuali ne tik mokslinė, bet ir praktinė prasme, nes atskleidžia būtinybę peržiūrėti kriminalinės žvalgybos veiklą reguliuojančias nuostatas, kad jos atitiktų asmens teisės į privatų gyvenimą standartus. Šiuo disertaciniu tyrimu prisidedama prie teisės mokslo plėtros siūlant konkrečius sprendimus dėl veiksmingesnės asmens privatumo apsaugos kriminalinėje žvalgyboje, užtikrinant proporcingą pusiausvyrą tarp valstybės interesų ir minėtos asmens teisės.

Disertacijoje sprendžiama **mokslinio tyrimo problema** – ar Lietuvos kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas užtikrina veiksmingą asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą? Kas lemia poreikį įtvirtinti veiksmingą Lietuvos kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą siekiant užtikrinti asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą ir kokių doktrininį pagrindų tai turėtų būti grindžiama? Kiek kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas ir praktinis taikymas yra konceptualiai tinkamiausias ir suderinamas su proporcingumo principo reikalavimais? Šios problemos analizė sudaro prielaidas pagrįsti ginamuosius teiginius ir teoriškai argumentuotai formuluoti siūlymus teisinio reguliavimo tobulinimui.

Tyrimo tikslai ir uždaviniai.

Kompleksiškai išanalizavus kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą, kiek ši veikla susijusi su siekiu atskleisti nusikalstamą veiklą naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, disertaciniame tyrime **siekiami** įvertinti šios veiklos poveikį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai, nustatyti reglamentavimo spragas, susijusias su teisinių gynybos priemonių veiksmingumu bei pateikti mokslines ir teisėkūros rekomendacijas asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos stiprinimui.

Siekiant užsibrėžto tikslo keliami šie uždaviniai:

1. Nustatyti valstybės pozityviųjų ir negatyviųjų pareigų turinį užtikrinant asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą kriminalinėje žvalgyboje bei atskleisti proporcingumo principo reikšmę ribojant šią teisę slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo metu.
2. Identifikuoti kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo spragas, susijusias su kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimu, jų taikymo trukme, kriminalinės žvalgybos metu surinktos informacijos tvarkymu ir neaiškiomis teisės aktuose vartojamomis sąvokomis, nustatant šių spragų poveikį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai.
3. Nustatyti, ar esami asmens teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmai – kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūra, duomenų leistinumo vertinimas baudžiamajame procese ir valstybės civilinė atsakomybė – užtikrina veiksmingą šios teisės apsaugą kriminalinės žvalgybos veikloje.

Formuluodama disertacinio tyrimo **ginamąjį teiginį** šio tyrimo autorė teigia, kad

asmens teisė į privatų gyvenimą kriminalinėje žvalgyboje gali būti veiksmingai apsaugota tik užtikrinant tinkamą valstybės pozityviosios pareigos įgyvendinimą taikant proporcingumo principą šiose kryptyse: aiškiai reglamentuojant privataus gyvenimo ribojimo sąlygas bei nustatant veiksmingas gynybos priemones, skirtas eliminuoti pareigūnų piktnaudžiavimo riziką.

Darbe naudoti tyrimų metodai

Dedukcijos metodas taikytas kaip loginės analizės būdas, leidęs sistemingai judėti nuo aukštesnio lygio teorinių ir norminių prielaidų prie konkretaus teisinio reiškinio vertinimo. Tyrimas pradėtas nuo valstybės pareigos užtikrinti asmens teisių apsaugą analizės, remiantis tarptautinėmis ir nacionalinėmis teisės normomis bei konstitucinėmis vertybėmis, apibrėžiančiomis teisę į privatų gyvenimą, jos turinį, ribojimo sąlygas ir apsaugos standartus. Šiuo pagrindu vertintas kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas ir jo atitiktis proporcingumo principui bei asmens teisių apsaugos reikalavimams. Nustatyta, kad esamas reguliavimas su šiuo principu nesuderinamas ir neigiamai veikia asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą. Metodas taip pat taikytas vertinant šios teisės gynybos mechanizmų efektyvumą.

Teleologinis metodas taikytas siekiant nustatyti kriminalinės žvalgybos veiklą reglamentuojančių normų turinį ir prasmę, atsižvelgiant į jų tikslą ir funkciją. Šis metodas leido išskirti, kad kriminalinės žvalgybos pagrindinis tikslas apima tik nusikalstamos veikos atskleidimą ir su ja susijusio asmens nustatymą. Kriminalinė žvalgyba yra orientuota būtent į baudžiamojo proceso tikslų įgyvendinimą ir atlieka svarbų instrumentinį vaidmenį nusikalstamumo prevencijos ir baudžiamojo persekiojimo procese.

Naudojant **lyginamąjį metodą** buvo atliktas skirtingų teisės aktų – Operatyvinės veiklos įstatymo (toliau – OVI), KŽĮ ir BPK nuostatų palyginimas. Tai leido atskleisti, kokiais aspektais kriminalinės žvalgybos veikla persidengia su baudžiamuoju procesu, kokie metodai yra panašūs, o kuriose srityse išlieka skirtumai, ypač dėl šių veiklų tikslų, uždavinių ir teisinių pagrindų. Toks palyginimas padėjo išryškinti tiek teisės normų bendrumus, tiek ir specifiką, kas yra svarbu vertinant kriminalinės žvalgybos veiklos reglamentavimą ir jo proporcingumą.

Kadangi kriminalinė žvalgyba yra reguliuojama ne tik KŽĮ, bet ir poįstatyminiais teisės aktais, tiriant šios veiklos teisinio reguliavimo problemiskumą gausiai naudotas **sisteminės analizės metodas**, leidęs nustatyti KŽĮ nuostatų vidinius prieštaravimus ir jų derėjimo su generalinio prokuroro patvirtintomis rekomendacijomis trūkumus. Šis metodas taip pat naudotas vertinant teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmų efektyvumą, analizuojant Lietuvos teismų praktiką ir ją lyginant su EŽTT jurisprudencija.

Taikant **dokumentų analizės metodą** tyrime analizuojami teisės aktai: Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – Konstitucija), Konvencija, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, BPK, KŽĮ, generalinio prokuroro įsakymais patvirtintos rekomendacijos ir kiti kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą įgyvendinantys poįstatyminiai teisės aktai.

Šalia dokumentų analizės, disertaciniame tyrime aktyviai naudotas **normatyvinis**

(dogmatinis) metodas, leidęs atlikti detalią teisės normų sisteminę, loginę bei hierarchinę analizę.

Taip pat taikytas ir **indukcijos metodas**, leidęs judėti nuo konkrečių individualių atvejų prie bendresnių, sisteminių išvadų. Gauti rezultatai tapo pagrindu formuluoti argumentuotus teiginius dėl esamo kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo neatitikimo proporcingumo principui ir atskleisti sisteminės minėto teisinio reguliavimo problemas ir pagrįsti poreikį tobulinti teisės aktus, siekiant efektyvesnės asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos.

Atskiرو aptarimo reikalauja atliktas **empirinis kokybinis tyrimas**, apimantis EŽTT, Konstitucinio Teismo ir Lietuvos bendrosios kompetencijos bei administracinių teismų sprendimų analizę, siekiant identifikuoti kriminalinės žvalgybos teisiniu reguliavimui keliamus proporcingumo principo reikalavimus ir jų poveikį asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai. Tyrimui buvo taikytas **kokybinis turinio analizės metodas**, pagrįstas teismų sprendimų problemų identifikacija, aiškinimu ir lyginimu, siekiant atskleisti teisinio reguliavimo spragas bei praktines proporcingumo principo taikymo problemas.

Siekiant nuodugniai analizuoti problemas taikytas ir kokybinio tyrimo imties sudarymo būdas – **intensyviųjų atvejų atranka**: atrinkti atvejai, geriausiai iliustruojantys tyrimo problematiką ir pateikiantys argumentus, patvirtinančius tyrimo pozicinę kritiką.

Tyrimų apžvalga.

Konstruojant disertacinio tyrimo teorinį pagrindą, kuriame analizuotos kriminalinės žvalgybos proporcingumo prielaidos, analizuota Lietuvos ir užsienio teisės mokslo literatūra. Apie pozityviąją valstybės pareigą užtikrinti asmens teises rašė Alfonsas Vaišvila, Alvidas Lukošaitis, Vytautas Sinkevičius, Egidijus Kūris, Remigijus Merkevičius, Petras Ragauskas, Audronė Gedmintaitė, Edita Žiobienė, Alvidas Lukošaitis, Jolita Bieliauskaitė, Lavrysen Laurens, Alastair Mowbray, Egidijus Losis ir kiti. Šių teisės mokslo atstovų darbuose akcentuota valstybės pareiga kurti ir plėtoti tokį teisinį reguliavimą, kuris ne tik deklaruotų, bet ir užtikrintų asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą baudžiamojo persekiojimo srityje. Negatyvioji valstybės pareiga nagrinėta Kęstučio Stungio, Aurelijaus Gutausko, Ramūno Jurgaičio, Haroldo Šinkūno, Audronės Gedmintaitės, Jolitos Bieliauskaitės, Gintaro Godos, Raimundo Jurkos, Aurimo Brazdeikio, Lauryno Pakštaičio, Andrew Charlesworth bei Holly Cullen, Azadeh Abdollahzadeh Shahrabaki ir kitų autorių moksliniuose darbuose, kuriuose nurodoma, kad valstybė turi pareigą ne tik teisės aktuose įtvirtinti nuostatas, užtikrinančias asmens teisių apsaugą, bet ir pati susilaikyti nuo veiksmų, galinčių paneigti teisės aktuose deklaruojamas asmens teisės į privatų gyvenimą užtikrinančias normas. Tiriant kriminalinės žvalgybos proporcingumą atsižvelgta į tokių mokslo atstovų, kaip Alan F. Westin, Judith Wagner DeCew, David Banisar, Ruth Gavison, Leonids Makans, Debbie V. S. Kasper bei Yu Alenin, Vladlena Voloshyna, Ilonos Petraitytės, Danutės Jočienės ir Kęstučio Čilinsko, Liudvikos Meškauskaitės ir Mindaugo Lankausko, Artūro Panomariovo, Justinos Balčiūnaitės ir Lijanos Štarienės mokslines įžvalgas, anot kurių,

nors asmens privataus gyvenimo samprata yra tokia plati, kad jos neįmanoma apibrėžti, kiekviena valstybė turi nekvestionuojamą pareigą asmens teisės į privatą gyvenimą ribojimo srityje vadovautis proporcingumo principu, nustatydamos teisingą pusiausvyrą tarp šios teisės ribojimo ir valstybės pareigos atskleisti nusikalstamas veikas.

Atliekant kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo analizę, pastebėta, kad vakarų Europoje, ypač valstybėse, priklausančiose anglosaksų „common law“ teisės sistemai, ir Jungtinėse Amerikos Valstijose daugiausia tyrimų, susijusių su slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonėmis ir šių priemonių teisinio reguliavimo įtaka asmens teisei į privatą gyvenimą, publikuota žvalgybos srityje, susijusioje su valstybių nacionalinio saugumo užtikrinimu, bei žvalgyba paremta policijos veikla („*Intelligence-Led Policing*“). Šiuo aspektu tyrimus rengė tokie autoriai kaip Clive Norris, Paul de Hert, Xavier L'Hoiry ir Antonella Galetta, Aaron Nance, Laura K. Donohue, Stephen I. Vladeck, William C. Banks. Sykiu Europos Komisijos užsakymu studiją apie privataus gyvenimo apsaugą parengė ir Europos mokslininkų grupė, taip pat apie duomenų apsaugos reformą teisėsaugos srityje rašė ir pavieniai Europos mokslininkai. Analizuotuose mokslo šaltiniuose atkreipiamas dėmesys į asmens teisę į privatą gyvenimą kylančias grėsmes, valstybėms atliekant plataus pobūdžio sekimo veiksmus ir kritikuojamas visuotinis asmenų stebėjimas, kurio metu ne tik renkami duomenys apie valstybės saugumui grėsmę keliančių asmenų privatą gyvenimą, bet ir apie niekaip su šia grėsme nesusijusių asmenų gyvenimą. Žvalgyba paremtą policijos veiklą analizavo Jerry Ratcliffe, Patrick Walsh, Morgan Burcher ir Chad Whelan. Šie autoriai daugiausia dėmesio skiria žvalgyba paremtos policijos veiklos principams, nacionalinių žvalgybos modelių, pavyzdžiui, tokių kaip Jungtinės Karalystės „*National Intelligence Model*“, veikimui ir praktiniam taikymui.

Nepaisant gausios užsienio literatūros apie slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių naudojimą, nacionalinio saugumo užtikrinimą ir žvalgyba paremtą policijos veiklos modelį, tokie tyrimai neapima specifinės teisinės ir institucinės struktūros, egzistuojančios Lietuvoje. Pagrindinė priežastis – Lietuvoje kriminalinė žvalgyba yra reglamentuojama vientisu KŽĮ, taikomu visoms kriminalinę žvalgybą vykdančioms institucijoms šalies teisėsaugos sistemoje. Šis įstatymas nustato vieningas funkcijas, slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo tvarką bei kontrolės mechanizmus, o tokio vientiso reguliavimo modelio užsienio literatūroje beveik nėra, nes daugelyje kitų valstybių kriminalinė žvalgyba organizuojama atskirose teisėsaugos institucijose ar nacionalinio saugumo agentūrose, kurių veiklos ir reguliavimo mastas skiriasi. Be to, užsienio tyrimai daugiausia orientuoti į bendruosius žvalgyba paremtos policijos veiklos modelio principus, nacionalinių žvalgybos modelių veikimą ir analitinių metodų taikymą nusikalstamumo grėsmių vertinimui, o ne į vieningą, visoms institucijoms taikomą teisinę sistemą, kaip tai numato Lietuvoje galiojantis KŽĮ.

Pastaroji aplinkybė lėmė tai, kad didžiausias dėmesys skirtas Lietuvos teisės mokslo atstovų publikacijoms, kadangi jų išvados turėjo svarbiausią indėlį šiame disertaciniame tyrime suformuotoms mokslinėms išvadoms. Tiriant kriminalinės žvalgybos tikslus analizuotos Dainiaus Žilinsko, Petro Tarasevičiaus, Artūro Panomariovo, Tomo Rudzkiego mokslinės publikacijos, kuriose laikytasi nuomonės, kad kriminalinė

žvalgyba (kaip ir anksčiau vykdyta operatyvinė veikla) nepatenka į baudžiamojo proceso teisinius santykius ir ikiteisminio tyrimo atžvilgiu yra atskira veikla. Kartu analizuoti ir kitų mokslininkų, t. y. Gintaro Godos ir Remigijaus Merkevičiaus moksliniai straipsniai, kuriuose išdėstyta priešinga pozicija, t. y. teigiama, kad kriminalinė žvalgyba, kuri vykdoma siekiant atskleisti nusikalstamas veikas, yra prilyginama ikiteisminiam tyrimui, o kriminalinės žvalgybos metu taikomos priemonės laikytinos procesinėmis prievartos priemonėmis.

Disertacinio tyrimo autorė laikosi pozicijos, kad kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas, kiek ši veikla susijusi su nusikalstamos veikos atskleidimu taikant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, turėtų būti grindžiamas proporcingumo reikalavimais, kurie asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos požiūriu iš esmės atitiktų pagal BPK vykdomo ikiteisminio tyrimo metu taikomus standartus. Tokiai šio tyrimo autorės mokslinei pozicijai padėjo susiformuoti Lietuvos teisės mokslo šaltiniai. Tam tikrus bendro pobūdžio proporcingumo reikalavimus, pavyzdžiui, būtinybę riboti valstybės subjektų galią baudžiamajame procese, veiksmingos teisinės gynybos bei proporcingo procesinių prievartos priemonių taikymo baudžiamajame procese užtikrinimą yra tyrę Gintaras Goda, Remigijus Merkevičius, Anrijs Kavalieris, Darius Petrošius, Artūras Panomariovas bei Darius Petrošius. Tiriant kriminalinės žvalgybos atitiktį konkretiems proporcingumo reikalavimams, analizuoti kiti siauresnės apimties Lietuvos mokslininkų darbai. Štai Gintaras Goda, Kęstutis Šimkus, Laurynas Pakštaitis, Raimundas Jurka tyrė nusikalstamos veikos imitavimo reguliavimą teisinio proporcingumo kontekste, vertindami kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo prielaidas asmens provokavimui daryti nusikalstamą veiką. Linas Belevičius, Petras Tarasevičius ir Darius Šttilis akcentavo techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka teisinio reguliavimo nesuderinamumą su proporcingumo, teisės aktų apibrėžtumo, aiškumo, prieinamumo principais. Eglė Latauskienė ir Snieguolė Matulienė identifikavo kontroliuojamo gabenimo teisinio reguliavimo sąvokos trūkumus. Gediminas Bučiūnas tyrė slapto sekimo proporcingumą. Sigutė Stankevičiūtė konstatavo, kad KŽĮ nuostatos, įpareigojančios pranešti asmeniui apie jo atžvilgiu taikytą elektroninių ryšių tinklais perduodamų asmens duomenų kontrolę tik tuo atveju, kai buvo pažeistos to asmens teisės, neatitinka EŽTT formuojamos praktikos ir oficialiosios Konstitucinio Teismo doktrinos. Darius Šttilis taip pat analizavo ir interneto protokolo (IP) telefonijos kontrolės bei nusikaltimų tyrimo tikslais teisinio reguliavimo problemas ir nustatė, kad šis reguliavimas Europos Sąjungos valstybėse beveik nekoordinuojamas. Justina Dešriūtė išvelgė problemą, kad Lietuvoje nėra nepriklausomos priežiūros institucijos įsitraukimo į baudžiamajame procese (bei kriminalinėje žvalgyboje) vykstantį asmens duomenų tvarkymo procesą.

Ieškant atsakymo, ar kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemos gali būti efektyviai sprendžiamos inicijuojant teisinius procesus, disertaciniame tyrime nagrinėta eilė mokslinių šaltinių. Vertinant kaltinamojo galimybę ginčyti kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų atitiktį įrodymams keliamiems reikalavimams nagrinėti Juozo Šato, Audriaus Juozapavičiaus, Gintaro Godos, Rimos Ažubalytės, Remigijaus Merkevičiaus, Rogall Klaus, Gerhard Kerckhoff, Amelung Knut bei Andrew

Ashworth moksliniai darbai, kuriuose esančiomis įžvalgomis remtasi formuojant įrodymų leistinumą (būti duomenims gautais „*teisėtais būdais*“) formalųjį ir materialųjį aspektus. Taip pat remtasi Rimos Ažubalytės mokslinė idėja dėl galimybės teismams spręsti „*nekokybiško įstatymo*“ problemą baudžiamojoje byloje teismui *ad hoc* taikant konstitucinius ir baudžiamojo proceso principus arba inicijuojant teisės akto vertinimo procedūrą Konstituciniame Teisme. Analizuojant šio teisės į privatų gyvenimą gynimo mechanizmo efektyvumą atsižvelgta į Pauliaus Veršekio, Valentino Mikelėno, Rūtos Latvelės, Egidijaus Jarašiūno mokslinius darbus. Atliekant asmens, manančio, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeista jo teisė į privatų gyvenimą, galimybės kriminalinės žvalgybos veiksmus ginčyti civiliniame procese, naudojantis valstybės materialinės atsakomybės institutu, analizuotos Algio Norkūno, Ernesto Rimšelio, Marijaus Šalčiaus, Renatos Volodko mokslinės publikacijos. Galiausiai, atsižvelgta ir į Lietuvos bei užsienio teisės mokslo atstovų, pavyzdžiui Egidijaus Kūrio, Christos Rozakis, Ewa Szuber-Bednarz, Brice Dickson mokslinius darbus, kuriuose pritariama pozicijai, kad būtent įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymo lygiu užtikrinti efektyvią asmens teisių pažeidimo gynimo procedūrą.

Ištyrus šias publikacijas visuomenėje pastebėta, kad šio disertacinio tyrimo rengimo metu Lietuvos teisės moksle itin stigo naujų mokslinių tyrimų, kuriuose kriminalinės žvalgybos problemiškas (ypač teisinio proporcingumo kontekste) būtų tiriamas ne orientuojantis į vieną konkrečią kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonę, tačiau tiriant visuminio kriminalinės žvalgybos teisinio modelio legitimumą asmens teisės į privatų gyvenimą kontekste. Tiesa, platesniu moksliniu požiūriu apie kriminalinės žvalgybos teisinį reguliavimą yra pasidalinęs Remigijus Merkevičius. Šio autoriaus knygoje „*Baudžiamojo proceso enciklopedija*“ paskiri kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo aspektai yra nagrinėjami teisinės valstybės principo kontekste. Tam tikrus kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo proporcingumo aspektus yra tyrusi ir Rima Ažubalytė, pasak kurios, konstitucinių asmens teisių ribojimo baudžiamojo proceso metu reguliavimui (įskaitant ir kriminalinės žvalgybos tyrimą dėl galimų nusikalstamų veikų) keliami ne tik formos, bet ir turinio reikalavimai ir nors neviešo pobūdžio procesinių prievartos priemonių reguliavimas pagal BPK ir KŽĮ iš esmės atitinka formos reikalavimą, tačiau kai kuriais aspektais neatitinka įstatymo kokybės reikalavimo. Aurelijus Gutauskas, kaip ir šio disertacinio tyrimo autorė, yra analizavęs asmens privataus gyvenimo aspektus kriminalinėje žvalgyboje. Mokslininkas savo išvadose pateikia apibendrintas rekomendacijas: kriminalinės žvalgybos tarnybų veikla turi būti aiškiai reglamentuota, kad būtų užtikrinta pamatinių žmogaus teisių apsauga; kiekvienu atveju taikant procesines prievartos priemones būtina įvertinti jų teisėtumą ir proporcingumą, nes priešingu atveju gauti duomenys gali būti pripažinti neteisėtais; teismų praktika ir tarptautiniai standartai reikalauja vis labiau konkretinti kriminalinės žvalgybos priemonių taikymo sąlygas, ribas ir pagrindimą, siekiant užtikrinti teisėtumo kontrolę. Taip pat, tam tikrus slaptiems (neviešo pobūdžio) veiksams keliamus proporcingumo reikalavimus (kaip būtinąjį tokiu pagrindu gautų duomenų pripažinimo įrodymais baudžiamojoje byloje elementą) disertaciniame tyrime analizavo Rasa Žibaitė-Neliubšienė. Būtent šis platesnis požiūris į kriminalinės žvalgybos

teisinio reguliavimo problemiškumą ir paskatino šio disertacinio tyrimo autorę išanalizuoti visus kriminalinę žvalgybą reguliuojančius viešai prieinamus teisės aktus ir juos ne tik įvertinti minėto proporcingumo principo kontekste, bet ir sistemiškai sugretinti su pagal BPK vykdomo išteisinio tyrimo teisiniu reguliavimu, identifikuojant šio reguliavimo skirtumus.

IŠVADOS

1. Teisės doktrinoje trūksta nuoseklaus teorinio pagrindimo, leidžiančio kompleksiškai įvertinti valstybės pareigų turinį ir proporcingumo principo reikšmę užtikrinant asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą kriminalinėje žvalgyboje, dėl ko esamas teisinis reguliavimas ir jo taikymas ne visais atvejais sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai ir nuosekliai šios teisės apsaugai. Disertacinis tyrimas atskleidė, kad:
 - 1.1. Valstybės pareiga užtikrinti asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą kriminalinėje žvalgyboje apima tarpusavyje susijusias pozityviąją ir negatyviąją pareigas. Pozityvioji valstybės pareiga reiškia būtinybę sukurti aiškų, tiksliai apibrėžtą ir sistemiškai nuoseklų teisinį reguliavimą, nustatantį slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymo sąlygas, procedūras ir jų kontrolės mechanizmus, o negatyvioji – draudimą nepagrįstai kištis į asmens privatų gyvenimą. Šių pareigų tarpusavio sąveika lemia, kad negatyviosios pareigos veiksmingumas tiesiogiai priklauso nuo pozityviosios pareigos įgyvendinimo kokybės, nes tik aiškus ir pakankamas teisinis reguliavimas gali realiai apriboti valstybės diskreciją kriminalinės žvalgybos veikloje.
 - 1.2. Proporcingumo principas yra esminė sąlyga, lemianti tiek pozityviosios, tiek negatyviosios valstybės pareigų įgyvendinimą, nes pagal jį kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonių taikymas turi atitikti tinkamumo, būtinumo ir adekvatumo kriterijus. Šio principo laikymasis užtikrina, kad valstybės nustatytas teisinis reguliavimas nebūtų perteklinis, o jo taikymas – nepagrįstai nevaržytų asmens teisės į privatų gyvenimą, kas suponuoja jo taikymo būtinybę visame kriminalinės žvalgybos procese.
2. Esamas kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas nepakankamai užtikrina asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą, nes palieka per daug diskrecijos kriminalinės žvalgybos subjektui. O būtent:
 - 2.1. Asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos standartai kriminalinėje žvalgyboje, kiek ši veikla skirta nusikalstamų veikų atskleidimui naudojant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, turi būti suderinti su BPK įtvirtintais standartais.
 - 2.2. Teisėsaugos institucijų užduoties vykdymas (KŽĮ 12 straipsnis), nusikalstamos veikos imitavimas (KŽĮ 13 straipsnis) bei sekimas (KŽĮ 15 straipsnis) su tam tikromis išimtimis gali būti sankcionuojamos vien kriminalinės žvalgybos subjekto ar prokuroro sprendimu, t. y. be teisminės kontrolės. Nors bylą

nagrinėjantis teismas atlieka tokių priemonių faktinio ir teisinio pagrindų patikrinimą, tokia „vėlyva“ teisminė kontrolė nėra suderinama su tarptautiniais asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos standartais, pagal kuriuos turi būti užtikrinta tiek išankstinė, tiek ir galutinė slaptų priemonių sankcionavimo patikra. Galimybė neribotą laiką naudoti technines priemones specialia tvarka (KŽĮ 10 straipsnis) taip pat neatitinka tarptautinių asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugos standartų. Tai kelia grėsmę asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai, nes valstybės intervencija vykdoma be pakankamų teisinių garantijų.

- 2.3. KŽĮ 5 straipsnio 7 dalis, nustatanti, kad su privačiu asmens gyvenimu susijusi informacija turi būti sunaikinta per 3 mėnesius nuo tyrimo pabaigos, nėra pakankama siekiant užtikrinti realią asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą. Pagrindinė problema kyla dėl to, kad šioje nuostatoje naudojama plečiamai aiškinama „*privataus gyvenimo*“ kategorija, todėl neįmanoma tiksliai identifikuoti, kurią informaciją privalu sunaikinti; neaiškus yra ir sunaikinimo termino pradžios momentas – ar jis skaičiuojamas nuo kriminalinės žvalgybos tyrimo pabaigos, ar nuo sprendimo, kad informacija nebebus naudojama kriminalinės žvalgybos tikslams. Be to, kriminalinės žvalgybos informacinėje sistemoje kaupiama „*kita nepanaudota informacija*“, kurios sąvoka taip pat nėra aiškiai apibrėžta, o jos saugojimo ir naikinimo taisyklės nustatomos tik kriminalinės žvalgybos subjekto vidiniais norminiais aktais. Šios teisinio reguliavimo spragos susilpnina tiek pozityviąją valstybės pareigą užtikrinti efektyvią kontrolę, tiek ir negatyviąją pareigą riboti valstybės įsikišimą į asmens privatų gyvenimą. Dėl to, esamas reglamentavimas sudaro prielaidas pertekliniam duomenų kaupimui, ribotai išorinei kontrolei ir realiai kelia grėsmę asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai.
 - 2.4. Kriminalinės žvalgybos teisiniame reguliavime įtvirtinta neapibrėžta galimo pavojaus „*kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams*“ sąvoka, į kurią patenka be kita ko ir sąvoka „*kiti itin reikšmingi teisėti kriminalinės žvalgybos subjekto interesai*“, leidžia nepradėti ikiteisminio tyrimo nepaisant, kad kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo metu nustatyti galimos nusikalstamos veikos sudėties požymiai bei suteikia galimybę pradėjus ikiteisminį tyrimą tęsti sankcionuojamus kriminalinės žvalgybos veiksmus, motyvuojant tai abstrakčia grėsme minėtiems interesams. Kadangi šios sąvokos turinys nėra aiškiai apibrėžtas ir priklauso kriminalinės žvalgybos subjekto interpretacijai, kyla rizika, kad slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės bus naudojamos ilgiau nei būtina, nepaisant proporcingumo principo. O tai paneigia aiškų kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimų atskyrimą, toleruoja perteklinį duomenų kaupimą ir nepakankamą kontrolę.
3. Esami asmens teisės į privatų gyvenimą gynybos mechanizmai kriminalinėje žvalgyboje, t. y. kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo procedūra, duomenų leistinumo vertinimas baudžiamajame procese ir valstybės materialinė

atsakomybė, nėra pakankamai efektyvūs. O būtent:

- 3.1. teisė skusti kriminalinės žvalgybos veiksmus yra neveiksminga, nes asmuo apie savo atžvilgiu vykdytus veiksmus sužino tik esant neigiamoms teisinėms pasekmėms arba kriminalinės žvalgybos subjektui savo nuožiūra nusprendus jį informuoti; KŽĮ įtvirtinta neaiški išimtis leidžia šį informavimą atidėti neribotam laikui;
- 3.2. baudžiamajame procese duomenų leistinumą negali būti veiksmingai ginčijamas formaliojo aspektu dėl kriminalinės žvalgybos duomenims taikomo išskirtinio slaptumo režimo ir kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijos išslaptinti duomenis; materialiojo leistinumą aspektu duomenų ginčijimas *ad hoc* neturi sisteminio poveikio dėl riboto teismų sprendimų precedentinio taikymo, o konstitucinė patikra priklauso nuo bylų narinėjančio teismo iniciatyvos.
- 3.3. materialinės valstybės atsakomybės taikymas yra ribotas dėl kriminalinės žvalgybos duomenų slaptumo režimo ir išimtinės kriminalinės žvalgybos subjekto diskrecijos šiuos duomenis išslaptinti, o civiliniame procese taikomas įrodinėjimo standartas neįpareigoja teismo nustatyti objektyvią tiesą valstybės pareigūnų neteisėtų veiksmų atžvilgiu.

PASIŪLYMAI

1. Atlikus kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo bei šių veiksmų atlikimo terminų analizę, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 1.1. tobulinti kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo procedūrą: ***pirma***, siūlytina Kriminalinės žvalgybos įstatymo 15 straipsnyje nustatyti, kad sekimą sankcionuoja apygardų teismų pirmininkų įgalioti teisėjai pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokio veiksmo atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas; ***antra***, siūlytina panaikinti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 12 straipsnio 10 dalyje įtvirtintą išimtį, numatančią, kad teisėsaugos institucijos užduotis gali būti atliekama be prokuroro ar teisėjo sankcijos, kai kriminalinės žvalgybos slapstasis dalyvis neatlieka nusikalstamų veikų ir (ar) kitų teisės pažeidimų; ***trečia***, siūlytina Kriminalinės žvalgybos įstatymo 13 straipsnyje nustatyti, kad nusikalstamos veikos imitavimą sankcionuoja apygardų teismų pirmininkų įgalioti teisėjai pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokio veiksmo atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas; ***ketvirta***, siūlytina panaikinti Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. I-374 patvirtintą Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 10 – 15 straipsniuose nustatytų veiksmų koordinavimo ir teisėtumo kontrolės nuostatų 42 punkte įtvirtintą

- taisyklę, numatančią, kad kartu su kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo prašymu sankcionuoti sekimą ilgiau kaip trims mėnesiams, prokurorui gali būti teikiamas ir prokuroro teikimo apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui projektas;
- 1.2. taip pat siūlytina apriboti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 10 straipsnyje įtvirtintą techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka šešių mėnesių terminui, su galimybe šį terminą pratęsti vieną kartą trims mėnesiams, tiriant sudėtingą ar didelio masto nusikalstamą veiką.
 2. Atlikus Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintos kriminalinės žvalgybos informacijos disponavimo tvarkos analizę, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 2.1. siekiant užtikrinti asmens teisę į privatų gyvenimą, rekomenduojama: **pirma**, panaikinti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą „*kitos nepanaudotos informacijos, esančios nutrauktose kriminalinio tyrimo bylose ar (ir) informacinėse sistemose, neribotą saugojimą*“; **antra**, Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti nuostatą, jog kriminalinės žvalgybos tyrimui reikšmės neturintys duomenys, kurie nėra bendroje laikmenoje su reikšmingais tyrimui duomenimis, prie kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiagos nepridedami ir nedelsiant prokuroro nutarimu sunaikinami surašius atitinkamą aktą;
 - 2.2. siekiant minimizuoti nepagrįsto asmens baudžiamojo persekiojimo riziką per atskirų kriminalinės žvalgybos tyrimų duomenų naudojimą tarpusavyje, siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti nuostatą, jog kriminalinės žvalgybos subjekto informacinėje sistemoje esantys vieno kriminalinės žvalgybos tyrimo duomenys, surinkti naudojant kriminalinės žvalgybos slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemones, apie kurių taikymą kriminalinės žvalgybos objektui nėra pranešama, kitame kriminalinės žvalgybos tyrime gali būti naudojami tik prokuroro nutarimu;
 - 2.3. siekiant minimizuoti nepagrįsto asmens baudžiamojo persekiojimo riziką remiantis patraukimo baudžiamajon atsakomybėn senaties instituto taikymu, rekomenduojama Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti kriminalinės žvalgybos tyrimo pradžios registravimo tvarką, numatant, kad sprendimas pradėti kriminalinės žvalgybos tyrimą turi būti įforminamas rezoliucija arba tarnybiniu pranešimu.
 3. Atlikus kriminalinės žvalgybos tyrimo pabaigos ir ikiteisminio tyrimo pradžios sąveikos analizę bei nustatčius ikiteisminio tyrimo metu paraleliai galimus atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 3.1. siekiant apriboti dirbtinį kriminalinės žvalgybos tyrimo tęsimą, kai jo metu jau surinkta pakankamai duomenų ikiteisminio tyrimo pradėjimui, siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti baigtinį aplinkybių sąrašą, kada

surinkus pakankamai duomenų ikiteisminio tyrimo pradėjimui, galima jo nepradėti, tęsiant kriminalinės žvalgybos tyrimą. Tuo tikslu siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams galinčio kilti pavojaus sampratą, nurodant, jog: „Kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams galintis kilti pavojus apima atvejus, susijusius su: 1) slaptųjų kriminalinės žvalgybos dalyvių tapatybės atskleidimu; 2) kėsiniams į slaptųjų kriminalinės žvalgybos dalyvių ar jų šeimos narių gyvybę, sveikatą ir (ar) nuosavybę; 3) trukdymu atskleisti kriminalinės žvalgybos subjekto tiriamos sunkesnės nusikalstamos veikos, nei veikos, kurios požymiai nustatyti, padarymo mechanizmą, bendrininkus; 4) neigiama įtaka kriminalinės žvalgybos subjekto atliekamam kitam kriminalinės žvalgybos tyrimui dėl sunkesnės nusikalstamos veikos, nei veikos, kurios požymiai nustatyti; 5) trukdymu sėkmingai baigti tyrimo ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn tiriamus asmenis, kai tiriamas tarptautinio pobūdžio nusikaltimas ir tyrimo veiksmai derinami su užsienio valstybių teisėsaugos institucijomis; 6) trukdymu išaiškinti ir patraukti atsakomybėn visus nusikalstamas veikas organizuojančius ir vykdančius asmenis, kai tęsiamas teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas; 7) trukdymu sėkmingai patraukti baudžiamojon atsakomybėn visos organizuotos grupės narius, kai tiriamas nusikalstamo susivienijimo ar organizuotos grupės veikla“;

- 3.2. siekiant apriboti atvejus, kai vienu metu dėl tų pačių faktinių aplinkybių atliekamuose ikiteisminiame ir kriminalinės žvalgybos tyrime yra naudojamos slapto pobūdžio (sankcionuojamos) kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemonės, siūloma Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinti draudimą tokiu atveju naudoti tas kriminalinės žvalgybos duomenų rinkimo priemones, kurių atitikmenys yra įtvirtinti ir Baudžiamojo proceso kodekse, t. y.: techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka, slaptą pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūrą, pašto siuntų kontrolę ir paėmimą, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptą kontrolę; slaptą patekimą į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones; teisėsaugos institucijų užduotį; nusikalstamos veikos imitavimą; kontroliuojamą gabenimą; sekimą.
4. Įvertinus asmens galimybes ginti kriminalinės žvalgybos metu pažeistą teisę į privatų gyvenimą mechanizmus, siūlomos šios kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo tobulinimo kryptys:
 - 4.1. siekiant minimizuoti atvejus dėl asmens neinformavimo apie jo atžvilgiu vykdytus kriminalinės žvalgybos veiksmus, siūloma keisti Kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 8 dalį įtvirtinant nuostatą, kad „Asmeniui, kuriam buvo taikomi kriminalinės žvalgybos veiksmai jam nežinant, baigus taikyti veiksmus iš karto pranešama apie jų taikymą, išskyrus atvejus, kai: 1) iš pateiktos informacijos būtų galima suprasti, kad kriminalinės žvalgybos metu

taikomos šio įstatymo 10, 11, 12, 13, 14, 15 straipsniuose įtvirtintos priemonės, tebetaikant priemonę ar iš karto po tokios priemonės taikymo užbaigimo, kol jos metu gauti rezultatai dar nėra įvertinti, nenuspręsta dėl tolesnių veiksmų atlikimo; 2) tokios informacijos pateikimas padarytų žalos nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams“.

- 4.2. siekiant apriboti perteklinį kriminalinės žvalgybos duomenų įslaptinimą, siūloma keisti Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnį: **pirma**, panaikinti šio straipsnio 1 dalies 6 punktą, nustatantį, jog valstybės paslaptį gali sudaryti detali informacija apie bendradarbiavimo su užsienio valstybių kriminalinės žvalgybos tarnybomis eigą, objektus, turinį, rezultatus; **antra**, keisti šio straipsnio 1 dalies 19 punktą, panaikinant nuostatą, jog valstybės paslaptį gali sudaryti detalūs duomenys apie kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių, įslaptintų žvalgybos pareigūnų ir žvalgybos slaptųjų bendradarbių vykdomos kriminalinės žvalgybos rezultatus, jų gautą informaciją; **trečia**, keisti šio straipsnio 2 dalies 18 punktą, panaikinant nuostatą, jog tarnybos paslaptį gali sudaryti detalūs duomenys apie kriminalinės žvalgybos rezultatus; **ketvirta**, panaikinti šio straipsnio 2 dalies 19 punktą, kuriuo įtvirtinta, kad tarnybos paslaptį gali sudaryti kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija, jeigu tokia informacija nepriskiriama valstybės paslaptims, taip pat kriminalinės žvalgybos subjektų ir žvalgybos institucijų parengta analitinė – informacinė medžiaga;
- 4.3. siekiant apriboti kriminalinės žvalgybos subjekto specialiosios ekspertų komisijos, taip pat už įslaptintos informacijos apsaugą atsakingo asmens, ar asmens, koordinuojančio įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų vykdymą, ar kito paslapčių subjekto darbuotojo ar padalinio, esančių paslapčių subjektu, galimą piktnaudžiavimą atsisakant išslaptinti kriminalinės žvalgybos duomenis, buvusius pirminiu kriminalinės žvalgybos tyrimo faktiniu pagrindu, siūloma taikyti 3.1 disertacinio tyrimo pasiūlymų punkte nurodytą būdą – Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtinant kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams galinčio kilti pavojaus sampratą, numatant baigtinį šių atvejų sąrašą.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA IR MOKSLINIŲ RENGINIŲ, KURIUOSE PASKELBTI TYRIMO REZULTATAI, SĄRAŠAS

1. Šakalienė, Dovilė. „Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo legitimumas tiriant tarnybinius ir (ar) drausminius nusižengimus“. *Jurisprudencija* (2) (2021): 386 - 404. Prieiga per internetą: < <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/7012> >;
2. Šakalienė, Dovilė. „Conditions for the legality of restrictions on private life in the practice of the European court of human rights“. *WayScience. 1st International Scientific and Practical Internet Conference Global Society in Formation of New Security System and World Order*. Dnipro : FOP Marenichenko V.V., 2022. ISBN 9786179526220“: 4 - 7. Prieiga per internetą: < <http://www.way-science.com/wp-content/uploads/2022/12/Conference-Proceedings-December-8-9-2022-1.pdf> >.
3. Konferencijos pranešimo tezės: Šakalienė, Dovilė. „Conditions for the legality of restrictions on private life in the practice of the European court of human rights“. *WayScience. 1st International Scientific and Practical Internet Conference Global Society in Formation of New Security System and World Order*. Dnipro, 2022 gruodžio 8 – 9 d.
4. Konferencijos pranešimo tezės. Šakalienė, Dovilė. „Asmens, kurio atžvilgiu taikyta kriminalinė žvalgyba, teisės ginti savo pažeistas teises problema“. Tarptautinė mokslinė konferencija „Europinės ir nacionalinės baudžiamosios politikos tendencijos ir iššūkiai“, Vytauto Didžiojo universitetas, 2025 m. balandžio 4 d.

GYVENIMO APRAŠYMAS

Išsilavinimas

- Nuo 2018** Mykolo Romerio universitetas, Vilnius (Lietuva),
Teisės doktorantūros studijos
- 2012 – 2017** Vilniaus universitetas, Vilnius, (Lietuva),
Teisės vientisosios studijos

Profesinė veikla

- Nuo 2022** Advokatų profesinė bendrija "TRINITI JUREX"
- 2019 – 2022** Advokatų profesinė bendrija „WINT law firm“

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Dovilė Šakalienė

**ENSURING PROPORTIONALITY OF CRIMINAL
INTELLIGENCE IN THE CONTEXT OF
PROTECTION OF THE RIGHT TO RESPECT
FOR PRIVATE LIFE**

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (S 001)

Vilnius, 2026

The doctoral dissertation was prepared in 2018–2025 at Mykolas Romeris University under the right of doctoral studies granted to Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University by Order No. V-160 of 22 February 2019 of the Minister of Education, Science and Sport of the Republic of Lithuania.

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Raimundas Jurka (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law S 001).

The doctoral dissertation will be defended at the Legal Science Council of Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University:

Chairperson:

Prof. Dr. Jolanta Zajančauskienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law S 001).

Members:

Prof. Dr. Rima Ažubalytė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law S 001);

Assoc. Prof. Dr. Mindaugas Bilius (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law S 001);

Prof. Dr. Natalia Daško (Nicolaus Copernicus University, Poland, Social Sciences, Law S 001);

Prof. Dr. Edita Gruodytė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law S 001).

The doctoral dissertation will be defended in the public meeting of the Legal Science Council on 11 September 2026 at 13:00 at Mykolas Romeris University, auditorium I-414.

Address: Ateities g. 20, 08303 Vilnius, Lithuania.

SUMMARY

Relevance of the research topic. Analysis of regulation of criminal intelligence has revealed that the Lithuanian legal community is actively discussing the proportionality of criminal intelligence and the inadequate protection of the right to respect for private life in the course of criminal intelligence. Legal researchers and law practitioners emphasise that the Law on Criminal Intelligence (hereinafter the LCI) is complicated, insufficiently specific, and ambiguous. This is also demonstrated by real-life examples. For instance, back in 2021, the Lithuanian Bar Association filed a complaint with the European Court of Human Rights (hereinafter the ECHR) asking to investigate whether the refusal of a criminal intelligence entity to provide an individual in whose respect criminal intelligence was implemented with requested data about the fact of the implemented criminal intelligence infringes the individual's right to respect for private life that is protected under Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter the Convention). In his public address, the chairman of the Lithuanian Bar Association raised the concern that: “<...> *in our country no one can be aware of who and when is or was under surveillance, unless the services themselves decide that it is expedient to notify*”. In order to be heard and exert a positive influence on the legal regulation of criminal intelligence, the Lithuanian Bar Association applied to the Seimas of the Republic of Lithuania (hereinafter the Seimas) and encouraged the 2024–2028 Seimas to amend the LCI, i.e. to align this legal act with the principle of respect for, and protection of private life.

On 8 March 2022, a draft law to amend the LCI aimed to initiate amendments to the regulation of criminal intelligence was registered in the Seimas. For instance, it is stated in the Explanatory Memorandum that the aim of the initiative was to: “<...> *create a model of protection of human rights in line with the case-law of the European Court of Human Rights, implement the doctrine on the protection of human rights of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, and take into account that the enforced legal regulation does not ensure an actual possibility for an individual to contest criminal intelligence activities implemented in his or her regard in order to effectively verify whether any violations of an individual's constitutional rights <...> under the Law on Criminal Intelligence were committed in the course of implementing the criminal intelligence activities and defend and claim compensation for damage where the individual's rights were violated*”. However, in the period when the dissertation was prepared, this draft law was not included on the plenary sitting agenda of the Seimas. Consequently, the amendments to the legal regulation of criminal intelligence initiated by the draft law referred to above have not been implemented.

The relevance of the topic of the dissertation research is also substantiated by the qualitative indicators of criminal intelligence activities. Data of the Republic of Lithuania prosecutor's office activity reports published in the period when this dissertation was prepared (2019–2024) show that in the period referred to above a total of 2,185 criminal intelligence investigations were commenced, and as many as 23,749 individuals and a total of 52,847 telephone numbers, e-mail addresses and end devices were

under surveillance. This makes it possible to justifiably argue that law enforcement institutions in Lithuania in many instances collect data in order to investigate criminal acts and examine potentially significant data not only in accordance with the Code of Criminal Procedure (hereinafter the CCP) but also in accordance with the LCI.

The **novelty** and **significance** of this dissertation research are demonstrated by analysing the relationship between the legal regulation of criminal intelligence to the extent this activity is intended to identify criminal acts using covert data collection methods and the principle of proportionality in the context of the right to respect for private life. Although criminal intelligence is a very effective means of counteracting serious and latent crimes, a key problem of ensuring that it is used without violating the right to respect for private life remains. The topic analysed is relevant not only in research but also in practical terms because it shows a necessity to review the provisions regulating criminal intelligence activities to make sure they comply with the standards of the right to respect for private life. This dissertation research contributes to the development of legal science by proposing specific solutions for a more effective protection of an individual's privacy in criminal intelligence and for ensuring a proportionate balance between the state's interests and the individual's right to respect for private life.

The **research problem** tackled in the dissertation is whether the Lithuanian legal regulation of criminal intelligence ensures an effective protection of the right to respect for private life. Why is it important to provide for an effective legal regulation of criminal intelligence in Lithuania to ensure the protection of the right to respect for private life and on what doctrine should it be based? To what extent are the legal regulation and practical application of criminal intelligence conceptually appropriate and compatible with the requirements of the principle of proportionality? Analysis of this problem makes it possible to substantiate the statements to be defended and provide reasoned proposals for the improvement of legal regulation.

Research objectives and tasks.

By comprehensively analysing the legal regulation of criminal intelligence to the extent this activity is related to the goal of identifying criminal acts using covert data collection methods, the dissertation research **aims** to assess the effect of this activity on the protection of the right to respect for private life, identify regulation gaps related to the effectiveness of legal defence measures, and provide research and legislative recommendations to improve the protection of the right to respect for private life.

The following tasks are set to achieve this objective:

1. To identify the content of the positive and negative duties of the state in ensuring the protection of the right to respect for private life in the context of criminal intelligence and disclose the significance of the principle of proportionality in the context of the restriction of this right in the process of implementing covert data collection measures.
2. To identify gaps in the legal regulation of criminal intelligence relating to the sanctioning of criminal intelligence activities, the duration of application of

these activities, processing of information collected in the process of criminal intelligence, and ambiguous terms used in legislation and determine the effect of these gaps on the protection of the right to respect for private life.

3. To determine whether the available mechanisms of protection of the right to respect for private life, i.e. the procedure of contesting criminal intelligence activities, the evaluation of data admissibility in criminal proceedings, and the state civil liability, ensure an effective protection of this right in the context of criminal intelligence activities.

By formulating **the statement to be defended** in the dissertation research, the author of this paper argues that the right to respect for private life in the context of criminal intelligence can be effectively protected only by ensuring the appropriate implementation of the state's positive duty based on the principle of proportionality in the following areas: clear regulation of the conditions of restriction of private life and providing for effective defence measures intended to exclude the risk of abuse of function.

Research methods used in the paper

The **deductive approach** was used as a logical analysis method that enabled to systematically move from general theoretical and normative assumptions to the evaluation of a specific legal phenomenon. The research begins with an analysis of the state's duty to ensure the protection of human rights in accordance with international and national legal provisions and constitutional values that define the right to respect for private life and the content, restriction conditions and protection standards of this right. Based on the analysis, the legal regulation of criminal intelligence and the compliance of the regulation with the principle of proportionality and with the requirements of protection of human rights were evaluated. It was established that the current regulation is incompatible with the principle of proportionality and negatively affects the protection of the right to respect for private life. The approach was also used to assess the effectiveness of mechanisms of protection of this right.

The **teleological approach** was used to establish the content and significance of the provisions regulating criminal intelligence activities, with consideration of their purpose and function. This approach was used to determine that the main objective of criminal intelligence only includes the detection of criminal acts and the identification of individuals involved in criminal acts. Criminal intelligence is aimed at the implementation of the objectives of criminal proceedings and plays an important instrumental role in crime prevention and criminal prosecution.

The **comparative method** was used to compare the provisions of individual legal acts – the Law on Operational Activities (hereinafter the LOA), the LCI, and the CCP. This enabled the author to determine how criminal intelligence activities overlap with criminal proceedings, what methods are similar and what is different, in particular as far as the objectives, tasks and legal bases of these activities are concerned. This comparison was used to identify both similarities and differences in legal provisions, which is important when evaluating the regulation of criminal intelligence activities and the

proportionality of the regulation.

Since criminal intelligence is regulated not only by the LCI but also by implementing legislation, the ***systematic analysis approach*** was extensively used to examine the issues of legal regulation of criminal intelligence. This approach enabled the author to identify contradictions within the provisions of the LCI and the incompatibility of these provisions with the recommendations approved by the Prosecutor General. This approach was also used to assess the effectiveness of mechanisms of protection of the right to private life, analyse the Lithuanian case-law and compare it to the ECHR case-law.

The following legislation is analysed in the paper using the ***document analysis method***: the Constitution of the Republic of Lithuania (hereinafter the Constitution), the Convention, the Charter of Fundamental Rights of the European Union, the Universal Declaration of Human Rights, the CCP, the LCI, recommendations approved by orders of the Prosecutor General, and other implementing legislation relating to the regulation of criminal intelligence.

In addition to the document analysis method, the ***formal (dogmatic) approach*** was extensively used in the dissertation research to perform a comprehensive systematic, logical and hierarchical analysis of legal provisions.

The ***inductive approach*** was also used to pass from specific individual cases to more general, systematic conclusions. The obtained results served as a basis for formulating substantiated arguments on the non-compliance of the current legal regulation of criminal intelligence with the principle of proportionality and disclosing the systemic issues of such legal regulation and substantiating the need for the improvement of legislation to ensure a more effective protection of the right to respect for private life.

The ***empirical qualitative research*** conducted to analyse the case-law of the ECHR, the Constitutional Court and Lithuanian courts of general competence and administrative courts to identify the proportionality principle requirements set for the legal regulation of criminal intelligence and the effect of these requirements on the protection of the right to respect for private life should be mentioned separately. The research also involved the ***qualitative content analysis method*** to identify, interpret and compare issues relating to case-law to identify legal regulation gaps and practical issues of the application of the principle of proportionality.

To comprehensively analyse the issues, ***case selection for intensive analysis*** was used to select cases which best illustrate the problems researched and provide arguments supporting the criticism contained in the research.

Research overview

Formulation of the theoretical basis of the dissertation research, in the framework of which issues pertaining to the proportionality of criminal intelligence were analysed, involved an analysis of Lithuanian and foreign research literature. The positive duty of the state to ensure protection of human rights was discussed by Alfonsas Vaišvila, Alvidas Lukošaitis, Vytautas Sinkevičius, Egidijus Kūris, Remigijus Merkevičius, Petras Ragauskas, Audronė Gedmintaitė, Edita Žiobienė, Alvidas Lukošaitis, Jolita

Bieliauskaitė, Lavrysen Laurens, Alastair Mowbray, Egidijus Losis and others. These legal researchers emphasise the state's duty to create and develop a legal framework that not only declares but also ensures the protection of the right to respect for private life in the context of criminal prosecution. The negative duty of the state was analysed in the works of Kęstutis Stungys, Aurelijus Gutauskas, Ramūnas Jurgaitis, Haroldas Šinkūnas, Audronė Gedmintaitė, Jolita Bieliauskaitė, Gintaras Goda, Raimundas Jurka, Aurimas Brazdeikis, Laurynas Pakštaitis, Andrew Charlesworth and Holly Cullen, Azadeh Abdollahzadeh Shahrabaki and other researchers, in which it is argued that the state has the duty to not only stipulate legal provisions ensuring the protection of human rights but also to refrain from any actions that could undermine the provisions ensuring the right to respect for private life that is declared in legislation. The proportionality of criminal intelligence was analysed taking into account the research insights provided by researchers such as Alan F. Westin, Judith Wagner DeCew, David Banisar, Ruth Gavison, Leonids Makans, Debbie V. S. Kasper and Yu Alenin, Vladlena Voloshyna, Ilona Petraitytė, Danutė Jočienė and Kęstutis Čilinskas, Liudvika Meškauskaitė and Mindaugas Lankauskas, Artūras Panomariovas, Justina Balčiūnaitė and Lijana Štarienė, according to whom, despite the fact that the concept of private life is so broad as to make it impossible to define it, every state has an unquestionable duty to adhere to the principle of proportionality in the field of restriction of the right to respect for private life by ensuring the appropriate balance between the restriction of this right and the state's duty to detect criminal acts.

Analysis of legal regulation of criminal intelligence has revealed that in Western Europe, in particular in countries using the common law system, and in the United States of America most research relating to covert data collection measures and the effect of legal regulation of these measures on the right to respect for private life was published in the field of intelligence relating to the assurance of national security and intelligence-led policing. Works in this field were published by researchers such as Clive Norris, Paul de Hert, Xavier L'Hoiry and Antonella Galetta, Aaron Nance, Laura K. Donohue, Stephen I. Vladeck, and William C. Banks. Furthermore, a study on the protection of private life commissioned by the European Commission was prepared by a group of European researchers, and individual European researchers wrote about the data protection reform in the field of law enforcement. The research works analysed point to the threats posed to the right to respect for private life when states implement large-scale surveillance activities and provide criticism of the universal surveillance of individuals that involves not only the collection of data on the private life of individuals who pose a threat to national security but also on the life of individuals who are in no manner associated with this threat. Intelligence-led policing was analysed by Jerry Ratcliffe, Patrick Walsh, Morgan Burcher and Chad Whelan. These authors focus on the principles of intelligence-led policing and on the operation and practical implementation of national intelligence models, e.g. the United Kingdom's National Intelligence Model.

Despite the abundance of foreign literature on the use of covert data collection measures, the assurance of national security, and the intelligence-led policing model,

these studies do not cover the specific legal and institutional structure existing in Lithuania. The main reason for this is that, in Lithuania, criminal intelligence is regulated by the uniform LCI that is applicable to all institutions implementing criminal intelligence within the country's law enforcement system. This law provides for uniform functions and the procedure of use of covert data collection measures and control mechanisms, whereas any such uniform regulation model in foreign literature can hardly be found because in most other countries criminal intelligence is organised by individual law enforcement institutions or national security agencies, and the scope of their activities and regulation are different. Furthermore, foreign research is mostly focused on the general principles of the intelligence-led policing model, the operation of national intelligence models and the use of analytical methods to assess crime-related treats rather than on a uniform legal framework applicable to all institutions, which is the case in Lithuania in accordance with the enforced LCI.

This is why the primary focus was on the publications by Lithuanian legal researchers – the conclusions drawn by them mostly affected the findings contained in this dissertation research. The research of the objectives of criminal intelligence involved an analysis of research publications by Dainius Žilinskas, Petras Tarasevičius, Artūras Panomariovas and Tomas Rudzkis, in which the opinion that criminal intelligence (similarly to the earlier operational activities) does not fall within the criminal proceedings legal relationship and in terms of preliminary investigation is a separate activity is upheld. The analysis also covered research articles by other researchers, i.e. Gintaras Goda and Remigijus Merkevičius, who argue differently, i.e. that criminal intelligence that is implemented to detect criminal acts qualifies as a preliminary investigation, and any measures implemented in the process of criminal intelligence should qualify as coercive procedural measures.

According to the author of the dissertation research, legal regulation of criminal intelligence, to the extent this activity is related to the detection of criminal acts using covert data collection methods, should be based on proportionality requirements which in terms of protection of the right to respect for private life would essentially comply with the standards applied in the course of preliminary investigations conducted under the CCP. The author developed this research stance by analysing Lithuanian legal research literature. Certain general proportionality requirements, for instance, the necessity to restrict the powers of state entities within criminal proceedings and the assurance of effective legal defence and application of proportionate coercive procedural measures within criminal proceedings were researched by Gintaras Goda, Remigijus Merkevičius, Anrijs Kavalieris, Darius Petrošius, Artūras Panomariovas and Darius Petrošius. Research of compliance of criminal intelligence with specific proportionality requirements also involved analysis of other narrower scope works of Lithuanian researchers. For instance, Gintaras Goda, Kęstutis Šimkus, Laurynas Pakštaitis, and Raimundas Jurka analysed the regulation of simulation of criminal acts in the context of legal proportionality and assessed the possibility of legal regulation of criminal intelligence in relation to provoking of an individual to commit criminal acts. Linas Belevičius, Petras Tarasevičius and Darius Štitilis emphasised the incompatibility

of legal regulation of the use of technical means under specialised procedure with the principle of proportionality and the principles of unambiguity, clarity and availability of legislation. Eglė Latauskienė and Snieguolė Matulienė identified deficiencies of the term of legal regulation of controlled delivery. Gediminas Bučiūnas studied the proportionality of covert surveillance. Sigutė Stankevičiūtė acknowledged that the provisions of the LCI that obligate to notify an individual about the control of personal data transmitted by means of electronic communications networks that was implemented in his or her respect only where the rights of that individual were infringed do not comply with the case-law of the ECHR and the official doctrine of the Constitutional Court. Darius Štitilis also analysed issues of legal regulation pertaining to internet protocol (IP) telephony control and crime investigation and established that this regulation in the European Union countries remains hardly coordinated. Justina Dešriūtė established that Lithuania lacks any involvement of an independent supervisory authority in the process of personal data processing implemented in the framework of criminal proceedings (as well as criminal intelligence).

Numerous research sources were examined to find an answer to the question of whether issues of legal regulation of criminal intelligence can be effectively solved by initiating legal proceedings. Evaluation of the possibility for an accused individual to contest the compliance of data obtained in the process of criminal intelligence with the requirements set for evidence involved an analysis of research works by Juozas Šatas, Audrius Juozapavičius, Gintaras Goda, Rima Ažubalytė, Remigijus Merkevičius, Rogall Klaus, Gerhard Kerckhoff, Amelung Knut and Andrew Ashworth; the insights found in these works were taken into account when defining the formal and material aspects of evidence admissibility (i.e. data obtained “*by legal methods*”). The research idea of Rima Ažubalytė on the possibility for courts to solve the issue of “*bad quality legislation*” in a criminal case by *ad hoc* application by the court of constitutional and criminal proceedings principles or by initiating a legislation assessment procedure in the Constitutional Court was also considered. Analysis of the effectiveness of this defence mechanism of the right to respect for private life involved examination of research works by Paulius Veršekys, Valentinas Mikelėnas, Rūta Latvelė, and Egidijus Jarašiūnas. Analysis of the possibility for an individual who believes that his or her right to respect for private life was infringed in the course of criminal intelligence to contest criminal intelligence activities in civil proceedings by availing of the institute of the state civil liability involved examination of research publications by Algis Norkūnas, Ernestas Rimšelis, Marijus Šalčius, and Renata Volodko. Finally, research works by Lithuanian and foreign legal researchers, e.g. Egidijus Kūris, Christos Rozakis, Ewa Szuber-Bednarz, and Brice Dickson who uphold the stance that it is the legislator’s duty to ensure the establishment in legislation of an effective procedure of defence of human rights were also examined.

The comprehensive analysis of these publications has revealed that, in the period when this dissertation research was prepared, Lithuanian legal science was lacking any new research in which the issues of criminal intelligence (in particular in the context of legal proportionality) would be examined by considering the legitimacy of the legal

model of criminal intelligence in the context of the right to respect for private life rather than only focusing on a single specific method of criminal intelligence collection. It should be mentioned however that Remigijus Merkevičius has shared a more extensive scientific view of legal regulation of criminal intelligence. In his book *Encyclopaedia of Criminal Proceedings*, individual aspects of legal regulation of criminal intelligence are examined in the context of the principle of rule of law. Certain proportionality aspects of legal regulation of criminal intelligence were also researched by Rima Ažubalytė, according to whom regulation of restriction of an individual's constitutional rights in the course of criminal proceedings (including criminal intelligence investigations of potential criminal acts) is subject to both form and content requirements and, although regulation of non-public coercive procedural measures under the CCP and the LCI essentially complies with the form requirement, in some respects it fails to comply with the legislation quality requirement. Aurelijus Gutauskas, similarly to the author of this dissertation, has analysed aspects of an individual's private life in criminal intelligence. In his conclusions, the researcher provides the following summarised recommendations: the activities of criminal intelligence services must be clearly regulated to ensure the protection of fundamental human rights; every time coercive procedural measures are used, their legality and proportionality must be evaluated, otherwise the obtained data may be recognised illegal; case-law and international standards call for a clearer defining of the conditions, limits and bases of use of criminal intelligence measures to ensure legality control. Furthermore, certain proportionality requirements set for covert (non-public) actions (as a necessary element for recognising data obtained using these methods as evidence within a criminal case) were analysed by Rasa Žibaitė-Neliubšienė in her dissertation. This broader approach to the issues of legal regulation of criminal intelligence has encouraged the author of this dissertation research to analyse all publicly available legislation regulating criminal intelligence and not only evaluate this legislation in the context of the proportionality principle referred to above but also systematically compare it to legal regulation of preliminary investigations conducted in accordance with the CCP and identify regulation differences.

CONCLUSIONS

1. The legal doctrine lacks a consistent theoretical substantiation that would enable to comprehensively evaluate the content of the state's duties and the significance of the principle of proportionality for ensuring the protection of the right to respect for private life in the context of criminal intelligence, for which reason legal regulation and its application in some cases do not provide sufficient conditions for an effective and consistent protection of this right. The dissertation research has revealed that:
 - 1.1. The duty of the state to ensure the protection of the right to respect for private life in criminal intelligence includes the interrelated positive and negative duties. The positive duty of the state means the necessity to create a clear, accurately defined, and systemically consistent legal regulation that establishes the conditions and procedure of use of covert data collection measures and related control mechanisms, and the negative duty of the state involves the prohibition to unjustifiably intrude into an individual's private life. The interrelation of these duties means that the effectiveness of the negative duty directly depends on the quality of implementation of the positive duty because only an unambiguous and sufficient legal regulation can limit the state's discretion in criminal intelligence activities.
 - 1.2. The principle of proportionality is an essential condition for the implementation of both the positive and negative duties of the state because in accordance with this principle the use of covert data collection methods within criminal intelligence must meet appropriateness, necessity and adequacy criteria. Adherence to this principle ensures that legal regulation adopted by the state is not excessive and that its application does not restrict the right to respect for private life, which means that this principle must be adhered to throughout criminal intelligence process.
2. The current legal regulation of criminal intelligence fails to sufficiently ensure the protection of the right to respect for private life because it provides for an excessively broad discretion of criminal intelligence entities. Namely:
 - 2.1. Standards of protection of the right to respect for private life in the context of criminal intelligence, to the extent this activity is intended to detect criminal acts using covert data collection methods, must be aligned with the standards set forth in the CCP.
 - 2.2. Performance of the task of law enforcement institutions (Article 12 of the LCI), simulation of a criminal act (Article 13 of the LCI) and surveillance (Article 15 of the LCI) with certain exceptions may be sanctioned by decision of a criminal intelligence entity or prosecutor alone, i.e. without any judicial control. Although the court examining the case performs verification of the factual and legal bases for these measures, this "*postponed*" judicial control is not compatible with international standards of protection of the right to respect for private life, according to which both prior and final verification of

sanctioning of covert measures must be ensured. The possibility to use technical means under specialised procedure for an unlimited term (Article 10 of the LCI) does not comply with the international standards of the protection of the right to respect for private life either. This poses a threat to the protection of the right to respect for private life because the state's intervention occurs in the absence of sufficient legal guarantees.

- 2.3. Article 5(7) of the LCI, which stipulates that criminal intelligence on the private life of the person concerned collected during the criminal intelligence investigation must be destroyed within 3 months, is not sufficient to ensure the actual protection of the right to respect for private life. The main problem encountered is that this provision contains an extensively interpreted "*private life*" category, making it impossible to accurately determine which information must be destroyed; the moment of commencement of the term for destroying information is not clear either – it is not clear whether it starts from the completion of the criminal intelligence investigation or from the decision that the information will no longer be used for criminal intelligence purposes. Furthermore, "*other unused information*" is accumulated in the criminal intelligence system, a clear definition of this term is not provided either, and the rules for the storage and destruction of this information are set out only in internal normative documents of the relevant criminal intelligence entity. These legal regulation gaps undermine both the state's positive duty to ensure an effective control and the negative duty to limit the state's intrusion into an individual's private life. Consequently, the current regulation creates conditions for an excessive data collection and a limited external control and poses a real threat to the protection of the right to respect for private life.
 - 2.4. Legal regulation of criminal intelligence contains the undefined term of potential threat to "*legitimate interests of a criminal intelligence entity*", which among other things includes the term "*other very significant legitimate interests of a criminal intelligence entity*", which allows not commencing a preliminary investigation despite the fact that characteristics of a potential criminal act have been identified during criminal intelligence activities and provides conditions, upon commencement of a preliminary investigation, to continue sanctioned criminal intelligence activities and substantiate them by an abstract threat to the interests referred to above. Since the content of this term is not clearly defined and depends on the interpretation by a criminal intelligence entity, there is a risk of covert data collection measures used for longer than necessary, while disregarding the proportionality principle. And this undermines the clear separation of criminal intelligence and preliminary investigations and allows excessive data collection and insufficient control.
3. The available defence mechanisms of the right to respect for private life in criminal intelligence, i.e. the procedure of contesting criminal intelligence activities, the assessment of data admissibility in criminal proceedings, and the state civil liability, are not sufficiently effective. Namely:

- 3.1. the right to contest criminal intelligence activities is ineffective because an individual becomes aware of activities performed in their respect only in the presence of negative legal consequences or when a criminal intelligence entity at its discretion decides to notify that individual; the ambiguous exception provided for in the LCI allows postponing this notification for an unlimited term;
- 3.2. within criminal proceedings, data admissibility cannot be effectively contested in formal terms due to the highly secret regime applied to criminal intelligence data and the exclusive discretion of the criminal intelligence entity to declassify the data; in terms of material admissibility, data contesting *ad hoc* does not have a systematic effect due to the limited precedential application of court judgments, and constitutional verifications depend on the initiative of the court that examines the case;
- 3.3. the application of the state civil liability is limited due to the highly secret regime applied to criminal intelligence data and the exclusive discretion of the criminal intelligence entity to declassify the data, and the evidence provision standard applicable within civil proceedings does not obligate the court to establish the objective truth as far as any unlawful actions of state officials are concerned.

PROPOSALS

1. With consideration of the performed analysis of the sanctioning of criminal intelligence activities and terms for performing these activities, it is proposed to improve the legal regulation of criminal intelligence as follows:
 - 1.1. to improve the procedure of sanctioning of criminal intelligence activities: *firstly*, it is proposed to stipulate in Article 15 of the Law on Criminal Intelligence that surveillance shall be sanctioned by judges authorised by chairpersons of regional courts on the basis of reasoned motions from prosecutors prepared based on data provided by heads of criminal intelligence entities or their authorised deputies, by which the necessity and factual basis of such an activity is confirmed; *secondly*, it is proposed to abolish the exception contained in Article 12(10) of the Law on Criminal Intelligence that provides that when a covert participant of criminal intelligence is not involved in the commission of criminal acts and/or other criminal acts, the task of a law enforcement institution may be performed without an authorisation from a prosecutor or a judge; *thirdly*, it is proposed to stipulate in Article 13 of the Law on Criminal Intelligence that the simulation of criminal acts shall be sanctioned by judges authorised by chairpersons of regional courts on the basis of reasoned motions from prosecutors prepared based on data provided by heads of criminal intelligence entities or their authorised deputies, by which the necessity and factual basis of such an activity is confirmed; *fourthly*, it is proposed to abolish the rule provided for in paragraph 42 of the Regulations on the Coordination and Legality Control of Activities Provided For

in Articles 10–15 of the Republic of Lithuania Law on Criminal Intelligence approved by Order No. I-374 of 31 December 2012 of the Prosecutor General of the Republic of Lithuania, which rule provides that, in addition to the request to sanction surveillance for more than three months filed by the head of a criminal intelligence entity or his/her authorised deputy, the prosecutor may be provided with a draft motion of the prosecutor to the chairperson of the regional court or to a judge authorised by the chairperson;

- 1.2. it is also proposed to limit the use of technical means under specialised procedure provided for in Article 10 of the Law on Criminal Intelligence to a six-month term, with the possibility to extend this term once for three months when complex or large-scale criminal acts are investigated.
2. With consideration of the performed analysis of the procedure of disposal of criminal intelligence information provided for in the Law on Criminal Intelligence, it is proposed to improve the legal regulation of criminal intelligence as follows:
 - 2.1. the following is recommended to ensure protection of the right to respect for private life: **firstly**, to abolish the “*unlimited storage of other unused data from suspended criminal investigations or from information systems*” provided for in Article 5(7) of the Law on Criminal Intelligence; **secondly**, to include in the Law on Criminal Intelligence the provision stipulating that any data that are not significant for a criminal intelligence investigation, which are not contained in the same data holder with data significant for the investigation, shall not be added to criminal intelligence investigation materials and shall be immediately destroyed by resolution of the prosecutor, with the statement confirming the destruction executed;
 - 2.2. to minimise the risk of unjustified criminal prosecution of an individual due to the shared use of individual pieces of data of criminal intelligence investigations, it is proposed to include in the Law on Criminal Intelligence the provision stipulating that data of a single criminal intelligence investigation available in the criminal intelligence entity’s information system collected using covert data collection methods within criminal intelligence of which the individual affected by criminal intelligence is not notified may be used within another criminal intelligence investigation only by resolution of the prosecutor;
 - 2.3. to minimise the risk of unjustified criminal prosecution of an individual by the application of the statute of limitations for criminal proceedings, it is recommended to include in the Law on Criminal Intelligence the procedure of recording of the start of a criminal intelligence investigation and providing that the decision to commence a criminal intelligence investigation must be executed as a resolution or an official notification.
3. With consideration of the performed analysis of the interrelation of the completion of a criminal intelligence investigation and the commencement of a preliminary investigation and the established criminal intelligence activities that can be performed simultaneously with a preliminary investigation, it is proposed to improve

the legal regulation of criminal intelligence as follows:

- 3.1. to restrict the artificial continuation of a criminal intelligence investigation whereby sufficient data for commencing a preliminary investigation has been collected during the criminal intelligence investigation, it is proposed to supplement the Law on Criminal Intelligence with an exhaustive list of circumstances when, upon collection of sufficient data for commencing a preliminary investigation, a preliminary investigation may be omitted and the criminal intelligence investigation may be continued. For this purpose, it is proposed to include in the Law on Criminal Intelligence the concept of threat that may arise to the safety of covert participants of criminal intelligence and/or to legitimate interests of a criminal intelligence entity, with specification that: *“Threat that may arise to the safety of covert participants of criminal intelligence and/or to legitimate interests of a criminal intelligence entity shall include cases related to the following: 1) disclosure of the identity of covert participants of criminal intelligence; 2) attempting on the life, health and/or property of covert participants of criminal intelligence or their family members; 3) interference with the identification of the mechanism of conducting and/or the accomplices of the a more serious criminal act being investigated by a criminal investigation entity compared to the act whose characteristics were identified; 4) negative effect on another criminal intelligence investigation being conducted by a criminal intelligence entity relating to a more serious criminal act compared to the act whose characteristics were identified; 5) interference with the successful completion of an investigation and imposition of criminal liability on persons under investigation where an international crime is being investigated and investigation-related activities are coordinated with foreign law enforcement institutions; 6) interference with the identification and imposition of liability on all persons who organise and implement criminal acts where the implementation of a task of a law enforcement institution is continued; 7) interference with the successful imposition of criminal liability on members of the entire organised group where activities of a criminal association or an organised group are investigated”*;
- 3.2. to minimise the number of instances whereby covert (sanctioned) criminal intelligence collection methods are used simultaneously in respect of the same factual circumstances within a preliminary investigation and a criminal intelligence investigation, it is proposed to stipulate in the Law on Criminal Intelligence the prohibition to use in this case the criminal intelligence collection methods, the equivalents of which are provided for in the Code of Criminal Procedure, i.e.: use of technical means under specialised procedure, covert inspection of postal items and documents they contain, covert monitoring and confiscation of postal items, and covert oversight of correspondence and other communications; covert access to residences, offices and other premises, enclosed areas, and vehicles; task of law enforcement institutions; simulation of criminal acts; controlled delivery; surveillance.

4. With consideration of the performed evaluation of the mechanisms of an individual's possibility to defend his or her right to respect for private life infringed in the course of criminal intelligence, it is proposed to improve the legal regulation of criminal intelligence as follows:
 - 4.1. to minimise the number of instances of non-notification of an individual about criminal intelligence activities performed in his or her regard, it is proposed to amend the provisions of Article 5(8) of the Law on Criminal Intelligence as follows: *"An individual affected by criminal intelligence activities without being aware of that, upon completion of the activities, shall be immediately informed about the application of such activities, except for the cases where: 1) the provided information would enable to understand that criminal intelligence involves application of the measures provided for in Articles 10, 11, 12, 13, 14 and 15 of this law, with the respective measure still being applied or immediately upon completion of its application, as long as the results obtained as a result of application of the measure have not been assessed and a decision on any subsequent actions has not been made; 2) the provision of such information may jeopardise the ongoing criminal intelligence investigations"*;
 - 4.2. to limit the excessive classification of criminal intelligence, it is proposed to amend Article 7 of the Law on State Secrets and Official Secrets: **firstly**, to abolish Article 7(1)(6), which stipulates that a state secret may comprise detailed information on the course, subject-matter, contents and results of cooperation with criminal intelligence services of foreign states; **secondly**, to amend Article 7(1)(19) by abolishing the provision that a state secret may comprise detailed data on the results of criminal intelligence involving covert participants, classified intelligence officers and covert human intelligence sources, and the information obtained by them; **thirdly**, to amend Article 7(2)(18) by abolishing the provision that an official secret may comprise detailed data on criminal intelligence results; **fourthly**, to abolish Article 7(2)(19), which stipulates that an official secret may comprise information obtained from criminal intelligence, where such information is not attributed to state secrets, also analytical and information materials prepared by entities of criminal intelligence and intelligence institutions;
 - 4.3. to minimise the possible abuse on the part of the special expert commission of the criminal intelligence entity, as well as a person responsible for the protection of classified information or a person coordinating the adherence to the protection requirements of classified information or other intelligence entity employee or unit relating to the refusal to declassify criminal intelligence that constituted the primary factual basis for the criminal intelligence investigation, it is proposed to use the method described in item 3.1 of the proposals of the dissertation research, i.e. to supplement the Law on Criminal Intelligence with the concept of threats that may arise to the safety of covert participants of criminal intelligence and/or to legitimate interests of a criminal intelligence entity and include an exhaustive list of these instances.

LIST OF RESEARCH PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION AND SCIENTIFIC EVENTS IN WHICH THE RESULTS OF THE RESEARCH WERE PRESENTED

1. Šakalienė, Dovilė. “Legitimacy of the use of criminal intelligence in the investigation of official and/or disciplinary misconducts”. *Jurisprudencija* (2) (2021): 386–404. Online access: < <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/7012> >.
2. Šakalienė, Dovilė. “Conditions for the legality of restrictions on private life in the practice of the European court of human rights”. *WayScience. 1st International Scientific and Practical Internet Conference Global Society in Formation of New Security System and World Order*. Dnipro: FOP Marenichenko V. V., 2022. ISBN 9786179526220“: 4–7. Online access: < <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2022/12/Conference-Proceedings-December-8-9-2022-1.pdf> >.
3. Conference speech arguments: Šakalienė, Dovilė. “Conditions for the legality of restrictions on private life in the practice of the European Court of Human Rights”. *WayScience. 1st International Scientific and Practical Internet Conference Global Society in Formation of New Security System and World Order*. Dnipro, 8–9 December 2022.
4. Conference speech arguments. Šakalienė, Dovilė. “The problem of the possibility to defend infringed rights by an individual affected by criminal intelligence”. *International Scientific Conference Trends and Challenges in European and National Criminal Policy*, Vytautas Magnus University, 4 April 2025.

CURRICULUM VITAE

Education

- Since 2018** Mykolas Romeris University, Vilnius (Lithuania)
PhD studies in Law
- 2012 – 2017** Vilnius University, Vilnius (Lithuania)
Integrated master's degree in law.

Professional Experience

- Since 2022** „TRINITI JUREX“ law firm
- 2019 – 2022** „WINT law firm“

Šakalienė, Dovilė

KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS PROPORCINGUMO UŽTIKRINIMAS ASMENS TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ APSAUGOS KONTEKSTE: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2026. P. 236.

Bibliogr. 167–199 p

Disertacijoje analizuojamas kriminalinės žvalgybos teisinis reguliavimas, kiek ši veikla susijusi su nusikalstamų veikų atskleidimu, taikant slapto pobūdžio duomenų rinkimo priemonės, ir vertinamas jos poveikis asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugai. Pagrindinė mokslinė problema – ar galiojantis teisinis reguliavimas ir jo taikymo praktika užtikrina veiksmingą ir proporcingumo principą atitinkančią šios teisės apsaugą. Tyrimo metu nustatyta, kad reguliavimas pasižymi tam tikrais trūkumais: nepakankamai apibrėžtos sąvokos, ribota kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo kontrolė, neaiškus kriminalinės žvalgybos metu surinktų duomenų tvarkymo, saugojimo ir panaudojimo reglamentavimas, taip pat nepakankamai aiškūs kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo atribojimo pagrindai. Taip pat išryškėja ribotos asmens galimybės veiksmingai ginti kriminalinės žvalgybos metu pažeistą teisę į privatų gyvenimą dėl kriminalinės žvalgybos slaptumo ir informavimo apribojimų. Daroma išvada, kad veiksminga teisės į privatų gyvenimą apsauga galima tik užtikrinant aiškų, proporcingumo principu grindžiamą teisinį reguliavimą ir veiksmingus gynybos mechanizmus, ribojančius kriminalinės žvalgybos subjektų diskreciją. Formuluojami pasiūlymai, skirti stiprinti asmens teisių apsaugą kriminalinės žvalgybos kontekste.

The dissertation contains an analysis of legal regulation of criminal intelligence, to the extent this activity is related to the detection of criminal acts using covert data collection methods, and an evaluation of the effect of this activity on the protection of the right to respect for private life. The main research problem is whether the current legal regulation and its practical implementation ensure an effective protection of this right in compliance with the principle of proportionality. The research has revealed that the regulation has certain deficiencies, including insufficiently accurately defined terms, limited control of sanctioning of criminal intelligence activities, ambiguous regulation of the processing, storage and use of data collected in the framework of criminal intelligence activities, and insufficiently clear bases for the separation of criminal intelligence and preliminary investigations. The limited possibilities of an individual to effectively defend his or her right to respect for private life infringed in the course of criminal intelligence due to the covert nature of criminal intelligence and notification restrictions are also revealed. It is concluded that an effective protection of the right to respect for private life is only possible where clear legal regulation based on the principle of proportionality and effective defence mechanisms restricting the discretion of criminal intelligence entities are ensured. Proposals on the improvement of the protection of human rights in the context of criminal intelligence are provided.

Dovilė Šakalienė

KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS PROPORCINGUMO UŽTIKRINIMAS ASMENS
TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ APSAUGOS KONTEKSTE

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas roffice@mruni.eu
Tiražas 20 egz.

Parengė spaudai MB „Arhela“

Spausdino UAB „Ciklonas“
Žirmūnų g. 68, LT-09124, Vilnius
El. p. info@ciklonas.lt
<https://ciklonas.lt/>

